

การศึกษาแหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมพื้นบ้านอีสาน ในเขตลุ่มน้ำซี

ปริญญาในพนธ์

ของ

ปิยพันธ์ แสนทวีสุข

เสนอต่อบังคับติดวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางค์วิทยา

กันยายน 2546

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ISBN 974-9613-39-2

๒๘.๖๒
ม.๗๙
๓.๓

1-45

การศึกษาแหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดินตรีพื้นบ้านอีสาน ในเขตลุ่มน้ำชี

๑๗ พ.ย. ๒๕๔๖

บทคัดย่อ^{ของ}
ปิยพันธ์ แสนทวีสุข

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรบริภูมิปัญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยด្ឋริยางควิทยา

กันยายน ๒๕๔๖
๙ ๒๐๓๖๐

ปิยพันธ์ แสนทวีสุข. (2546). แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมพื้นบ้านอีสานในเขตลุ่มน้ำชี.

บริษัทวิทยาลัยศรีนครินทร์. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์.

คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์กานุจนา อินกรสุนาณท์,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประทีป เล้ารัตนอารีย์.

การศึกษาในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบประวัติ ผลงานของช่างทำเครื่องดั้งเดิมพื้นบ้านอีสานในเขตลุ่มน้ำชี และเพื่อสร้างแผนที่แหล่งวัฒนธรรมทางดั้งเดิมพื้นบ้านอีสาน ในเขตลุ่มน้ำชี พื้นที่ที่จะศึกษาอยู่ในเขตลุ่มแม่น้ำชี โดยศึกษาจากกลุ่มช่างชาวบ้านที่ทำเครื่องดั้งเดิมพื้นบ้านอีสาน ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยแบ่งประชากรที่จะใช้วิจัยออกเป็นกลุ่มตามพื้นที่ที่ใช้อยู่อาศัย (Area Sampling) และชนิดของเครื่องดั้งเดิม

จากการศึกษาแหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมพื้นบ้านอีสานในเขตลุ่มน้ำชี พบว่า มีช่างทำเครื่องดั้งเดิมพื้นบ้านอีสาน จำนวน 32 คน เป็นผู้ชาย 31 คน ผู้หญิง 1 คน อายุอยู่ในช่วงระหว่าง 50-60 ปี การศึกษาของช่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา สถานภาพครอบครัวอยู่กันแบบมีครอบครัวสมบูรณ์ทั้งหมด ช่างส่วนใหญ่เป็นช่างทำแคน และกล่องยาอาสั้วยอยู่ในชนบท อาชีพส่วนใหญ่ทำเกษตรกรรม วิถีชีวิตต่าง ๆ ยังคงมีความเชื่อเรื่องผีเรื่องตอนปู่ตา ตลอดจนมีการนับถือประเพณีต่าง ๆ สืบทอดจากบรรพบุรุษ เช่น ประเพณีฮิดสิบสองคลองสิบสี่ วิธีการทำเครื่องดั้งเดิมได้รับการถ่ายทอดจากครู เพื่อน บิดาหรือครอบครัว ตลอดจนจากการสังเกต จดจำ และประยุกต์วิธีการทำเครื่องดั้งเดิมจากเครื่องดั้งเดิมชนิดหนึ่งไปเป็นอีกชนิดหนึ่ง รายได้ส่วนใหญ่ของช่างมีรายได้ดีสามารถเลี้ยงครอบครัวได้สำหรับรูปแบบและเอกลักษณ์ของช่างแต่ละคน พบว่า รูปแบบของเครื่องดั้งเดิมไม่แตกต่างกันมากนัก ช่างบางคนทำสัญลักษณ์ที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองไว้บนเครื่องดั้งเดิม เช่น ทำเดา แคนแบบกันหอย เจาะตัวพิมพ์แบบแกะสลักรูปใบโพธิ์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้น ที่เสียงที่มีคุณภาพและสวยงาม

แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมพื้นบ้านอีสาน กระจายตัวอยู่ทั่วไปใน 6 จังหวัด คือ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดยโสธร เกือบทั้งหมดอยู่ในบริเวณพื้นที่ตามล่าน้ำชีหรือบริเวณใกล้เคียง มีเพียง 2 แห่งเท่านั้นที่อยู่ไกลออกไป ได้แก่ อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด, อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งสันนิษฐานว่าเกิดจากการอพยพย้ายถิ่นฐานของช่าง

THE STUDY OF ISAN MUSIC WISDOM CULTURAL SOURCE ON
CHEE BASIN

AN ABSTRACT
BY
PIYAPUN SANTAVEESUK

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Arts degree in Ethnomusicology
at Srinakharinwirot University
Sebtember 2003

Piyapun Santaveesuk. (2003). *The Study of Isan Music Wisdom Cultural Source on Chee Basin*. Master thesis, M.A. (Ethnomusicology). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Assoc. Prof. Kanjana Intarasunanon, Assist. Prof. Prateep Loawrattanararee.

Aim of this study is collecting the history and work of Isan folk music instrument maker and building music cultural map in area of Chee basin. Scope of study place is Chee basin. Purposive sampling by habitat and type of musical instrument.

From this study found out 32 Isan folk musical instrument technicians. Most of them are Male, 50-60 years old, primary school grading and married. Drum technicians are majority. They lived in countryside agriculturist, ghost-believed and religious ceremony.

The produce-method of musical instrument passed on teacher; friend, father or cousin by observed, remembered and applied transfiguration. Most of them have gotten well income.

Format of musical instrument was not much different. Someone made symbol identity on their work such as spiral khean bottom, bo tree carve lute. Most of them intended to quality sound and attraction.

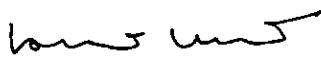
Cultural area of knowledge Isan folk music spread in 6 provinces; Chaiyapum, Khon kaen, Mahasarakham, Roi-ed, Kalasin and Yasothon and almost were standing in area of Chee river or nearby. Only two areas such as were further because of Immigration.

ปริญญาอันพนธ์
เรื่อง

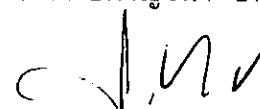
แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดินดีพื้นบ้านอีสานในเขตลุ่มน้ำชี

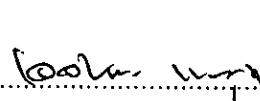
ของ
นายปิยะพันธ์ แสนทวีสุข

ได้รับอนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยศิริยາศวิทยา^ศ
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.นภาภรณ์ ทะวนแห่ง)
วันที่ ๒๒.. เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๖

คณะกรรมการสอบปริญญาอันพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์กัญจนा อินกรสุนานนท์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประทีป เล้ารัตนอวารีย์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เนลิมพล งามสุทธิ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์สุพรรณี เหลือบัญชู)

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
ความสำคัญของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
เอกสารและตัวรายงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง.....	6
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	6
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับลุ่มน้ำชี.....	11
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศิลปินงานช่างฝีมือพื้นบ้าน.....	13
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเครื่องดัตรีพื้นบ้านอีสาน.....	20
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	27
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	35
วิธีการรวบรวมข้อมูลแหล่งวัฒนธรรมทางดัตรี ประวัติ ผลงาน ของช่างชาวอีสาน.....	35
วิธีการสร้างแผนที่แหล่งวัฒนธรรมทางดัตรี.....	38
4 ผลการศึกษาค้นคว้า.....	40
แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดัตรีพื้นบ้านอีสาน ในเขตจังหวัดชัยภูมิ....	40
แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดัตรีพื้นบ้านอีสาน ในเขตจังหวัดขอนแก่น.	47
แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดัตรีพื้นบ้านอีสาน ในเขตจังหวัดมหาสารคาม	51
แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดัตรีพื้นบ้านอีสาน ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์.	59
แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดัตรีพื้นบ้านอีสาน ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด..	70
แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดัตรีพื้นบ้านอีสาน ในเขตจังหวัดยโสธร....	80
แผนที่แหล่งวัฒนธรรมทางดัตรีพื้นบ้านอีสาน ในเขตลุ่มน้ำชี.....	90

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ.....	110
แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมพื้นบ้านอีสาน ในเขตลุ่มน้ำซึ.....	110
แผนที่แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมพื้นบ้านอีสาน ในเขตลุ่มน้ำซึ....	113
ข้อเสนอแนะ.....	115
บรรณานุกรม.....	117
ภาคผนวก.....	121
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล.....	122
ภาคผนวก ข ขั้นตอนและเทคโนโลยีการทำเครื่องดั้งดรี	
พื้นบ้านอีสานในเขตลุ่มน้ำซึ.....	126
ภาคผนวก ค ทำเนียบช่างทำเครื่องดั้งดรีพื้นบ้านอีสานในเขตลุ่มน้ำซึ....	154
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....	217
ภาคผนวก จ แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดั้งเดิมพื้นบ้านอีสาน	
ในลุ่มน้ำซึ.....	212
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	252

บัญชีตาราง

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
30 แสดงประเภทของช่างทำเครื่องดูดควัน (จังหวัดร้อยเอ็ด).....	73
31 แสดงเพศของช่างทำเครื่องดูดควัน (จังหวัดยโสธร).....	81
32 แสดงอายุของช่างทำเครื่องดูดควัน (จังหวัดยโสธร).....	81
33 แสดงระดับการศึกษาของช่างทำเครื่องดูดควัน (จังหวัดยโสธร)	82
34 แสดงสถานภาพของช่างทำเครื่องดูดควัน (จังหวัดยโสธร).....	82
35 แสดงจำนวนบุตรของช่างทำเครื่องดูดควัน (จังหวัดยโสธร)....	83
36 แสดงประเภทของช่างทำเครื่องดูดควัน (จังหวัดยโสธร).....	83

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนที่แสดงที่ตั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	7
2 แผนที่แสดงสู่ม่าน้าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	9
3 แผนที่แสดงสู่ม่าน้าชี.....	11
4 พิณของนายกลม พาสังข์.....	44
5 แคนของนายคอย อินอุ่นโชค.....	45
6 แคนของนายสุด กัณหารัตน์.....	46
7 แคนของนายสุทัน กัณหารัตน์.....	46
8 พิณของนายคณा โถตะบุตร.....	51
9 พิณของนายสมดี ทองจันทร์.....	55
10 กลองของนายคำสิงห์ โสนโชค.....	55
11 กลองของนายเทียง พินทะปะกัง.....	56
12 กลองของนายสุตใจ สุวรรณเพ็ง.....	57
13 แคนของนายไสย วรารศี.....	63
14 พิณของนายธงชัย คำโสغا.....	64
15 แคนของนายเด่น อบอาสา.....	64
16 ซอของนายสำเกา ถินจำลอง.....	65
17 โป๊ลงของนายเปลื้อง ฉายรัศมี.....	66
18 โป๊ลงของนายประมุก ยลกิจวิล.....	67
19 โป๊ลงของนายอลองกต คำโสغا.....	68
20 กลองของนายทองอินทร์ จันทร์มาศ.....	69
21 กลองของนายทองดี ภูแลศรี.....	70
22 แคนของนายบุญญา ชาวยศรี.....	74
23 แคนของนายเด่น สมจินดา.....	75
24 พิณของนายทองคำ ไทยกล้า.....	76
25 พิณของนายขวัญญา พันธ์สีมา.....	77
26 พิณของนายทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์.....	78
27 พิณของนายบัญชา ขอบบุญ.....	79
28 กลองของนายทองคำ เศษนาเวช.....	80
29 โป๊ลงของนายอาทิต นามวาก.....	84

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
30 กล่องของนายดา ก拉斯วรรณ.....	85
31 กล่องของนายบุญมี ศรีดี.....	86
32 กล่องของนายสมพงษ์ สมจิตร.....	87
33 พิณของนายพิสิทธิ์ ประสาณ.....	88
34 พิณของนายนุกาญจน์ โรมพันธ์.....	89
35 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมคนครีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำชี.....	90
36 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางคนครีพื้นบ้านอีสานในจังหวัดชัยภูมิ	91
37 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางคนครีพื้นบ้านอีสานใน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ.....	91
38 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางคนครีพื้นบ้านอีสานใน อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ.....	92
39 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางคนครีพื้นบ้านอีสานตำบลละหาน อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ.....	92
40 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางคนครีพื้นบ้านอีสานตำบลหลุบค่า อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ.....	93
41 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางคนครีพื้นบ้านอีสานในจังหวัดขอนแก่น	93
42 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางคนครีพื้นบ้านอีสานในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.....	94
43 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางคนครีพื้นบ้านอีสานตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.....	94
44 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางคนครีพื้นบ้านอีสานใน จังหวัดมหาสารคาม.....	95
45 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางคนครีพื้นบ้านอีสาน ในอำเภอปีปุ่ม จังหวัดมหาสารคาม.....	95
46 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางคนครีพื้นบ้านอีสาน ในอำเภอแก้กักทรัพย์ จังหวัดมหาสารคาม.....	96
47 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางคนครีพื้นบ้านอีสาน ในอำเภอพยัคฆภูมิสัย จังหวัดมหาสารคาม.....	96

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
48 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสาน ในตำบลบ้าน hairy อําเภอวาปีปุ่ม จังหวัดมหาสารคาม.....	97
49 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสาน ในตำบลครรศุข อําเภอกันทราริชัย จังหวัดมหาสารคาม.....	97
50 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในตำบลก้ามปู อําเภอพยัคฆ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม.....	98
51 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสาน ในจังหวัดกาฬสินธุ์.....	98
52 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในอําเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์.....	99
53 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสาน ในอําเภอย่างตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์.....	99
54 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสาน ในตำบลลสำปารา อําเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์.....	100
55 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสาน ในตำบลลำท่าน อําเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์.....	100
56 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสาน ในตำบลห้วยโพธี อําเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์.....	101
57 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสาน ในตำบลนาเชือกอําเภอย่างตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์.....	101
58 ที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในจังหวัดร้อยเอ็ด..	102
59 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในอําเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด.....	102
60 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสาน ในอําเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด.....	103
61 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสาน ในอําเภอครรซ์สมเต็จ จังหวัดร้อยเอ็ด.....	103
62 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสาน ในตำบลลสแก้ว อําเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด.....	104

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
63 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสาน ในตำบลลปอภาร อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด.....	104
64 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสาน ในตำบลหนองพอก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด.....	105
65 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสาน ในตำบลลรอบเมือง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด.....	105
66 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสาน ในตำบลโพธิ์สัย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด.....	106
67 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในจังหวัดยโสธร	106
68 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสาน ในอำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร.....	107
69 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสาน ในอำเภอมาชนะชัย จังหวัดยโสธร.....	107
70 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสาน ในตำบลย่อ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร.....	108
71 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสาน ในตำบลลุมพุกอำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร.....	108
72 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสาน ในตำบลนาแกอำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร.....	109
73 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสาน ในตำบลนาแกเรือ อำเภอมาชนะชัย จังหวัดยโสธร.....	109
74 แผนที่แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดินดีรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำชี....	114
75 แสดงแหล่งวัฒนธรรมฯที่กระจายตัวตามลำน้ำชี.....	114
76 พินของนายกลม พاشั้งชี.....	156
77 แผนที่บ้านนายกลม พاشั้งชี.....	156
78 แผนของนายคอย อินอุ่นโชด.....	158
79 แผนที่บ้านนายคอย อินอุ่นโชด.....	158
80 แผนของนายสุด กันหารัตน์.....	160
81 แผนที่บ้านนายสุด กันหารัตน์.....	160

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
82 แผนของนายสุน กัณหารดัน.....	162
83 แผนที่บ้านนายสุน กัณหารดัน.....	162
84 พิณของนายคณา ໂຄຕະບຸດ.....	163
85 แผนที่บ้านนายคณา ໂຄຕະບຸດ.....	164
86 แผนของนายสมดี ทองจันทร.....	166
87 แผนที่บ้านนายสมดี ทองจันทร.....	166
88 กลองของนายคำสิงห์ ໂສນໂຈດ.....	168
89 แผนที่บ้านนายคำสิงห์ ໂສນໂຈດ.....	168
90 กลองของนายເຖິງ ພິນທະປະກັງ.....	170
91 แผนที่บ้านนายເຖິງ ພິນທະປະກັງ.....	170
92 กลองของนายສຸດໃຈ ສຸວຽມເພີ້ງ.....	171
93 แผนที่บ้านนายສຸດໃຈ ສຸວຽມເພີ້ງ.....	172
94 แผนของนายໄສຍໍ ວາຮ່າຮີ.....	174
95 แผนที่บ้านนายໄສຍໍ ວາຮ່າຮີ.....	174
96 พິณของนายຮັງຊ້າ ຄຳໂສກາ.....	176
97 แผนที่บ้านนายຮັງຊ້າ ຄຳໂສກາ.....	176
98 พິณของนายເຄີນ ອົບອາສາ.....	177
99 แผนที่บ้านนายເຄີນ ອົບອາສາ.....	178
100 ขอของนายສ້າເກາ ຕື່ນຈໍາລອງ.....	180
101 แผนที่บ้านนายສ້າເກາ ຕື່ນຈໍາລອງ.....	180
102 ໂປ່ງລາງຂອງนายເປັ້ນລົງ ຈາຍຮັກມື.....	182
103 แผนที่บ้านนายເປັ້ນລົງ ຈາຍຮັກມື.....	182
104 ໂປ່ງລາງຂອງนายປະມຸກ ຍລດວິລ.....	184
105 แผนที่บ้านนายປະມຸກ ຍລດວິລ.....	184
106 ໂປ່ງລາງຂອງนายອลงກົດ ຄຳໂສກາ.....	186
107 แผนที่บ้านนายອลงກົດ ຄຳໂສກາ.....	186
108 ກລອງຂອງนายທອງອິນທົງ ຈັກການມາສ.....	188
109 แผนที่บ้านนายທອງອິນທົງ ຈັກການມາສ.....	188

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
110 กลองของนายทองดี ภูแลครี.....	190
111 แผนที่บ้านนายทองดี ภูแลครี.....	190
112 แค้นของนายบุญตา ข้ายศิริ.....	192
113 แผนที่บ้านนายบุญตา ข้ายศิริ.....	192
114 แค้นของนายเคน สมจินดา.....	194
115 แผนที่บ้านนายเคน สมจินดา.....	194
116 พิณของนายทองคำ ไทยกล้า.....	196
117 แผนที่บ้านนายทองคำ ไทยกล้า.....	196
118 พิณของนายวัณฑา พันสีมา.....	198
119 แผนที่บ้านนายวัณฑา พันสีมา.....	198
120 พิณของนายทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์.....	200
121 แผนที่บ้านนายทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์.....	200
122 พิณของนายบุญชา ชอบบุญ.....	202
123 แผนที่บ้านนายบุญชา ชอบบุญ.....	202
124 กลองของนายทองคำ เศษนาเวช.....	204
125 แผนที่บ้านนายทองคำ เศษนาเวช.....	204
126 โปงลางของนายอาทิตย์ นามวราท.....	206
127 แผนที่บ้านนายอาทิตย์ นามวราท.....	206
128 กลองของนายดา ก้าลสุวรรณ.....	208
129 แผนที่บ้านนายดา ก้าลสุวรรณ.....	208
130 กลองของนายบุญมี ศรีดี.....	210
131 แผนที่บ้านนายบุญมี ศรีดี.....	210
132 กลองของนายสมพงษ์ สมจิต...	212
133 แผนที่บ้านนายสมพงษ์ สมจิต...	212
134 พิณของนายพิสิทธิ์ ปราสาณ.....	213
135 แผนที่บ้านนายพิสิทธิ์ ปราสาณ.....	214
136 พิณของนางนุกาญจน์ โรมพันธ์.....	216
137 แผนที่บ้านนางนุกาญจน์ โรมพันธ์.....	216

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

แม่น้ำชีมีดันกำเนิดจากเข้าพญา่อ ในเขตอำเภอเก娥ครสมบูรณ์ และอำเภอหนองบัว แดง จังหวัดชัยภูมิ ไหลผ่านจังหวัดชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม เข้าเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ เข้าเขตจังหวัดร้อยเอ็ดผ่านอำเภอเมือง อําเภอโนนหงอง อําเภอชัยบุรี อําเภอเฉลิมภูมิ อําเภออาจสามารถ อําเภอพนมไพร แล้วต่อไปยังจังหวัดยโสธร ไหลลงสู่แม่น้ำมูลฝั่งซ้ายตรงเส้นแบ่งเขต อําเภอเชื่องในกับอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี มีความยาวประมาณ 765 กิโลเมตร (รัตนฯ รุจิรกุล. 2525 : 59) เป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวอีสาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างยิ่ง

บรรพบุรุษที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานริมฝั่งแม่น้ำชีในปัจจุบันคือ ชาวลาวที่อพยพมาจากอาณาจักรล้านช้างในราวปี พ.ศ.2223 เมื่อเกิดการขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้ปกครอง จึงมีการอพยพของกลุ่มคนลาวเข้าสู่อีสานเป็น 3 กลุ่มคือ อาจารย์แก้วได้นำกลุ่มคนลาวอพยพเข้ามาอยู่ตอนกลางสุ่มน้ำชี และตั้งเป็นเมืองทุ่ง โดยระยะแรกขึ้นตรงต่อนครจำปาศักดิ์ อีกกลุ่มหนึ่งภายใต้การนำของพระอพรมะ ได้นำกลุ่มคนจากเวียงจันทน์อพยพเข้ามาอยู่เมืองหนองบัวลำภู และอพยพต่อลงไปบริเวณแม่น้ำมูลตอนล่าง จนตั้งเมืองอุบลราชธานีและยโสธร ส่วนกลุ่มสุดท้ายได้อพยพจากเวียงจันทน์โดยเจ้าผ้าขาวและเจ้าโสมพะมิต ได้อพยพเข้ามาตั้งเมืองที่ริมหนองทาน (จังหวัดสกลนคร) และข้ามภูพานมาตั้งเมืองชีที่แก่งสำโรงดงเปลือย ซึ่งต่อมารัชกาลที่ 1 ได้ยกบ้านแก่งสำโรงดงเปลือยเป็นเมืองกาฬสินธุ์ (วีโรจน์ หีบแก้ว. 2529 : 25-32) ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์กลุ่มคนดังกล่าวได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น จึงมีการแยกตัวไปตั้งเมืองใหม่อย่างมากมาย เช่น เมืองสุวรรณภูมิ เมืองชนบท เมืองขอนแก่น เมืองร้อยเอ็ด เมืองมหาสารคาม เมืองพนมไพรແดนமฤค เมืองเฉลิมภูมิ และเมืองชัยบุรี เป็นต้น (ทรงคุณ จันทร. 2534 : 27) ซึ่งเมืองเหล่านี้ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นจังหวัดและอําเภอที่สำคัญริมฝั่งแม่น้ำชี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปัจจุบัน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแหล่งวัฒนธรรมโบราณ มีศิลปวัฒนธรรมที่สืบสานมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมากมาย โดยเฉพาะทางด้านดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสาน มีความโดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะตัว ดนตรีพื้นบ้านอีสานเป็นดนตรีที่แสดงออกถึงความนึกคิดตลอดจนความเชื่อและเนื้อหาสาระของดนตรีมีทั้งความรู้และความบันเทิง (เจริญชัย ชนไพโรจน์. 2526 : 11) ดนตรีพื้นบ้านอีสานจึงมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นอีสานที่ สำเนียง ภาษาท่องทำนอง ลิล่า (ไฟบุลย์ ตระเดช. 2532 : 17) เครื่องดนตรีที่บรรเลงแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ดนตรีประเภทดำเนินทำนอง ได้แก่ เครื่องดีด สี ตี เป่า เช่น พิณ ซอ โปงลาง แคน

โหวด เครื่องดนตรีประเภทประจำกองจังหวะได้แก่ เครื่องหนัง ทองเหลือง ไม้ เครื่องปั้นดินเผา เช่น กลอง ฆ้อง แส่ง กับแก่น ให้ของ เครื่องดนตรีดังกล่าวใช้ประกอบการแสดงหมอลำ และ พ่อนต่าง ๆ ใช้บรรเลงในขบวนแห่ งานเทศกาล งานสมโภช เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจคลาย ความดึงเครียดในยามว่าง (อุรารมย์ จันทมาลา. 2542 : 1) ความสำคัญและโดดเด่นของเครื่อง ดนตรีพื้นบ้านก็เป็นที่ยอมรับในความมีเอกลักษณ์ เช่น แคน ซึ่งมีนักวิชาการทางดนตรีวิทยา ชาวตะวันตกได้ศึกษาไว้เกี่ยวกับการเป่าแคนและการแสดงหมอลำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย พบว่า ดนตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้นได้รับอิทธิพลจากดนตรีใน ประเทศลาว และมีความแตกต่างจากดนตรีไทยภาคกลางคือลักษณะของบันไดเสียง เครื่อง ดนตรี บทนาข้องวงดนตรี สำเนียงภาษา แคนเป็นเครื่องดนตรีที่มีลิ้น แคนประกอบไปด้วย ตัวแคน และเต้าแคน แคนมีตั้งแต่แคน 14 ถึง 18 ถู แต่ส่วนมากในปัจจุบันแคนมีทั้งหมด 16 ถู และมีความยาวที่แตกต่างกันตั้งแต่ 0.75 เมตร ถึง 1.5 เมตร (แทร์ อี มิลเลอร์, 2520 : บทคัดย่อ)

ความรู้ด้านดนตรีของชาวอีสานที่สืบทอดจากกรุงหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งนั้น จะต้องอาศัย ผู้รู้ ผู้มีความชำนาญเป็นองค์ประกอบสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2532 : 28) โดยเฉพาะศิลปินชาวอีสาน เป็นผู้ถือกำเนิดขึ้นบนแผ่นดินอีสาน สืบสานและ ถ่ายทอดภูมิปัญญาทางด้านดนตรีจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งมา生生ร้อย ๆ ปี คิดกว่าอีสาน เหล่านี้จะรักษาภูมิปัญญาทางด้านดนตรีและศิลปะการแสดง ให้เป็นประเพณีที่สืบทอดกันไป แต่ทุกท่านเหล่านี้ถือเป็นทรัพยกรรมบุคคลที่สำคัญของประเทศไทย บุคคลเหล่านี้สมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการบันทึก เพย়แพร ประวัติและคุณงามความดี ตลอดจนภูมิปัญญาทางด้านดนตรีและศิลปะการแสดง เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการ ศึกษา ด้านประวัติศาสตร์บุคคล ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน อีกทั้งยังเป็นการยกย่องเชิดชู และให้ นานาประเทศได้เห็นการสั่งสมทางภูมิปัญญาของชาติไทย

ในส่วนของเครื่องดนตรีซึ่งเป็นประดิษฐกรรมที่มีนุชย์ในดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลก สร้างสรรค์ขึ้นด้วยวิธีการคล้าย ๆ กัน และถ่ายทอดพัฒนาการมาnanนับพันปี เพื่อสนองความ ต้องการด้านจิตใจให้มีสุนทรียรส และความสงบสุขอย่างลึกซึ้ง การดำเนินการเสาะหาศิลปินซึ่ง เป็นศิลปินช่างทำเครื่องดนตรี จึงจำเป็นต้องศึกษาเทคนิคและวิธีการทำเครื่องดนตรีของแต่ละ ช่าง ซึ่งล้วนแล้วแต่มีเทคนิคและภูมิปัญญาแตกต่างกันไป อันแสดงให้เห็นถึงการสะสมของ วัฒนธรรมทางดนตรี

นอกจากนี้แล้ว การกำหนดตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่อยู่อาศัยของศิลปิน หรือแหล่งผลิต เครื่องดนตรีที่กระจายตัวอยู่ตามลุ่มน้ำชี เป็นสิ่งหนึ่งที่ควรศึกษาและดำเนินการ เพราะแหล่ง วัฒนธรรมทางดนตรีเหล่านี้ จะเป็นตัวบ่งบอกถึงความเจริญของชุมชนได้อีกด้วย และความสามารถสืบทอดบุคคลภายนอกได้ทราบ และสามารถเข้าถึงแหล่งวัฒนธรรมทางดนตรีเหล่านี้ได้ อย่างรวดเร็วอีกด้วย

ผู้วิจัยได้ระหนักระเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาของชาวอีสาน ไม่ต้องการให้สิ่งเหล่านี้สูญหายไป ควรที่จะมีการศึกษา วิจัย ถึงภูมิปัญญาทางด้านนี้ ก่อนที่จะสูญหาย หรือผอมผ่องานกับวัฒนธรรมต่างท้องถิ่น ต่างชาติ ซึ่งจะหาความเป็นเอกลักษณ์ที่แท้จริงไม่ได้ จึงสนใจศึกษาภูมิปัญญาทางดินตรีของชาวอีสานในเขตลุ่มน้ำ้าชี เนื่องจากเป็นลุ่มน้ำที่สำคัญ ถือเป็นหัวใจของภาคอีสาน เพราะเคยเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์มาก่อน แต่ปัจจุบันความอุดมสมบูรณ์ลดน้อยลง เนื่องจากดินถูกใช้มาเป็นเวลานานและขาดการปรับปรุงอย่างมีประสิทธิภาพ แต่บริเวณนี้ก็ยังมีประชากรอยู่หนาแน่น สมัยก่อนเคยเป็นแหล่งที่ตั้งเมืองหรือชุมชนใหญ่ ๆ หลายแห่ง เช่นเมืองพ้าแಡดสียงยาง การสินธุ เมืองนครจำปาครี มหาสารคาม เมืองสุวรรณภูมิ ร้อยเอ็ด จังหวัดกล่าวได้ว่า บริเวณนี้น่าจะเป็นบริเวณแกน (Core area) ของภาคอีสาน (อภิสัคก์ โสมอินทร์. 2533 : 56) จึงเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาวัฒนธรรมทางดินตรีที่เกิดขึ้นในบริเวณลุ่มน้ำ้านี้ ในส่วนของศิลปินช่างพื้นบ้านอีสานที่ถือกำเนิดขึ้นในลุ่มน้ำ้าชีเช่นเดียวกัน ก็ได้สืบทอดภูมิปัญญาทางช่างพื้นบ้านมาอย่างยาวนาน และขยายตัวไปทั่วลุ่มน้ำ้าชี โดยเฉพาะช่างชาวบ้านที่ทำเครื่องดินตรีอีสาน ควรที่จะมีการศึกษาถึงประวัติความเป็นมา การสืบทอดและถ่ายทอดภูมิปัญญาของวิชาช่างทำเครื่องดินตรีพื้นบ้าน เช่น พินໂປร່ງ พินໄຟຟ້າ พินເບສ ກລອງ ໂປ່ງລາງ ໂຫວາດ ຊອວີສານ ພາກຍາດ ໂມ່ງ ຊອງ ຫຸນ (ຫີນ) และປື່ເຂາຄວາຍ เป็นต้น และนอกจากนี้ควรที่จะมีการสร้างแผนที่แสดงที่ตั้งของแหล่งวัฒนธรรมดินตรีเหล่านี้ไว้ เพื่อเป็นหลักประกันว่า ภูมิปัญญาทางดินตรีของชนชาวอีสานจะได้รับการรักษาไว้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และสามารถดำรงอยู่เพื่อเกียรติภูมิของชาติสืบไป ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภูมิปัญญาของช่างทำเครื่องดินตรีอีสาน เป็นแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ ในเขตลุ่มน้ำ้าชี

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

- เพื่อศึกษาร่วมประวัติ ผลงาน ของช่างทำเครื่องดินตรีอีสาน ในบริเวณลุ่มน้ำ้าชี
- เพื่อสร้างแผนที่แหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในบริเวณลุ่มน้ำ้าชี

ความสำคัญของการวิจัย

- ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประวัติ และผลงานของช่างทำเครื่องดินตรีอีสาน ได้รับการเก็บรวบรวมไว้เพื่อเป็นแหล่งศึกษาด้านครัว
- ภูมิปัญญาชาวบ้านเกี่ยวกับเรื่องเครื่องดินตรีพื้นบ้านอีสาน ได้รับการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย เพื่อการเผยแพร่และสืบทอดอย่างถูกต้อง
- แผนที่ของแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีจะเป็นข้อมูลพื้นฐานของนักมานุษย학วิทยาในการเข้าศึกษาแหล่งวัฒนธรรมดินตรีพื้นบ้านอีสานในเขตลุ่มน้ำ้าชีในอนาคต

ขอบเขตของการศึกษา

1. พื้นที่ที่จะศึกษาจะอยู่ในเขตลุ่มแม่น้ำชี 6 จังหวัด คือ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัตร้อยเอ็ด จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดยโสธร
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ช่างชาวบ้านที่สร้างเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือแบ่งประชากรที่จะใช้วิจัยออกเป็นกลุ่มตามพื้นที่ที่ใช้อุปถัตย์ (Area Sampling) (บุญชุม ศรีสะอด. 2535 : 41-44) และกลุ่มของชนิดของเครื่องดนตรี ตามเขตจังหวัดในลุ่มน้ำชี และเลือกกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนของช่างชาวบ้านที่ทำเครื่องดนตรีมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี
3. ศึกษาเฉพาะศิลปินพื้นบ้านอีสานที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน (พ.ศ.2545) โดยมีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้
 - 3.1 ประวัติบุคคล
 - 3.2 ประวัติการเป็นศิลปินทางช่าง
 - 3.3 เทคนิคและวิธีการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน
 - 3.4 รูปแบบและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเครื่องดนตรีของช่างแต่ละคน
 - 3.5 ภาพถ่าย แบบแปลน ของเครื่องดนตรีของช่างแต่ละท่าน
 - 3.6 แผนที่แหล่งวัฒนธรรมที่จะสร้างขึ้น ยึดแผนที่ตามเขตการปกครองที่แบ่งเขตจังหวัด อําเภอ ตำบล หมู่บ้าน และกำหนดตำแหน่งลงบนแผนที่ โดยจะแสดงตำแหน่งจำแนกเป็นอําเภอ จังหวัด และภาคร่วมทั้งลุ่มน้ำชี

นิยามศัพท์ เฉพาะ

1. ศิลปินพื้นบ้านอีสาน หมายถึง กลุ่มช่างชาวบ้านที่สร้างเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ซึ่ง ทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานมาไม่น้อยกว่า 3 ปี
2. เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน หมายถึง เครื่องดนตรีของกลุ่มวัฒนธรรมอีสานเหนือ ได้แก่ พิณโปรด พิณไฟฟ้า พิณเบส กลอง โปงลาง โทรต ซออีสาน ผางหาด โหม่ง ซ้อง หุน (หิน) และปีเขากวาง
3. แหล่งวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านอีสาน หมายถึง ตัวบุคคล สถานที่ หมู่บ้าน ที่มีกิจกรรมการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน
4. แผนที่ หมายถึง แผนที่ที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ที่แสดงให้เห็นที่ตั้งของสถานที่ หมู่บ้าน ชุมชน บุคคล ที่เป็นแหล่งผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ในเขตลุ่มน้ำชี
5. ลุ่มน้ำชี หมายถึง พื้นที่ที่อยู่ในเขตแม่น้ำชีไหลผ่าน ประกอบไปด้วย จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัตร้อยเอ็ด และจังหวัดยโสธร

6. ประวัติบุคคล หมายถึง เรื่องราวความเป็นมาของช่างทำเครื่องดันตรีพื้นบ้านอีสาน ที่เกี่ยวกับเรื่องราวส่วนตัว การทำมาหากิน การศึกษาและการฝึกฝน การอพยพกันฐาน ฯลฯ

7. ประวัติการเป็นศิลปินทางช่าง หมายถึง เรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับการทำเครื่องดันตรี การเรียนการทำเครื่องดันตรี และประสบการณ์เกี่ยวกับการทำเครื่องดันตรีอีสาน

8. เทคนิคการทำเครื่องดันตรี หมายถึง วิธีการ ขั้นตอน การทำเครื่องดันตรี พื้นบ้านอีสาน ที่มีความเฉพาะด้วยของช่างแต่ละคน

9. ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความสามารถที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และสิ่งที่คิดสร้างสรรค์ใหม่

10. ดันตรีพื้นบ้าน หมายถึง ดันตรีที่ประดิษฐ์ สร้างสรรค์ขึ้น โดยนักดันตรีพื้นบ้าน ด้วยเนื้อหาสำนวนและสำเนียงของชาวบ้านและถ่ายทอดสืบท่องกันมาด้วยความจำ มีการบรรเลงโดยใช้เครื่องดันตรีของท้องถิ่น ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิศาสตร์ ธรรมชาติ ตลอดจนชนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค

11. อีตสิบสองคลองสิบสี่ หมายถึง การนับถือประเพณีอย่างเคร่งครัดมาแต่ครั้งโบราณ และเป็นประเพณีของท้องถิ่นสืบมาหลายร้อยปี เรื่องอีตสิบสอง-คลองสิบสี่ เป็นเรื่องทางศาสนา จึง่าจะนับถือกันมาตั้งแต่ครั้งวัฒนธรรมอินเดียเข้าสู่บริเวณนี้แล้ว เรียกสัน្យาว่า "อีต-คลอง" หรือถ้าจะเรียกให้เป็นแบบชาวบ้านแห่งกว่า "เปีงบ้านเปีงเมือง" เรื่องอีตสิบสอง-คลองสิบสี่ นี้ มีผู้สูงอายุหลายท่านกล่าวไว้คล้ายๆ กัน จะต่างบ้างก็เพียงเล็กน้อย ทั้งนี้ เพราะครั้งโบราณด้านหนังสือยังไม่เจริญ อาศัยการบอกเล่าจดจำกันมาเป็นส่วนใหญ่ ที่เขียนไว้นั้นเป็นส่วนน้อย

11.1 อีตสิบสองมาจากคำ 2 คำ คือ อีต กับ สิบสอง อีตมาจากคำว่า Jarvis หมายถึงสิ่งที่ปฏิบัติสืบท่องกันมาจนกล้ายเป็นประเพณีที่ดีงาม ชาวอีสาน เรียกว่า ชาอีต หรืออีต สิบสอง หมายถึง เดือนทั้ง 12 เดือน ในหนึ่งปีอีตสิบสอง จึงหมายถึง ประเพณีที่ประชาชนชาวอีสานได้ปฏิบัติสืบท่องกันมาในโอกาสต่างๆ ทั้งสิบสองเดือนในแต่ละปี ประเพณีทั้งสิบสอง เดือนที่ชาวอีสานถือปฏิบัติกันมานั้นล้วนเป็นประเพณีที่ส่งเสริมให้คนในชุมชน ได้ออกมาร่วมกิจกรรมพบปะสังสรรค์กัน เพื่อความสนุกสนานรื่นเริงและเพื่อความสามัคคีมีความรักใคร่กัน ของคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการสืบทอดสิ่งที่ดีงามมาจาบุปปจดัน ประเพณีอีสานส่วนใหญ่ จะมีเอกลักษณ์แตกต่างจากประเพณีภาคอื่นๆ (อาจคล้ายคลึงกับประเพณีของทางภาคเหนือ บ้าง เพราะมีที่มาค่อนข้างใกล้ชิดกัน) ประเพณีอีสาน ได้รับอิทธิพลมา จากวัฒนธรรมล้านช้าง (ແຄນหลวงพระบางประเทศาลา) จึงจะเห็นได้ ว่าประเพณีของชาวอีสาน และชาวลาวมีความคล้ายกัน เพราะมีที่มาเดียวกันและชาวอีสานและชาวลาว ก็ไปมาหากันเป็นประจำ เยี่ยงญาติพี่น้องทำให้มีการถ่ายเทวัฒนธรรมระหว่างกันด้วย

11.2 คลองสิบสี่ หมายถึง ครองธรรม 14 อย่าง เป็นกรอบหรือแนวทางที่ใช้ปฏิบัติระหว่างกัน ของผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง พระสงฆ์ และระหว่างบุคคลทั่วไป เพื่อความสงบสุขร่วมเย็นของ บ้านเมือง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอเอกสารที่เกี่ยวข้อง เป็นลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. เอกสารและตัวรากทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและตัวรากทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รัตนา รุจิรกุล. (2525 : 50-59) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้สรุปลักษณะทางภูมิศาสตร์ทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไว้ดังนี้

1.1 โครงสร้างและประวัติทางธรณีวิทยา

แต่เดิมในยุคไทรแอสซิก (Triassic) คือ 230-180 ล้านปีมาแล้ว อิสานเป็นพื้นแผ่นดินใหญ่ แล้วถูกกดดันจนหินโค้งงอมา กทำให้เกิดการพังทลายสึกกร่อนจนกลายเป็นที่ราบดินดะกอนอันกว้างแก่ พื้นที่ลดระดับต่ำลงเรื่อย ๆ ทำให้น้ำไหลท่วมป่ามากก่อให้เกิดการตัดดะกอนของทิ่นทรายและกรวด

ต่อมาในยุค เทอร์เทียรี่ (Tertiary) คือ 63 ล้านปีมาแล้ว มีการยกตัวสูงขึ้นมาจัน มีลักษณะสภาพลักษณะที่ราบสูง บางส่วนถูกดันให้สูงขึ้น เช่นทิวเขาภูพาน ซึ่งทำให้เกิดแอง 2 แอง คือ แองสกอลนคร และ แองโคราช เมื่อน้ำไหลบ่ามา แร่ธาตุและเกลือจึงไหลลงไปสะสมอยู่บริเวณกันแอง สภาพดินจึงมีความเค็ม เช่นบริเวณหุ่งกุลา เป็นดัน ส่วนทางใต้ของภาคบริเวณแนวทิวเขาร่องรัก จะมีร่องรอยการหักด้วยหินดินดานเนื้อปนไม้ก้าสีน้ำตาลเข้ม ลักษณะยุบตัวลงไป ส่วนทางฝั่งประเทศไทยจะสูงกว่า และมีลักษณะเป็นหน้าผาสูงชัน

โครงสร้างของหินในภาคอิสาน เกือบทั้งหมด เป็นหินชั้น และหินแปร (Sedimentary and Metamorphic Rock) ซึ่งทางธรณีวิทยากำหนดชื่อว่า ปวงหินโคราช หรือ หมู่หินโคราช (Khorat Group) แบ่งย่อยลงไปเป็น 3 หน่วย คือ

1.1.1 หน่วยหินภูกระดึง (Phu Kradung Formation) รวมทั้งหินน้ำพอง และหัวหินลาดเป็นปูหินโคราชที่เก่าแก่ ประกอบด้วยหินดินดานเนื้อปนไม้ก้าสีน้ำตาลเข้ม เทาเข้ม และแดง หินกรวดกลม หินทรายต่าง และหินดะกอน

1.1.2 หน่วยหินภูพาน และ เข้าพระวิหาร (Phuphan and Pra Wiharn Formation) เป็นชุดหินทรายที่ทนทาน โดยมีหินดะกอนแทรก มีสีเทาแกมเหลืองจนถึงสีชมพู แกมเทา กับหินดินดานสีน้ำตาลแกมแดงเข้ม เนื้อปนไม้ก้า

1.1.3 หน่วยหินเกลือ (Salt Formation) ประกอบด้วยหินทราย หินดินดาน และหรายเป้ง กับชั้นหินเกลือหนา 800 พุ่ต และยิปซัมหนาถึง 500 พุ่ต

นอกจากนี้ยังมีหิน bazalt ซึ่งเป็นหินภูเขาไฟ อยู่ในແນບจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษและจังหวัดเลยตรงเขตติดต่อกับจังหวัดหนองคาย

ในส่วนที่เป็นดินตะกอนเน้นจะอยู่ตามบริเวณลุ่มน้ำ ทว่าตะกอนส่วนใหญ่ก็เป็น ตะกอนดินทราย ซึ่งไม่สามารถที่จะกักเก็บน้ำได้ดีเพียงพอ

1.2 ลักษณะภูมิประเทศโดยรวม

1.2.1 อาณาเขต

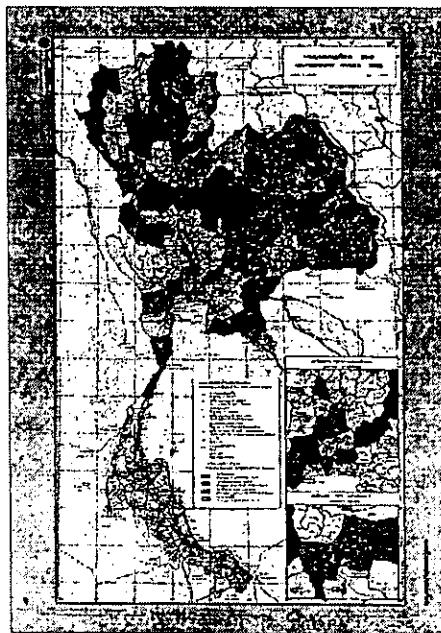
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ทั้งหมด 106.8 ล้านไร่ ประกอบด้วย 19 จังหวัด ดังอยู่ระหว่างเส้นรุ้งเหนือที่ 14 องศา 8 ลิปดา 18 พิลิปดา ถึง 18 องศา 26 ลิปดา 33 พิลิปดา และอยู่ระหว่างเส้นแบ่งตะวันออกที่ 100 องศา 52 ลิปดา 56 พิลิปดา ถึง 105 องศา 38 ลิปดา 7 พิลิปดา มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ จุดสาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแม่น้ำโขงกั้น เขตเดนบางดอน

ทิศตะวันออก จุดสาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแม่น้ำโขงกั้น

ทิศใต้ จุดกับประเทศไทย

ทิศตะวันตก จุดกับภาคกลาง

ภาพประกอบ 1 แผนที่แสดงที่ดังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2.2 สภาพพื้นที่และอุทกศาสตร์

จากการเกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นโลก ทำให้พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถูกยกสูงขึ้นเป็นที่ราบสูง มีแนวเทือกเขาเพชรบูรณ์และเทือกเขาดงพญาเย็นเป็นขอบที่ราบภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ยกสูงขึ้นจากที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในภาคกลาง ที่ราบสูงนี้มีชื่อว่า “ที่ราบสูงโคราช” มีลักษณะคล้ายภูเขาทราย ลาดเอียงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 100 ถึง 200 เมตร ส่วนบริเวณตอนกลางของที่ราบสูงได้ถูกยกตัวขึ้นเป็นภูเขา มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 200 ถึง 1,000 เมตร สำหรับตอนกลางของที่ราบสูงเป็นเทือกเขาภูพาน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 500 ถึง 700 เมตร เทือกเขาภูพานแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ฝั่ง คือ

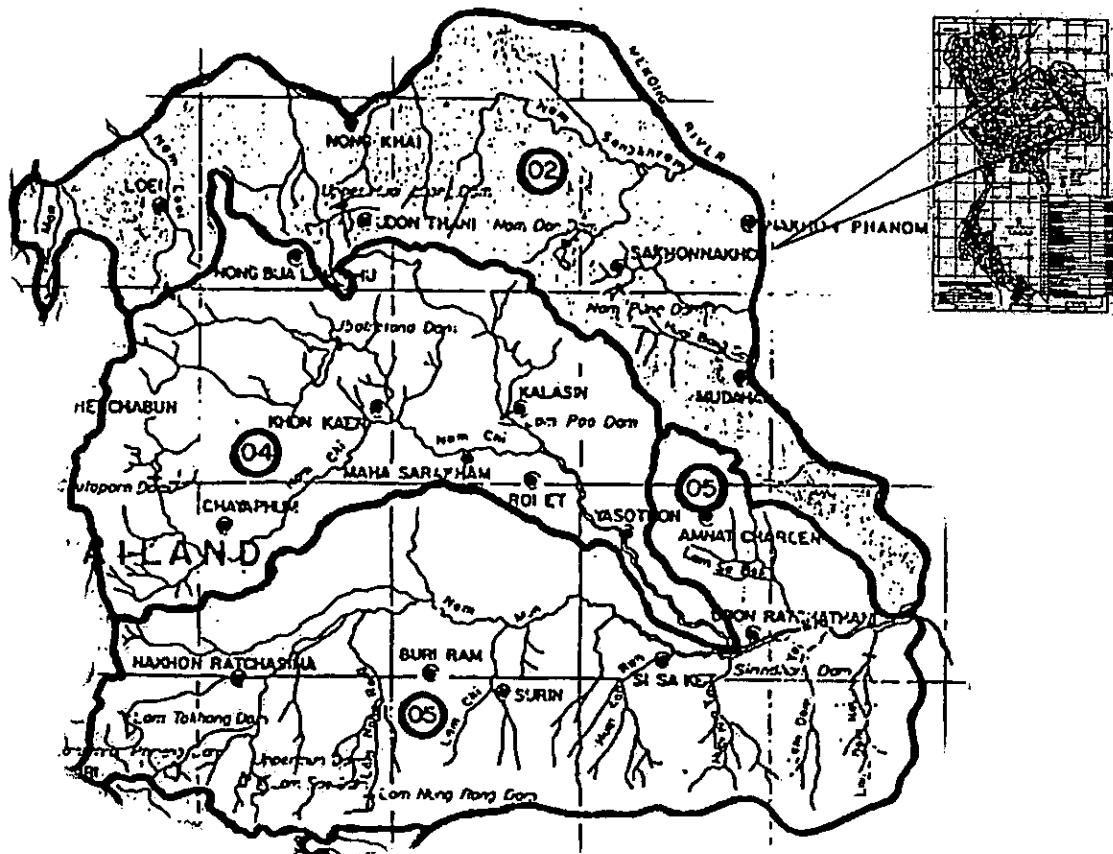
1.2.2.1 ฝั่งสกลนคร อยู่ทางตอนเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือของภาค มีใจกลางอยู่ที่จังหวัดสกลนคร ครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด คือ สกลนคร นครพนม มุกดาหาร อุดรธานี และหนองคาย มีพื้นที่ประมาณ 43,000 ตารางกิโลเมตร (26.9 ล้านไร่) สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นลูกคลื่นลอนลาดสภาพพื้นที่ราบเรียบ ลำน้ำที่เกิดจากพื้นที่รับน้ำมาจากเทือกเขาภูพานส่วนใหญ่จะไหลลงสู่หนองหานซึ่งเป็นทะเลสาบน้ำจืดขนาดใหญ่ มีพื้นที่ถึง 170 ตารางกิโลเมตร (1.1 ล้านไร่)

1.2.2.2 ฝั่งโคราช อยู่ทางตอนใต้ของเทือกเขาภูพาน มีพื้นที่อยู่ที่จังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด และทางตอนเหนือของจังหวัดนครราชสีมา ครอบคลุมพื้นที่ที่เหลือ 11 จังหวัด คือ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ นครราชสีมา อุบลราชธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ชัยภูมิ ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ มีพื้นที่ประมาณ 137,000 ตารางกิโลเมตร (85.6 ล้านไร่) สภาพพื้นที่ราบเรียบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณตอนใต้ของพื้นที่ ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของแม่น้ำของแม่น้ำมูลและแม่น้ำชี จะเป็นพื้นที่ราบเรียบ แม่น้ำในฝั่งโคราช ได้แก่ แม่น้ำมูล ซึ่งมีต้นน้ำอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา บริเวณเขางวงกับเขาสามงิ้น ในอำเภอปักธงชัย แม่น้ำชี ซึ่งมีต้นน้ำจากทิวเขาเพชรบูรณ์ ในจังหวัดชัยภูมิ ไหลลงสู่แม่น้ำมูลที่จังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังมีลำน้ำ เล็ก ๆ อีกหลายสาย ที่เป็นสาขาของแม่น้ำเหล่านี้ เช่น แม่น้ำพรມ ซึ่งกำเนิดจากภูเขียวในจังหวัดชัยภูมิ ลำน้ำป่า ซึ่งมีต้นกำเนิดจากหนองหานจังหวัดอุดรธานี ลำน้ำพอง มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาภูพาน จังหวัดสกลนคร ลำน้ำเหล่านี้จะไหลลงสู่แม่น้ำชี

สภาพพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลูกคลื่นลอนลาด แต่มีบางแห่งเป็นเนินเขา หรือที่ราบลุ่ม ซึ่งเป็นผลอันสืบเนื่องมาจากการตกร่องอกน้ำที่แม่น้ำพามา (sedimentation) สลับกับกระบวนการชะล้างพังทลายของตะกอนเหล่านี้ (erosion) ซึ่งขบวนการที่เกิดสลับเป็นวงจรเช่นนี้ ก่อให้เกิดที่ราบขั้นบันได (terraeço) ขึ้น 4 ระดับ คือ

1. พื้นที่ราบต่ำ (flood plain) ซึ่งประกอบด้วย สันริมน้ำ (levee) และที่ราบลุ่ม
2. พื้นที่ราบขั้นบันไดระดับต่ำ (low terrace)

3. พื้นที่ราบขั้นบันไดระดับกลาง (middle terrace)
4. พื้นที่ราบขั้นบันไดระดับสูง (high terrace)

ภาพประกอบ 2 แผนที่แสดงลุ่มน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ที่มา: กรมแผนที่ทหาร <http://www.rtsd.mi.th/>

มาตราส่วน 1 : 4,000,000

1.2.3 ภูมิอากาศ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีภูมิอากาศแบบทุ่งหญ้าเขตร้อน (Tropical savanna ; Koppen, "AW") อิทธิพลของภูมิอากาศอยู่ภายใต้ลมประจำปีที่พัดผ่าน ซึ่งมีอยู่ 3 ชนิด

1.2.3.1 ลมรสมะตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นลมที่พัดจากสาธารณรัฐประชาชนจีน นำเอาลมหนาวเข้าในช่วงเดือนพฤษภาคมถึง เดือนกุมภาพันธ์

1.2.3.2 ลมรสมะตะวันออกเฉียงใต้ เป็นลมพัดพาฝนมมาจากมหาสมุทรอินเดีย ดังแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนตุลาคม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับฝนจากลมรสมะตะวันตกเฉียงใต้ไม่มากนัก อันเนื่องมาจากสภาพภูมิประเทศมีเทือกเขาล้อมรอบ เป็นผลให้ฝนตกทางด้านตะวันตกและด้านใต้ของภูมิภาคเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกิดฝนตกเฉพาะแห่ง

1.2.3.3 ລມດີເປຣສ້ານ ມີລັກຊະນະເປັນພາຍຸໝູນ ມີທິກທາງໄມ້ແນ່ນອນ ຈະ ເຄື່ອນເຂົາມາຈາກທະເລີນໄດ້ ທາງອ່າວຕັ້ງເກີຍ ຜ່ານເວີດນາມເຂົາມາ ລມສ້ານແຮກມີລັກຊະນະເປັນພາຍຸ ໄດ້ຜຸນຫຼືພາຍຸໂຫຼນຮ້ອນນາກ່ອນ ເມື່ອຜ່ານປະເທດເວີດນາມແລະລາວເຂົາມາດຶງການນີ້ ລມຈະອ່ອນ ກຳລັງຄົງເປັນພາຍຸດີເປຣສ້ານ ທຳໄໝຟັດກັນກັບເປັນວິເວັນກວ້າງ ຝົນທີ່ຕົກໃນການນີ້ສ່ວນໃຫຍ່ຈະ ເປັນຝົນຈາກພາຍຸດີເປຣສ້ານ ທີ່ມີອີກທີ່ພລເດັ່ນຫັດມາກໃນເດືອນສິງຫາຄມແລະເດືອນກັນຍາຍນ

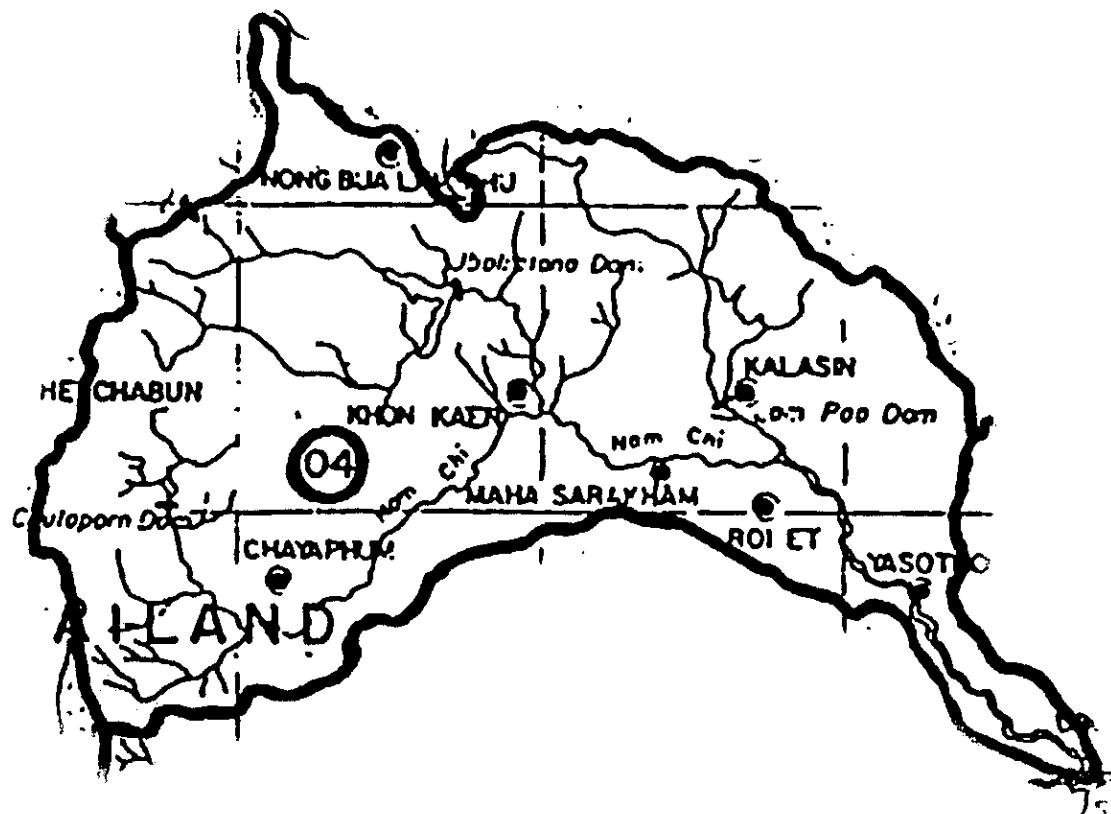
1.2.4 ຮະບນແມ່ນ້ຳໃນກາຄົກສານ

1.2.4.1 ແມ່ນ້ຳໂໂງ ເປັນແມ່ນ້ຳນານາທາຕີ ໃນສ່ວນທີ່ເກີຍວ້ອງກັບປະເທດໄທຢ ມີອູ້ຢູ່ 2 ຂ່ວງດ້ວຍກັນ ສືບ້ ຂ່ວງຈັງຫວັດເຊີຍງານຍາໃນກາຄົກເໜືອ (ຍາວປະມານ 105 ກມ.) ແລະອີກຂ່ວງ ອູ້ໃນກາຄົກສານ ທີ່ມີແມ່ນ້ຳໂໂງໃນຂ່ວງກາຄົກສານ ເຮັດວຽກແດ່ປາກນ້ຳເທືອນໃນເຂດ ອ.ເຊີຍງານ ຈັງຫວັດເລຍ ຜ່ານ ຫ້ານອງຄາຍ ນຄຣພນມ ມຸກດາຫາර ອໍານາຈາເຈົ້າ ມາສິ້ນສຸດທີ່ປລາຍທິວເຂາພນມດັງ ຮັກປາກແມ່ນ້ຳມູລ ຮ່ວມຄວາມຍາວປະມານ 825 ກມ. ມີປະໂຍ້ນສຳຄັງຄືວິທີ ເປັນເສັ້ນແປ່ງແດນ ຮະຫວ່າງກາຄົກສານຂອງໄທຢກັບສາຫະລຸງປະຊົບໄຫຍປະຊາຊົນລາວ ໂດຍໄຫ້ຄືອຮ່ອງນ້ຳລຶກເປັນ ເສັ້ນແປ່ງເຂົດແດນ

1.2.4.2 ແມ່ນ້ຳມູລ ຕົກໄດ້ວ່າເປັນແມ່ນ້ຳສາຍຫລັກຂອງກາຄົກສານ ເພຣະແມ່ນ້ຳ ມູລໄດ້ຮັມທຸກແມ່ນ້ຳ ຮ່ວມທັງລໍາຫຼາກ ສໍາຫວັຍຕ່າງ ຖ້າ ແມ່ກຮະກ່າງແມ່ນ້ຳທີ່ ທີ່ມີແມ່ນ້ຳສາຍຮອງ ກິໂລລົງສູ່ແມ່ນ້ຳມູລເຊັ່ນເຖິງກັນ ແມ່ນ້ຳມູລມີດັນນ້ຳອູ້ຢູ່ໃນທິວເຂາສັນກຳແພງ ເຂດນຄຣຣາຊສີມາ ທີ່ມີ ສາຫະລາຍສາຍ ເຊັ່ນ ລໍາດະຄອງ ລໍາພະເພັນ ລໍາແໜ ລໍາປລາຍມາສ ແລ້ວໄຫລເນີຍຂຶ້ນໄປສຸ່ນວິເວັນ ໄກລັກຖຸກຸລາ ຜ່ານສ່ວນເໜືອຂອງຈັງຫວັດບຸຮັມຍ ສຸວິນທົງ ສົງລະເກະ ອຸນລາຮ່ານານີແລ້ວໄຫລລົງສູ່ແມ່ນ້ຳ ໂໂງ ຮ່ວມຄວາມຍາວປະມານ 750 ກມ.

1.2.4.3 ແມ່ນ້ຳທີ່ ທາງດ້ານເໜືອແລະຕະວັນຕົກ ທີ່ມີດັນນ້ຳຈະເກີດຈາກທິວເຂາ ເພີ່ມມູນຄົນຕະວັນອອກ ແລະທິວເຂາກຸພານ ຈະມີແມ່ນ້ຳທີ່ເປັນຫລັກ ສໍານັ້ນທີ່ມີສາຂາມາກມາຍຫລາຍສາຂາ ເຊັ່ນ ສໍານັ້ນພຣມ (ເຂື່ອນຈຸພາກົນ) ສໍານັ້ນເຊີ່ງ ສໍານັ້ນພອງ (ເຂື່ອນອຸນລວດນ) ສໍາປາວ (ເຂື່ອນສໍາປາວ) ສໍານັ້ນຍັງໄຫລລົງສໍານັ້ນທີ່ແລ້ວກິໂລລົງສໍານັ້ນມູລເຊັ່ນເຖິງກັນ ຮ່ວມຄວາມຍາວຂອງສໍານັ້ນທີ່ປະມານ 765 ກມ.

1.2.4.4 ແມ່ນ້ຳສົງຄຣາມ ເປັນແມ່ນ້ຳສາຍສຳຄັງໃນແອ່ງສກລນຄຣ ດັນນ້ຳອູ້ຢູ່ທີ່ກູ ພາເໜັກເບີດຕິດຕ່ອສາມເໜີ່ຍມ ຈັງຫວັດສກລນຄຣ ອຸດຮ່ານີແລກພສິນຫຼຸ ກັບງູພາຫັກໃນ ເຂດຈັງຫວັດ ອຸດຮ່ານີ ໄຫລຂຶ້ນໄປທາງທິກທີ່ເໜືອເລີຍບໍາຫາຍແດນແບດຕິດຕ່ອຈັງຫວັດອຸດຮ່ານີກັບສກລນຄຣໄປຕລອດ ແນວ ແລ້ວກິໄປທາງທິກທະວັນອອກເນີຍງ່ອນ ເລີຍບໍາຫາຍແດນໜອງຄາຍກັບສກລນຄຣ ຈາກນັ້ນວກລົງ ຕະວັນອອກເນີຍງ່ອນ ເລີຍບໍາຫາຍແດນໜອງຄາຍ ສກລນຄຣ ເຊັ່ນກັນ ແລ້ວເຂົາເຂດນຄຣພນມໄປລົງແມ່ນ້ຳ ໂໂງທີ່ ເຂດ ອຳເກອກທ່າອຸເຫນ ມີຄວາມຍາວປະມານ 420 ກມ.

ภาพประกอบ ๓ แผนที่ลุ่มน้ำชี

ที่มา: กรมแผนที่ทหาร <http://www.rtsd.mi.th/>

มาตราส่วน 1 : 4,000,000

2. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับลุ่มน้ำชี

ทรงคุณ จันทร์ (2534 : 24) กล่าวว่าภาคอีสานเป็นภาคที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทยครอบคลุมพื้นที่หั้งหมดประมาณ 172,226 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 1 ใน 3 ของพื้นที่ประเทศไทยประกอบด้วยลุ่มแม่น้ำที่สำคัญ 3 สาย อันได้แก่ลุ่มน้ำโขง ลุ่มน้ำมูล และลุ่มน้ำชี ในบรรดาลุ่มน้ำทั้ง 3 สาย ลุ่มน้ำชีจัดได้วาเป็นลุ่มน้ำที่อยู่กลางพื้นที่ภาคอีสานมากที่สุด

นำพวัลย์ กิจรักษ์กุล (2528 : 56) กล่าวว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่มากกว่าภาคอื่น ๆ แต่เป็นภาคที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ทำการเกษตรเพราะมีแม่น้ำลำธารจำนวนน้อย มีเพียงแม่น้ำชีและแม่น้ำมูลเป็นแม่น้ำสายสำคัญ พื้นดินส่วนใหญ่เป็นดินกรายไม่อุ่มน้ำและน้ำซึมผ่านได้ง่าย จึงเกิดความแห้งแล้ง ดังนั้นจึงต้องมีการส่งเสริมให้มีการชลประทานมากขึ้น อันได้แก่ การขุดบ่อน้ำด้าล สร้างอ่างเก็บน้ำ ฝายกันน้ำ เขื่อนเก็บกักน้ำ เป็นต้น การดั้งถิ่นฐานของประชากรจึงมีความหนาแน่นในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ โดยเฉพาะแม่น้ำชี แม่น้ำมูล และแหล่งน้ำธรรมชาติดินนาดใหญ่ อันเป็นบริเวณที่เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

รัตนฯ รุจิรกุล (2525 : 59) ได้กล่าวถึงแม่น้ำชีว่า มีดินกำเนิดจากเขاضูฟ่อ ในเขตอำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ให้ผ่านจังหวัดชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม เข้าเขต

จังหวัดกาฬสินธุ์ เข้าเขตจังหวัดร้อยเอ็ดผ่านอำเภอเมือง อ้ำเงือโพนทอง อ้ำเงือชัวซบูรี อ้ำเงือเสลกภูมิ อ้ำเงืออาจสามารถ อ้ำเงือพนมไพร แล้วต่อไปยังเขตจังหวัดยโสธร ให้ลงแม่น้ำมูลฝั่ง ชายตรงเส้นแบ่งเขตอ้ำเงือเขื่องในกับอ้ำเกอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี มีความยาวประมาณ 765 กิโลเมตร

อภิศักดิ์ โสมอินทร์ (2533 : 56) กล่าวถึงบริเวณที่รับสั่งแม่น้ำซี แม่น้ำมูลว่า เป็นที่รับสั่งน้ำที่มีอาณาเขตกว้างขวาง ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 125,200 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3 ใน 4 ของพื้นที่ภาคอีสานทั้งหมด เป็นที่รับสั่งต่ำเพระมีน้ำท่วมทุกปี ที่รับสั่งแห่งนี้ถือว่าเป็นดินแดนที่เป็นหัวใจของภาคอีสานเพราฯโดยเป็นที่อุดมสมบูรณ์มาก่อน แต่ปัจจุบันความอุดมสมบูรณ์ลดน้อยลง เนื่องจากดินถูกใช้มาเป็นเวลากว่า 100 ปี และขาดการปรับปรุงอย่างมีประสิทธิภาพ แต่บริเวณนี้ก็ยังมีประชากรอยู่หนาแน่น สมัยก่อนเคยเป็นแหล่งที่ดีที่สุดในประเทศไทย หรือชุมชนใหญ่ ๆ หลายแห่ง เช่น เมืองพ้าแಡสังย่าง พาสินธุ์ เมืองนครจำปาศรี มหาสารคาม เมืองสุวรรณภูมิ ร้อยเอ็ด จึงอาจกล่าวได้ว่า บริเวณนี้จะเป็นบริเวณแกน (Core area) ของภาคอีสาน

ทรงคุณ จันทร์ (2534 : 26-30) ได้กล่าวถึงประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำชีว่า มีความเชื่อในชาติกำเนิดของตนเองว่ามีบรรพบุรุษผู้ให้กำเนิดชนเผ่าลาว คือ “ແຕນ” หรือ “ຝັດນີ້” ซึ่งมีการบวงสรวงผู้บรรพบุรุษของตนตามประเพณี เช่นการจุดบั้งไฟบูชาແກນในเดือนhook เพื่อให้ฝนตกด้วยตามฤดูกาล นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในเรื่องผีอื่น ๆ อีกเช่น เสากระงาบ้าน ผีปู ตา ซึ่งจะพบโดยทั่วไปเกือบทุกหมู่บ้าน มีความเชื่อในเรื่องโชคลาภ เทวารักษ์ ผีบ้านผีเรือน พระภูมิเจ้าที่ ผีนา ผีด้าแยก ผีหลักเมืองเป็นต้น ในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีชาวอีสาน บริเวณลุ่มน้ำชี มีประเพณีต่าง ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่เรียกว่าอีตสิบสอง โดยประเพณีเหล่านี้ดังนี้ บูญครุฑ์ ที่เป็นฐานของความเชื่อเรื่องบุญกรรม และมีผลสืบเนื่องให้เกิดแรงศรัทธาในการสร้างวัดทางพระพุทธศาสนาติดตามมา นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิต นั้นคือดั้งแต่เกิดจนตาย ชาวอีสานจะผูกพัน绹ยู่กับวัด เช่นการเกิด การดั้งซื่อเพื่อความเป็นมงคลดังไปที่วัด การอุปสมบท การแต่งงาน และการตายซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับวัดหรือศาสนากันสิ้น สำหรับประเพณีอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เช่น ประเพณีการลงแขกซึ่งเป็นประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคีกลมเกลียวิกันของคนในหมู่บ้านที่พожะหลงเหลืออยู่บ้าน การแสดงหมอลำ ซึ่งเป็นศิลปการแสดงของชาวอีสานที่ดึงดราม่าและดราม่าจากปัจจุบัน ประเพณีการผูกเสี่ยวเป็นประเพณีที่แสดงถึงความรักใคร่กลมเกลียวิกันระหว่างคนสองคนที่หาได้ยากมากในสังคมอื่น

แม่น้ำซึเป็นแม่น้ำที่สำคัญสายหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีพของประชาชน
บางส่วนซึ่งอาศัยอยู่ตามชายฝั่ง แม่น้ำซึมีความยาวถึง 765 กิโลเมตร จากต้นกำเนิดจนบรรจบ
กับแม่น้ำมูล แม่น้ำสายนี้เกิดจากทิวเขาเพชรบูรณ์ ต้นน้ำเกิดจากเขาพญาฟ้า ในเขตอำเภอ
เกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ไหลไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านเขตอำเภอ จังหวัดต่าง ๆ
หลายจังหวัด คือ ผ่านอำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอจักรสาน อำเภอบ้านเชาว์

อำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอคอนสารรค อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ แล้ววกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือฝ่า่นอำเภอพล อำเภอเมืองจารี อำเภอชนบท อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เข้าฝ่านอำเภอโภสุนพิสัย อำเภอ กันทริษย อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม แหล่ต่อไปฝ่านอำเภอคลาไส้ย จังหวัดกาฬสินธุ์ และเข้าสู่อำเภอเมืองร้อยเอ็ด อำเภอโพนทอง อำเภอชัยบุรี อำเภอสละภูมิ อำเภออาจสามารถ อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด ต่อไปยังบริเวณอำเภอเมือง อำเภอคำเขื่อนแก้ว อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร และแหล่ไปลงแม่น้ำมูลฝั่งชายตรงเส้นแบ่งเขตแดนอำเภอเขื่องในกับอำเภอวารินชำราบจังหวัดอุบลราชธานี สาขาของแม่น้ำชีกมี แม่น้ำพอง แม่น้ำลำปาว แม่น้ำยัง และลำคันธู

ตามบริเวณชายฝั่งแม่น้ำชีอันเป็นบริเวณที่แม่น้ำชีท่วมถึงอยู่เสมอ สภาพของดินจะเป็นดินเหนียวปนทรายมีสีดำ มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยปุ๋ยตามธรรมชาติ ทำให้พืชต่าง ๆ ที่เกิดในบริเวณนั้นมีความเจริญงอกงาม เกิดภาวะน้ำท่วมเกือบทุกปี เมื่อประมาณ 50-200 ปีที่แล้วมา บริเวณตามชายฝั่งสู่แม่น้ำชียังเป็นที่กรังเต็มไปด้วยป่าไม้ สัตว์ป่านานาชนิด ในน้ำอุดมสมบูรณ์มีปาน้ำจืดนานาชนิดซุกซุมมาก

สองฝั่งของแม่น้ำชีนั้นมี หนอง บึง และกุดต่าง ๆ มากมาย สภาพเช่นนี้มีความสำคัญต่อประชากรที่อาศัยอยู่ตามบริเวณลุ่มน้ำชีเป็นอย่างยิ่ง นับเป็นแหล่งน้ำท้องถิ่นอเนกประสงค์ เพราะใช้ประโยชน์ได้หลายสถาน คือ เป็นแหล่งที่ชาวบ้านได้อาศัยน้ำใช้ น้ำดื่ม เลี้ยงสัตว์ เป็นเส้นทางสัญจร เป็นแหล่งอาหารประจำหมู่บ้าน เป็นแหล่งเพาะปลูกพืชผักต่าง ๆ เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ น้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตขาดเสียไม่ได้ ยิ่งในภาคอีสานแล้วแหล่งน้ำที่มีน้ำขังตลอดทั้งปีจึงเปรียบเสมือนน้ำทิพย์ช่วยชุบชีวิตในยามขาดแคลน (สุวิทย์ รีศศาสต. 2528 : 9-10)

3. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศิลปินงานช่างฝีมือพื้นบ้าน

คำว่า ศิลปิน ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง ผู้มีศิลปะในการแสดงออกโดยมากเกี่ยวกับเรื่องร้องรำทำเพลง (ราชบัณฑิตยสถาน. 2525 : 516) และศิลปินเป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญในศิลปะ (เสรี ห่วงในธรรม. 2525 : 232) ศิลปินเป็นผู้สร้างสรรค์งานศิลปะของตนเอง (พระยาอนุมาราชชน. 2517 : 7) ศิลปินเป็นผู้ถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึก (ชະวัชชัย ภาดิณ. 2532 : 20) ซึ่งจากุรค์ มนตรีศาสตร์ กล่าวว่า ศิลปินคือผู้มีศิลปะหรือนักศิลปะได้แก่ ผู้สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นวิจิตรศิลป์ ผู้ที่จะเป็นศิลปินได้ต้องเป็นผู้มีประสิทธิภาพ สามารถเข้าใจสาระสำคัญหรือมองเห็นความแท้จริงที่ซ่อนเร้นอยู่ในสิ่งต่าง ๆ ได้โดยward เริ่ง ผู้ที่จะได้เชื่อว่าเป็นศิลปินจะต้องเป็นผู้ที่เคยแสดงความสามารถพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นที่ประจักษ์ถึงพสวัสดิ์ของเข้า ในวงการศิลป์และต้องแสดงให้ถึงขั้นที่เรียกว่าศิลปะจริง ๆ (จากุรค์ มนตรีศาสตร์. 2517 : 62) ตามความหมายดังกล่าวประมาณว่าศิลปิน

หมายถึง ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการให้คิลปะสร้างความรู้สึกกล่อมเกลาและน้อมนำอารมณ์ของผู้อื่นให้เคลิบเคลิ้มได้

ศิลปินตามความหมายของบุญเลิศ จันทร (2521 : 18) ได้แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ 2 ประเภท ซึ่งศิลปินดินตรีพื้นบ้านได้ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านรูปแบบการแสดงพื้นบ้านของแต่ละท้องถิ่น ให้เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะมาอย่างยาวนาน มีการปรับปรุง ประยุกต์การแสดง โดยสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรม

ปริญญา วนชูเพลา (2529 : 29-31) เขียนแก่ยกับประวัตินักดนตรีพื้นบ้านอีสาน สรุปใจความสำคัญว่า ไฟบูลย์ สร้อยสาริกา เป็นนักดนตรีพิณผู้มีฝีมือของภาคอีสาน อายุ 29 ปี ชาวอำเภอครีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ตามอดมาตรฐานเด็ก เพาะเป็นโรคดำเนง หมอยาเร่ขายยาหาอดตายาพิเศษ สำหรับคนไข้ไม่ถึงขั้นคืน ไฟบูลย์จึงหันมาเล่นดนตรีแก้เหงาและมุ่นมาฝึกซ้อมกับครูพิณชื่อดัง จนสามารถเล่นได้ดี เคยเล่นกับวงดนตรีเรเมนาดาเคยไปแสดงที่กรุงเทพมหานคร ผลงานเด่นคือ การร่วมเล่นในงานแสดงของคิตกีวีເອເຊີຍ ที่โรงรามอินทรา เมื่อ ป.ศ. 2521 และแสดงที่หอศิลป์ พีระศรี

วีณา วีสพีญ (2524 : 19) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง แนวทางการสืบทอดเพลงพื้นบ้านอีสานว่า การที่จะอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านให้คงไว้ วิธีที่ดีที่สุดคือ การที่ชาวบ้านรักษาไว้โดยถ่ายทอดให้แก่ลูกหลานและการเผยแพร่ไปยังคนส่วนใหญ่ เพื่อตระหนักรถึงคุณค่าและดำรงรักษาสืบทอดในวงศ์วานิช

กระทรวงศึกษาธิการ (2529 : 81-86) เป็นหนังสือที่รวบรวมคำประกาศเกียรติคุณศิลปินพื้นบ้านภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ประจำปี พ.ศ. 2529 ซึ่งจัดทำขึ้น โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ในหนังสือเล่มนี้มีคำประกาศเกียรติคุณของนายเปลือง ฉายรัศมี ซึ่งได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวิชาศิลปการแสดงดนตรีพื้นบ้าน นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงชีวิตและผลงานของนายเปลือง ฉายรัศมี รวมทั้งประวัติความเป็นมา และวิัฒนาการของโปงลางຈนกล้ายมาเป็นเครื่องดนตรีดังเช่นในปัจจุบัน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2529 : 81-86) ได้จัดพิมพ์หนังสือโดยรวบรวมคำประกาศเกียรติคุณศิลปินพื้นบ้านภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ประจำปี พุทธศักราช 2529 ซึ่งในหนังสือนี้มีคำประกาศเกียรติคุณนายเปลือง ฉายรัศมี ซึ่งได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวิชาศิลปการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) รวมทั้งประวัติความเป็นมา และวิัฒนาการของโปงลาง จนกล้ายมาเป็นโปงลางเช่นปัจจุบัน

บริชา เจตินัย (2536 : 22) ได้กล่าวถึง ผู้ที่ได้สืบทอดวัฒนธรรมผู้ไทยว่า นายชัย บดินทร์ สาลีพันธ์ เป็นผู้ริเริ่มคิดทำรำกับแก็บ จนได้รับโล่เกียรติคุณในฐานะผู้ได้คิดทำรำ และเป็นผู้รักษาวัฒนธรรมดีเด่น โดยทำหน้าที่เป็นครูฝึกซ้อมรำภูไท ของอำเภอเรณูนคร อีกทั้งได้เป็นวิทยากรบรรยายเกี่ยวกับนาฏศิลป์พื้นบ้านตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ สำหรับความภาคภูมิใจ คือการที่ได้พ้อนภูไทถ่ายต่อหน้าพระที่นั่งมาแล้วรวม 18 ครั้ง เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ปลูกฝังให้เยาวชนอำเภอเรณูนครให้อันรักษา และสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

ชำนาญ แสงเนว (2537 : 7) ได้เขียนบทความการอนุรักษ์ดินตรีพื้นบ้านอีสานว่า นายประวัน สัตยชานนท์ ซึ่งเป็นนายอำเภอปلاปาก จังหวัดนครพนม เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ส่งเสริมให้มีวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ดินตรีพื้นบ้านให้คงอยู่ต่อไปโดยมีการส่งเสริมให้มีวงดนตรี 2 วง คือ วงอนชอนอีสาน และกลุ่มนรุกษ์วัฒนธรรมบ้านหนองยี ให้ช่วยกันสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานให้อยู่เป็นมรดกสืบไปในอนาคต

เดชา ชាវนาวงศ์ (2538 : 18) กล่าวถึง ผมหอม สกุลไทย ว่าเป็นผู้ที่ อนุรักษ์ พัฒนา และสืบสานกอเพลงพื้นบ้านแก่เยาวชน การลำพญา ผมหอม สกุลไทย เป็นผู้ที่สามารถ ลำพญาอยู่หัวตอนดาล ให้ได้ดังขึ้นมา และได้เป็นตัวแทนของประเทศไทย นำคณะหมอลำไป แสดงในงานศิลปวัฒนธรรมเอเชีย ครั้งที่ 11 ณ ประเทศอ่องกง เพื่อเป็นการเผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของไทยให้แพร่หลายออกไปทั่วโลก

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2530 : 25) ได้กล่าวเชิดชูเกียรติ นาย กัน ทองหล่อ ว่าเป็นนายหนังที่เลื่องลือไปทั่วภาคใต้ เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงดีเด่นในทางการเล่นหนัง ตะลุงมาแล้วกว่า 50 ปี เป็นหนังที่เล่นสุภาพ สุขุม มีมารยาทในการเล่นดี ไม่สร้างความเสื่อมเสีย ให้เกิดขึ้น ตอบบทพิเศษเพื่อศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ มีความคิดแนวใหม่ในการปรับปรุงวงการหนัง ตะลุงให้ดีขึ้น ในการแสดงหนังแต่ละครั้ง จะมีคำฝากรูปนักแสดงเป็นหลักการปฏิบัติทางคุณธรรมไว้ให้ผู้ชม เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ทำให้เป็นที่กล่าวขวัญถึงและนิยมชมชอบเป็นที่สุดตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันได้ถ่ายทอดการแสดงหนังให้ลูกศิษย์ไม่ต่ำกว่า 100 โรงทั่วภาคใต้ และได้รับพระ มหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้แสดงถวายหน้าพระที่นั่ง ณ ดำเนินกhexanoy เมื่อปีพุทธศักราช 2502 ด้วยความสามารถ และคุณธรรมอันสูงส่งเจ้มสมควรยกย่องไว้ในฐานะศิลปินแห่งชาติ สาขา ศิลปการแสดง (หนังตะลุง) ปีพุทธศักราช 2529

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2530 : 38) ได้กล่าวคำสำคัญของ มาก จันทะลือ ว่าเป็นศิลปินหมอลำที่มีผลงานการแสดงดีเด่นเป็นที่รู้จักและยอมรับกันทั่วไปใน ภาคอีสาน ได้ศึกษาการเล่นหมอลำจากครูหมอลำหลายท่าน ด้วยความอุดสาหะและฝีรู้ สามารถชนะเลิศการประกวดหมอลำหลายครั้ง ในการแสดงหมอลำแต่ละครั้งได้สอดแทรกวิชา เกษตรกรรมและการรณรงค์การรักษาป่า สนับสนุนนโยบายของรัฐไปด้วย จนได้รับรางวัลดีเด่น การผลิตผลงานเพื่อยêuชันประเภทสื่อชาวบ้าน ได้อุทิศตนเพื่องานสังคมมาโดยตลอด เป็น วิทยากรบรรยายพิเศษเกี่ยวกับการถ่ายทอดวิชาการเล่นหมอลำ ซึ่งเป็นศิลปการแสดงพื้นบ้าน อีสานให้แก่ลูกศิษย์มากกว่า 300 คน จึงเห็นสมควรยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขา ศิลปการแสดง (หมอลำ)

ศักดิ์ระพี สีมาวัน (2528 : 140 – 142) กล่าวถึง นายสิน แก่แสง ว่าเป็นผู้สร้างสรรค์ เครื่องดนตรีอีสานได้ ประเภทซออุ้งและซอตัวง นอกจากนี้ยังได้รวมตัวกันจัดตั้งวงໂหรพื้นบ้าน การบรรเลงท่วงทำนอง และจังหวะจะเน้นหนักไปทางอีสานได้

ทองหล่อ ศักดิ์สุระ (2529 : 50 – 53) ได้เขียนบทความเรื่องการทำแคนของนายทุย เรืองครีอรัญ ว่าจบ ป.4 แต่ได้รับปริญญาดุษฎีกิตติมศักดิ์ เพราะมีฝีมือในการทำแคนเป็นอย่างดี

เป็นครูชาวบ้านที่ให้การถ่ายทอดความรู้ หรือเทคนิคในการทำแคนอันเลือซื้อ เป็นที่รู้จักกันจนแพร่หลายในบรรดาศิลปิน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีรายได้มั่นคง สามารถสร้างฐานะให้กับครอบครัวได้เป็นอย่างดี ด้วยความตึงมีจึงได้รับการคัดเลือกจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ให้เป็นศิลปินเด่นสาขาครุย่างศิลป์ ได้รับพระราชทานปริญญาดุษฎี กิตติมศักดิ์ เป็น ดร.ทุย เรืองศรีอรัญ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2530 : 46) ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์ พัฒนา และสืบทอดดั้นตรีป้องลางของนายเปลือง ฉายรัสมี ว่าเป็นนักดนตรีพื้นบ้านที่มี ความสามารถพิเศษ สามารถเล่นและถ่ายทอดการเล่นดนตรีพื้นบ้านอีสานได้เกือบทุกชนิด ทั้ง พิณ แคน ซอ โปงลาง และที่สำคัญที่สุด คือ เป็นผู้ศึกษาค้นคว้า ปรับปรุง และพัฒนาโปงลางมาตลอดระยะเวลา 42 ปี จนทำให้เกราะล้อซึ่งเป็นเพียงสิ่งที่ใช้ด้วยน้ำเสียง ได้รับการยกย่องเป็น โปงลางที่มีสภาพเป็นเครื่องดนตรีที่มีเสียงไพเราะกังวาล และให้ความรู้สึกของความเป็น พื้นบ้านอีสานอย่างแท้จริง เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายและยอมรับกันว่าเป็นเครื่องดนตรี เอกลักษณ์ของภาคอีสานเคียงคู่กับแคนซึ่งมีอยู่ก่อนแล้ว จึงได้ทำให้รับการยกย่องเป็นศิลปิน แห่งชาติ สาขาศิลปการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) ในปีพุทธศักราช 2529

สำหรับงานช่างฝีมือพื้นบ้านนั้น เป็นรูปแบบของงานฝีมือของชาวบ้าน เป็น สัญลักษณ์ของท้องถิ่นควบคู่ไปกับสังคมมนุษย์ตลอดมา ภูมิปัญญาที่ รูปแบบไม่ได้กำหนดลงไว้ ตายตัว เป็นงานที่ชาวบ้านได้สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการ แนวความคิดสร้างสรรค์ และเพื่อ รับใช้สังคมของชาวบ้านเอง วิธีการและเทคนิคเป็นไปในแบบของการถ่ายทอดกันมาตามบรรพบุรุษ หรือการแพร่กระจายจากท้องถิ่นหนึ่งไปยังอีกท้องถิ่นหนึ่ง

ข้อสังเกตเกี่ยวกับงานช่างฝีมือพื้นบ้าน คือเป็นงานที่เราสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้ สอยในชีวิตประจำวัน มีลักษณะเรียนรู้ตามสภาพของท้องถิ่น ไม่สลับซับซ้อน ความประณีต วิจิตรพิสดารของงานฝีมือขึ้นอยู่กับสภาพความอุดมสมบูรณ์ของท้องถิ่น ซึ่งชาวบ้านมีเวลาเหลือ พอที่จะประดิษฐ์ประดอยางงานฝีมือของเข้า งานฝีมือจึงมีส่วนสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตของมนุษย์ ในสังคมแต่ละสังคม แต่ละยุคแต่ละสมัย สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและประเพณีย่องมี อิทธิพลมากในงานสร้างฝีมือ จึงเห็นได้ว่างงานฝีมือที่ผลิตขึ้นมีลักษณะที่แสดงให้เห็นถึง ความรู้สึกนึกคิดแบบง่าย ๆ บ้าง ก็แฟงไว้ซึ่งความบันทึกตามแบบฉบับของถิ่นกำเนิด

ความเด่นชัดที่เห็นได้จากการฝีมือพื้นบ้าน นอกจากความเรียนรู้แล้ว ความ งดงามที่เกิดขึ้นจะอยู่เหนือภูมิปัญญาที่ทางทฤษฎีโดยสิ้นเชิง ความงามถูกสร้างขึ้นตามความ ต้องการที่แสดงออกแบบตรงไปตรงมาตามความรู้สึกนึกคิดของผู้สร้าง แฟงด้วยเจตนาرمณ์ที่ ซื่อ ๆ จึงเป็นความงามที่เป็นไปในแบบธรรมชาติ

วิวัฒนาการทางด้านความเป็นอยู่ ความคิดของมนุษย์ ได้เปลี่ยนเรื่อยๆ ตาม มาตรฐานการมีวัฒนธรรมสูงขึ้น แต่งานฝีมือพื้นบ้านไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก บางอย่างคง อยู่รูปเดิม บางอย่างก็ได้สูญเสียไปตามการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรมในสังคมมนุษย์ ซึ่งสืบ เนื่องมาจากการขาดความสนใจของชาวบ้าน สภาวะทางเศรษฐกิจสังคมเป็นตัวผลักดันให้

ชาวบ้านเห็นมานิยมผลิตภัณฑ์สมัยใหม่ ซึ่งให้ความสะดวกสบายและราคาถูกกว่า แต่ในสังคมชนบทบางแห่งยังไม่ลงทะเบียนเหล่านี้เสียเลย ความผูกพันอันสืบเนื่องมาจากการพุ่มยังคงอยู่

สภาพทางภูมิศาสตร์ของสังคมไทย เอื้อต่อการเป็นสังคมเกษตรกรรม อารีพของประชาชนส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ เพาะปลูก และการประมง สภาพการดังกล่าวมีผลต่อวิถีชีวิตร่วมกับชนชาติอื่น เช่น ลักษณะนิสัย ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและศิลปะดังนั้นการที่จะมีความแตกต่างของงานฝีมือกันบ้าง แต่ก็อยู่ในเกณฑ์ขององค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่องานที่เหมือนกันอยู่หลายประการ เช่น (สถาบันแทกนิคดีศึกษา. 2529 : 47-52)

1. วัสดุ การคิดแก้ปัญหา โดยนำเอาวัสดุในท้องถิ่นาใช้ให้เกิดประโยชน์ให้คุ้มค่า ให้รูปแบบตรงกับความต้องการใช้สอย

2. สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้านโดยทั่วไป เช่น สภาพทางเศรษฐกิจสูง อำนาจการซื้อขาย มีส่วนให้ชาวบ้านต้องแก้ปัญหาโดยการทำสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ จากวัสดุดิบเท่าที่มีในท้องถิ่นขึ้นเอง

3. การคุณภาพในการติดต่อกับท้องถิ่นอื่น รวมทั้งการจัดทำและเสนอรูปแบบเป็นไปได้ยาก จึงต้องทำขึ้นใช้เอง

4. ความจำเป็นในการใช้สอย อาจแตกต่างหรือเหมือนกันก็ได้ ดังนั้นรูปแบบของงานฝีมือ อาจจะเหมือนกันหรือแตกต่างกันในลักษณะเดียวกัน

5. สภาพภูมิศาสตร์ ดินฟ้าอากาศมีส่วนให้เกิดการสร้างสรรค์ในงานช่างฝีมือ เช่น ในช่วงฤดูหนาว ชาวบ้านจะลงงานด้านอื่นที่เคยทำอยู่ มาผลิตเครื่องมือจับสัตว์น้ำแทน และเมื่อถึงฤดูแล้ง เครื่องมือจับสัตว์น้ำ ก็หมดความจำเป็น เขาจะหันมาทำสิ่งอื่นแทน เช่น กระนก ทองเสือ สาบสาด เป็นต้น

6. ลักษณะเชื่อมโยงกันของงานสร้างสรรค์ทั้งฝีมืออยู่ไม่น้อย เช่น งานสลักหัวใจในงานพิธีด่าง ๆ งานฉลุลายบนกระดาษอังกฤษ งานแกะสลักไม้ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า อิทธิพลที่มีต่อการสร้างสรรค์งานฝีมือพื้นบ้านนั้นยังมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมชาวบ้านอย่างมาก ได้แก่

1. ส่งเสริมให้นำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ทำให้ทรัพยากรไม่สูญเปล่ามีการใช้ประโยชน์ได้กว้างขวางและมีค่าใช้จ่าย

2. การส่งเสริมอาชีพของประชาชนด้านช่างฝีมือ เป็นที่นิยมกว้างขวางมากขึ้น ความต้องการวัสดุดิบในการผลิต การขนส่งวัสดุดิบพร้อมด้วยการตลาดจะผลอยเกิดขึ้นเป็นเงาตามตัว

3. ช่วยยกระดับการครองชีพของประชาชนให้สูงขึ้น เมื่องานช่างฝีมือได้กลยุทธ์เป็นงานอาชีพ ประชาชนก็จะมีงานทำมากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น มีอำนาจซื้อสูงขึ้น ความเป็นอยู่ก็จะดีขึ้น

4. วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นไม่กระบวนการระเทือนจากอิทธิพลของวัฒนธรรมของท้องถิ่นอื่น เนื่องจากมีช่างฝีมือเป็นของท้องถิ่นคนเอง ในแง่เศรษฐกิจเมื่อผลิตได้เงินก็จะช่วยลดรายจ่าย ไม่ต้องพึ่งพาสังคมเมืองมากนัก

งานช่างฝีมือพื้นบ้านได้วัฒนาการมาพร้อมกับความเป็นอยู่ของมนุษย์มาแต่โบราณทั้งด้านความคิดและแนวทางสร้างสรรค์ งานที่สร้างสรรค์ขึ้นไม่ได้ขัดแย้งให้ประณีตมากนัก เพราะเป็นงานที่ผลิตขึ้นเพื่อสนองความต้องการของชีวิต เพื่อประโยชน์ในการใช้สอยมากกว่า เมื่อมนุษย์มีพัฒนาการมากขึ้น งานช่างฝีมือพื้นบ้าน ก็มีการพัฒนาให้สวยงามมากขึ้น แต่ยังคงแนวความมุ่งหมายเดิม คือสนองความต้องการของชีวิตและสังคม

สังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีสมัยใหม่มีผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน แม้บางแห่งรูปแบบของงานช่างฝีมือไม่เปลี่ยนแปลง แต่มีการรับเอาวัฒนธรรมเมืองหรือผลิตภัณฑ์จากเทคโนโลยีไปใช้ทดแทนวัสดุบางอย่าง (นายมาโนช กงกนันท์ จากหนังสืออยู่อย่างไทย ครั้งที่ 3 “หัดกรรมพื้นบ้าน” หน้า 62) เช่นการใช้เส้นพลาสติกแทนตะอก หรือการใช้เหล็กเส้นแทนโครงไม้ไผ่ เป็นต้น ซึ่งมีทั้งข้อดี ข้อเสีย ข้อดีอาจเป็นเพราะผลิตภัณฑ์นั้นมีความคงทนกว่าแบบเดิม และหาได้ง่ายกว่า素材กว่า จึงกลายเป็นหัดกรรมแบบใหม่ขึ้นเพื่อสนองความต้องการ ในข้อเสียอาจจะสูญเสียความคงทน ตามธรรมชาติ และความเป็นของแท้ ความงามตามธรรมชาติที่จะให้ผลด้านจิตใจจะเริ่มเสื่อมคลาย และในที่สุดจะหันมาใช้ผลิตภัณฑ์พลาสติกสำเร็จรูปแทน ซึ่งมีสิ้นล่อในอุกกาภัย แพร่หลาย หาง่าย ราคาย่อมเยา ประกอบกับชาวบ้านต้องการใช้เวลาเพื่อเพิ่มพูนรายได้ในด้านอื่นอยู่แล้ว ผลิตภัณฑ์สมัยใหม่จึงเข้ามารองความนิยมได้อย่างสมบูรณ์ ชาวบ้านต้องเลิกผลิตงานช่างฝีมือ ความรู้เรื่องช่างฝีมือค่อย ๆ หายไป ไม่มีผู้สอนใจเรียน ไม่มีการถ่ายทอด เป็นการกระบวนการระเทือนต่อวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของสังคมชนบทมาก เป็นการสลายด้วยทางศิลปะและความรู้ที่มีประโยชน์ต่อท้องถิ่นไป ด้านเศรษฐกิจก็เปลี่ยนจากผู้ผลิตมาเป็นผู้ซื้อ สิ้นเปลืองรายได้อย่างไม่สมควร สภาพของความสัมพันธ์ทางสังคมก็เปลี่ยนไป เงินกลายเป็นสิ่งที่สำคัญเหนือความสัมพันธ์ที่เป็นกันเอง วิถีชีวิตเดิมของท้องถิ่นได้เปลี่ยนรูปไป เอกลักษณ์เดิมของงานช่างฝีมือพื้นบ้าน จะค่อยขาดหายไปทุกที่ ในที่สุดก็จะเหลือแต่ซากของผลิตภัณฑ์ในพิพิธภัณฑ์เท่านั้น

3.2 ประเภทของงานช่างฝีมือ

ความแตกต่างของงานช่างฝีมือพื้นบ้านขึ้นอยู่กับวัสดุที่ใช้และคุณสมบัติเฉพาะท้องถิ่นของวัสดุนั้น และความต้องการของสังคม ก็ยังเป็นตัวกำหนดให้งานช่างฝีมือแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการใช้ ทำให้เกิดลักษณะของผลผลิตขึ้น ด้านปริมาณของผลผลิตก็ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขดังกล่าวแล้วเช่นกัน ท้องถิ่นวัตถุดิบหลายชนิด ผลิตภัณฑ์ก็มักมีหลายประเภท ดังนั้นจึงแบ่งประเภทของผลิตภัณฑ์ของช่างฝีมือออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ (ผาสุข ประยูรเวช. 2525 : 51-57)

3.2.1 แบ่งตามประเภทการใช้ โดยถือเอาประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ

ได้แก่

3.2.1.1 งานช่างฝีมือที่ใช้เป็นพาหนะทางบก ทางน้ำ ได้แก่ เกวียน รถเรือ

3.2.1.2 งานช่างฝีมือที่ใช้ในการก่อสร้าง ได้แก่ ไถ คราด ออก กระบุง นั่งกี ตะกร้า

3.2.1.3 งานช่างฝีมือที่ใช้เป็นเครื่องมือจับสัตว์ ได้แก่ แห อวน ล้อย ไซ สุ่ม แร้ว เป็นต้น

3.2.1.4 งานช่างฝีมือที่ใช้สอยประจำวัน ได้แก่ ถ้วย ชาม เครื่องทองเหลือง สำรับกับข้าว ตู้ เตียง

3.2.1.5 งานช่างฝีมือเกี่ยวกับการพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ ปืน กลอง ซอ หมากruk

3.2.1.6 งานช่างที่เกี่ยวกับพิธีทางศาสนา ได้แก่ ภาพผาณัง ภาพชาดก ธรรมมาสน์ สมุดข่อย บุญบัน หน้าบัน

3.2.1.7 งานช่างฝีมือที่เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น ผ้ากอ เสื่อทอ เครื่องปั้นดินเผา

3.2.2 แบ่งตามประเภทวัสดุที่ใช้

3.2.2.1 เครื่องหนัง ได้แก่ งานช่างฝีมือที่ผลิตจากหนังสัตว์ต่าง ๆ

3.2.2.2 เครื่องปั้นดินเผา หมายถึงภาชนะต่าง ๆ ที่ทำด้วยดินแล้วนำไปเผาแล้วเคลือบ

3.2.2.3 เครื่องไม้ หมายถึง เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง

3.2.2.4 เครื่องไม้ไฟและห่วย หมายถึงผลิตภัณฑ์ที่ทำด้วยไม้ไฟและห่วย

3.2.2.5 เครื่องรัก หมายถึงงานช่างฝีมือที่ใช้ยางไม้ชนิดหนึ่งมาทาเคลือบ เพื่อรักษาเนื้อไม้ ส่วนใหญ่เป็นพวงเครื่องเรือน เครื่องใช้

3.2.2.6 เครื่องหล่อ หมายถึงงานที่จำลองรูปพรรณลวดลาย หรือภาชนะจากรูปหุ่นเป็นแบบให้เป็นสิ่งถาวรด้วยโลหะ ปูน ทราย

3.2.2.7 เครื่องทอ-ย้อม หมายถึงงานที่ใช้เส้นใยธรรมชาติหรือใยตั้งเคราะห์มาประดิษฐ์เป็นวัสดุ

3.2.2.8 เครื่องโลหะ หมายถึงงานที่ใช้โลหะเป็นส่วนประกอบสำคัญในการผลิต

3.2.3 แบ่งตามวิธีผลิต

วิธีทำ	วัสดุ	ผลผลิต
1. แกะสลัก	1.1 ไม้ 1.2 หิน 1.3 กระดาษ 1.4 หิน	สุดสาย หน้าบัน กล่อง สลัก รูปหนัง เช็ดขัด กระเปา แกะลายไทย ครกหิน ถูกนิมิต หลักจำรึกสุสาน และหินอ่อน
2. จักสาน	2.1 ไม้ไผ่ 2.2 หวาย 2.3 กก	เช่น กระดัง ตะกร้า ไซ ข้อง งอน ชะลอม ตะกร้า กระเปา เก้าอี้ เครื่องใช้ในบ้าน เสื้อ กระเปา
3. ทอ	3.1 ด้าย 3.2 ด้ายไนлон 3.3 กก	ผ้าชนิดต่าง ๆ เชือ แท awan ยอด เสื้อกก กระสอบ กก
4. หัตถกรรมเครื่องโลหะ	4.1 เหล็ก 4.2 ทองเหลือง 4.3 เครื่องลงมูล	มีด ขวน พร้า ขอบ เชียง เครื่องทองเหลือง กระบวนการเจ็น มีด ช้อน ทับพี ขัน สร้อย แทวน เครื่องประดับ เครื่องทอง
5. เครื่องปั้นดินเผา	5.1 ดิน	หม้อดิน กระถาง กระเบื้อง โถ่ง 坛 ไห
6. การประดิษฐ์ด้วยวัสดุต่าง ๆ	6.1 ไม้ไผ่ 6.2 ไม้ 6.3 เข้าสัตว์ 6.4 หวาย 6.5 ใบจาก 6.6 ใบลาน	สุ่ม กรุงnak ข้อง ลัน ไม้กวาด ขลุย ซออู้ ต้ามพร้า ต้ามขวน เเรือ รถ ต้ามมีด โคมไฟ ของใช้ ของประดับ เครื่องหวายต่าง ๆ

4. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน

คำว่า ดนตรี มาจากภาษาสันสกฤตคือ ตันตรี แปลว่า สาย หรือ เครื่องดนตรีจำพวก เครื่องสาย ส่วน ไทย และเขมรนำมาราชนาคมไว้ในความหมายทั่ว ๆ ไปว่า ดนตรี ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า สำนักเสียงอันไพเราะและคำว่าดนตรีตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Music ซึ่งหมายความว่า ดนตรีคือ ศิลปะและศาสตร์ของการร้อยกรองเสียงร้อง หรือเสียงเครื่องดนตรีเข้าเป็นทำนอง เสียงประสานเจังหวะลีลา และกระแสเสียง เพื่อให้เป็นบทเพลงที่มีโครงสร้างที่สมบูรณ์ และก่อให้เกิดความสะเทือนอารมณ์ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2525 : 262) และเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ กล่าวว่า ดนตรีพื้นเมืองเป็นดนตรีที่เกิดขึ้นเฉพาะถิ่นและเป็นที่นิยมบรรเลงขับร้องเล่นกันอยู่ในถิ่นนั้น ๆ มีทั้งบรรเลงเดี่ยวและประสมวงกับประกอบการแสดงประกอบพิธี (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. 2533 : 28) ส่วนเฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี ได้ให้ความหมายของดนตรีว่า เป็นศิลปะที่วิพัฒนาการควบคู่มากับมนุษยชาติตั้งแต่อีตจนถึงปัจจุบัน และจะคงพัฒนาต่อไป แต่ส่วนประกอบและหน้าที่ของเครื่องดนตรียังคงไม่เปลี่ยนแปลง ท่วงทำนอง ลีลาของเครื่องดนตรี วงดนตรี เพลง ผู้แต่ง มีทั้งคงที่และเปลี่ยนแปลง (เฉลิมศักดิ์

พิกุลศรี. 2530 : 11) ชีวจินดนา ต่างเลิศ (2533 : 22-49) ได้ศึกษาองค์ประกอบของดนตรีพื้นบ้านมีลักษณะเด่นสรุปได้ดังนี้

- 4.1 มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงระหว่างอดีตและปัจจุบัน
- 4.2 มีความแตกต่างที่เป็นผลพวงมาจากการสังสร้างสรรค์ทั้งของบุคคล และกลุ่มชน

4.3 ลักษณะของเพลงหรือดนตรีที่หลงเหลืออยู่นั้นเกิดจากการเลือกสรรของกลุ่มชนซึ่งเป็นตัวกำหนดครูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบ

คำว่า ดนตรีพื้นบ้าน หมายถึง ดนตรีที่แต่งขึ้นโดยนักดนตรีพื้นบ้าน ด้วยเนื้อหา สำนวนและสำเนียงของชาวบ้านและถ่ายทอดสืบทอดกันมาด้วยความจำ และเจริญชัย ชนไฟโรจน์ ได้กล่าวถึงลักษณะของดนตรีพื้นบ้านอีกน้ำไว้ว่า (เจริญชัย ชนไฟโรจน์. 2526 : 10)

1. ไม่ทราบนามผู้แต่ง
2. แต่งโดยนักดนตรีที่ไม่ได้รับการฝึกฝนอบรม ในการแต่งเพลง
3. มีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน
4. เป็นลักษณะการแสดงออกทางด้านดนตรีของคนส่วนใหญ่
5. ขับร้องหรือบรรเลงโดยนักร้องหรือนักดนตรีที่ไม่ได้ฝึกฝนอบรมทางทฤษฎี
6. เป็นดนตรีที่มีอายุเก่าแก่
7. เป็นดนตรีที่สืบทอดกันมาด้วยความจำ
8. มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตามความนิยมของผู้เล่น และผู้ฟัง
9. ไม่มีครตัดสินได้ว่า ทำนองดังเดิมที่เป็นต้นตอนนั้นเป็นอย่างไร

และชุมเดช เดชพิมล (2531 : 34-35) ได้ให้ความหมายดนตรีพื้นบ้าน หมายถึง ดนตรีที่บรรเลงโดยใช้เครื่องดนตรีของท้องถิ่น ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิศาสตร์ ธรรมชาติ ตลอดจนชนบทธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละภาค โดยเฉพาะดนตรีภาคอีสานนั้น ท่วงทำนองดนตรีจะสนุกสนานด้วยจังหวะที่กระชันถี่ เร้าใจ เช่น ลายสุดสะแนน ลายสำเพลิน ลายกาเต้นก้อน ลายแมงตันเต่า ลายนกไขบินข้ามหุ่ง และลายทำนองกีวังเงาไทย ฯ เช่น ลายแม่ข้างกล่อมลูก ลายลมพัดพร้าว ลายโปงลาง หรือลายล่องโง

พรหม วรคันธ์ และสุพรรณ คุ้มจาน (2536 : 11) ได้แสดงทรงคนะว่าปู่ผู้ไทมีประวัติ ความเป็นมาไม่ปรากฏ ผู้สูงอายุเล่าว่าใช้เล่นคู่กับแคนและซอไม้ไผ่ ใช้เล่นกับเพลงทำนองชา ๆ และมีความอ่อนช้อย นายใหญ่ แสนพาน ชาวบ้านอ่าเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นผู้ที่มีความชำนาญในการเป้าปู่ผู้ไทมากที่สุด และยังคงเหลือเพียงผู้เดียวที่มีความสามารถเป้าปู่ผู้ไทได้ สามารถที่จะอนุรักษ์และสืบทอดให้อยู่คู่วัฒนธรรมไทยไปอีกนาน

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2525 : 82-83) ได้กล่าวถึงปัญหาในการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้าน มีมูลเหตุที่สำคัญหลายประการ เช่น ความผิดปกติในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมพื้นบ้านของไทย จากการเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมพื้นบ้าน ถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นค่อย ๆ ปรับค่อยๆ ไปตามความเจริญของสังคม ความล้าช้าในการต่อสืบทอดเนื่องมาจาก

ขาดความรู้คุณค่าของวัฒนธรรมพื้นบ้าน และขาดหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องการอนุรักษ์ วัฒนธรรม

ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2531 : 2-3) วัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นผลผลิตของมนุษย์ในสังคม เป็นดันว่า ความคิด ความรู้สึก ความประพฤติ กิริยาอาการ ศิลปะ ประเพณี กฎหมาย ประดิษฐกรรมต่าง ๆ ที่สังคมยอมรับและปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อีกจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมพื้นบ้านมีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เพราะเป็นวิชาที่มีหลักเกณฑ์สามารถพิสูจน์ได้ ขณะเดียวกันก็เป็นศิลปะที่มีความงดงาม ให้เรา เช่น เพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก เป็นต้น

พรพิมล ศุภสิทธิ์ (2533 : 23-27) กล่าวไว้ในบทความเรื่อง แหล่งสนับสนุนทางวัฒนธรรมว่า ภาคอีสานมีเอกลักษณ์ด้านวรรณกรรมพื้นบ้าน ตลอดจนศิลปะการร้องเพลงหรือที่เรียกว่า นาฏศิลป์และดนตรีพื้นเมือง ที่บรรพบุรุษสืบทอดกันมา มีลักษณะโดดเด่นและแตกต่างจากภูมิภาคอื่นอย่างชัดเจน สิ่งเหล่านี้จึงควรที่จะได้รับการจดจำบันทึกและร่วบรวมไว้เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้ทำความเข้าใจต่อไป

สรเชต วารามวิชัย (2537 : 1-3) วัฒนธรรมเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความเจริญของชาติ ชาติที่มั่นคงด้องมีวัฒนธรรมอันมั่นคง ประเทศต่าง ๆ จึงพยายามที่จะปกป้องรักษาปรับปรุง ส่งเสริม และเผยแพร่วัฒนธรรมของตนเอง มีหน่วยงานต่าง ๆ รับผิดชอบด้านนี้โดยตรง รัฐบาลไทย ซึ่งนำโดย จอมพล พ.พิบูลย์สังคมรัตน์ ได้ดำเนินการบำรุงรักษา ส่งเสริม พัฒนา และเผยแพร่วัฒนธรรมอย่างจริงจังและเป็นขั้นตอน เริ่มต้นด้วยการประกาศชักชวนชาวไทยให้ร่วมกันฟื้นฟูวัฒนธรรม เน้นการรักษาจารยามารยาท และมีการตราพระราชบัญญัติ บำรุงรักษาวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483

✓ นักวิชาการทางด้านศิลป์ได้จัดแบ่งกลุ่มหรือหมวดหมู่ของเครื่องดื่อออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มเครื่องดื่มที่มีเสียงคงที่หรือด้วยด้า เช่น ลูกชัด กลอง ฆ้อง เป็นเครื่องดื่มที่ใช้เป็นเครื่องประกอบจังหวะ

2. กลุ่มเครื่องดื่มทำหนองได้ ได้แก่ เครื่องดื่มที่มีเสียงหลายเสียงในเครื่องเดียว กัน หรือใช้หลายเครื่องที่ต่างระดับเสียงนำมาเรียงกันเข้า ใช้บรรเลงทำหนองได้ เช่น ระนาด ฆ้องวง กลองทิมปานี

การจัดกลุ่มเครื่องดื่ม หรือเครื่องกระถางตามอาภัปกริยาของการบรรเลงแล้วจะมี 8 กลุ่ม คือ กลุ่มใช้กระถุง กลุ่มใช้กระถิน กลุ่มใช้เขี้ย่า กลุ่มกระถาน กลุ่มกระแทก กลุ่มใช้เสียดสี กลุ่มเครื่องขุด กลุ่มใช้ดีด และแต่ละกลุ่มยังจำแนกย่อยออกไปตามรูปร่างของเครื่องแต่ละเครื่องด้วย เช่น กลุ่มรูปทรงระฆัง กลุ่มรูปทรงเป็นท่อน และกลุ่มทรงเป็นแท่ง ซึ่งรูปทรงในแต่ละกลุ่มต่างกันให้คุณภาพเสียงและระดับเสียงที่แตกต่างกัน

เครื่องดื่มหรือเครื่องกระถางของชาวເเซียจัดตามรูปร่างลักษณะได้ 11 ชนิด คือ พากกระดึง พากกระฆัง พากกระฆ้อง พากฆ้องโน้ม พากฆ้องวง พากเกราะหรือขอลอ พากระนาด

พวกระมังหิน พวกรังฉบัน พวกรับ และพวกรเครื่องนูด นอกจากนี้ชาวເອເຊີມກະຈວມເວາ
ເຄື່ອງດນຕີຈຳພວກທັນໄວ້ໃນເຄື່ອງດີຫີ່ອກຮາບນ ໃຫ້ປະກອບຈັງຫວະດ້ວຍ (Malm. 1967 : 91-94)

ເຄື່ອງດີຫີ່ອເຄື່ອງກຮາບຂອງໝາວີສານໄດ້ມີການຈັດແບ່ງດາມລັກຊະນະການໃຊ້ງານ ໂດຍ
ຈຳແນກເປັນ (ກຮງເດໜ ແສນິລ. 2536 : 2-3)

1. ເຄື່ອງກຮາບຈຳພວກໃຫ້ຜູກຄອສັດວົບເລີ່ມ ເຫັນ ໂປ່ງ ຂອ ອີກ ມາກທີ່ ມາກ
ກຮພຣວນ
2. ເຄື່ອງກຮາບທີ່ໃຫ້ໃນພຶ້ທາງຄາສනາແລະໃຫ້ສັນຍານ ເຫັນ ກລອງເພລ ພ້ອງ ໂປ່ງ
ຮະໝັງ ຂອລອ
3. ເຄື່ອງກຮາບທີ່ໃຫ້ໃນກາລະເລັນ ເຫັນ ກລອງເສັງ ກລອງແວ້ ກລອງຫາງ ກລອງທີ່
ກລອງດຸ້ມ ສິ່ງ ແສ່ງ
4. ເຄື່ອງກຮາບທີ່ໃຫ້ປະສວງດນຕີ ເຫັນ ກລອງດິ່ງ ກລອງດຸ້ມ ກລອງຫາງ ກລອງ
ໂທນ ສິ່ງ ແສ່ງ ກັບແກ້ນ ໂປ່ງລາງ

ດ້ວຍຄວາມສໍາຄັນອາຈັກລ່າວໄດ້ວ່າ ເຄື່ອງດີປະເກທດ່າງ ຈຸ່ຂອງໝາວີສານເປັນ
ອົງປະກອບທີ່ສໍາຄັນຢ່າງໜຶ່ງໃນການດໍາຮັງຫີ່ວິດ ນັບດັ່ງແຕ່ເປັນເຄື່ອງດນຕີສໍາຫັບຜ່ອນຄລາຍ
ອາຮມົດໃນເວລາວ່າງໜັງຈັກເສົ່ງກິຈກາງຈານ ໄປຈົນຖື່ງດ້ານງານມහຽສພແລະເທັກກາລດ່າງ ຈຸ່
ຂອງໝາວີສານ

ດ້ານປະໂຍ້ນໃຫ້ສອຍ ເຄື່ອງດີຈຳພວກໃຫ້ຜູກຄອສັດວົບເລີ່ມຈະໜ່ວຍແບ່ງເນົາ
ກາຮະໃນການເຝັ້ນແດວູແລສັດວົບເລີ່ມໄດ້ຕີ ເພຣະເສີ່ຍງຂອງສັດວົບເລີ່ມເຫັນວ່າເດີນກາງໄປກາງໄຫ່ ທ່າ
ໄຫ້ຜູ້ເລີ່ມຕິດຕາມສັດວົບເລີ່ມໄດ້ຍ່າຍໜຶ່ງ ແລະຍັງນອກຖື່ງສກວະຂອງສັດວົບເລີ່ມໄດ້ວ່າກຳລັງທໍາອະໄຮອູ່
ເຫັນ ເດີນ ວົງ ຕ່ອສູ້ ເປັນດັ່ນ ນອກຈານນີ້ເສີ່ຍງເຄື່ອງຜູກຄອສັດວົບຍັງໜ່ວຍກຸບເສີ່ຍງຮັບກວນທີ່ອາຈຸກ່າ
ໄຫ້ສັດວົບເລີ່ມຕິ່ນຕົກໃຈໄດ້ອີກດ້ວຍ

ດ້ານພຶ້ກຣມ ເຄື່ອງດີຫີ່ອເສີ່ຍງສັນຍານດ່າງ ຈຸ່ລ້ວມີຄວາມໝາຍດ່ອ
ຫີ່ວິດປະຈຳວັນຂອງໝາວີສານທັງສິ່ນ ເຫັນ ໂປ່ງ ຮະໝັງ ກລອງເພລ ພ້ອງ ຂອລອ ໃຫ້ເປັນສັນຍານຈາກ
ວັດ ເພື່ອສໍ້ຄວາມໝາຍຂອງການກຳນົດແລະກາຮະປະກອບພຶ້ກຣມດ່າງ ຈຸ່ນາງຄວັງກີ່ເປັນສັນຍານ
ຂອງຜູ້ປັກຮອງໜຸ່ນບ້ານ ຜົ່ງນອກຄວາມໝາຍໃນການປະໜຸນ ແລະການນອກເຫດຸ້ວຍ

ງານດ້ານເທັກກາລ ເຄື່ອງດີເປັນອົງປະກອບທີ່ສໍາຄັນໃນການສ້າງຄວາມ
ສຸກສານ ໂດຍເນັພາໃນດ້ານບຸນຍຸກຸລດ່າງ ຈຸ່ໄມ່ວ່າຈະເປັນແບ່ນໜີ່ໄຟ ແກ່ກັນຫລອນ ແກ່ຜ້າພະ
ເວສັນດັບ ແກ່ພະອຸປຸດ ລຸລະ ເຄື່ອງດີຈະເປັນເຄື່ອງດນຕີທີ່ມີບາທາດ່ອເທັກກາລງານນຸ່ງອູ່
ຕລອດເວລາ

ດ້ານມහຽສພ ເຄື່ອງດີແລະເຄື່ອງກຮາບຈະໃຫ້ໃນກາລະເລັນແລະພສມກັບວັງ
ດນຕີລ້ວນບ່ອນອົກກິ່ນຫີ່ວິດແກ່ງຄວາມຮົ່ນເຮົງ ໃນມහຽສພດ່າງ ຈຸ່ໂດຍເນັພາເສີ່ຍງຂອງໂປ່ງລາງເມື່ອ
ໝາວີສານໄດ້ຍືນເສີ່ຍງ ຖຸກຄນຈະຮູ້ສຶກເບີກນານແຈ່ມໄສ ແລະຍັງຈະປ່ອນອົກຖື່ງການເຄີມຈຸດລອງງານອັນ
ເປັນມົງຄລດ່າງ ຈຸ່

กรณ์ป่าไม้ (2536 : 18) กล่าวถึงประชารของไม้มะหาด นอกจากเป็นไม้เนื้อหยอดแข็ง เหนียว ทนทานมาก ใช้ก่อสร้าง ใช้ทำเครื่องดันดรี เปลือกทำเชือก รากให้สีเหลืองใช้ย้อมผ้า แก้ไอ ขับพยาธิ

สำเร็จ คำโถง (2537 ก : 1-86) ได้กล่าวถึงโป่งกลางซึ่งเป็นเครื่องดันดรีพื้นเมือง อีสานประเกทเครื่องตีมีลักษณะคล้ายระฆัง ที่วัดใช้เป็นเครื่องบอกเวลา และโป่งกลางซึ่งเดิมคือ กระดึงผูกต่างวัว แต่โป่งกลางที่เป็นเครื่องดันดรีไม่มีลักษณะแบบโป่งหรือโป่งกลางแต่กลับมีลักษณะคล้ายระนาด โดยใช้ไม้เนื้อแข็งทำ เช่น ไม้มะหาด มีจำนวน 12-13 ห้อง เวลาต้องใช้คนตีถึง 2 คน คือ คนที่ 1 ตีทำเสียงประسان และคนที่ 2 ตีบรรเทาทำนอง

เปลือง นายรัศมี (2533 : 14-19) กล่าวถึงโป่งกลางว่า ได้วิพัฒนาการมาจากอุปกรณ์ 2 ชนิด คือ โป่ง และเกราะล้อหรือขลollo โป่งมี 2 ชนิด คือ โป่งที่เรียกว่า กะบุง เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ตีเป็นอาณัติสัญญาณบอกเวลาหรือบอกเหตุการณ์อื่นที่เกิดขึ้นภายในวัด แทนการที่ตีระฆังหรือกลองในวัดทางภาคอีสาน เพราะเสียงโป่งชนิดนี้จะดังก้องกังวนกว่าระฆังหรือกลอง ถ้าโป่งใหญ่มากเสียงจะดังมากตามขนาดของโป่ง แต่ถ้าโป่งเล็กใช้ผูกคอวัวคaway เสียงก็จะสูงตามไปด้วย

อภิสักก์ โสมอินทร์ (2533 : 32-39) กล่าวว่า โป่งกลางคือ ธนาดาพื้นเมืองอีสาน เป็นเครื่องดันดรีประเกทเครื่องเคาะทำนองและจังหวะไปพร้อม ๆ กัน ลูกระนาดทำจากไม้ท่อนขนาดสำเร็น ตัดกลึงและถากดกแต่งเรียงลำดับจากต่ำไปสูง และนำมาร้อยเป็นผืนธนาดาด้วยเชือกเส้นโดยน้ำดันน้ำก้อย เวลาเล่นແร่วนเป็นแนวเฉียงลงมาทำมุนประมาณ 60 องศากับพื้น

กาสัก เดี๋ยวขันหมาก (2530 : 75-79) ได้เขียนบทความเกี่ยวกับดันดรีพื้นบ้านอีสาน โดยได้แบ่งประเกทของเครื่องดันดรีตามวิธีการเล่นได้ 4 ประเกท คือ ตีด สี ตี เป่า และได้กล่าวถึงโป่งกลางว่า เป็นเครื่องดันดรีที่น่าสนใจ มีเสียงก้องกังวนไพเราะมีท่วงทำนองสนุกสนาน ก่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้ฟังเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของโป่งกลาง ว่าเดิมมีชื่อว่า เกราะล้อ เนื่องจากมีรูปร่างลักษณะคล้ายเกราะที่ใช้ติดามหมู่บ้าน ในสมัยก่อนเกราะล้อมเพียง 6 ลูก ต่อมาราได้เพิ่มเป็น 9 ลูก มี 5 เสียง คือ ໂດ ເຮ ມີ ຫອລ ລາ หลังจากนั้น นายเปลือง นายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ สาขาวิชาลปกรรมแสดง (ดันดรีพื้นบ้าน) ได้พัฒนาเกราะล้อ โดยเพิ่มลูกเกราะล้อขึ้นเป็น 12 ลูก พร้อมทั้งได้ดังชื่อเครื่องดันดรีชนิดนี้ขึ้นใหม่ว่า โป่งกลาง จนเป็นที่รู้จักกันมาจนทุกวันนี้ นอกจากจะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของโป่งกลางแล้ว ยังได้กล่าวถึงลายเพลงที่ใช้บรรเลงโป่งกลางว่า เกิดขึ้นจากการเลียนเสียงธรรมชาติ และชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของชาวอีสาน เช่น ลายลมพัดพรัว ลายโป่งกลาง ลายแมงภู่ต้อมดอก ลายนกไชบินข้ามทุ่ง ลายแมลงหวัดล้อมลูก ลายผู้ไทยเลาดูบ ลายกาเต้นก้อน เป็นต้น

คำผล กองแก้ว (2521 : 78-82) เขียนบทความเกี่ยวกับโป่งกลาง โดยกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของโป่งกลางว่า เดิมที่คือโป่งที่ทำมาจากห่อนไม้ขันดาให้ญี่ปุ่นมีลักษณะกลวงด้านในพอบเห็นอยู่ทั่วไปตามวัดโบสถ์ในภาคอีสาน ใช้ไม้กระถุงตีให้เกิดเสียงก้องกังวนเพื่อเป็นการบอกเวลาโดยจะกระถุงตีในตอนเช้าเวลาพระจะออกบิณฑบาต และกระถุงตีในตอนเย็น

ดังคำกล่าวของชาวอีสานว่า “พระถิ่งโปงลง” นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงเหลลงกำเนิดของโปงลงว่า มีกำเนิดในถนนบริเวณที่ออกเขากูพานในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ ต่อจากนั้นจึงค่อยนิยมแพร่หลายไปยังจังหวัดอื่น ๆ ต่อไป เช่น จังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม และอุดรธานี

ประจำด พัชรินทร์ศักดิ์ (2536 : 50-51) เผยแพร่ความเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา
ในการตั้งเมืองกาฬสินธุ์ ซึ่งจะมีอายุครบ 200 ปีใน พ.ศ. 2536 และยังได้กล่าวถึงโปงลางว่าเป็น
เครื่องดนตรีที่เกิดขึ้นครั้งแรกในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยที่โปงลางคดเคี้ยวของประเทศไทยซึ่ง
โปงลางโสมพะมิตรเมืองกาฬสินธุ์ ซึ่งจัดแสดงต่อสาธารณะเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2502
นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการทรงโปงลางของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ใน
วโรกาสที่ทรงเสด็จมาเป็นประธานในงานนานาภูมิลปศิลป์ภาค ที่วิทยาลัยนานาภูมิลปศิลป์กาฬสินธุ์ เมื่อวันที่
26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2533 ยังผลให้ดนตรีโปงลางมีความดีเด่นมากยิ่งขึ้นไปอีก

สุชาวดี สุกโนตยะ (2523 : 65-66) ได้ให้บรรคนะเกี่ยวกับโปงลางว่า โปงลางทำมา
จากไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้หมากเหลื่อม หรือหานามเลี้ยบ ไม้หมากหาด หรือมะหาด ไม้พยุง เป็น
ต้น ลูกโปงลางมีจำนวน 12 ห่อน ทำเป็นท่อนกลมถากกล่างห่อน เพื่อหาเสียงสูงต่างจากห่อนสัน
ไปถึงห่อนยา แล้วนำไม้แต่ละห่อนนั้นมาร้อยต่อกันเหมือนระนาดผิดกันตรงที่ไม่มีร่องเหมือน
ระนาดเท่านั้น เวลาจะเล่นหรือตีโปงลางก็จะเอปปลายข้างหนึ่งของผินโปงลางแขวนไว้กับคacula
ไม้ หรือเสาหรือที่แขวนอย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนปลายอีกด้านหนึ่งปีปล่อยให้ห้อยลงมาเฉย ๆ ส่วน
ที่ว่าจะเอาห่อนสันหรือห่อนยาไว้ด้านบนหรือล่างนั้นผู้เขียนเข้าใจว่าขึ้นอยู่กับความคิดของผู้
เล่นแต่ละคน

สาร สาระทัศนนันท์ (2531 : 1-9) เขียนเรื่องประโยชน์ของการแสดงพื้นบ้านของชาวอีสานว่า ธรรมชาติของมนุษย์เกิดมา�้อมมีการเคลื่อนไหว และมีนิสัยชอบสังคมคือ ชอบร่วมกันอยู่เป็นกลุ่มจึงต้องควบหาสมาคม และมีการระบายนอกทางจิตใจเพื่อให้มีความสนับสนุน ภายในและใจ การแสดงดนตรีร่วมกันจึงช่วยส่งเสริมให้มีการพัฒนาทั้งทางกายและจิตใจของคน ทำให้คนมีความคิดสร้างสรรค์ มีสุขภาพจิตดี เพลิดเพลิน ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ เสริมสร้างประสบทกิจกรรมชีวิตสามารถนำไปใช้กับชีวิตประจำวัน ช่วยให้งานประเพณีครึ่งครึ่ง และเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่น่าภาคภูมิใจ

อุทัย สินธุสาร (2511 : 89-92) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับกลองว่า เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ตี ข้างในโพรง หน้าปั้นด้วยหันงหน้าเดียว ก็มี เช่น โหน รำมะนา ซึ่งด้วยหันงสองหน้า ก็มี เช่น กลองทัด ตะโพน กลึงด้วยหมุด ก็มี โยงด้วยเส้นหันงและ hairy ก็มี ใช้โลหะซึ่งแทนหันง ก็มี เช่น กลองมหระทึก ดีด้วยมือหรือไม้ กลองเป็นเครื่องดีบูกอกสัญญาณ บอกจังหวะหรือประกอบดนตรีอีน ๆ

เรื่องคั้กค์ ทะลัยนิล (2534 : 2) ได้เขียนบทความถึงการอนุรักษ์ พัฒนา และสืบทอด ดั่งเดิมที่เป็นมรดกอีสานว่า เห็น ทุน หรือหุน เป็นเครื่องดั่งเครื่องที่ทำด้วยไม้ไผ่ จึงทำให้เกิดเสียง ด้วย การใช้ลมปากบังคับให้กระพังแก้มยุ่น หรือขยายออก ทำให้เกิดเสียงสูง หรือตามต้องการ ใน

ปัจจุบันนี้ที่ทราบมีนายบุญมี จันทร์ประทักษิณ ซึ่งเป็นชาวร้อยเอ็ดสามารถทำและเป้าเหินได้ ถ้าไม่มีองค์กรใดเข้าไปช่วยเหลือ ในอนาคตก็คงจะไม่มีครูรู้จักเหินเป็นแน่แท้

เจริญชัย ชนไพรโจน (2526 : 9-10) เขียนลักษณะของการประสม คตະกลองยาว มีสาระสำคัญว่า ชาวอีสานนิยมใช้กลองยาวสำหรับดีแห่ ขบวนในงานต่าง ๆ เช่นงานแห่เทียน เช้าพระชา งานบวช งานบุญพระเวส และงานอื่น ๆ ที่ต้องการความครึกครื้นจะเห็นได้ว่าตาม วัดต่าง ๆ มักจะมีกลองยาวไว้ประจำ เพื่อว่าเวลา มีงานจะได้ไม่ไปจังหมู่บ้านอื่น ส่วนคนตีกลอง จะอาศัยญาติโยมที่มาในงาน วงกลองยาวของชาวอีสาน ประกอบด้วยกลองยาว กลองตึง (กลองรำนาใหญ่) และแส่ง (ฉบับ) ในบางครั้งอาจมีสิงหรือจำเล็กก็ได้ กลองยาวเป็นวง ดนตรีที่เหมาะสมสำหรับเรลงในขบวนแห่มากกว่าวงดนตรีประเภทอื่น เพราะได้ยินไปไกล ก่อให้เกิดความสนุกสนาน ราคาไม่แพงนัก การซ้อมแซมดูแลรักษาง่าย เวลาบรรเลงก็สามารถ เคลื่อนย้ายเป็นขบวนไปได้ง่าย โดยใช้หลังกับหลังรับหนัก จะยืน นั่ง เดินตีก็ได้ หรือใช้มือตี ลงศอก ลงเข้ากีสามารถทำได้ นับว่าพอใจทั้งผู้ชมและผู้บรรเลง

✓ สำเร็จ คำโมง (2522 : 40-42) กล่าวถึงดนตรีประเภทใช้บรรเลงร่วมวงมี สาระสำคัญว่า ประกอบด้วยเครื่องดีด เครื่องสี เครื่องดี เครื่องเป่า เครื่องดึง เครื่องเขย่า เครื่องสี ได้แก่ ซอขานาดต่าง ๆ ใช้บรรเลงร่วมกับวงโนรีอีสาน เครื่องดีได้แก่ กลองตึง กลองโหน กลองหับ ใช้ดีบอกจังหวะประกอบการเชิง เครื่องเป่า ได้แก่ ปี่แคน เป็นดนตรีของชาวภูไท ใช้บรรเลง ร่วมกับซอ พิณ และแคน เครื่องดึง ได้แก่ ใน ใช้ประกอบวงโปงลาง เครื่องเขย่าได้แก่ ลูกชัด หมาย ผาง ใช้เสริมให้มีเสียงกลมกลืน

เปลือง ฉายรศมี (2533 : 14-49) กล่าวถึงโปงลางว่า ได้วิวัฒนาการมาจากอุปกรณ์ 2 ชนิด คือ โปงลาง และเกราะล้อหรือขอล้อ โปงมี 2 ชนิด คือ โปงที่เรียกว่า กะปุ่ง เป็นอุปกรณ์ ที่ใช้ดีเป็นอาณัติสัญญาณบอกเวลาหรือบอกเหตุการณ์อื่น ๆ ที่เกิดขึ้นภายในวัดแทนการตีระฆัง หรือกลองกังวานกว่าระฆังหรือกลอง ถ้าโปงใหญ่มากเสียงจะใหญ่ตามขนาดของโปง แต่ถ้าโปงเล็กใช้ห้อยวัว ควาย เสียงก็จะเล็กตามไปด้วย

✓ สุรศักดิ์ พิมพ์เสน (2533 : 91-99) ได้กล่าวว่า แคน เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ที่มีความมหัศจรรย์ในด้านความเก่าแก่ ด้วยระบบเสียง 7 เสียง ตามแบบดนตรีสากล และแคน อาจเป็นต้นกำเนิดของเครื่องดนตรีออร์แกน

สริวัฒน์ คำวันสา (2521 : 84-88) กล่าวถึงโปงลางว่า เป็นเครื่องดนตรีที่นิยมเล่นใน แบบบริเวณจังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น และอุบลราชธานี สันนิษฐานว่ากำเนิดขึ้นครั้งแรกที่ บริเวณเทือกเขาภูพาน และจังหวัดอุดรธานี ไปยังจังหวัดต่าง ๆ ของภาคอีสาน นอกจากนี้ยังได้ให้ ทรงคุณภาพ เกี่ยวกับกำเนิดและวิวัฒนาการของโปงลางว่า ดันเหตุเดิมนำมาจากเสียงของโปงวัว แล้วชาวบ้านนำเอาเสียงนั้นมาเป็นต้นคิด พอดีได้ยินเสียงกระ กระ เสียงท่อนไม้ซึ่งมีความไพเราะ ดังกังวาน จึงเกิดความคิดที่จะทำเสียงกระ โดยเลียนแบบเสียงโปงลางขึ้น จนกระทั่ง วิวัฒนาการมาเป็นโปงลางดังเช่นปัจจุบัน

ประจิต พัชรินทร์ศักดิ์ (2536 : 169-171) ได้กล่าวว่า เมื่อปีพุทธศักราช 2529 ทางประเทศลาวได้นำคณะกรรมการคุ้มครองความสงบเรียบร้อยเป็นครั้งแรก เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมโดยจัดแสดงที่ศูนย์สังคิตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพฯ สาขาผ่านฟ้า หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหอประชุมธรรมศาสตร์ ซึ่งผู้เขียนพยายามติดตามดูทุกสถานที่ เพื่อที่จะสังเกตว่ามีเครื่องดนตรีที่เรียกว่า โปงลางอยู่ในวงดนตรีของคณะกรรมการคุ้มครองความสงบเรียบร้อยไม่ เนื่องจากคนอีสานมีประวัติว่าอพยพจากลาว ปรากฏว่าไม่มีโปงลางอยู่เลย แท้จริงแล้วโปงลางเพิ่งเกิดขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2512 – 2514 นี้เอง โดยพนักงานป้าไม้จังหวัดกาฬสินธุ์ คือ นายประชุม อินทรดุล ได้ความคิดการเคาระกันมาประดิษฐ์เป็นเครื่องดนตรี จนสามารถเป็นเครื่องดนตรีที่เรียกว่า โปงลาง ดังเช่นปัจจุบัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2524 : บทคัดย่อ) กล่าวว่า การดำเนินการในเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมควรสนับสนุนให้มีการรักษาเอกลักษณ์ในทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น การสร้างความเข้าใจในเรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม เพื่อขัดการดูถูกเหยียดหยามกัน และชี้ให้เห็นความคล้ายคลึงกันในทางวัฒนธรรมของการเป็นคนไทย ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดบูรณาการขึ้นแก่ประเทศชาติ

อร่วมจิต ชัยช่าง (2531 : 85) ได้ศึกษาดนตรีที่ใช้ประกอบขบวนแห่การเชิ่งบังไฟมีสาระสำคัญคือ ประกอบด้วยกลองตุ้ม พัง�始 กลองยาว กลองรำมนา ฆ้อง เหม่ง ฉิ่ง ฉบับ และก็บังแก็บ งานบุญบั้งไฟก็เป็นงานประเพณีของชาวอีสานที่จัดขึ้นในเดือนหนาของทุกปี ชาวอีสานเชื่อว่าการจุดบังไฟเป็นการขอฝนจากพญาแพนจะทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลและข้าวปลาอาหารจะบริบูรณ์ในปีนั้น

✓ สันทนา ทิพวงศ์ (2535 : 165-170) ศึกษาเรื่องเครื่องดนตรีในวรรณกรรมอีสานสรุปให้ความสำคัญว่า เครื่องดนตรีประเภทกลองที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานได้แก่ กลองชัย ใช้ดี เป็นสัญญาณให้ฝันตกลงมาเมืองมนุษย์ กลองตึงหรือกลองรำมนา ใช้ดีเพื่อร่วมขบวนแห่ร่วมกับกลองยาว พิณ แคน และซอ กลองตุ้ม ใช้ดีร่วมกับพิณ แคน ปีลูกแคน เพื่อประกอบการรำ การฟ้อน และขบวนแห่ และกลองยาว ใช้ดีร่วมกับดนตรีชนิดอื่น เช่น กลองตึง (กลองรำมนา) ฉบับ และฉบับเล็ก

/ เจริญชัย ชนไพรโจน (2526 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเครื่องดนตรีผู้ไท ผลการวิจัยพบว่า ดนตรีผู้ไทมีเครื่องดนตรีเก่าแก่หลายอย่าง เช่น แคน ปี กระจับปี (พิณ) ซอบังไม้ไฝ หมายกลึงกล่อม (โปงลาง) และพัง�始 (ฆ้องโบราณไม่มีปุ่ม) ดนตรีผู้ไทเป็นดนตรีที่มีทั้งทำนองและเสียงประสานโดยมีแคนเป็นเครื่องดนตรีหลัก และนิยมใช้ระบบดนตรี 5 เสียง เป็นหลักในการดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีแต่ละชนิด มีการขับร้องที่เรียกว่า ลำ

เจริญชัย ชนไฟโรจน์ (2526 : 18) กล่าวว่า ไปกลาง เป็นชื่อของกระดังที่แขวนกับวัว เป็นสัญญาณระหว่างเดินทางไปค้าขาย ส่วนไปกลางที่เป็นระนาดนั้น ชาวบ้านเรียกว่า ขอล ไปกลางทำจากไม้เนื้อแข็ง นิยมทำ 12 ลูก ในระบบ 5 เสียง คือ โด เร มี ซอ ล ลา ใช้บรรเลง เพลงพื้นบ้านอีสาน

ธนา อินทร์เหล่าใหญ่ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของน้ำกับการ ดำรงชีวิตของชาวบ้านคุณเดื่อ ตำบลลเราจะแม่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีพบว่า ชาวบ้านคุณเดื่อ มีความสัมพันธ์กับแหล่งน้ำและน้ำในวิถีชีวิตประจำวันคือ ในด้านการเกษตรชาวบ้านได้รับผลิตผลทางเกษตรกรรมจากการเพาะปลูกและการประมง นอกจากใช้บริโภคอย่างเพียงพอแล้ว ยังสามารถสร้างฐานะเศรษฐกิจด้วยการนำไปขายเป็นสินค้า ในด้านอาชีพการบริการได้อาศัยแหล่งน้ำเป็นแหล่งท่องเที่ยวและบริการ การคมนาคมทางน้ำด้วยเรือซึ่งสะดวกและใช้เวลาไม่น้อย กว่าทางบกในการข้ามฝั่งแม่น้ำมูลจากหมู่บ้านหนึ่งไปอีกหมู่บ้านหนึ่ง ในด้านรูปแบบสถาปัตยกรรมการสร้างที่อยู่อาศัยของชาวบ้านจะมีความสัมพันธ์กับแหล่งน้ำ โดยให้มีหน้าบ้านหันหน้าไปสู่แหล่งน้ำเพื่อความสะดวกต่อการสัญจรไปมาโดยทางน้ำ นอกจากนี้ชาวบ้านคุณเดื่อยังมีความสามารถพิเศษในการต่อสู้ชีวิตของตนเองกับแหล่งน้ำ เพื่อให้สามารถเอาตัวรอดจากภัยที่เกิดจากน้ำ เช่นการว่ายน้ำ การใช้พาหนะทางน้ำ ส่วนด้านความเชื่อของชาวบ้านยังมีถือความเชื่อตามประเพณีตามบารุงบุรุษ คือการนับถือศาสนาพุทธ และนับถือวิญญาณของบรรพชน ดังนั้น พิธีกรรมของชาวบ้านตามประเพณี จึงมีส่วนสัมพันธ์ระหว่างชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองกับสภาพแวดล้อมที่เป็นน้ำ โดยมีความเชื่อว่าน้ำเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตมีความร่มเย็นและความอุดมสมบูรณ์

ผลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านกับการพัฒนาชนบทอีสาน พบว่าชาวอีสานส่วนใหญ่ใช้น้ำฝนทำการเกษตร ใช้น้ำนาดาลาอุปโภคบริโภค อาชีพทำนาปลูกข้าวเป็นพืชหลัก ส่วนมันสำปะหลัง กั่วลิสง ข้าวโพด พืชตระกูลถั่วเป็นพืชเศรษฐกิจ การขายแรงงานกำลังเป็นรายได้หลัก มีการกู้เงินเพื่อซื้อเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่นวิทยุ โทรศัพท์ อาหาร การกินเป็นแบบง่าย ๆ ชาวบ้านมีการปักครองตนเองในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้าน

สุรัตน์ วรรค์รัตน์ (2525 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสำรวจบุคลากรทางวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อร่วบรวมบุคลากรที่มีความรู้ทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน ในเขตจังหวัดสกลนครเป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อประโยชน์ในการติดต่อสอบถามถึงความรู้ในขั้น ศึกษารายละเอียดลึกสำหรับผู้สนใจต่อไป โดยได้แบ่งลักษณะวัฒนธรรมพื้นบ้านออกเป็น 4 ประเภท คือ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการพักผ่อนหย่อนใจ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเสริม วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาถ่ายทอด ผลการสำรวจโดยการใช้แบบสอบถามพนวบุคลากรทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อที่เหลือน้อยที่สุด คือหมอนวดหรือหม้ออิ็น ผู้รำมวยโบราณ คือมีเพียง 75 คน จาก 293 หมู่บ้าน บุคลากรที่เกี่ยวกับการพักผ่อนหย่อนใจที่เหลือน้อยที่สุดคือ ผู้รำมวยโบราณ ซึ่งเพียง 22 คน จาก 293 หมู่บ้าน และบุคลากรที่เหลือน้อยในวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาและถ่ายทอดคือการวางแผนภาพ

ซึ่งมีเพียง 47 คน ในจำนวน 293 หมู่บ้าน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าบุคลากรเหล่านี้อาจลดลงตามกาลเวลา และความต้องการของสังคม

สถาบันทักษิณคดีศึกษา (2529 : 47-52) ได้ศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์ของสังคมไทย เอื้อต่อการเป็นสังคมเกษตรกรรม อาศัยพองประชาชนส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ เพาะปลูก และการประมง สภาพการดังกล่าวมีผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนหลายด้าน เช่น ลักษณะนิสัย ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและศิลปะ ดังนั้นการที่จะมีความแตกต่างของงาน ฝีมือกันบ้าง แต่ก็อยู่ในเกณฑ์ขององค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่องานที่เหมือนกันอยู่หลายประการ เช่น

1. วัสดุ การคิดแก้ปัญหา โดยนำเอาวัสดุในห้องถินมาใช้ให้เกิดประโยชน์ให้ คุ้มค่า ให้รูปแบบตรงกับความต้องการใช้สอย

2. สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้านโดยทั่วไป เช่น สภาพทางเศรษฐกิจสูง ยำนาการซื้อต่าม มีส่วนให้ชาวบ้านต้องแก้ปัญหาโดยการทำสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ จากวัตถุดิบเท่าที่มีในห้องถินขึ้นเอง

3. กรรมนาคมในการติดต่อกันท้องถินอื่น รวมทั้งการจัดหาและเสนอรูปแบบ เป็นไปได้ยาก จึงต้องทำขึ้นใช้เอง

4. ความจำเป็นในการใช้สอย อาจแตกต่างหรือเหมือนกันก็ได้ ดังนั้นรูปแบบ ของงานฝีมือ อาจจะเหมือนกันหรือแตกต่างกันในลักษณะเดียวกัน

5. สภาพภูมิศาสตร์ ดินฟ้าอากาศมีส่วนให้เกิดการสร้างสรรค์ ในงานช่างฝีมือ เช่น ในช่วงฤดูน้ำหลาภ ชาวบ้านจะลงงานด้านอื่นที่เคยทำอยู่ มาผลิตเครื่องมือจับสัตว์น้ำแทน และเมื่อถึงฤดูแล้ง เครื่องมือจับสัตว์น้ำ ก็หมดความจำเป็น เข้าจะหันมาทำสิ่งอื่นแทน เช่น กรง กอก เสือ سانสาด เป็นต้น

6. ลักษณะเชื่อมีส่วนเกี่ยวกับงานสร้างสรรค์ทางฝีมืออยู่ไม่น้อย เช่น งาน สลักหินแกะสลัก งานฉลุลายบนกระดาษอังกฤษ งานแกะสลักผลไม้ เป็นต้น

สะอาด สมศรี (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องพันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องดื่ม พื้นบ้านอีสานในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้เป็นพื้นฐานความรู้ทางวิชาการด้านที่มาของวัสดุที่ใช้ เป็นองค์ประกอบของเครื่องดื่มพื้นบ้านอีสานในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยได้ศึกษาเรื่องชนิดของ พันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องดื่มพื้นบ้านอีสานจากช่างทำกล่องดึง ช่างทำกล่องยา ช่างทำโปงลาง ช่างทำพิณ ช่างทำซอ ช่างทำโหนด และช่างทำแคนในเขต 3 อำเภอของจังหวัดร้อยเอ็ด และได้ ศึกษาเรื่องธรรมชาติของพันธุ์ไม้ ผลของการศึกษาพบว่า พันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องดื่มพื้นบ้านอีสานมี 10 ชนิด ใช้ทำเครื่องดื่มพื้นบ้านอีสาน 7 ชนิด คือ ไม้มะหาด ไม้มะเหลื่อง ใช้ ทำโปงลาง ซึ่งเป็นเครื่องดื่มที่ในกลุ่มเครื่องกระทนบ ที่ใช้บรรเทา寒 ไม้ขันนุน ไม้จำฉา ใช้ ทำกล่องดึงและกล่องยา ซึ่งเป็นเครื่องดื่มที่ในกลุ่มเครื่องกระทนบที่ใช้บรรเทา寒 ไม้ชิงชัน ไม้ประดู่ ไม้พะยุง และไม้ขันนุน ใช้ทำพิณและซอ ซึ่งเป็นเครื่องดื่มที่ในกลุ่มเครื่องสายใช้ดี และ สิตามลำดับ ไม้ເเขີນ້ອຍ ไม้ໄຟວກ และไม້ໄຟບ້ານ ใช้ทำໂຫວດและแคน ซึ่งเป็นเครื่องดื่มที่ใน

กลุ่มเครื่องลง หรือเครื่องเป่าชนิดไม่มีลิ้น และมีลิ้นตามลำดับ พันธุ์ไม้ทั้ง 10 ชนิดนี้ มีข้อดามธรรมชาติในปัจจุบันแล้ว เป้าเบญจพารณ และป่าเต็งรัง

นายโภคล บุตตุ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษากระบวนการการประกอบอาชีพและการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคม ที่เกิดจากการประกอบอาชีพทำม้องของชาวบ้านดำเนิน略有 อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการการประกอบอาชีพทำม้องของชาวบ้านดำเนิน略有 เกิดจากความผูกพันในแบบแผนชีวิตและความศรัทธาเชื่อมั่นในพุทธศาสนามาก่อน และมีแรงจูงใจที่จะหารายได้เสริมเพื่อยกรฐานะของตนเองให้ดีขึ้น ผู้ประกอบการทำม้องกลุ่มเดิมบางส่วนได้หยุดกิจการไป เปลี่ยนมาเป็นผู้รับจ้างและรับซื้อของไปจำหน่ายแทน ขณะนี้เหลือผู้ประกอบการเพียง 3 คน obr ครัวขันตอนการทำม้องที่สำคัญเริ่มด้วยการออกแบบเชื่อมต่อโครงข้องตีฐูมใหญ่ จูมประดับ แต่งเสียงหรือตีเอาเสียงและการใช้สิ่งลาย นำออกจำหน่ายที่บ้านและต่างจังหวัด มีรายได้จากการประกอบอาชีพทำม้องเกิน 100,000 บาท ต่อครัวเรือนต่อปี สภาพเศรษฐกิจของการประกอบอาชีพทำม้อง พบว่า ชาวบ้านมีฐานะและความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ที่สำคัญ คือ มีการนำรายได้มาใช้จ่ายด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและใช้สอยประจำวัน นอกจากนั้นยังใช้จ่าย เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจของสมาชิกในครอบครัว มีการเก็บออมนำไปลงทุนซื้องและทำนา ภาระหนี้สินที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ เป็นหนี้สินเดิมที่ผูกพันมาก่อนเข้าสู่อาชีพทำม้อง และสามารถชำระหนี้ที่เกิดขึ้นได้

นายฉัตรพงศ์ อินทฤทธิ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการทำโปงลางกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ตลอดจนศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการทำโปงลางกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน โดยใช้ข้อมูลเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนามจากช่างทำโปงลางจำนวน 2 คน คือ นายเปลื้อง ฉายรัศมี และนายอลงกด คำโโซภา ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำโปงลาง ผู้รับและชาวบ้านในเขตอำเภอเมืองกาฬสินธุ์ โดยการสังเกตและสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ ผลการศึกษาพบว่า การทำโปงลางในอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกันพอสมควร ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการวัฒนธรรมคุณค่าในการทำที่เปลี่ยนไป จากเดิมทำขึ้นสำหรับใช้ส่วนตัว เปลี่ยนไปเป็นการทำเพื่อการจำหน่าย มีการนำเอาเครื่องมือ สมัยใหม่มาใช้ในการทำโปงลาง เพื่อช่วยลดขั้นตอนรวมทั้งระยะเวลาในการทำ และเพิ่มจำนวนการผลิตนั้นให้มากขึ้น การทำโปงลางในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าเครื่องมือที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือที่ใช้ในงานช่างทั่วไป โดยมีการนำเอาเครื่องมือไปดัดแปลงเพื่อให้เกิดความสะดวกและเหมาะสมกับการใช้งาน วัสดุที่นำมาทำโปงลางนิยมใช้ไม้มะหาด ด้านความสัมพันธ์ของการทำโปงลางกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน พบว่าความสัมพันธ์ของการทำโปงลาง กับวิถีชีวิตของชาวบ้านโดยตรงนั้นมีอยู่มาก แต่จะสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านในทางอ้อม ด้านองค์ประกอบในการทำโปงลาง โดยมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านอยู่ 2 ด้าน คือ ความสัมพันธ์ด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน และความสัมพันธ์ด้านความเชื่อและพิธีกรรม

สุรัตน์ วรรณครัดน์. (2525 : บทคัดย่อ) "ได้ศึกษาสำรวจบุคลากรทางวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมบุคลากรที่มีความรู้ทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน ในเขตจังหวัดสกลนครเป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อประโยชน์ในการติดต่อสอบถามหาความรู้ในขั้นศึกษารายละเอียดลึกสำหรับผู้สนใจต่อไป โดยได้แบ่งลักษณะวัฒนธรรมพื้นบ้านออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อ ที่ยังมีปรากฏในหมู่บ้าน เช่น จำ หมวดสูตร หมวดน้ำมนต์ หมวดเวทย์มนต์คากา หมวดสมุนไพรรากรไม้
2. วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการพักผ่อนหย่อนใจ ที่ยังปรากฏในหมู่บ้าน เช่น มีผู้แสดงความสามารถในการแสดงหมวดลำ นักดนตรีพื้นเมือง หนังประโนกทัย การเต็ง การฟ้อน การเสิงกลอง การรำมวยโนราณ
3. วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเสริม เช่น ผู้มีความสามารถในการทำผ้าฝ้ายหรือผ้าไหม การแกะสลัก การจักสาน เครื่องปั้นดินเผา การตีเหล็ก การปลูกยาสูบ การทำประมง การต้มเกลือ
4. วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาถ่ายทอด ได้แก่ ผู้ที่ยังมีความรู้ในเรื่องการอ่านด้วยอักษรลาว การอ่านด้วยอักษรธรรม การพูดคำพญา การเล่านิทานพื้นบ้าน การเล่าวรรณกรรม อีสาน การวาดภาพตามผนังโบสถ์วัด

ผลการสำรวจโดยการใช้แบบสอบถามพนวณบุคลากรทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อที่เหลือน้อยที่สุดคือหมวดหรือหมวดอื่น ผู้ร่วมวัยโนราณ คือมีเพียง 75 คน จาก 293 หมู่บ้าน บุคลากรที่เกี่ยวกับการพักผ่อนหย่อนใจที่เหลือน้อยที่สุดคือ ผู้ร่วมวัยโนราณ ซึ่งเพียง 22 คน จาก 293 หมู่บ้าน และบุคลากรที่เหลือน้อยในวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาและถ่ายทอดคือการวาดภาพ ซึ่งมีเพียง 47 คน ในจำนวน 293 หมู่บ้าน ซึ่งซึ่งให้เห็นว่าบุคลากรเหล่านี้อาจลดลงตามกาลเวลาและความต้องการของสังคม

ดังนั้น ศิลปินดนตรีพื้นบ้าน จึงควรพยายามถึง ผู้มีความรู้ความสามารถด้านดนตรีพื้นบ้านในด้านต่าง ๆ เช่น การทำเครื่องดนตรี การบรรเลงดนตรี ตลอดจนการถ่ายทอดศิลปะดนตรีในรูปแบบต่าง ๆ

นายสะอาด สมศรี (2543 : บทคัดย่อ) "ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องพันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้เป็นพื้นฐานความรู้ทางวิชาการด้านที่มาของวัสดุที่ใช้เป็นองค์ประกอบของเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยได้ศึกษาเรื่องชนิดของพันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานจากช่างทำกลองถึง ช่างทำกลองยาว ช่างทำโปงลาง ช่างทำพิณ ช่างทำซอ ช่างทำโหด และช่างทำแคนในเขต 3 อำเภอของจังหวัดร้อยเอ็ด คือ อำเภอเมืองร้อยเอ็ด อำเภอชัยบุรี และอำเภอหนองพอก จำนวน 14 คน และได้ศึกษาเรื่องรวมชาติของพันธุ์ไม้จากอำเภอเมืองร้อยเอ็ด อำเภอชัยบุรี และอำเภอหนองพอก จำนวน 3 คน วิธีการศึกษาโดยการสัมภาษณ์การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการอภิភานนามเพื่อศึกษาระบบนิเวศน์และจำนวนของพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ อำเภอเมืองร้อยเอ็ด อำเภอ

ราชบูรี และอำเภอหนองพอก จำนวน 4 ป่า คือ ป่าดงมะอี ป่าไม้ล้ม-โโคกหนองบัว ป่าขี้เหล็ก และป่าดงหนองกล้า ผลของการศึกษาพบว่า พันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องดื่มหรือพื้นบ้านอีสานมี 10 ชนิด ใช้ทำเครื่องดื่มหรือพื้นบ้านอีสาน 7 ชนิด คือ ไม้มะหาด ไม้มะเหลื่อม ใช้ทำโปงลง ซึ่งเป็น เครื่องดื่มหรือในกลุ่มเครื่องกระทนบ ที่ใช้บรรเลงทำนองได้ ไม้ขันนุน ไม้จำปา ใช้ทำกลองดึงและก ลองยาว ซึ่งเป็นเครื่องดื่มหรือในกลุ่มเครื่องกระทนบที่ใช้บรรเลงจังหวะ ไม้ชิงชัน ไม้ประดู่ ไม้พะยูง และไม้ขันนุน ใช้ทำพินและซอ ซึ่งเป็นเครื่องดื่มหรือในกลุ่มเครื่องสายใช้ดีด และสีติดสำดับ ไม้เอี้ยน้อย ไม้ไผ่ราก และไม้ไผ่บ้าน ใช้ทำโหมดและแคน ซึ่งเป็นเครื่องดื่มหรือในกลุ่มเครื่องลม หรือเครื่องเป่าชนิดไม่มีลิ้น และมีลิ้นตามลำดับ พันธุ์ไม้ทั้ง 10 ชนิดนี้ มีข้อความธรรมชาติในป่า ดินแล้ง ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง ในเขตอ่าเภอเมืองร้อยเอ็ด อ่าเภอชัยภูรี และอ่าเภอ หนองพอก อยู่ในจำนวนมาก โดยขึ้นปะปนอยู่กับพันธุ์ไม้ชนิดอื่น ๆ เช่น ไม้ยาง ไม้ตะเคียน ไม้ มะม่วงป่า ไม้เดิง ไม้รัง เป็นต้น แต่มีแนวโน้มที่จะลดจำนวนลงเรื่อย ๆ เนื่องจากกระบวนการเกษตร ของป่าเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ เพราะป่าประสบภัยแล้ง ป่าประสบอัคคีภัย ป่าถูกบุกรุกและถูก จัดสร้างให้เป็นที่ทำการของราชภารกษ์ที่ร้องขอ จึงถึงเวลาแล้วที่ช่างทำเครื่องดื่มหรือพื้นบ้านอีสาน ผู้ค้าวัสดุจากพันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องดื่มหรือพื้นบ้านอีสาน ผู้เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมดื่มหรือพื้นบ้าน อีสาน และผู้เกี่ยวข้องกับป่าหิ้งจากภาครัฐและเอกชนจะได้ร่วมแรงร่วมใจกันอนุรักษ์ และพัฒนา ป่าให้มีพันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องดื่มหรือพื้นบ้านอีสานทุกชนิดอยู่คู่ป่าตลอดไป ด้วยการช่วยกันรักษา ระบบเนเวนของป่า ช่วยกันป้องกันไฟป่า ช่วยกันป้องกันการบุกรุกทำลายป่า และช่วยกันปลูก พันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องดื่มหรือพื้นบ้านอีสานแทรกในป่า ในสวนป่า และในที่ดินที่croft กรรมสิทธิ์ ของตน เพื่อเป็นการเดรียมพร้อมด้านพันธุ์ไม้ที่จะใช้ทำเครื่องดื่มหรือพื้นบ้านอีสานสำหรับอนาคต พันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องดื่มหรือพื้นบ้านอีสานในจังหวัดร้อยเอ็ด สามารถขยายพันธุ์เพาะปลูก และ เดินทางได้ในเนื้อดินของจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งมีดินแบบดินนา ดินไร่ ดินภูเขา ดินร่วนปนกราย ดิน ร่วนปนกรวด และดินร่วนซุย กระจายอยู่ในท้องที่อ่าเภอต่าง ๆ ซึ่งดินแต่ละแบบต่างก็เหมาะสม กับพันธุ์ไม้แต่ละชนิด

นายโกศล บุตุน (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษากระบวนการของการประกอบอาชีพและการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคม ที่เกิดจากการประกอบอาชีพทำผ่องของชาวบ้านดำเนินรายการมูล อําเภอพินัย จังหวัดอุบลราชธานี ได้ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

กระบวนการการประกอบอาชีพทำม้องของชาวบ้านดับบรรยายมูล เกิดจากความผูกพันในแบบแผนชีวิตและความครั้งท่าเชื่อมั่นในพุทธศาสนามาก่อน และมีแรงจูงใจที่จะหารายได้เสริมเพื่อยกรุงนำของดีของให้ดีขึ้น ชาวบ้านได้ทำม้องออกจำหน่ายตามขันตอนระยะเริ่มแรกมีการรวมกลุ่ม ประมาณ 5 คน จัดหาเงินทุน อุปกรณ์ วัสดุ มาทำม้อง และนำออกจำหน่ายร่วมกัน ต่อมาดันทุนสูงขึ้น กระบวนการผลิตเปลี่ยนไป ได้นำเครื่องเชื่อมแก๊สสามารถช่วยในการตัดต่อ เชื่อมโครงสร้างแทนการตีขึ้นรูปทั้งแผ่น ผู้ประกอบการทำม้องกลุ่มเดิมบางส่วนได้หยุดกิจการไป เปลี่ยนมาเป็นผู้รับจ้างและรับซื้อฟองไปจำหน่ายแทน ขณะนี้เหลือผู้ประกอบการเพียง 3 ครอบครัว ขันตอนการทำม้องที่สำคัญเริ่มด้วยการออกแบบเชื่อมต่อโครง

ข้องดีจุ่มใหญ่ จูมประดับ แต่งเสียงหรือตีเอาเสียงและการใช้สีลงลาย นำออกจำหน่ายที่บ้านและต่างจังหวัด มีรายได้จากการประกอบอาชีพทำข้องเกิน 100,000 บาท ต่อครัวเรือนต่อปี

สภาพเศรษฐกิจของการประกอบอาชีพทำข้อง พบว่า ชาวบ้านมีฐานะและความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ที่สำคัญ คือ มีการนำรายได้มาใช้จ่ายด้านอาหาร เครื่องผุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและใช้สอยประจำวัน นอกจากนั้นยังใช้จ่าย เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ของสมาชิกในครอบครัว มีการเก็บออมนำไปลงทุนมั่งคั่งและทำงาน ภาระหนี้สินที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ เป็นหนี้สินเดิมที่ผูกพันมาก่อนเข้าสู่อาชีพทำข้อง และสามารถชำระหนี้ที่เกิดขึ้นได้

นายจัตุรงค์ อินทฤทธิ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการทำโปงลางกัน วิถีชีวิตของชาวบ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ตลอดจนศึกษาถึงความสัมพันธ์ของ การทำโปงลางกันกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน โดยใช้ข้อมูลเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนามจากช่างทำ โปงลางจำนวน 2 คน คือ นายเปลื้อง ฉายรำมี และนายอลองกต คำโโซวา ตลอดจนผู้มีส่วน เกี่ยวข้องในการทำโปงลาง ผู้รู้และชาวบ้านในเขตอำเภอเมืองกาฬสินธุ์ โดยการสังเกตและ สัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ ผลการศึกษาพบว่า

การทำโปงลางในอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกันพอสมควร ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการวัดกุประสงค์ในการทำที่เปลี่ยนไป จากเดิมทำขึ้นสำหรับใช้ส่วนตัว เป็นการทำเพื่อการจำหน่าย มีการนำเอาเครื่องมือสมัยใหม่มาใช้ในการทำ โปงลาง เพื่อช่วยลดขั้นตอนรวมทั้งระยะเวลาในการทำ และเพิ่มจำนวนการผลิตนั้นให้มากขึ้น

การทำโปงลางในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าเครื่องมือที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือที่ใช้ในงานช่างทั่วไป โดยมีการนำเอาเครื่องมือไปดัดแปลงเพื่อให้เกิดความสะดวกและเหมาะสมกับการใช้งาน วัสดุที่นำมาทำโปงลางนิยมใช้ไม้มะหาด ซึ่งจะต้องเป็นไม้มะหาดที่แก่จัดและดายมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือมากกว่านี้ เนื่องไม้ต้องแห้งสนิทจึงจะให้เสียงที่ก้องกังวานและนุ่มนวลน่าฟัง

การทำโปงลางมีขั้นตอนหลักในการทำอยู่ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ ได้แก่ เตรียมเครื่องมือและวัสดุ ขั้นทำโปงลาง ได้แก่ การขึ้นรูป การตัดลูกโปงลาง การถากและเทียนเสียง การเจาะรูอยเชือก และการทดสอบเสียง

ด้านความสัมพันธ์ของการทำโปงลางกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน พบว่า ความสัมพันธ์ของการทำโปงลางกับวิถีชีวิตของชาวบ้านโดยตรงนั้นมีน้อยมาก แต่จะสัมพันธ์กับ วิถีชีวิตของชาวบ้านในทางอ้อมด้านองค์ประกอบในการทำโปงลาง โดยมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านอยู่ 2 ด้าน คือ ความสัมพันธ์ด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน และความสัมพันธ์ ด้านความเชื่อและพิธีกรรม

สรุป การศึกษาเกี่ยวกับภาคอีสานและภูมิปัญญาทางด้านดนตรีของชาวอีสาน ได้มีการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และครอบคลุมในหลาย ๆ ด้าน เช่น เกี่ยวกับเครื่องดนตรี วิถีชีวิต เป็นต้น ซึ่งนับว่าผลการศึกษาที่ผ่านมาสามารถทำให้การศึกษาเกี่ยวกับดนตรีพื้นบ้านอีสาน สมบูรณ์มากขึ้น สำหรับการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับแหล่งอารยธรรมทางดนตรี พื้นบ้านอีสาน ซึ่งจะเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่จะเข้าถึงเรื่องราวอื่น ๆ ของดนตรีอีสานต่อไป

บทที่ 3

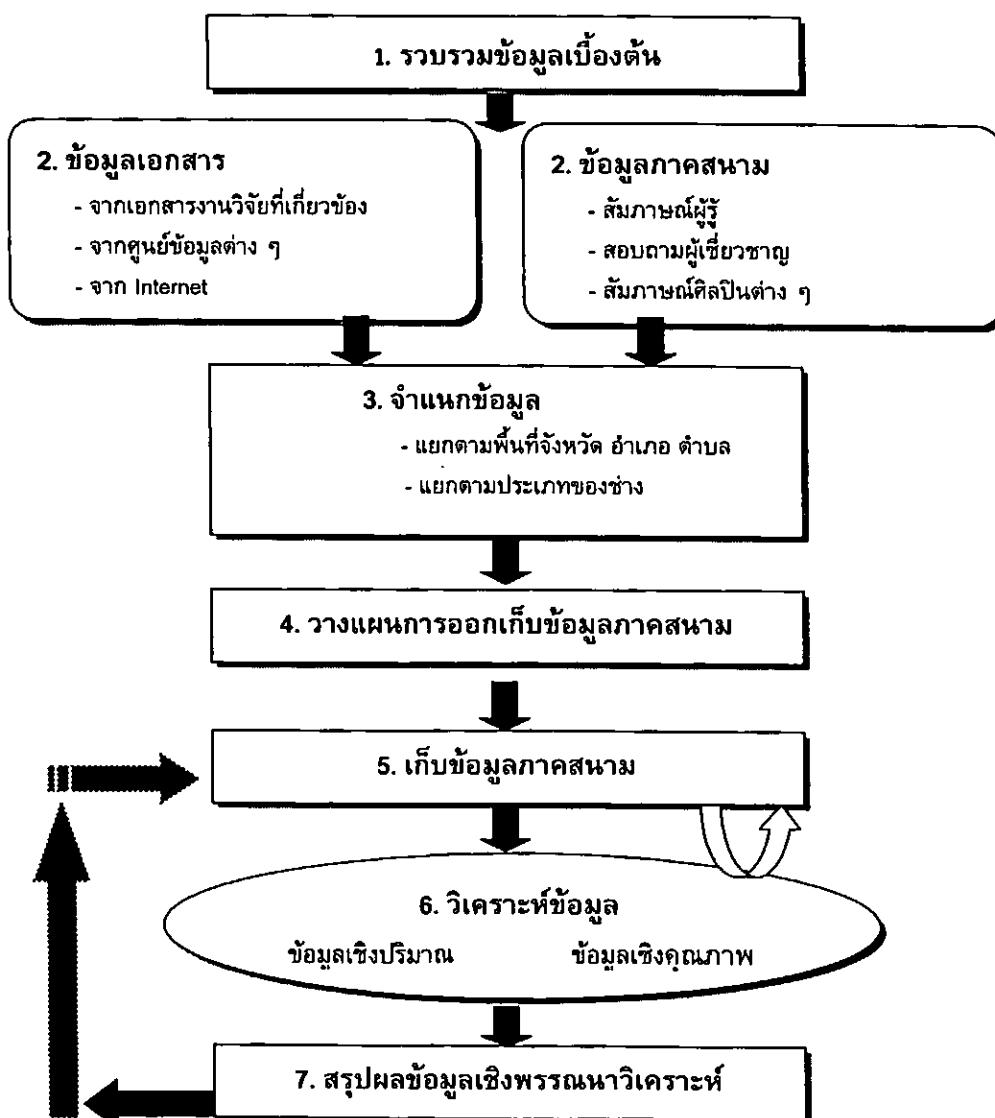
วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการศึกษาค้นคว้าไว้ 2 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. วิธีการรวมประวัติ ผลงาน ของช่างทำเครื่องดนตรีอีสาน
2. วิธีการสร้างแผนที่แหล่งวัฒนธรรมทางดนตรี

วิธีการรวมข้อมูลแหล่งวัฒนธรรมทางดนตรี ประวัติ ผลงานของช่างชาวอีสาน

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามจุดมุ่งหมายข้อที่ 1 คือ การสำรวจแหล่งวัฒนธรรมทางดนตรี และเก็บข้อมูลเกี่ยวกับช่างชาวอีสาน โดยผู้วิจัยได้วางแผนผังลำดับขั้นตอนการรวมข้อมูล ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

1.1 ข้อมูลเอกสาร ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับพื้นที่ที่ศึกษา จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องของศิลปินช่างพื้นบ้านในเขตจังหวัดชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และยโสธร และตำแหน่งที่ดั้งของหมู่บ้าน โดยศึกษาจาก แหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้

1.1.1 สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

1.1.2 สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

1.1.3 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

1.1.4 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น

1.1.5 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม

1.1.6 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์

1.1.7 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด

1.1.8 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดยโสธร

1.1.9 สืบค้นจากระบบ Internet

1.2 ข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์ผู้รู้ ศิลปิน และผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับศิลปินช่าง ชาวอีสานในเขตลุ่มน้ำชี โดยสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับ ชื่อ นามสกุล และที่อยู่ของศิลปินช่าง

2. การจำแนกข้อมูล

จำแนกข้อมูลที่สืบค้นได้ทั้งจากเอกสารและข้อมูลเชิงภาคสนาม โดยจำแนกข้อมูล ที่ได้ดังนี้

2.1 จำแนกตามจังหวัด คือ ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และยโสธร

2.2 จำแนกประเภทของช่าง คือ ได้แก่ ช่างทำพิณโปรดัง ช่างทำพิณไฟฟ้า ช่างทำพิณเบส ช่างทำกลอง ช่างทำโปงลาง ช่างทำโหด ช่างทำซออีสาน ช่างทำผางหาด ช่างทำโนม่อง ช่างทำฟ้อง ช่างทำหุน (หืน) และช่างทำปีเขากวาง

3. วางแผนการออกเก็บข้อมูลภาคสนาม

3.1 จัดเตรียมอุปกรณ์ในการเก็บข้อมูล ได้แก่

3.1.1 กล้องถ่ายรูปดิจิตอล

3.1.2 เครื่องบันทึกเสียง

3.1.3 แบบสัมภาษณ์

3.1.4 กล้องวิดีโอ

3.1.5 สมุดบันทึกข้อมูล

3.2 สร้างเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดย สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง โดยมีวิธีการดังนี้

3.2.1 ศึกษาข้อมูลด่าง ๆ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยรวมรวมสาระที่สำคัญเพื่อนำมาปรับปรุง ให้สอดคล้องและเหมาะสมตามกรอบแนวคิดและนิยามศัพท์เฉพาะที่ได้กำหนดไว้

3.2.2 สร้างแบบสัมภาษณ์ตามประเด็นที่จะทำการวิจัย ให้ครอบคลุมตามความมุ่งหมายและการอภิปรายแนวคิดในการวิจัย คือ

3.2.2.1 ประวัติและพัฒนาการของชุมชน

3.2.2.2 วิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน

3.2.2.3 คติความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณี

3.2.2.4 ประวัติบุคคล ประวัติการเป็นศิลปินทางช่าง

3.2.2.5 เทคนิคหรือวิธีการทำเครื่องดูดตู้รีฟืนบ้านอีสาน

3.2.2.6 รูปแบบและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเครื่องดูดตู้รีฟืนของช่าง

3.2.2.7 ภาพถ่าย แบบแปลน ของเครื่องดูดตู้รีฟืนช่าง

3.2.2.8 ศิลปินช่างพื้นบ้านอีสานคนอื่น ๆ ที่รู้จัก

3.2.3 นำแบบสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม

3.2.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ที่คณะกรรมการคุณคุณวิทยานิพนธ์ได้แนะนำให้แก้ไข เพื่อจัดทำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์

3.3 การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ตามขั้นตอนดังนี้

3.3.1 นำหนังสือจากบันทึกวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ เสนอต่อหน่วยงาน บุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลวิจัย

3.3.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และสัมภาษณ์ช่างชาวบ้านตามกรอบการวิจัยที่กำหนดไว้ โดยใช้เวลาจังหวัดละ 2 สัปดาห์ ทั้งหมด 6 จังหวัด โดยจะใช้เวลาประมาณ 3 เดือน วิธีการศึกษาคือ

3.3.2.1 การสังเกต โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

3.3.2.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เช่น ร่วมในกิจกรรมการทำเครื่องดูดตู้รีฟืนแต่ละช่าง

3.3.2.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เช่น การสังเกตสภาพชุมชน ความเป็นอยู่ ข้อแตกต่างของเครื่องดูดตู้รีฟืนแต่ละชุมชน

3.3.2.4 การสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

3.3.2.4.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ตามกรอบการวิจัย ดังนี้

- 3.3.2.4.1.1 ชื่อ นามสกุล ที่อยู่ ของช่าง
- 3.3.2.4.1.2 ประวัติการสืบทอดฝีมือช่าง
- 3.3.2.4.1.3 ประวัติและพัฒนาการของชุมชน
- 3.3.2.4.1.4 วิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน
- 3.3.2.4.1.5 คดิความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณี
- 3.3.2.4.1.6 เทคนิควิธีการทำเครื่องดันตรีพื้นบ้านอีสาน
- 3.3.2.4.1.7 ชื่อ สกุล ที่อยู่ของช่างคนอื่นๆ ที่รู้จักในพื้นที่อื่น

3.2.3.4.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ ที่ไม่มีในแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น เช่น บริบทของชุมชนในแต่ละท้องที่ ช่างคนอื่น ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว ผู้วิจัยจะดำเนินการดังนี้

3.4.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์

3.4.2 การจัดระทำข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณจะนำเสนอในรูปแบบจำนวน

ตัวเลข ตาราง ร้อยละ แผนภูมิ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจะนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

3.4.3 สรุปและรายงานผลการวิจัย

วิธีการสร้างแผนที่แหล่งวัฒนธรรมทางดั้งเดิม

1. ดำเนินการสืบค้นแผนที่ที่แสดงพื้นที่จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชี จากสำนักงานโยธาธิการจังหวัด และแหล่งข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. นำข้อมูลจากที่สืบค้นได้จากการสนับสนุน มากำหนดตำแหน่งลงบนแผนที่ ทั้ง 6 จังหวัดในเขตลุ่มน้ำชี คือ
 - 2.1 แผนที่ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และยโสธร
 - 2.2 กำหนดตำแหน่งบนแผนที่ตามประเภทช่างได้แก่ ช่างทำพิณโปรด ช่างทำพิณไฟฟ้า ช่างทำพิณเบส ช่างทำกลอง ช่างทำโปงลาง ช่างทำไหว้ ช่างทำซออีสาน ช่างทำผ้า คาด ช่างทำโม่ง ช่างทำม่อง ช่างทำหุน(หิน) และช่างทำปี่เข้าวย
3. จำแนกแผนที่แหล่งวัฒนธรรมทางดั้งเดิมเป็น 3 ระดับ คือ แผนที่แสดงตำแหน่งระดับทั้งลุ่มน้ำชี แผนที่แสดงตำแหน่งระดับจังหวัด และแผนที่แสดงตำแหน่งระดับอำเภอ

4. จำแนกสีในแผนที่ ดังนี้

4.1 จังหวัดชัยภูมิ ใช้สี เขียว

4.2 จังหวัดขอนแก่น ใช้สี น้ำตาล

4.3 จังหวัดมหาสารคาม ใช้สีน้ำเงิน

- 4.4 จังหวัดก้าพสินธุ์ ใช้สีเหลือง
- 4.5 จังหวัดร้อยเอ็ด ใช้สีส้ม
- 4.6 จังหวัดยโสธร ใช้สีชมพู
5. จำแนกสัญลักษณ์ตามประเภทของเครื่องดื่มต่อไปนี้
- 5.1 แหล่งทำพิณโปรดัง ใช้วงกลมหมายเลข 1
 - 5.2 แหล่งทำพิณไฟฟ้า ใช้วงกลมหมายเลข 2
 - 5.3 แหล่งทำพิณเบส ใช้วงกลมหมายเลข 3
 - 5.4 แหล่งทำกล่อง ใช้วงกลมหมายเลข 4
 - 5.5 แหล่งทำโปงลาง ใช้วงกลมหมายเลข 5
 - 5.6 แหล่งทำโหด ใช้วงกลมหมายเลข 6
 - 5.7 แหล่งทำซอสาน ใช้วงกลมหมายเลข 7
 - 5.8 แหล่งทำแคน ใช้วงกลมหมายเลข 8
 - 5.9 แหล่งทำขลุย ใช้วงกลมหมายเลข 9
 - 5.10 แหล่งทำมั่ง ใช้วงกลมหมายเลข 10
 - 5.11 แหล่งทำหนุน (หิน) ใช้วงกลมหมายเลข 11
 - 5.12 แหล่งทำปีเขากวาย ใช้วงกลมหมายเลข 12
6. นำข้อมูลแผนที่ที่แสดงตำแหน่งแล้ว นำไปสแกนเพื่อเก็บข้อมูลลงบนคอมพิวเตอร์
7. ตกแต่งภาพแผนที่ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น เช่น คำอธิบาย สัญลักษณ์ ความคมชัด
สี เส้นเงา เป็นต้น
8. จัดพิมพ์ และนำเสนอในรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการศึกษาค้นคว้า

จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามของแหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมที่พื้นบ้านอีสาน ในเขตลุ่มน้ำซี ผู้วิจัยได้นำมาสรุปผลการศึกษาค้นคว้าและนำเสนอแบ่งตามเขตจังหวัด ดังนี้

1. แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมที่พื้นบ้านอีสาน ในเขตจังหวัดชัยภูมิ
2. แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมที่พื้นบ้านอีสาน ในเขตจังหวัดขอนแก่น
3. แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมที่พื้นบ้านอีสาน ในเขตจังหวัดมหาสารคาม
4. แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมที่พื้นบ้านอีสาน ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์
5. แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมที่พื้นบ้านอีสาน ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด
6. แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมที่พื้นบ้านอีสาน ในเขตจังหวัดยโสธร
7. แผนที่แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมที่พื้นบ้านอีสานในเขตลุ่มน้ำซี

แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมที่พื้นบ้านอีสาน ในเขตจังหวัดชัยภูมิ

จากการศึกษาค้นคว้า พบร่วม มีช่างคิลปินพื้นบ้านในจังหวัดชัยภูมิ มีจำนวน 4 ท่าน ซึ่งเป็นช่างทำแคน 3 ท่าน และช่างทำพิณ 1 ท่าน คือ

1. ช่างทำพิณ

1.1 นายกลม พาสังข์ บ้านเลขที่ 63/1 หมู่ 4 บ้านหนองหญ้าข้าวนก ตำบลสะหาน อําเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

2. ช่างทำแคน

2.1 นายคออย อินอุ่นโชคิ บ้านเลขที่ 39 หมู่ 8 บ้านโนนดินหอม ตำบลหลุบคาก อําเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

2.2 นายสุด กันหารัตน์ บ้านเลขที่ 193 หมู่ 11 บ้านหนองนาทุ่ม ตำบลนาหนองทุ่ม อําเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

2.3 นายสุทน กันหารัตน์ บ้านเลขที่ 59 หมู่ 8 บ้านโนนดินหอม ตำบลหลุบคาก อําเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 เพศ

ตาราง 1 แสดงเพศของช่างทำเครื่องดันตรีอีสาน

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	4	100
หญิง	0	0
รวม	4	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดันตรีอีสานจำนวน 4 คน พนว่า เป็น เพศชาย 4 คน คิดเป็นร้อยละ 100 เพศหญิง 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

1.2 อายุ

ตาราง 2 แสดงอายุของช่างทำเครื่องดันตรีอีสาน

อายุ(ปี)	จำนวน	ร้อยละ
40-50	0	0
50-60	0	0
60-70	4	100
70-80 ขึ้นไป	0	0
รวม	4	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดันตรีอีสานจำนวน 4 คน พนว่า เป็นผู้มีอายุ 40-50 ปี จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 อายุ 50-60 ปี จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 เป็นผู้มีอายุ 60-70 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 100 อายุ 70-80 ปีขึ้นไป จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

1.3 การศึกษา

ตาราง 3 แสดงระดับการศึกษาของช่างทำเครื่องดื่มรีสอร์ฟ

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	4	100
มัธยมศึกษา	0	0
ปริญญาตรี	0	0
รวม	4	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดื่มรีสอร์ฟจำนวน 4 คน พนว่า เป็นผู้มีการศึกษาในระดับประถมจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ระดับมัธยม จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 ระดับปริญญาตรี จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

1.4 สถานภาพ

ตาราง 4 แสดงสถานภาพของช่างทำเครื่องดื่มรีสอร์ฟ

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
โสด	0	0
มีครอบครัว	4	100
หย่าร้าง	0	0
รวม	4	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดื่มรีสอร์ฟจำนวน 4 คน พนว่า เป็นสถานะโสด 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 สถานะมีครอบครัว จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 100 สถานะหย่าร้าง จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

1.5 จำนวนบุตร

ตาราง 5 แสดงจำนวนบุตรของช่างทำเครื่องดื่มรีสอร์ฟ

บุตร	จำนวน	ร้อยละ
1-3	1	25
4-6	2	50
7 คนขึ้นไป	1	25
รวม	4	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดนตรีอีสานจำนวน 4 คน พบว่าเป็นผู้มีบุตร 1-3 คน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 25 เป็นผู้มีบุตร 4-6 คน จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 50 เป็นผู้มีบุตร 7 คนขึ้นไป จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 25

1.6 ประเภทช่างทำเครื่องดนตรี

ตาราง 6 แสดงประเภทของช่างทำเครื่องดนตรีอีสาน

ประเภท	จำนวน	ร้อยละ
แคน	3	75
พิน	1	25
ซอ	0	0
โปงลาง	0	0
กลองยาว	0	0
ราม	4	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดนตรีอีสานจำนวน 4 คน พบว่าเป็นช่างทำแคนจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 75 เป็นช่างทำซอจำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 ช่างทำกลองจำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 ช่างทำโปงลาง จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 ช่างทำพินจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 25

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับช่างในจังหวัดชัยภูมิ

1. นายกลม พาสังข์ ช่างทำพิน

อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหนองหญ้าข้าวแก ซึ่งมีประชากรประมาณ 400 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้างทั่วไป ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการทำการเกษตร เช่น รถไถนา แทนการใช้กระเบื้อง ชาวบ้านมีความเชื่อเรื่องผีสารทเทวดา เช่น บุญปูต้า สิบเนื่องมาจากประเพณีเจริญ ยืดสิบสอง คลองสิบสี่ แต่ตั้งเดิม

นายกลม พาสังข์ ฝึกการทำพินโดยศึกษารูปแบบจากช่างคนอื่น ๆ โดยเฉพาะแบบของนายเคน เงินจุดรัส ซึ่งเป็นผู้ทำก่อน จากนั้นได้ลองเลียนแบบพินเพื่อทำขายและเล่น弄มาจนถึงปัจจุบัน เครื่องมือที่ใช้ในการทำพินเป็นเครื่องมือพื้นฐานง่าย ๆ เช่น มีด, issor, เลื่อย เป็นต้น ส่วนไม่ที่ใช้ทำพินนั้น ส่วนใหญ่จะใช้มีขันนุนและไม้ประดู่ นายกลม พาสังข์ เริ่มฝึกทำพิน และทำเพื่อขายเมื่ออายุ 30 ปี จำนวนเครื่องดนตรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 3-5 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและ

ต้นทุนในการผลิต 50 บาท / ชิ้น รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ ประมาณ 3,000 บาท ลักษณะการจำหน่ายคือ มีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าเองที่บ้าน

ลักษณะพิเศษของพิณนายกลมกีดีอกล่องพิณจะมีขนาดใหญ่กว่ากล่องพิณของช่างคนอื่น ๆ โดยจะใช้ไม้ขันนุนในการทำพิณ ซึ่งมีรูปทรง ดังรูป

ภาพประกอบ 4 พิณของนายกลม กล่องพิณจะมีลักษณะใหญ่กว่าของช่างคนอื่น ๆ

2. นายคอย อินอุ่นโชค ช่างทำแคน

อาศัยอยู่ในหมู่บ้านโนนดินห้อมซึ่งมีประชากรประมาณ 202 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ก่อนนี้มีชื่อเรียกว่าบ้านโนนขามป้อม ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นบ้านโนนดินห้อม เนื่องจากยามที่มีฝนตก ไอดินจะมีกลิ่นหอมระเหยขึ้นมา ชาวบ้านจึงเรียกว่าบ้านโนนดินห้อม ชาวบ้านมีความเชื่อเรื่องผีสามเทวตา เช่น บุญปูด้า สืบเนื่องมาจากประเพณี Jarvis อีตสิบสองคลองสิบสี่ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการทำการเกษตร เช่น รถไถนา แทนการใช้กระเบื้อง

นายคอย อินอุ่นโชค เริ่มฝึกทำแคนตอนศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยฝึกจากพ่อ ซึ่งได้ทำเครื่องดนตรีเพื่อนำไปแข่งขันที่กรุงเทพฯ และได้รับรางวัลชนะเลิศ นายคอย อินอุ่นโชค ฝึกด้วยตนเองและการสังเกตและจดจำ มีเทคนิคใช้วิธีการผสมวัสดุที่ใช้ทำลิ้นโดยใช้สูตรการผสมที่พอเหมาะสม โดยลิ้นจะต้องไม่อ่อนและไม่แข็งเกินไป ไม่ที่ใช้ทำแคนคัดตามเสียงนำเข้าจากประเทศลาว เด้าแคนทำจากไม้ประดู่เท่านั้น เนื่องจากสามารถดับกลิ่นปากของผู้เป่าได้ส่วนการทำโปงลางนั้น จะใช้ไม้มะหาดที่มีคุณภาพและใช้เฉพาะแก่นไม้เท่านั้น

จำนวนเครื่องดนตรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 10 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 3,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 18,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายคือที่บ้าน โดยจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน

เครื่องดนตรีทำได้แก่ แคน, โหนด, ชลุย, ซอพื้นบ้านอีสาน, โปงลาง โดยมีเทคนิคการทำเด้าแคนต้องใช้ไม้เด้าแคนที่สามารถดับกลิ่นปากได้ เช่น ไม้ประดู่

ภาพประกอน 5 แคนของนายคอย เด้าแคนจะใช้ไม้ประดู่

3. นายสุด กัมหารัตน์ ช่างทำแคน

อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหนองนาทุ่มซึ่งมีประชากรประมาณ 700 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้างทั่วไป เนื่องจากหมู่บ้านนี้อยู่ใกล้หนองน้ำใหญ่ และมีต้นทุ่ม ชาวบ้านจึงเรียกว่าบ้านหนองนาทุ่ม ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการทำการเกษตร เช่น รถไถนา แทนการใช้กระเบื้อง ชาวบ้านมีความเชื่อเรื่องผีสร้างเทวดา เช่น บุญปูด้า สิบเนื่องมาจากประเพณีเจ้าตี ยืดสินสอง คลองสิบสี่

นายสุด กัมหารัตน์ เริ่มทำแคนขายต่อนาย 21 ปี เนื่องจากบิดาเป็นช่าง แคน จึงฝึกหัดการทำแคนโดยการสังเกตจากพ่อ และเรียนรู้จากพี่ชายซึ่งพ่อสอนมาซึ่งฝึกทำแคนมา จากพ่อ เทคนิคการทำแคนของนายสุดคือจะต้องตัดไม้ให้ตรงในการทำลำแคนด้วยการลอกไม้กู่ แคนด้วยไฟให้ร้อนแล้วก็ตัดให้ตรง ลิ้นแคนจะต้องติดให้แน่นเท่าที่จะทำได้ เพื่อป้องกันเสียงร้าว ปลายเด้าแคนจะมีลักษณะเหลี่ยม จำนวนแคนที่ผลิตได้ต่อเดือน 10 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 3,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 18,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน โดยจะทำแคนอย่างเดียว

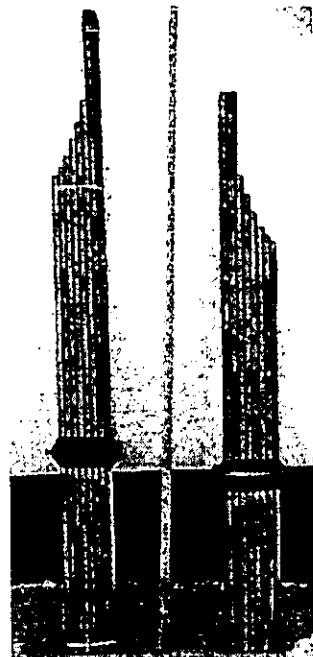

ภาพประกอบ ๖ แคนของนายสุด กันของเต้าแคนจะเป็นเหลี่ยม ๆ

4. นายสุกน กัณหารัตน์ ช่างทำแคน

อาศัยอยู่ในหมู่บ้านโนนดินห้อมซึ่งมีประชากรประมาณ 202 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ก่อนมีชื่อเรียกว่าบ้านโนนขามป้อม ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นบ้านโนนดินห้อม เนื่องจากบานที่มีฝันดก ไอดินจะมีกลิ่นห้อมระเหยขึ้นมา ชาวบ้านก็เลยเรียกว่าบ้านโนนดินห้อม ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการทำการเกษตร เช่น รถไถนา แทนการใช้กระเบื้อง ชาวบ้านมีความเชื่อเรื่องผีสางเทวดา เช่น บุญปูด้า สิบเน่องมาจากประเพณีเจ้าตี ฮีดสินสองคลองสินสี แต่ดังเดิม

นายสุกน กัณหารัตน์ ฝึกการเป็นช่างทำเครื่องดันตรีพื้นบ้านอีสานจากบิดา หลังจากบิดาเสียชีวิต จึงได้ฝึกต่อจากพี่ชายชื่อ นายแก้ว โดยเริ่มทำจริงจังเมื่ออายุได้ 35 ปี เทคนิคการทำแคนของนายสุกน คือ เต้าแคน ส่วนมากทำจากไม้ประดู่ เนื่องจากไม่มีพิษและสามารถดับกลิ่นปากได้ ลิ้นแคนจะใช้ทองกับเงินผสมกัน เสียงต่าจะชุดลิ้นให้ปลายหนา ตันบาง ส่วนเสียงสูงจะชุดลิ้นให้ปลายบาง ตันหนา จำนวนแคนที่ผลิตได้ต่อเดือน 8-10 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 1,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดันตรีต่อเดือนประมาณ 20,000 บาท การจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน โดยจะทำเฉพาะแคนเท่านั้น

ภาพประกอบ 7 แคนของนายสุกน เด้าแคนจะใช้ไม้ประดู่ เพราะจะช่วยดับกลิ่นปากได้

แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดินตรีพื้นบ้านอีสาน ในเขตจังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า มีช่างติดปินพื้นบ้านในจังหวัดขอนแก่น มีจำนวน 1 ท่าน ซึ่งเป็นช่างทำพิณ คือ

นายคณา โภดะบุตร บ้านเลขที่ 44/78 หมู่ 3 ตำบลในเมือง อําเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 เพศ

ตาราง 7 แสดงเพศของช่างทำเครื่องดินตรีอีสาน

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	1	100
หญิง	0	0
รวม	1	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดูดควันจำนวน 1 คน พบร่วมกับ เพศชาย 1 คน
คิดเป็นร้อยละ 100 เพศหญิง 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

1.2 อายุ

ตาราง 8 แสดงอายุของช่างทำเครื่องดูดควัน

อายุ (ปี)	จำนวน	ร้อยละ
40-50	0	0
50-60	0	0
60-70	0	0
70-80 ขึ้นไป	1	100
รวม	1	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดูดควันจำนวน 1 คน พบร่วมกับ เป็นผู้มีอายุ 40-50 ปี
จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 อายุ 50-60 ปี จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 เป็นผู้มีอายุ 60-70
ปี จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 อายุ 70-80 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 100

1.3 การศึกษา

ตาราง 9 แสดงการศึกษาของช่างทำเครื่องดูดควัน

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถม	1	100
มัธยม	0	0
ปริญญาตรี	0	0
รวม	1	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดูดควันจำนวน 1 คน พบร่วมกับ เป็นผู้มีการศึกษาใน
ระดับประถมจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ระดับมัธยม จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 ระดับ
ปริญญาตรี จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

1.4 สถานภาพ

ตาราง 10 แสดงสถานภาพของช่างทำเครื่องดื่มตีรีสาน

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
โสด	0	0
มีครอบครัว	1	100
หย่าร้าง	0	0
รวม	1	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดื่มตีรีสานจำนวน 1 คน พนว่า เป็นสถานะโสด 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 สถานะมีครอบครัว จำนวน 1 คนคิดเป็นร้อยละ 100 สถานะหย่าร้างจำนวน 0 คน คิดร้อยละ 0

1.5 จำนวนบุตร

ตาราง 11 แสดงสถานภาพของช่างทำเครื่องดื่มตีรีสาน

จำนวนบุตร	จำนวน	ร้อยละ
1-3	1	100
4-6	0	0
7 คนขึ้นไป	0	0
รวม	1	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดื่มตีรีสานจำนวน 1 คน พนว่าเป็นผู้มีบุตรจำนวน 1-3 คน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 100 เป็นผู้มีจำนวนบุตร 4-6 คน จำนวน 0 คนคิดเป็นร้อยละ 0 จำนวนบุตร 7 คนขึ้นไป จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

1.6 ประเภทช่างทำเครื่องดนตระ

ตาราง 12 แสดงสถานภาพของช่างทำเครื่องดนตระอีสาน

จำนวนบุตร	จำนวน	ร้อยละ
แคน	0	0
พิน	1	100
ซอ	0	0
โปงลาง	0	0
กลองยาوا	0	0
รวม	1	100

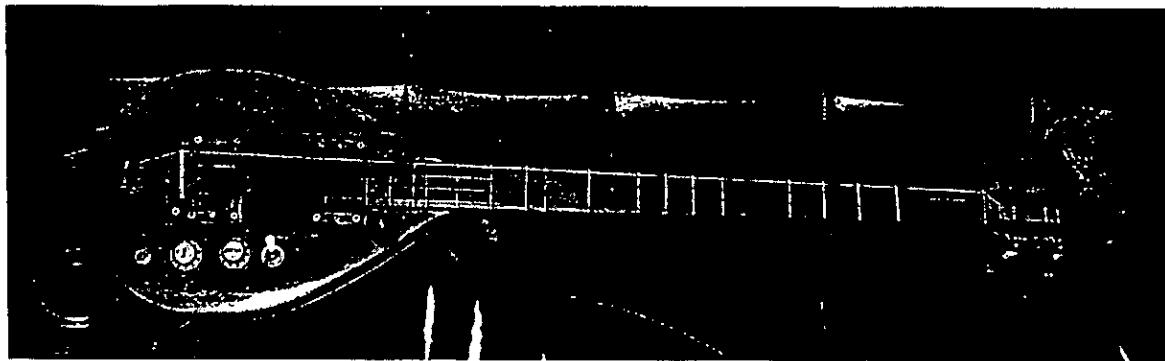
จากการศึกษาช่างทำเครื่องดนตระอีสานจำนวน 1 คน พบร่วมเป็นช่างแคนจำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 เป็นช่างทำซอจำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 ช่างกลองจำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 ช่างโปงลาง จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 เป็นช่างทำพิน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 100

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับช่างในจังหวัดขอนแก่น

1. นายคณ่า โถตะบุตร ช่างทำพิน

อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเก่าแก่ที่มีการขยายตัวออกจากบ้านโนนทัน ในชานเมือง ขอนแก่น ประชาราชส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง รับราชการ มีประเพณีของหมู่บ้าน ตามเทศกาลต่าง ๆ เช่น งานบุญ มีหมอกสูตร หมอกวัญ เป็นต้น เริ่มเรียนรู้การเป็นช่างโดยได้รับอิทธิพลมาจากตาซึ่งเป็นนักดนตระทำให้มีความชอบพินมาตั้งแต่อุปชั้นปฐม และเริ่มฝึกเล่นพินและทำพินเมื่อปี 2521

นายคณ่า โถตะบุตร มีฝีมือประณีต และทำพินชุด 4 สาย โดยเป็นพินที่ไม่ต้องดึงสายใหม่ทุกครั้งที่เล่น เพราะพินที่ทำขึ้น 4 สาย สามารถเล่นได้ทุกระดับเสียง (ทุกคีย์) และมีเฟรส เหลมอนกีດาร์ จำนวนเครื่องดนตระที่ผลิตได้ต่อเดือน 30 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 500 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตระต่อเดือนประมาณ 20,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายคือที่ร้านค้าหอมในตัวเมืองขอนแก่นและที่บ้าน โดยรูปแบบและเอกลักษณ์ คือ พินที่ผลิตเป็นพิน 4 สาย

ภาพประกอบ 8 พิณของช่างคณา มี 4 สาย มีให้เลือกทั้งหัวนาคและหัวทรงส์

แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดัตตรีพื้นบ้านอีสาน ในเขตจังหวัดมหาสารคาม

จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า มีช่างคิลปินพื้นบ้านในจังหวัดมหาสารคามจำนวน 4 ท่าน ซึ่งเป็นช่างทำแคน 1 ท่าน และช่างทำกลอง 3 ท่าน คือ

1. ช่างทำแคน

1.1 นายสมตี ทองจันทร์ บ้านเลขที่ 10 บ้านนาเสะ ตำบลลักษมี อำเภอพยัคฆ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

2. ช่างทำกลอง

2.1 นายคำสิงห์ โสนโชค บ้านเลขที่ 67 หมู่ 4 บ้านนาดี ตำบลศรีสุข อำเภอ กันทราริชัย จังหวัดมหาสารคาม

2.2 นายเทียง พินทะประกัง บ้านเลขที่ 18 หมู่ 2 บ้านตลาด ตำบลบ้านหวาย อำเภอว้าปปุ่ม จังหวัดมหาสารคาม

2.3 นายสุดใจ สุวรรณเพ็ง บ้านเลขที่ 2 หมู่ 4 บ้านนาดี ตำบลศรีสุข อำเภอ กันทราริชัย จังหวัดมหาสารคาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 เพศ

ตาราง 13 แสดงเพศของช่างทำเครื่องดนตรีอีสาน

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	4	100
หญิง	0	0
รวม	4	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดนตรีอีสานจำนวน 4 คน พบร้า เป็น เพศชาย 4 คน คิดเป็นร้อยละ 100 เพศหญิง 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

1.2 อายุ

ตาราง 14 แสดงอายุของช่างทำเครื่องดนตรีอีสาน

อายุ (ปี)	จำนวน	ร้อยละ
40-50	0	0
50-60	1	25
60-70	1	25
70-80 ปีขึ้นไป	2	50
รวม	4	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดนตรีอีสานจำนวน 4 คน พบร้า เป็นผู้มีอายุ 40-50 ปี จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 อายุ 50-60 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 25 เป็นผู้มีอายุ 60-70 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 25 อายุ 70-80 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 50

1.3 การศึกษา

ตาราง 15 แสดงการศึกษาของช่างทำเครื่องดื่มตระกูล

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถม	4	100
มัธยม	0	0
ปริญญาตรี	0	0
รวม	4	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดื่มตระกูลจำนวน 4 คน พนว่า เป็นผู้มีการศึกษาในระดับประถมจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ระดับมัธยม จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 ระดับปริญญาตรี จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

1.4 สถานภาพ

ตาราง 16 แสดงสถานภาพของช่างทำเครื่องดื่มตระกูล

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
โสด	0	0
มีครอบครัว	4	100
หย่าร้าง	0	0
รวม	4	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดื่มตระกูลจำนวน 4 คน พนว่า เป็นสถานะโสด 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 สถานะมีครอบครัว จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 100 สถานะหย่าร้างจำนวน 0 คน คิดร้อยละ 0

1.5 จำนวนบุตร

ตาราง 17 แสดงสถานภาพของช่างทำเครื่องดนต์รีอีสาน

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1-3	2	50
4-6	1	25
7 คนขึ้นไป	1	25
รวม	4	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดนต์รีอีสานจำนวน 4 คน พบร้าเป็นผู้มีบุตรจำนวน 1-3 คน จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 50 เป็นผู้มีจำนวนบุตร 4-6 คน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 25 จำนวนบุตร 7 คนขึ้นไป จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 25

1.6 ประเภทช่างทำเครื่องดนต์รี

ตาราง 18 แสดงสถานภาพของช่างทำเครื่องดนต์รีอีสาน

ประเภทช่าง	จำนวน	ร้อยละ
แคน	1	25
พิน	0	0
ซอ	0	0
โปงลาง	0	0
กล่องยา	3	75
รวม	4	100

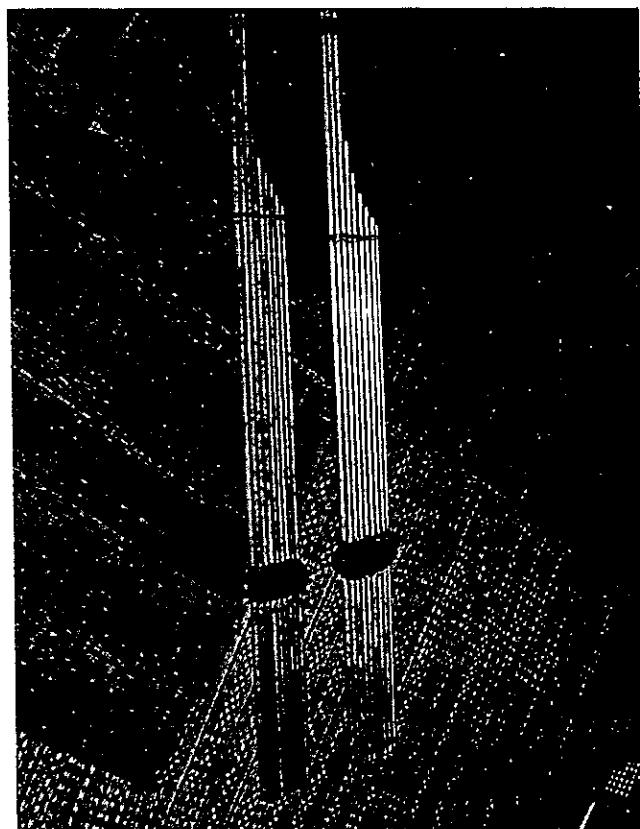
จากการศึกษาช่างทำเครื่องดนต์รีอีสานจำนวน 4 คน พบร้าเป็นช่างแคนจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 25 เป็นช่างทำซอจำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 ช่างกล่องจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 75 ช่างโปงลาง จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับช่างในจังหวัดมหาสารคาม

1. นายสมดี ทองจันทร์ ช่างทำแคน

อาศัย ในหมู่บ้านมีประชากรประมาณ 47 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา โดยสถานที่บ้านส่วนใหญ่อยู่ใกล้ที่นา จึงเรียกว่าบ้านนาเลาะ มีนายจันทร์ตี เป็นผู้ขายเข้ามาอยู่ก่อน ประชากรในหมู่บ้านประกอบอาชีพทำนา ในหมู่บ้านมีวัฒนธรรมและประเพณี ที่นับถือสืบทอดกันมายาวนาน เช่น ยืดสิบสองคลองสิบสี่ และมีหมอกสูตร แก้ตามความเชื่อ มีดอนปูด

นายสมดี ทองจันทร์ เรียนรู้การทำแคนจาก อาจารย์บุญญา บ้านหนองตาไค ตำบลสีแก้ว จังหวัดร้อยเอ็ด ดังแต่ปีอายุ 23 ปี (พ.ศ. 2514) โดยใช้เวลาเรียน 3 วัน โดยเริ่มหัดทำแคนด้วยตนเอง และขายราคาเดี๋ยวละ 17 บาท เทคนิคการทำแคนคือ การขุดลิ้นแคน จะต้องขุดให้ส่วนปลายบางกว่าส่วนโคนลิ้น รูปร่างและลักษณะลิ้นเสียงต่ำกับสูงไม่เหมือนกัน ส่วนเดียวจะใช้มีประดู่เท่านั้น ต่อมาได้ทดลองใช้ห้ออลูมิเนียมมาทำแคนแทนไม้กู้แคน จำนวนเครื่องดูดตีที่ผลิตได้ต่อเดือน 10 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 4,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดูตีต่อเดือนประมาณ 10,000 บาท สถานที่ในการจำหน่าย จำหน่ายตามร้านขายเครื่องดูดตี และจำหน่ายที่บ้านของช่างเองด้วย โดยจะมีลูกค้ามาสั่งทำที่บ้าน โดยจะทำแคนอย่างเดียว รูปแบบและเอกลักษณ์คือ เด้าแคนมีลักษณะเฉพาะตัว สังเกตได้จากบริเวณก้นของเด้าแคน จะมีลวดลายและรูปทรงแตกต่างจากช่างคนอื่น

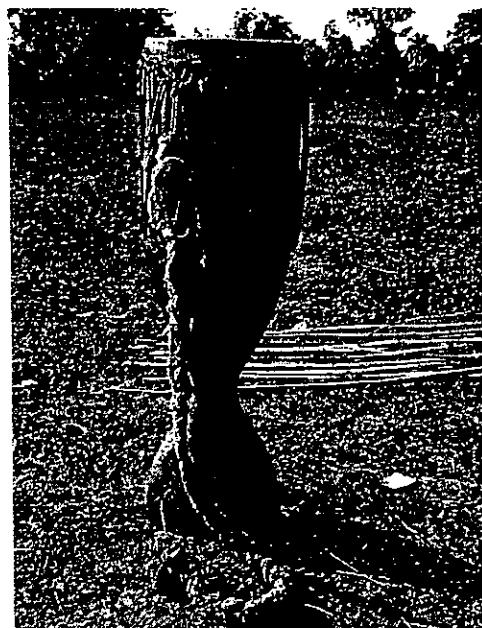

ภาพประกอบ 9 แคนของนายสมดี กันของเด้าแคนมีลักษณะเฉพาะตัว

2. นายคำสิงห์ โสนโซติ ช่างทำกลอง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากรประมาณ 35 หลังคาเรือน ประชากรในหมู่บ้านอพยพมาจากบ้านแหลมເเภา เพราะเกิดโรคระบาด จึงย้ายมาตั้งบ้านใหม่ ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ปลูกใบยาสูบ ถักฝักไทร และอีกส่วนหนึ่งเข้าไปรับจ้างที่กรุงเทพฯ ในหมู่บ้านจะมีประเพณี ชีตสินสองคลองสินสี่ ซึ่งยังนับถือและทำต่อเนื่องทุกปี โดยมีความเชื่อในเรื่องผี ทำแม่น้ำข่อง มีปูด้าประจำหมู่บ้านด้วย

นายคำสิงห์ โสนโซติ ได้ฝึกการทำเครื่องดนตรีด้วยตนเอง และได้เรียนรู้จากปู่ย่าที่บวชเป็นพระ โดยเริ่มทำกลองขายครั้งแรกเมื่ออายุ 50 ปี เทคนิคการทำกลองคือ จะเลือกใช้ไม้ขันนุนเท่านั้น เนื่องจากเป็นไม้ที่มีความสวยงาม ขึ้นรูปได้ง่าย และเสียงดี จำนวนเครื่องดนตรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 10 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและดันทุนในการผลิตต่อเดือน 3,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 8,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายจะจำหน่ายที่บ้าน โดยผลิตตามลูกค้าสั่ง แต่จะต้องวางแผนล่วงหน้า ก่อน โดยจะทำกลองอย่างเดียว โดยมีรูปแบบและเอกลักษณ์คือ จะทำกลองที่มีความยาวรอบตัวกลองเท่ากับความสูงของกลอง ซึ่งจะทำให้เสียงดี

ภาพประกอบ 10 กลองของนายคำสิงห์ ส่วนบนของกลองจะใหญ่เป็น 3 ใน 4 ของตัวกลอง

3. นายเที่ยง พินทะปะกัง ช่างทำกลอง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากรประมาณ 51 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา อาชีพเสริมคือปลูกผักสวนครัว และทำผ้าไหม ทำกลองยาว แต่เดิมมีชาวสุวรรณภูมิ ย้ายเข้ามาอยู่ແກวหมู่บ้าน เพราะเป็นทางผ่านไปจังหวัดนครราชสีมา ทำอาชีพค้าขาย มีการก่อตั้งชุมชนวัด และดังชื่อบ้านว่า บ้านตลาด ต่อมาได้ก่อตั้งโรงเรียนขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2482 ประชากร

ในหมู่บ้านประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก หลังจากหมดฤทธิ์การทำนา ก็จะมีรายได้เสริมจาก ทำกล่องยา และทำผ้าไหม ในหมู่บ้านมีวัฒนธรรมและประเพณี ที่นับถือสิบทดลองกันมายาวนาน เช่น หิตสิบสองคลองสิบสี่ มีการแห่น้ำทางแม่น้ำอฟน ปัจจุบันยังมีลำผ้า บุญเบิกผ้า และการนับถือผีสง่างามไม้ต่าง ๆ

นายเที่ยง พินทะปะกัง เรียนรู้การทำเครื่องดื่มตรีจาก นายจารศิริ ปะดาโร บ้านดงยาง ตำบลลดงยาง อําเภอโนนดูน จังหวัดมหาสารคาม โดยการเรียนรู้และจำ และเมื่อปี พ.ศ. 2528 ได้เริ่มทำการทดลองยาวยาด้วยตนเอง ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2529 ก็ได้ก่อตั้งวงทดลองยาวยาขึ้น และได้ทำการทดลองยาวยาแล้วประมาณ 18 ปี เทคนิคการทำทดลองคือ ไม้ที่ใช้ทดลองจะใช้ไม้ขันนุน โดยทำการทดลองยาวยา 3 ขนาด หน้ากลองจะใช้หนังวัวที่อายุไม่มากนัก และต้องเป็นวัวพันธุ์ไทย ตั้ง เสียงกลองโดยการใช้ข้าวสาลีตำไส้ขี้เก้า ติดที่หน้ากลอง จำนวนเครื่องดื่มตรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 6 ชั้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 2,700 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดื่มตรี ต่อเดือนประมาณ 7,200 บาท วางแผนขายตามร้านขายเครื่องดื่มตรี และจำหน่ายที่บ้านของช่าง เองด้วยโดยมีลูกค้ามาสั่งทำที่บ้าน โดยจะทำการทดลองยาวยา กล่องรำนา, พิณโปรด, ซอพื้นบ้าน อีสาน รูปร่างลักษณะของกลองจะมีรูปทรงเดียว ไม่ทำลักษณะอื่น ๆ ตัวกลองจะแบ่งเป็น 3 ส่วน เท่า ๆ กัน โดยส่วนบนจะเป็น 1 ส่วน และที่เหลืออีก 2 ส่วนจะเป็นส่วนของหางกลอง

ภาพประกอบ 11 กลองของนายเที่ยง ใช้ไม้ขันนุน แต่ถ้าหาไม้ไม่ได้จะใช้ไม้จำลาแทน

4. นายสุดใจ สุวรรณเพ็ง ช่างทดลอง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากรประมาณ 35 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ปลูกใบยาสูบ ถั่วฝักยาว และอีกส่วนหนึ่งเข้าไปรับจ้างที่กรุงเทพฯ ประชากรใน

หมู่บ้านอพยพมาจากการบ้านแหลม เนื่องจากโครงสร้าง จึงย้ายมาดั้งบ้านใหม่ ในหมู่บ้านมีบุญเดือนสี่ บุญกฐิน และบุญเบิกบ้านในช่วงเดือนแหก

นายสุดใจ สุวรรณเพ็ง เรียนรู้และฝึกหัดการทำกล่องด้วยตนเอง โดยการลองผิดลองถูกและถามจากผู้รู้ โดยทำการทดลองขายมาแล้วประมาณ 30 ชุด เทคนิคการทำเครื่องดันตรี คือ จะใช้ไม้ขันนุนในการทำกล่อง ถ้าหากไม้ขันนุนไม่ได้ก็จะใช้ไม้จำชาหรือไม้มะม่วงแทน จำนวนเครื่องดันตรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 10-15 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 4,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 6,000 – 10,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายคือที่บ้าน โดยลูกค้าจะต้องมาสั่งทำที่บ้านและวางแผนมัดจำไว้ และจะทำการลงยาวยาอย่างเดียว รูปแบบและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของช่างสุดใจคือ กล่องจะแบ่งเป็น 2 ส่วนเท่า ๆ กัน คือ ส่วนหัวและส่วนหาง ซึ่งจะทำให้สมดุลและสวยงาม

ภาพประกอบ 12 กล่องของนายสุดใจ ส่วนบนของกล่องจะใหญ่เป็น 3 ใน 4 ของตัวกล่อง

แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดันตรีพื้นบ้านอีสาน ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์

จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า มีช่างศิลปินพื้นบ้านในจังหวัดกาฬสินธุ์จำนวน 9 ท่าน ซึ่งเป็นช่างทำแคน 1 ท่าน ช่างทำพิณ 2 ท่าน ช่างทำซอ 1 ท่าน ช่างทำโปงลาง 3 ท่าน และช่างทำกลอง 2 ท่าน คือ

1. ช่างทำแคน

1.1 นายไสย วรารคี บ้านเลขที่ 34หมู่ 4 บ้านแสง ตำบลนาเชือก อำเภออย่างดลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

2. ช่างทำพิณ

2.1 นายธงชัย คำโสغا บ้านเลขที่ 49 หมู่ 5 บ้านหนองสอง ตำบลลำป่าว อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

2.2 นายเคน อุบอาสา บ้านเลขที่ 39 หมู่ 6 บ้านใหม่ดงสว่าง ตำบลห้วยโพธ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

3. ช่างทำซอ

3.1 นายสำราญ ถื่นจำลอง บ้านเลขที่ 79บ้านปากลัวย ตำบลลำป่าว อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

4. ช่างทำโปงลาง

4.1 นายเปลื้อง ชาญรักษ์ บ้านเลขที่ 4/229 ถนนเกษตรสมบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

4.2 นายประมูก ยลดวิล บ้านเลขที่ 20 บ้านปากลัวย ตำบลลำป่าว อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

4.3 นายอลองกด คำโสغا บ้านเลขที่ 16หมู่ 6 บ้านใหม่พัฒนา ตำบลลำป่าว อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

5. ช่างกลอง

5.1 นายทองอินทร์ จันทร์มาศ บ้านเลขที่ 239 หมู่ 16 ตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

5.2 นางทองดี ภูแลศรี บ้านเลขที่ 109 ตำบลท่าสินค้า อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 เพศ

ตาราง 19 แสดงเพศของช่างทำเครื่องดูดควันดรีอิสาน

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	8	89
หญิง	1	11
รวม	9	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดูดควันดรีอิสานจำนวน 9 คน พนว่า เป็น เพศชาย 8 คน คิดเป็นร้อยละ 89 เพศหญิง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 11

1.2 อายุ

ตาราง 20 แสดงอายุของช่างทำเครื่องดูดควันดรีอิสาน

อายุ(ปี)	จำนวน	ร้อยละ
40-50	4	44
50-60	1	12
60-70	2	22
70-80 ขึ้นไป	2	22
รวม	9	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดูดควันดรีอิสานจำนวน 9 คน พนว่า เป็นผู้มีอายุ 40-50 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 44 อายุ 50-60 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 12 เป็นผู้มีอายุ 60-70 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 22 อายุ 70-80 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 22

1.3 การศึกษา

ตาราง 21 แสดงการศึกษาของช่างทำเครื่องดนตรีสาน

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถม	3	33
มัธยม	4	45
ปริญญาตรี	2	22
รวม	9	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดนตรีสานจำนวน 9 คน พบว่า เป็นผู้มีการศึกษาในระดับประถมจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 33 ระดับมัธยม จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 45 ระดับปริญญาตรี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 22

1.4 สถานภาพ

ตาราง 22 แสดงสถานภาพของช่างทำเครื่องดนตรีสาน

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
โสด	0	0
มีครอบครัว	9	100
หย่าร้าง	0	0
รวม	9	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดนตรีสานจำนวน 9 คน พบว่า เป็นสถานะโสด 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 สถานะมีครอบครัว จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 100 สถานะหย่าร้างจำนวน 0 คน คิดร้อยละ 0

1.5 จำนวนบุตร

ตาราง 23 แสดงสถานภาพของช่างทำเครื่องดนตรีสาน

จำนวนบุตร(คน)	จำนวน	ร้อยละ
1-3	6	66
4-6	2	22
7 คนขึ้นไป	1	12
รวม	9	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดนตรีอีสานจำนวน 9 คน พนว่าเป็นผู้มีบุตรจำนวน 1-3 คน จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 66 เป็นผู้มีจำนวนบุตร 4-6 คน จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 22 จำนวนบุตร 7 คนขึ้นไป จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 11

1.6 ประเภทช่างทำเครื่องดนตรี

ตาราง 24 แสดงสถานภาพของช่างทำเครื่องดนตรีอีสาน

จำนวนบุตร(คน)	จำนวน	ร้อยละ
แคน	1	11
พิณ	2	22
ซอ	1	11
โปงลาง	3	34
กลองยาว	2	22
รวม	9	100

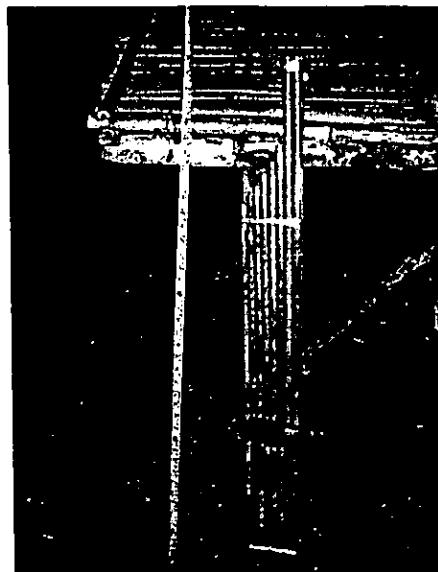
จากการศึกษาช่างทำเครื่องดนตรีอีสานจำนวน 9 คน พนว่าเป็นช่างแคนจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 11 เป็นช่างทำพิณ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 22 เป็นช่างทำซอจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 11 เป็นช่างทำโปงลาง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 34 เป็นช่างทำกลองจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 22

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับช่างในจังหวัดกาฬสินธุ์

1. นายไวย์ วรารศรี ช่างทำแคน

สมัยก่อนเริ่มจากการนำของปูรน ได้นำผู้คน เข้ามาตั้งเป็นหมู่บ้าน เดิมเรียกว่า บ้านน้อยครีกน ประชากรส่วนใหญ่ทำไร่อ้อย มันสำปะหลัง และการประมง ในหมู่บ้านจะมีบุญเดือนสี บุญกริ่น บุญเบิกบ้านซึ่งเดือนหก

นายไวย์ วรารศรี ฝึกการทำแคน จากพ่อโส วรารศรี เทคนิคการทำแคนคือ เด้าแคน ส่วนมากทำจากไม้ประดู่ ลิ้นต้องได้ส่วนผสมของลิ้นที่พอเหมาะสม การดึงเสียงต้องใช้เทียบกับเสียงหมอลำคนนั้นโดยเฉพาะ จำนวนเครื่องดนตรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 30 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและดันทุนในการผลิตต่อเดือน 3,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 10,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน โดยจะทำแคนอย่างเดียว รูปแบบและเอกลักษณ์ของช่างคือ จะดึงเสียงโดยดึงจากเสียงหมอลำ โดยเฉพาะเด้าแคนจะมีลักษณะเป็นเกลี้ยงและกาสี

ภาพประกอบ 13 แคนของนายไสย กันของเด้าแคนจะเป็นเกลี่ยวงล้ายกันหอย

2. นายธงชัย คำโสغا ช่างทำพิณ

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากรประมาณ 200-300 หลังคาเรือน มีต่านานเล่า ว่าในหมู่บ้านมีหนอนง้า และมีดินสอพองซึ่งเมื่อก่อนรวมกันกับบ้านแมลงสอ จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า บ้านหนอนสอ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การปลูกมันสำปะหลัง อ้อย ข้าวทำนาปรัง มีความเชื่อเรื่องถือเกี่ยวกับผีหลายมาก มีประเพณีการผูกแขวน

เริ่มต้นนายธงชัย คำโสغاได้สั่งทำเครื่องดนตรีจากช่างอื่นแต่เมื่อปัญหาหลายอย่างจึงเกิดความคิดว่าจะทำเอง จึงไปศึกษาการทำแคนจากพ่อคุณ (หมอด肯) และการทำโปงลางจากอาจารย์อลองกด คำโสغا และศึกษาการทำพิณด้วยตนเอง และนำแบบเครื่องดนตรี สาがらมาประยุกต์กับพื้นบ้าน เทคนิคการทำเครื่องดนตรีคือ หากเป็นพิณโปรดงทำด้วยไม้เนื้ออ่อน จะมีเสียงไพเราะ แต่ถ้าพิณไฟฟ้า เป็นไม้ชนิดไดก์ได จำนวนเครื่องดนตรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 10 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 1,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรี ต่อเดือนประมาณ 9,000 บาท การจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน จำหน่ายแบบขายส่งและขายปลีก โดยจะทำพิณโปรดง, พิณไฟฟ้า, พิณเบส, โปงลาง รูปร่างลักษณะของเครื่องดนตรีเฉพาะของช่างคือ พิณ จะมีลักษณะเป็นรูปไข่มุก ประยุกต์จากแบบของเครื่องดนตรี สาがら

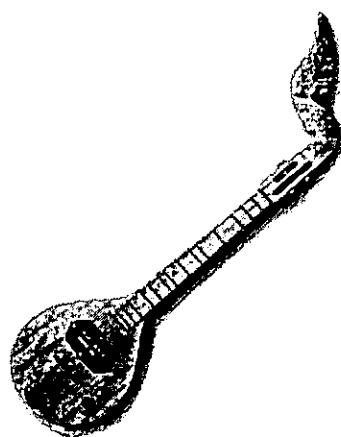

ภาพประกอบ 14 พิณของนายธงชัย กันของพิณจะเป็นลักษณะรูปไข่มน

3. นายเคน อบอาสา ช่างทำพิณ

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากรประมาณ 80 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำดอกไม้จากไม้ยางพารา วิถีชีวิตของชาวบ้านจะมีชีวิตการเป็นอยู่ที่เรียนง่าย เมื่อหมดฤดูเก็บเกี่ยว ก็จะทำดอกไม้จากไม้ยางพารา เป็นอาชีพเสริม มีความเชื่อถือและจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นตามวิถีของชาวบ้าน มีประเพณีของหมู่บ้านตามเทศกาลต่าง ๆ เช่น นับถือหมอดูดร, หมوخวัญ เป็นต้น

นายเคน อบอาสา เริ่มต้นเรียนรู้และหัดทำเครื่องดนตรีเมื่ออายุ 60 ปี โดยฝึกตามความเชื่อและลองผิดลองถูกด้วยตนเอง โดยทำเครื่องดนตรีมาแล้ว 13 ปี จำนวนของเครื่องดนตรีที่ทำจะไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับผู้สั่งทำ รายได้ต่อเดือนไม่มากนัก การจำหน่ายจะมีค่าน้ำสั่งทำที่บ้าน โดยจะทำพิณขายอย่างเดียว

ภาพประกอบ 15 พิณของนายเคน กล่องเสียงจะเป็นลักษณะกลม

4. นายสำราญ ถินจำลอง ช่างทำซอ

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประมาณ 75 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่ทำนา ปลูกมันสำปะหลังเป็นหลัก และการประมงหน้าเขื่อน มีผู้อพยพจากต่างถิ่นมาที่หมู่บ้านนี้มาก ในสมัยก่อนเป็นป่าและกันดารามาก แต่มีสถานที่นัดพบกันบ่อย บริเวณดันกลัวย เรียกว่า การนัดกันที่ดันกลัวย และชาวบ้านจึงเรียกติดปากกันมาว่า บ้านป่ากลัวย ในหมู่บ้านจะมีหมู่อสูตร หม้อข้าว หม้อธรรม มีพิธีกรรมในการรักษาโรค แบบโบราณ อย่างเช่น รำผีฟ้า เพื่อมีคนป่วยในหมู่บ้าน ก็จะใช้ พิธีกรรมต่าง ๆ ในการรักษา

นายสำราญ ถินจำลอง เรียนการทำเครื่องดนตรีโดยเริ่มจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้จากครูเบลล์ เริ่มทำตั้งแต่อายุ 18 ปี จนถึงปัจจุบัน เทคนิคการทำเครื่องดนตรีคือ ต้องมีความประณีต ละเอียด มีการเทียบเสียงทุกครั้ง จำนวนเครื่องดนตรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 5 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 500 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรี ต่อเดือนประมาณ 1,000 บาท การจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน เครื่องดนตรีที่ทำคือ ซอบังไม้ไผ่ โดยจะคงรูปแบบและเอกลักษณ์ของซอตั้งเดิมไว้

ภาพประกอบ 16 ซอของนายสำราญ จะเป็นแบบพื้นบ้านตั้งเดิม

5. นายเปลือง ชาญรัศมี ช่างทำโปงลาง

อาศัยอยู่ชานเมืองกาฬสินธุ์ สมัยก่อนเป็นถนนลูกกรัง ทางเกวียนหากเดินทางเข้าในเมืองต้องเดินทางด้วยเท้า ประชากรในหมู่บ้านส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ และมีประเพณีแบบชาวอีสานทั่วไป มีประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่นับถือสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น พิธีกรรมการรักษาโรคแบบโบราณ เช่น รำผีฟ้า

นายเปลือง ฉายรัคมี เริ่มเล่นกอล์ฟ 5 ลูก ตอนอายุ 11 ปี จากนั้นปาน และฝึกนัดรีสากล โดยเล่นทั้งหมดตอนอายุ 25 ปี ตอนเป็นการโรง ได้รับการสอนโดยครูหลิน และฝึกนัดรีพีนเมืองหัวพิณ แคน และซ่อนชานาญ และทำไปลงมาเป็นเวลาหลายสิบปี เทคนิคการทำเครื่องดนตรีคือ ใช้ไม้มะหาดชนิดดယยินดันจะให้เสียงดี และควรเป็นดันเดียวกัน จำนวนเครื่องดนตรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 30 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 3,000 – 7,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 10,000 – 30,000 บาท การจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน โดยจะผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานทุกชนิด รูปแบบและเอกลักษณ์ของเครื่องดนตรีคือ จะเพิ่มเสียง พา ซึ่งจะทำให้ลูกโปงลงมี 13 ลูก

ภาพประกอบ 17 โปงลงของนายเปลือง จะมี 13 ลูก โดยเพิ่มเสียง พา เข้าไป

6. นายประมุก ยลกิวิล ช่างทำโปงลง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประมาณ 75 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่ทำนา ปลูกมันสำปะหลังเป็นหลัก และการประมงหน้าเขื่อน มีผู้อพยพจากต่างถิ่นมาที่หมู่บ้านนี้มาก ในสมัยก่อนเป็นป่าและกันดารามาก แต่มีสถานที่นัดพบกันบ่อย บริเวณดันกล้วย เรียกว่า การนัดกันที่ดันกล้วย และชาวบ้านจึงเรียกติดปากกันมาว่า บ้านป่ากล้วย ในหมู่บ้านจะมีหมู่บ้าน หมู่บ้าน ก็จะใช้ พิธีกรรมต่าง ๆ ในการรักษา

นายประมุก ยลกิวิล ฝึกเป้าแคนกับครูเปลือง และเริ่มทำเครื่องดนตรีโดยการฝึกด้วยตนเองและจากการสังเกต เทคนิคการทำเครื่องดนตรีคือ โปงลงจะใช้ไม้มะหาดเท่านั้น เพราะเป็นไม้ดีเดิมที่ให้เสียงดีที่สุด จำนวนเครื่องดนตรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 2 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 1,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 8,000 บาท การจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน โดยจะทำโปงลงอย่าง

เดียว ไม่ที่ใช้ทำโปงลางจะใช้ไม้มะหาดเท่านั้น แต่ถ้าหากไม้มะหาดไม่ได้ ก็จะใช้ไม้เนื้อแข็งที่มีคุณภาพใกล้เคียงกัน

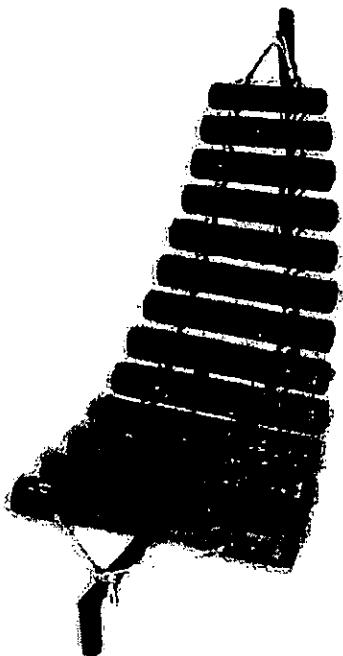

ภาพประกอบ 18 โปงลางนายประมุก จะใช้ไม้มะหาดเท่านั้น

7. นายอลงกต คำโสغا ช่างทำโปงลาง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประมาณ 200 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่ทำงานประชากรในหมู่บ้านส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ และมีประเพณีแบบชาวอีสานทั่วไป ในอดีตนับถือรักษาด้วยไสยศาสตร์ ปัจจุบันยังมีความเชื่อเรื่องโชคทางอยู่

นายอลงกต คำโสغا ศิษยากรการทำเครื่องดันตรีจากพืชай โดยเริ่มฝึกทำขลุยเป็นอย่างแรก ตอนอายุ 14 ปี ฝึกเบ้าแคนด้วยตนเอง และตั้งวงดันตรีบ้านห้วยสะเกลี้ยง ฝึกทำโปงลางและฝึกทำพิน เคยทำไม้โปงลางแบบแบน ๆ แต่เสียงไม้ดึงเปลี่ยนมาทำแบบกลม และนำคอนแท็คกีดาร์มาใส่พินเพื่อให้เสียงดังกว่าเดิม เริ่มทำเมื่อปี พ.ศ. 2516 และทำเป็นธุรกิจเมื่อปี พ.ศ. 2530 เทคนิคการทำเครื่องดันตรีคือ จะทำลูกโปงลางยาวที่สุด 60 ซม. ลูกสันที่สุดมีความยาว เชิง 1 ส่วน 2 ของลูกที่ยาวที่สุด แต่ละด้ามความยาวและเส้นผ่าศูนย์กลางที่ต่างกันโดยเทียบเสียงจากเสียงแคน ซึ่งจะทำให้สมดุลและสวยงาม จำนวนเครื่องดันตรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 2 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 1,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดันตรีต่อเดือนประมาณ 9,000 บาท การจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน โดยจะทำพินโปรดัง, พินไฟฟ้า, พินเบส, โปงลาง, แคน รูปแบบและเอกลักษณ์คือ โปงลางจะไม่ทาสี เพราะจะทำให้เสียงกีบ แต่จะทาเพียงน้ำมันกันมoxid และแมลง

ภาพประกอบ 19 โปงลางนายอลงกต จะทำเฉพาะน้ำมันกันมอดและแมลง

8. นายทองอินทร์ จันทร์มาศ ช่างทำกลอง

อาศัยอยู่ในหมู่บ้านชานเมืองกาฬสินธุ์ เดิมสภาพทั่วไปเป็นทุ่งนา จากนั้นก็มีผู้คน
ย้ายเข้ามาเป็นหมู่บ้าน ประชากรในหมู่บ้านส่วนมากประกอบอาชีพทำนา มีประเพณีบุญคุ้มช่วง
เว้นที่ 6-5 เมษาlyn ของทุกปี

นายทองอินทร์ จันทร์มาศ ศึกษาการทำกลองจากบู่เพียง อุดรรุ่ง) เสียชีวิตแล้ว (
ซึ่งอยู่คุ้มทุ่งสินค้า อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์ ขณะนั้นนายทองอินทร์มีอายุ 38 ปี ศึกษาอยู่ประมาณ
3-2 ปี จึงมาทำขายเองที่บ้าน โดยขอคำแนะนำจากครูเปลื่อง เทคนิคการทำกลองคือ ทำจากไม้
จำจรี ความจริงแล้วไม้มีขั้นตอนจะทำให้ได้เสียงดีกว่าแต่เนื่องจากหายากจึงต้องใช้ไม้จำจรี หนัง
กลองทำจากหนังวัวอ่อน เพราะมีความบางพอดี และไม่เห็นยวากเกินไป จำนวนกลองที่ผลิตได้ต่อ
เดือน 30 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 1,500 บาท รายได้จากการผลิตหรือการ
แสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 10,000 บาท การจำหน่ายจะจำหน่ายที่บ้าน หรือส่งขายที่บ้าน
อาจารย์เปลื่อง ฉายรัศมี โดยทำการสอนอย่างเดียว รูปแบบและเอกลักษณ์ของช่างทองอินทร์คือ²
หน้ากลองจะทำให้ใหญ่สุด 28 ซม .เล็กสุด 24 ซม และใส่ข้อมูลถึงปลายเพื่อกันแดก

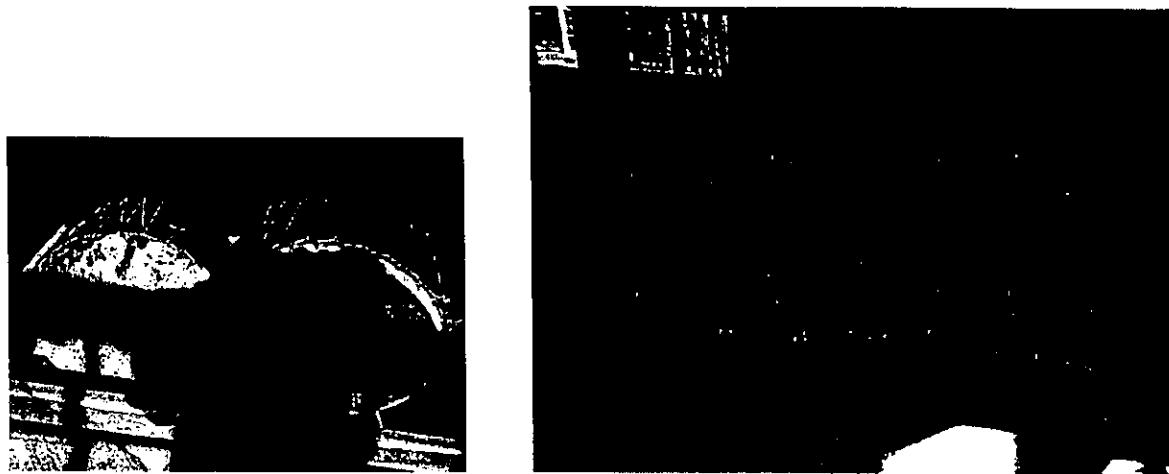

ภาพประกอบ 20 กล่องนายท่องอินทร์ หางกลองจะสัน

9. นางทองดี ภูแลศรี ช่างทำกลอง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประมาณ 100 หลังคาเรือน อาชีพส่วนใหญ่ทำงานค้าขาย ในสมัยก่อนหมู่บ้านเป็นสถานที่รับส่งสินค้า โดยมีท่าน้ำ (น้ำป่า) เป็นแหล่งรับ-ส่งสินค้า จึงมีชื่อว่าทำสินค้า ชาวบ้านยึดjaric ยิดสิบสองคลองสิบสี่ เมื่อเดิม ซึ่งมีความเชื่อเรื่องผีสาหเกวดา เช่น บุญปูด้า

นางทองดี ภูแลศรี มีบิดาเป็นช่างทำกลอง ได้เห็นการทำกลองมาตั้งแต่เด็กจึงได้ลองฝึกทำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 ในปี พ.ศ. 2533 สมเด็จพระเทพฯ เสด็จเยี่ยมชมผลงาน จึงทำให้เกิดความมานะทำกลองอย่างจริงจังขึ้น เอกลักษณ์อยู่ที่ท้ายกลองหรือกันกลองจะเล็ก เทคนิคการทำเครื่องดนตรีคือ จะใช้ไม้จามจุรีในการทำกลอง และใช้หันงัววัวอย่างดีที่คัดแล้ว และจะไม่ขูด เอาขนวัวออกจากหนังหน้ากลอง จำนวนกลองที่ผลิตได้ต่อเดือน 10 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 2,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 15,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายคือที่บ้าน ลูกค้าที่มาสั่งทำ ต้องวางมัดจำไว้ก่อน 500 บาท โดยจะทำกลองอย่างเดียว รูปแบบและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของช่างทองดีคือ ไม่ใช้หันงัวที่หนาเกินไป เพราจะถูกหักหินไปจะตื้นและไม่ดัง

ภาพประกอบ 21 หนังกลองของนางทองดีจะไม่หนาและมีขันวัวดิตมาด้วย

แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดัตรีพื้นบ้านอีสาน ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด

จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า มีช่างศิลปินพื้นบ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด มีจำนวน 7 ท่าน ซึ่ง เป็นช่างทำแคน 3 ท่าน ช่างทำพิณ 3 ท่าน และช่างทำกลอง 1 ท่าน คือ

1. ช่างแคน

1.1 นายบุญญา ชัยศิริ บ้านเลขที่ 56 หมู่ 4 บ้านเขียวเหลือง ตำบลป่ากวาง อําเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

1.2 นายเคน สมจินดา บ้านเลขที่ 39 หมู่ 5 บ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อําเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

1.3 นายทองคำ ไทยกล้า บ้านเลขที่ 43 หมู่ 2 บ้านโคงก่อง ตำบลป่ากวาง อําเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

2. ช่างทำพิณ

2.1 นายขวัญชา พันธ์สีมา บ้านเลขที่ 95 หมู่ 2 ตำบลหนองพอก อําเภอ หนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

2.2 นายทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์ บ้านเลขที่ 36 หมู่ 2 บ้านหนองพอก ตำบลหนองพอก อําเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

2.3 นายบัญชา ชอนบุญ บ้านเลขที่ 97 หมู่ 10 บ้านหนองพอก ตำบลหนองพอก อําเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ช่างทำกลอง

3.1 นายทองคำ เศษนาเวช บ้านเลขที่ 98 หมู่ 4 บ้านโพธิ์สัย ตำบลโพธิ์สัย อําเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 เพศ

ตาราง 25 แสดงเพศของช่าง

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	7	100
หญิง	0	0
รวม	7	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดูดควันรีสีสถานจำนวน 7 คน พบว่า เป็น เพศชาย 7 คน คิดเป็นร้อยละ 100 เพศหญิง 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

1.2 อายุ

ตาราง 26 แสดงอายุของช่างทำเครื่องดูดควันรีสีสถาน

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
40-50	2	29
50-60	3	42
60-70	2	29
70-80 ปี	0	0
รวม	7	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดูดควันรีสีสถานจำนวน 7 คน พบว่า เป็นผู้มีอายุ 40-50 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 29 อายุ 50-60 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 42 เป็นผู้มีอายุ 60-70 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 29 อายุ 70-80 ปี จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

1.3 การศึกษา

ตาราง 27 แสดงการศึกษาของช่างทำเครื่องดื่มรีสอร์ฟ

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถม	5	71
มัธยม	2	29
ปริญญาตรี	0	0
รวม	7	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดื่มรีสอร์ฟจำนวน 7 คน พนว่า เป็นผู้มีการศึกษาในระดับประถมจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 71 ระดับมัธยม จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 29 ระดับปริญญาตรี จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

1.4 สถานภาพ

ตาราง 28 แสดงสถานภาพของช่างทำเครื่องดื่มรีสอร์ฟ

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
โสด	0	0
มีครอบครัว	7	100
หย่าร้าง	0	0
รวม	7	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดื่มรีสอร์ฟจำนวน 7 คน พนว่า เป็นสถานะโสด 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 สถานะมีครอบครัว จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 100 สถานะหย่าร้างจำนวน 0 คน คิดร้อยละ 0

1.5 จำนวนบุตร

ตาราง 29 แสดงสถานภาพของช่างทำเครื่องดูดรีสาน

จำนวนบุตร(คน)	จำนวน	ร้อยละ
1-3	5	71
4-6	2	29
7 คนขึ้นไป	0	0
รวม	7	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดูดรีสานจำนวน 20 คน พบร่วมเป็นผู้มีบุตรจำนวน 1-3 คน จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 71 เป็นผู้มีจำนวนบุตร 4-6 คน จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 29 เป็นผู้มีจำนวนบุตร 7 คนขึ้นไป จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

1.6 ประเภทช่างทำเครื่องดูดรี

ตาราง 30 แสดงสถานภาพของช่างทำเครื่องดูดรีสาน

ประเภทช่าง	จำนวน	ร้อยละ
ช่างแคน	2	29
ช่างพิน	3	42
ช่างกลอง	2	29
รวม	7	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดูดรีสานจำนวน 7 คน พบร่วมเป็นช่างแคน จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 29 เป็นช่างพินจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 42 เป็นช่างกลอง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 29

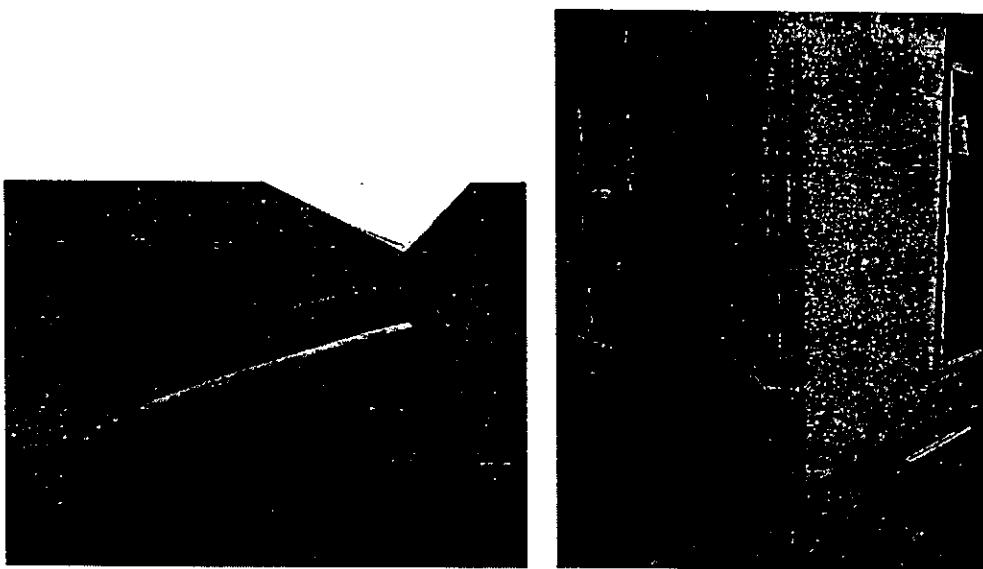
ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับช่างในจังหวัดร้อยเอ็ด

1. นายบุญตา ชัยศิริ ช่างแคน

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากร 63 หลังคาเรือน ซึ่งหมู่บ้านมาจาก ในหมู่บ้าน มีหนองน้ำใหญ่ และมีเขียวเดลิองจำนวนมาก จึงตั้งชื่อว่าหมู่บ้านเขียวเดลิอง มีวัดตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ 2519. ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา และมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง หลังจากเสร็จสิ้นการทำ

นา คนหนุ่มสาวจะไปทำงานรับจ้างที่กรุงเทพมหานคร ในหมู่บ้านมีงานประจำปี ซึ่งถือปฏิบัติสินต่อ กันมาช้านาน เช่น งานบุญพระเวส, งานสงกรานต์, งานทอดผ้าป่า เป็นต้น

นายบุญดา ชัยศิริ ได้รับการถ่ายทอดจาก ปิตา ชื่อนายสุนิน ชัยศิริ เริ่มทำเคนตั้งแต่อายุ 13 ปี จนถึงบัดนี้เป็นระยะเวลา 40 ปีแล้ว เทคนิคการทำเครื่องดันตรีคือ จะชูคลิ้นเคนเพื่อเทียบเสียงโดยไม่ใช้เครื่องเทียบเสียงอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนไม้ที่ใช้ทำเด้าเคนจะใช้เฉพาะหากไม่ประดู่เท่านั้น เพราะสามารถดับกลิ่นน้ำลายได้ และยังมีลวดลายที่สวยงาม จำนวนเคนที่ผลิตได้ต่อเดือน 8 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 800 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดันตรีต่อเดือนประมาณ 16,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายคือที่บ้าน โดยผลิตเฉพาะเคนอย่างเดียว เอกลักษณ์ของเครื่องดันตรีไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก และสามารถทำได้ทุกรูปแบบ

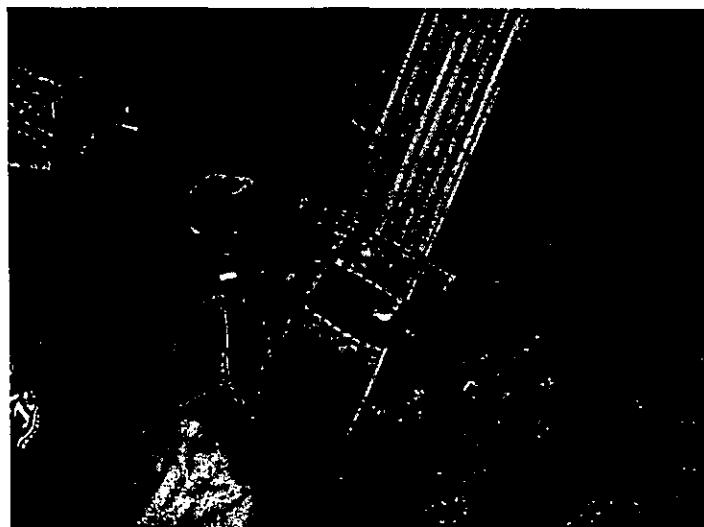
ภาพประกอบ 22 เด้าเคนของนายบุญดา จะไม่มีลวดลายมาก

2. นายเคน สมจินดา ช่างเคน

อาศัยในหมู่บ้านที่มีประชากร ประมาณ 500 หลังคาเรือน เป็นหมู่บ้านเก่าแก่กว่าร้อยปี กันหลายชั่วอายุคน ไม่ค่อยมีการพัฒนาชุมชนเท่าที่ควร ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวนา บางส่วนเดินทางไปทำงานที่กรุงเทพมหานคร บางส่วนทำเคนเป็นอาชีพเสริมอยู่กับบ้าน ซึ่งมีการทำเคนสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ คดิความเชื่อของคนในหมู่บ้านจะมีหมอดรรมา, หมอลำผีพิพาก ในปัจจุบันลดลงไปมาก ส่วนงานประเพณีจะมีงานบุญวันเข้าพรรษา, งานประเพณีสงกรานต์ และบุญบั้งไฟ (งานบุญบั้งไฟปัจจุบันเลิกไปแล้ว)

นายเคน สมจินดา ได้รับการถ่ายทอดวิชาการทำเครื่องดันตรีจาก ครูแก้ว จุน รัตน์ ตั้งแต่อายุ 13 ปี และเริ่มทำเคนขายตั้งแต่อายุ 18 ปี จนถึงปัจจุบัน เทคนิคการทำเครื่อง

ตนตระกิอ จะใช้ไม้ช่า (เป็นไม้ไผ่ชนิดหนึ่งซึ่งมีผิวสาก คล้ายกระดาษทราย) แทนกระดาษทรายในการขูดลิ้นแคนเพื่อเทียบเสียง จำนวนแคนที่ผลิตได้ต่อเดือน 8-9 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 1,600 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 22,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายคือที่บ้านของช่าง เมื่อมีลูกค้ามาสั่งทำที่บ้าน จะต้องใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์ถึงจะทำเสร็จ โดยจะผลิตเฉพาะแคนอย่างเดียว เอกลักษณ์เฉพาะของเครื่องดนตรีคือ จะทำภูมิแคนลำเล็กและจะทำลิ้นเงินเท่านั้น เนื่องจากจะทำให้ได้แคนที่สวยและคุณภาพดี

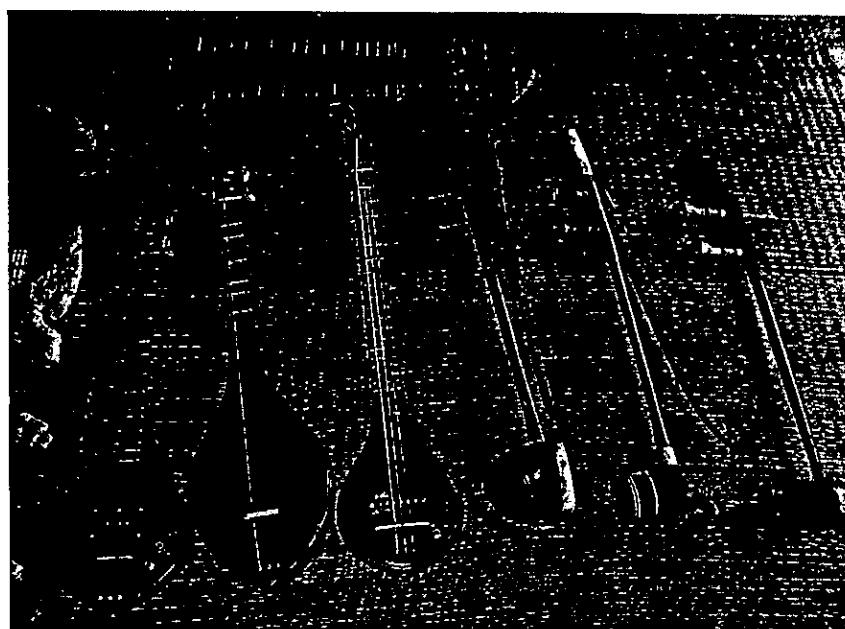
ภาพประกอบ 23 เด้าแคนของนายเคน จะมีการทำสีและเคลือบเงา ลำแคนจะเลือกอย่างดี

3. นายทองคำ ไทยกล้า ช่างพิณ

อาศัยในหมู่บ้านที่มีประชารัฐ ประมาณ 172 หลังคาเรือน เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ บนทางหลวงระหว่างจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดมหาสารคาม ประชารัฐส่วนใหญ่ ทำงาน ปลูกใบยา ถักฝักยาว และเดินทางไปทํางานรับจ้างในกรุงเทพมหานคร คิดความเชื่อของคนในหมู่บ้าน จะมีหม้อสุดร หม้อขวัญ หม้อกรรม ซึ่งมีพิธีกรรมในการรักษาโรค แบบโบราณ อย่างเช่น รำฝີ້ພາ เมื่อมีคนป่วยในหมู่บ้านก็จะใช้พิธีกรรมต่าง ๆ ในการรักษาโรค

นายทองคำ ไทยกล้า ไม่ได้รับการถ่ายทอดวิชาทำเครื่องดนตรีจากบุคคลอื่น แต่ใช้การเรียนรู้แบบสั่งเกต แล้วลองปฏิบัติจนเกิดความชำนาญและพัฒนาการมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งฝีมือดี จึงเริ่มทำเครื่องดนตรีขายเป็นอาชีพตั้งแต่ปี พ.ศ.2520 จนถึงปัจจุบัน เทคนิคการทำเครื่องดนตรีคือ จะสั่งเกตการทำพิณของช่างคนอื่น ๆ ทั่วภาคอีสาน และนำข้อดีต่าง ๆ มาทำพิณของตนเอง ไม่ที่ใช้ทำพิณไฟฟ้าจะต้องแห้งสนิท ก็จะไว้ไม่น้อยกว่า 2 ปีขึ้นไป มีการนำคอนแทกมาใส่พิณไฟฟ้าและใช้แผ่นทองแดงเพื่อบังกันไฟฟ้าชื้อด และสัญญาณรบกวน จำนวนเครื่องดนตรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 30-60 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 10,000-20,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 100,000 บาท

สถานที่ในการจำหน่ายคือที่บ้าน ไม่มีวางจำหน่ายตามห้องตลาดทั่วไป ใช้เวลาทำแต่ละชิ้นไม่เกิน 1 สัปดาห์ และลูกค้าต้องมารับเครื่องดูดตู้ที่บ้าน เครื่องดูดตู้ที่ทำคือ พิณไฟฟ้า, พิณโปรดัง, พิณเบส, ซออีสาน, โปงลาง, แคน, กลองยาว, หิน, สีน, โหนด เอกลักษณ์ของช่างคือ เน้นการทำเครื่องดูดตู้ที่สวยงาม งานต้องละเอียดปราณีต ซึ่งจะให้ได้ราคาดี และนิสัยส่วนตัวก็มีความรักในเครื่องดูดตู้ เป็นคนช่างพูด ลักษณะนิสัยร่าเริง สนุกสนาน

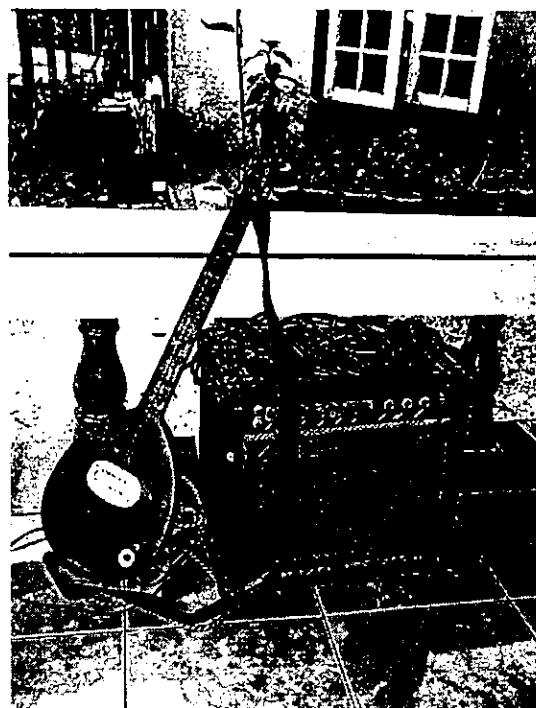
ภาพประกอบ 24 เครื่องดูดตู้ของนายทองคำ ซึ่งผลิตเครื่องดูดตู้ทุกประเภท

4. นายขวัญตา พันธ์สีมา ช่างทำพิณ

อาศัยในหมู่บ้านประมาณ 300 หลังคาเรือน เป็นหมู่บ้านเก่าแก่อยู่กันหลายชั่วอายุคน ไม่ค่อยมีการพัฒนาชุมชนเท่าที่ควร ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา บางส่วนเดินทางไปทำงานที่กรุงเทพมหานคร บางส่วนทำพิณเป็นอาชีพเสริมอยู่กับบ้าน ซึ่งมีการทำพิณสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ คดิความเชื่อของคนในหมู่บ้านจะมีหมอดูรرم, หมօลี่ฟ้า แต่ในปัจจุบันลดลงไปมาก ส่วนงานประเพณีก็จะมีงานบุญวันเข้าพรรษา, งานประเพณีสงกรานต์ และบุญบั้งไฟ (งานบุญบั้งไฟปัจจุบันเลิกไปแล้ว)

นายขวัญตา พันธ์สีมา ได้รับการถ่ายทอดการทำเครื่องดูดตู้จาก อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์ โดยมีหน้าที่ขึ้นรูปและปาดหน้าพิณ เทคนิคการทำเครื่องดูดตู้คือ ไม้ที่ใช้ทำพิณโปรดัง จะใช้ไม้ขันนุน ส่วนพิณไฟฟ้าจะใช้ไม้ประดู่ เครื่องมือจะใช้แบบดั้งเดิม จำนวนเครื่องดูดตู้ที่ผลิตได้ต่อเดือน 30-40 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือนประมาณ 450 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 3,500 บาท การจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งซื้อที่

บ้าน โดยจะทำพิณโปร่ง, พิณไฟฟ้า, พิณเบส, กีตาร์ ส่วนรูปแบบของเครื่องดนตรีนั้น ได้รูปแบบ การทำเครื่องดนตรีจาก อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์

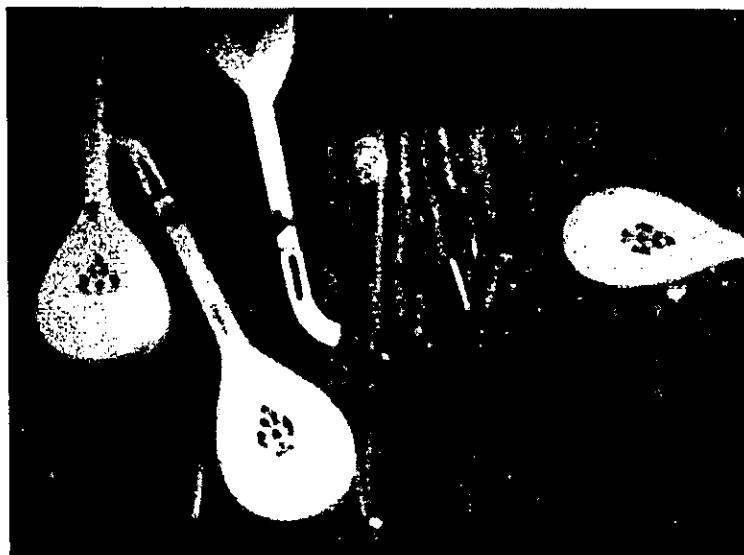
ภาพประกอบ 25 ลักษณะและรูปทรงของพิณนายขวัญดาจะเรียน ๆ ไม่มีลวดลาย

5. นายทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์ ช่างทำพิณ

อาศัยในหมู่บ้านประมาณ 160-150 หลังคาเรือน ประชากรอยู่พม่าจากเสลงาม มาอยู่บ้านกอกโพธิ์ ต่อมาก็เกิดให้ทรัพย์จึงย้ายมาอยู่ที่บ้านหนองพอก ซึ่งมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ คือ มีหนองน้ำ และมีดันไม้ชนิดหนึ่งจำนวนมาก คือ ดันพอก ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำนา รับจ้าง ค้าขาย และมีอาชีพเป็นข้าราชการบ้าง เช่น ทหาร ตำรวจ ครู-อาจารย์ คิดความ เชื่อของคนในหมู่บ้านจะมีหมอดูสูตร หมوخวัญ หมอกรรม ซึ่งมีพิธีกรรมในการรักษาโรค แบบ โบราณ เช่น รำผีฟ้า เมื่อมีคนป่วยในหมู่บ้านก็จะใช้พิธีกรรมต่าง ๆ ในการรักษาโรค

นายทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์ เป็นผู้ที่มีความสนใจในเรื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน และ เรียนรู้การเป็นช่าง บรรพบุรุษเป็นศิลปินหมอดำ เริ่มหัดทำพิณ, โปงลาง, โหวด, กลอง, เบส, ซอ เริ่มทำเป็นอาชีพตั้งแต่ปี พ.ศ.2520 ตั้งแต่วิทยาลัยนาฏศิลป์มีวงโปงลาง ก็ได้เริ่มทำเป็นอาชีพมา เป็นเวลา 25 ปี เทคนิคการทำเครื่องดนตรีคือ ฝาปิดพิณโปร่งจะต้องอยู่ด้านหลังและใช้แผ่นไม้ เนื้อเดียวกัน กล่องเสียงจะต้องหนา 2.5 นิ้วขึ้นไป กรณีที่ไม่แตกจะใช้กาวที่ใช้กับงานเฟอร์นิเจอร์ มาทาอัดรอยแยก จำนวนเครื่องดนตรีที่ผลิตได้ต่อเดือนคือ พิณ 20 ตัว และโหวดประมาณ 500 ตัว ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน พิณ 8,000-10,000 บาท ส่วนโหวด 300 บาท รายได้จากการผลิตและแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 20,000-30,000 บาท สถานที่ในการ

จำหน่ายคือที่บ้าน ซึ่งต้องมีการสั่งของล่วงหน้า และผลิตเพื่อจำหน่ายในงานประเพณีต่าง ๆ ด้วย เครื่องดูดน้ำที่ผลิตคือ พิณไฟฟ้า, พิณโปรดัง, พิณเบส, ซอว์สาน, โปงลาง, กลองยาว, โหวด จะเน้นเอกลักษณ์การแกะสลักเป็นลวดลายต่าง ๆ เช่น ที่กล่องเสียงพิณ

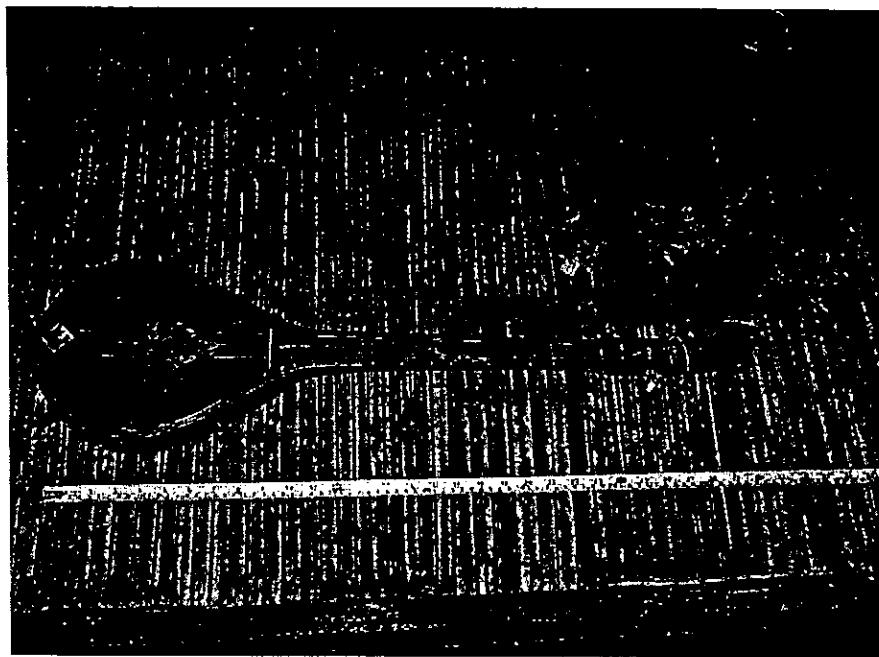
ภาพประกอบ 26 กล่องเสียงพิณโปรดังของนายทรงศักดิ์จะแกะเป็นลวดลาย

6. นายบัญชา ชุมนุญ ช่างพิณ

อาศัยในหมู่บ้านประมาณ 160-150 หลังคาเรือน ประชากรอยู่พม่าจากเสลงาม มาอยู่บ้านกอกโพธิ์ ต่อมาเกิดไข้ทรพิษจึงย้ายมาอยู่ที่บ้านหนองพอก ซึ่งมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ คือ มีหนองน้ำ และมีต้นไม้ชนิดหนึ่งจำนวนมาก คือ ต้นพอก ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำนา รับจ้าง ค้าขาย และมีอาชีพเป็นข้าราชการม้าง เช่น ทหาร ตำรวจ ครู-อาจารย์ คดิความ เชื่อของคนในหมู่บ้านจะมีหมู่บ้านหนองอุ่น หนองวัฒ์ หนองกรรม ซึ่งมีพิธีกรรมในการรักษาโรค แบบโบราณ เช่น รำฝ้า เมื่อมีคนป่วยในหมู่บ้านก็จะใช้พิธีกรรมต่าง ๆ ใน การรักษาโรค

นายบัญชา ชุมนุญ ช่างทำพิณ เริ่มเรียนรู้การเป็นช่าง โดยเริ่มหัดทำโปงลาง จากลุง ป้า ตา และน้า เมื่ออายุ 18 ปี และเริ่มทำเครื่องดูดน้ำรากไม้ตั้งแต่อายุ 18 จนถึงปัจจุบัน เทคนิคการทำเครื่องดูดน้ำที่ไม่ทิ้งเศษใดๆ ต้องแห้งสนิท มีอายุประมาณ 10-20 ปี ขึ้นไป ไม่ทิ้งเศษใดๆ ให้ไว้ในช่องท่อ ไม่มีมหิดล ขี้คาว, มะหาดทอง, เพราะจะให้เสียงดังและทนมากกว่าไม้ ชนิดอื่น ๆ พิณใช้ไม้ขันนุน จำนวนเครื่องดูดน้ำที่ผลิตได้ต่อเดือนประมาณ 10 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและ ต้นทุนในการผลิตต่อเดือนประมาณ 4,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือน ประมาณ 35,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายคือที่บ้าน ซึ่งต้องมีการสั่งของล่วงหน้า และจะผลิต เพื่อส่งต่อให้อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์ และสถานบันราษฎร์อุบลราชธานี โดยจำหน่ายทั้งปลีก และส่ง เครื่องดูดน้ำที่ทำคือ พิณไฟฟ้า, พิณโปรดัง, พิณเบส, ซอว์สาน, โปงลาง, โหวด รูปแบบ

และเอกสารลักษณ์ของเครื่องดันดรีคิอ พิณจะจะเจาะรูด้านหน้ากล่องเสียงเป็นรูปใบโพธิ์ ซึ่งกล่องเสียงจะมีขนาดใหญ่กว่าช่างคนอื่น ๆ

ภาพประกอบ 27 พิณไปรังของนายบัญชา รุ่งเสียงแกะเป็นลายใบโพธิ์ ส่วนหัวนาคจะใช้มัคคละสี

7. นายทองคำ เศษนาเวช ช่างทำกล่อง

อาศัยอยู่ในหมู่บ้านประمام 172 หลังคาเรือน ชาวบ้านส่วนใหญ่ย้ายมาจากต่ำบลส่วนจิก แล้วพาภันมาดั้งกรากที่บ้านโพธิ์สัย เดิมชื่อบ้านหนองแต้ เมื่อก่อตั้งเสร็จก็เกิดไฟใหม่ จึงอพยพเข้าไปพักในวัด ซึ่งมีดันโพธิ์ใหญ่เป็นที่พักพิง จึงเรียกว่า บ้านโพธิ์สัย ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพ ทำนา ปลูกใบยา ถั่วฝักยาว และเดินทางไปรับจ้างที่กรุงเทพมหานคร ในหมู่บ้านจะมีวัดบ้านโพธิ์สัย มีโรงเรียนโพธิ์สัยสว่างวิทยาคมซึ่งมีทั้งระดับประถมและมัธยม คดิความเชื่อของคนในหมู่บ้านจะมีหมออสุตร หมອขวัญ หมอกรรม ซึ่งมีพิธีกรรมในการรักษาโรคแบบโบราณ อย่างเช่น รำผีฟ้า เมื่อมีคนป่วยในหมู่บ้านก็จะใช้พิธีกรรมต่าง ๆ ในการรักษาโรค

นายทองคำ เศษนาเวช เริ่มเรียนรู้การเป็นช่าง โดยเรียนทำกล่องมาจาก นายอดุลย์ ยอดโพธิ์สัย ที่บ้านโพธิ์สัย ใช้เวลาเรียนทำกล่องเป็นเวลา 4 ปี เริ่มทำกล่องยาวนานได้ประมาณ 30 ใบ เทคนิคการทำเครื่องดันดรีคิอ หนังหน้ากล่องจะต้องชุดให้บาง และต้องแซน้ำก่อนแล้วตากแดดให้แห้ง (ทดลองดีหนังกล่องจนพอใจ จากนั้นใช้กัลวยตากทำติดหน้ากล่องเพื่อให้เสียงกล่องดังดีขึ้น) จำนวนกล่องที่ผลิตได้ต่อเดือนประมาณ 10 ใบ ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 1,000 – 5,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 5,000 – 15,000 บาท ลูกค้าจะต้องมาสั่งซื้อที่บ้านเท่านั้น โดยจะทำกล่องอย่างเดียว

รูปแบบและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของช่างทองคำคือ เอวกลองกิ่ว ปลายนา เส้นผ่าศูนย์กลางหน้า กลอง 9 นิ้ว และตัวกลองยาว 90 ซม. จากนั้นทาด้วยสีเหลือง

ภาพประกอบ 28 เอวกลองของนายทองคำจะกิ่วและส่วนของหางกลองจะนานอก

แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมพื้นบ้านอีสาน ในเขตจังหวัดยโสธร

จากการศึกษาค้นคว้า พนวจ มีช่างศิลปินพื้นบ้านในจังหวัดชัยภูมิ มีจำนวน 6 ท่าน ซึ่ง เป็นช่างทำโปงลาง 1 คน ช่างทำกลองยาว 3 คน และช่างทำพิณ 1 คน คือ

1. ช่างทำโปงลาง

1.1 นายอาทิตย์ นามวาท บ้านเลขที่ 138 หมู่ 1 บ้านลุมพุก ตำบลลุมพุก อําเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

2. ช่างทำกลองยาว

2.1 นายดา กาลสุวรรณ บ้านเลขที่ 9 หมู่ 5 บ้านโคงก่อง ตำบลลดงมะไฟ อําเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

2.2 นายนุญมี ศรีดี บ้านเลขที่ 14 หมู่ 5 บ้านโคงก่อง ตำบลลดงมะไฟ อําเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

2.3 นายสมพงษ์ สมจิต บ้านเลขที่ 10 หมู่ 3 ตำบลย่อ อําเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

3. ช่างพิณ

3.1 นายพิสิทธิ์ ประสาร บ้านเลขที่ 163 หมู่3 บ้านนาหลุ่ ตำบลนาแก อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

3.2 นางนุกาญจน์ romeพันธ์ บ้านเลขที่ 68หมู่10 บ้านปอแดง ตำบลนากระอ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 เพศ

ตาราง 31 แสดงเพศของช่างทำเครื่องดูดเครื่อสาบ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	5	83
หญิง	1	17
รวม	6	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดูดเครื่อสาบจำนวน 6 คน พบร้า เป็นเพศชาย 5 คน คิดเป็นร้อยละ 83 เพศหญิง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 17

1.2 อายุ

ตาราง 32 แสดงอายุของช่างทำเครื่องดูดเครื่อสาบ

อายุ (ปี)	จำนวน	ร้อยละ
40-50	1	17
50-60	2	33
60-70	3	50
70-80 ขึ้นไป	0	0
รวม	6	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดูดเครื่อสาบจำนวน 6 คน พบร้า เป็นผู้มีอายุ 40-50 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 17 อายุ 50-60 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 33 เป็นผู้มีอายุ 60-70 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 50 อายุ 70-80 ปีขึ้นไป จำนวน 0 คนคิดเป็นร้อยละ 0

1.3 การศึกษา

ตาราง 33 แสดงการศึกษาของช่างทำเครื่องดื่มรีสอร์ฟาน

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถม	4	70
มัธยม	1	15
ปริญญาตรี	1	15
รวม	6	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดื่มรีสอร์ฟานจำนวน 6 คน พบร้า เป็นผู้มีการศึกษาในระดับประถมจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 70 ระดับมัธยม จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 15 ระดับปริญญาตรี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 15

1.4 สถานภาพ

ตาราง 34 แสดงสถานภาพของช่างทำเครื่องดื่มรีสอร์ฟาน

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
โสด	0	0
มีครอบครัว	6	100
หย่าร้าง	0	0
รวม	6	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดื่มรีสอร์ฟานจำนวน 6 คน พบร้า เป็นสถานะโสด 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 สถานะมีครอบครัว จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 100 สถานะหย่าร้างจำนวน 0 คน คิดร้อยละ 0

1.5 จำนวนบุตร

ตาราง 35 แสดงสถานภาพของช่างทำเครื่องดนต์รีสาน

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1-3	4	70
4-6	1	15
7 คนขึ้นไป	1	15
รวม	6	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดนต์รีสานจำนวน 6 คน พนว่าเป็นผู้มีบุตรจำนวน 1-3 คน จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 70 เป็นผู้มีจำนวนบุตร 4-6 คน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 15 จำนวนบุตร 7 คนขึ้นไป จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 15

1.6 ประเภทช่างทำเครื่องดนต์รี

ตาราง 36 แสดงสถานภาพของช่างทำเครื่องดนต์รีสาน

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
แคน	1	16.7
พิณ	1	16.7
ซอ	0	0
โปงลาง	1	16.7
กลองยาว	3	50
รวม	6	100

จากการศึกษาช่างทำเครื่องดนต์รีสานจำนวน 6 คน พนว่าเป็นช่างแคนจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7 เป็นช่างทำซอจำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 เป็นช่างกลองจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 50 เป็นช่างโปงลาง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7 เป็นช่างพิณจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับช่างในจังหวัดยโสธร

1. นายอุดม นามวิทย์ ช่างทำป้องกัน

อาศัยในหมู่บ้านที่มีประชากรประมาณ 497 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ค้าขาย ลักษณะหมู่บ้านเป็นชุมชนเมือง มีถนนน้ำ และมีต้นไม้ลุ่มพุกอยู่ในหมู่บ้าน จึงนำมาตั้งชื่อหมู่บ้าน ประชาชนส่วนใหญ่ทำไร่ ทำนา มีอาชีพเสริมคือการปลูกหม่อนเลี้ยงไก่ และรับจ้างทั่วไป ในหมู่บ้านจะมีประเพณี รีดสินสองคลองสินสี ซึ่งยังนับถือและทำต่อเนื่องทุกปี โดยมีความเชื่อในเรื่องผี ทำแม่นั้งของ และมีความเชื่อเรื่องดอนปูด้าประจำหมู่บ้านด้วย

นายอุดม นามวิทย์ เริ่มก่อตั้งวงกลองยาว และเรียนเป่าแคนด้วยตนเอง แต่เป่าไม่ได้ จึงหันมาสนใจป้องกัน เพราะได้ยินเสียงจากเทพ โดยมีอาจารย์เฉลิม เป็นผู้แนะนำและฝึกสอนให้ ทั้งด้านการเล่นและการทำป้องกันควบคู่กันไป และได้ตั้งวงนกใช้บินข้ามทุ่งเมื่อปี พ.ศ. 2533 เทคนิคการทำเครื่องดนตรีคือ ไม้ที่ใช้ทำป้องกัน จะต้องเป็นไม้มะหาดเท่านั้น จำนวน เครื่องดนตรีที่ผลิตได้ต่อเดือนประมาณ 2 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 400 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 8,000 บาท การจำหน่ายจะมีลูกค้ามา สั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน เครื่องดนตรีที่ทำคือ ป้องกัน, พิน, รูปแบบและเอกลักษณ์คือ ป้องกัน จะถูกหาเสียงเพียงข้างเดียว และเวลาตีจะตีด้านผิวนี้ ไม่ตีด้านที่ไว้

ภาพประกอบ 29 ป้องกันนายอุดม จะถูกหาเสียงเพียงข้างเดียว เวลาตีจะตีด้านผิวนี้

2. นายดา กาลสุวรรณ ช่างทำกลองยาว

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากรประมาณ 100 หลังคาเรือน หมู่บ้านเป็นเนินสูง น้ำไหลออกได้ทุกทิศทาง จึงเรียกว่า บ้านโโคกก่อง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา รับจ้าง มีอาชีพเสริมคือการปั้นกุหลาบ หรือลูกหม่อน เลี้ยงไก่ ในสมัยก่อนนับถือประเพณี ชีตสิบสองคลองสิบสี่ แต่ในปัจจุบันไม่ค่อยนับถือกันแล้ว

นายดา กาลสุวรรณ ได้เริ่มต้นงานดัดแปลงจากการรวมกลุ่มของชาวบ้าน โดยจัดตั้งวงกลองยาวขึ้น จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ริเริ่มพากวนานทำกลอง และจัดตั้งกลุ่มทำโปงลางพร้อมกับการอุทิศตนในการอุทิศตนในงานต่าง ๆ โดยใช้เวลาว่างมาทำโปงลางขาย เทคนิคการทำเครื่องดนตรีคือการทำกลอง จะแบ่งกลองเป็น 2 ส่วน โดยส่วนที่ 1 เป็นด้านบน (วัดจากหน้ากลองลงมาถึงส่วนกลางของกลอง 50 ซม.) ส่วนที่ 2 เป็นด้านล่าง (วัดจากส่วนกลางของกลองลงมาถึงส่วนหางของกลอง 50 ซม.) หน้ากลองกว้าง 20 ซม. รูปแบบมีความกว้างเท่ากับลูกอมขนาดน้ำ และใช้หนังวัวที่มีอายุ 3-5 ปี จำนวนเครื่องดนตรีที่ผลิตได้ต่อเดือนไม่แน่นอน ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิต 300 บาท / กลอง 1 ใบ ขายใบละ 1,500 บาท ถ้าขายเป็นชุด ๆ ละ 16,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายคือบ้านจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าเอง เครื่องดนตรีที่ทำคือ กลองยาว, กลองรำมะนา รูปแบบและเอกลักษณ์ของช่างดาคือ หางกลองเรียวยาว ซึ่งจะแตกต่างจากช่างอื่น ๆ

ภาพประกอบ 30 หางกลองของนายดา มีลักษณะเรียวยาว

3. นายบุญมี ศรีดี ช่างทำกล่องยาวยา

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากรประมาณ 100 หลังคาเรือน หมู่บ้านเป็นเนินสูง น้ำไหลออกได้ทุกทิศทาง จึงเรียกว่า บ้านโโคกก่อง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา รับจ้าง มีอาชีพเสริมคือการปั้นกุหลาบม่อนเลี้ยงใหม่ ในสมัยก่อนจะนับถือประเพณี ฮิตสินสองคลองสินสี แต่ในปัจจุบันไม่ค่อยนับถือกันแล้ว

นายบุญมี ศรีดี เริ่มฝึกหัดทำกล่องเมื่ออายุ 60 ปี มาจนถึงปัจจุบัน แต่ไม่ได้ทำเป็นอาชีพหลัก เพียงแต่ทำเพื่อก่อตังว่างกล่องยาวยา และทำกล่องยาวยาจำหน่ายมาแล้วประมาณ 100 ใน จำนวนกล่องที่ผลิตได้ต่อเดือน 10-15 ชิ้น เทคนิคการทำเครื่องด่นดีรีดี ไม่ทิ้งทำกล่องนั้น จะใช้ไม้นيءื่อน อ่อน เช่น ไม้ขันธุน หนังกลองจะใช้หนังวัวอายุประมาณ 3-5 ปี ถ้าเป็นหนังควายจะต้องมีอายุ 2-4 ปี ซึ่งมีสูตรคือ หนังกลองรำมะนากรว้าง 50 ซม. กันกลองกว้าง 38 ซม. ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 3,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 6,000-12,000 บาท การจำหน่ายสินค้าใช้สถานที่บ้าน ลูกค้าที่มาสั่งสินค้าจะต้องวางแผนมัดจำก่อน เครื่องด่นดีที่ทำคือ กล่องยาวยา รำมะนา รูปแบบและเอกลักษณ์ของช่างบุญมีคือ หางกลองจะเรียวยา

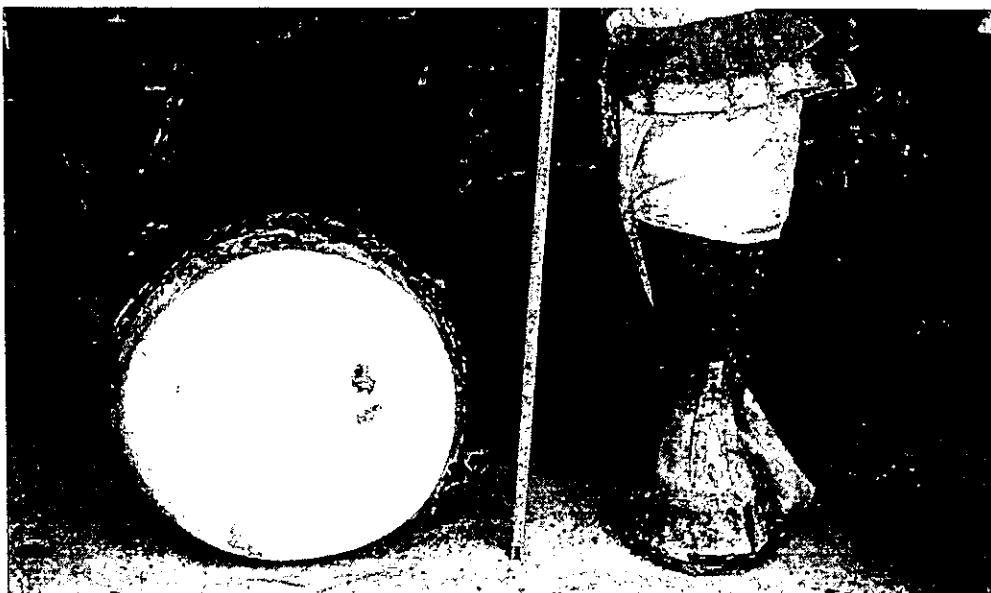

ภาพประกอบ 31 หางกลองของนายบุญ มีจะมีลักษณะเรียวยา

4. นายสมพงษ์ สมจิตร ช่างทำกลองยาว

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากรประมาณ 120 หลังคาเรือน แต่ก่อนมีหนองน้ำอยู่ตอนด้วย จึงเรียกว่าบ้านหนองแสง ประชาชนส่วนใหญ่ทำไร่ ทำนา มีอาชีพเสริมคือการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และรับจ้างทั่วไป มีความเชื่อเรื่องดอนปูต้า ปัจจุบันไม่มีความเชื่อเรื่องผีสารมากนัก แต่มีการจัดงานบุญตามประเพณี ชิดสิบสองคลองสิบสี่ จนถึงปัจจุบัน

นายสมพงษ์ สมจิตร เมื่ออายุได้ประมาณ 26 ปี ได้เห็นหมู่บ้านอื่น ๆ มีกลองยาว จึงปรึกษาเพื่อนบ้านว่าจะซื้อกลองยาวมาฝึกหัด และได้ดูรูปแบบจากกลองที่ซื้อมา และลองทำขึ้นเอง กระทั้งสามารถทำเพื่อขายจนถึงปัจจุบัน เทคนิคการทำเครื่องดนตรีคือ ไม้ที่ใช้ทำกลองนั้น จะใช้ไม้ขันนุน หนังกลองใช้หนังวัว อายุ 3-5 ปี การเจาะกลองจะเจาะในขณะที่ไม้ยังไม่แห้ง กันกลองด้วยนานกว้าง ถึงจะดังดี จำนวนกลองที่ผลิตได้ต่อเดือน 10-15 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 1,000 บาท / ชิ้น รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 1,500 บาท สถานที่ในการจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน เครื่องดนตรีที่ทำคือ กลองยาว, รำมะนา รูปแบบและเอกลักษณ์ของช่างสมพงษ์คือ กลองที่ทำจะเคลือบเงาอย่างเดียว ขนาดของกลองยาวคือ ยาว 90 ซม. หน้ากว้าง 10 นิ้ว ส่วนกลองรำมะนา จะมีหน้ากว้าง 50 ซม. สูง 30 ซม.

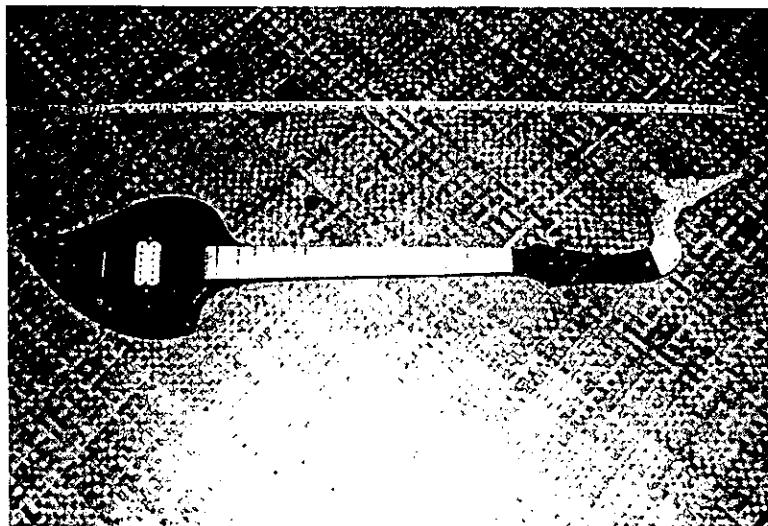

ภาพประกอบ 32 กลองของนายสมพงษ์ จะต้องมีผ้าคลุมกลองด้วย

5. นายพิสิทธิ์ ประสาร ช่างพิณ

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีชีวิตความเป็นอยู่แบบชนบท ทางเข้าหมู่บ้านเป็นถนนลูกรัง และหมู่บ้านยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ประชาชนในหมู่บ้านมีการนับถือผีฟ้า การแห่นางแมว ทำบุญเจ้าปู่ และประเพณีต่าง ๆ คนหนุ่ม-สาวส่วนใหญ่เดินทางไปรับจ้างในกรุงเทพฯ

นายพิสิทธิ์ ประสาร เริ่มฝึกหัดการทำพิณเมื่ออายุ 24 ปี เทคนิคการทำพิณของนายพิสิทธิ์คือ ไม่ที่ใช้ทำพิณโปรดจะใช้มัขนุน ส่วนพิณไฟฟ้าจะใช้ไม้ประดู่ เครื่องมือในการทำใช้แบบดั้งเดิม จำนวนพิณที่ผลิตได้ต่อเดือน 4 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 800 บาท / ชิ้น รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 3,000 บาท วิธีในการทำหนายจะมีลูกค้ามาสั่งทำที่บ้าน และฝากราชามาร้านขายเครื่องดนตรีในจังหวัดยะลาและจังหวัดร้อยเอ็ด เครื่องดนตรีที่ทำคือ พิณโปรดจะ แลพิณไฟฟ้า รูปแบบและเอกลักษณ์เฉพาะคือ จะกำหนดขนาดของพิณไฟฟ้า กว้าง 23 ซม. ยาว 110 ซม. หนา 4 ซม. พิณจะมีลักษณะคล้ายรูปใบโพธิ์ หัวพิณเป็นหัวสุวรรณแหงส์

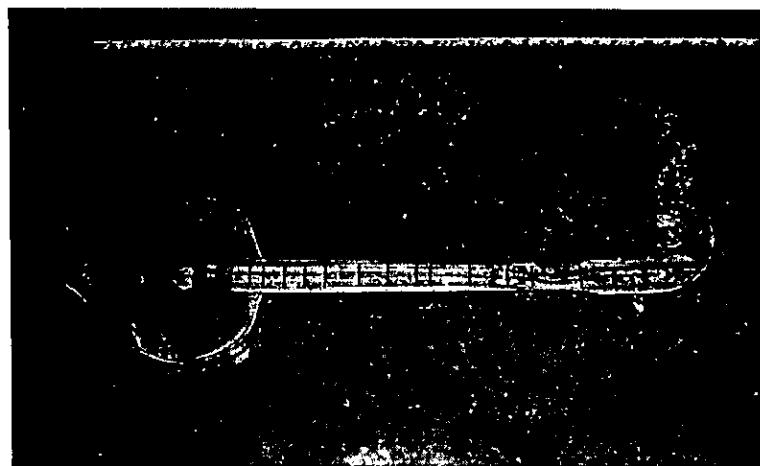
ภาพประกอบ 33 พิณของนายพิสิทธิ์ จะมีลักษณะคล้ายรูปใบโพธิ์ หัวพิณเป็นหัวสุวรรณแหงส์

6. นางนุกาญจน์ โรมพันธ์ ช่างพิณ

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากรประมาณ 230 หลังคาเรือน สมัยก่อนชาวบ้านปลูกปอที่มีสีแดง จึงเรียกว่าบ้านปอแดง ประชาชนมีอาชีพเสริมคือ เลี้ยงสัตว์ และในหมู่บ้านได้จัดตั้งกลุ่มทำพิณ โดยถือเป็นหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีการจัดงานประเพณี ฮีดสิบสองคลองสิบสี่ ตามประเพณีทั่วไป ไม่มีการนับถือผีหรือความเชื่อใด ๆ

นางนุกาญจน์ โรมพันธ์ มีความสนใจในเรื่องพิณ ใช้วิธีสอบถามจากผู้สูงอายุในหมู่บ้าน และใช้เวลาฝึกทำอยู่ประมาณ 1 ปี โดยได้เริ่มทดลองทำพิณที่จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อปี พ.ศ. 2542 จนถึงปัจจุบัน เทคนิคการทำพิณของนางนุกาญจน์คือ ขนาดของพิณยาว 85 ซม.

กว้าง 23 ซม. หนา 4 ซม. ฝาพิณปิดด้านหน้า และเจาะกล่องเสียงเป็นรูปกันกระหง ซึ่งจะทำให้เสียงดังดีและไม่ให้ค้อนสั่นเกินไป จำนวนพิณที่ผลิตได้ต่อเดือน ประมาณ 30 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 9,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 21,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายคือหน้าห้างแม็คโคร จังหวัดอุบลราชธานี ที่บ้านและตามการออกร้านในเทศบาลต่าง ๆ จำหน่ายทั้งส่งและปลีก เครื่องดนตรีที่ทำคือ พิณโปรัง, พิณไฟฟ้า, พิณเบส รูปแบบและเอกลักษณ์เฉพาะด้วของช่างนุกฤษณ์คือ ตัวพิณเป็นรูปใบโพธิ์ กันడังมัน

ภาพประกอบ 34 ตัวพิณของนางนุกฤษณ์ เป็นรูปใบโพธิ์ กันడลงมัน

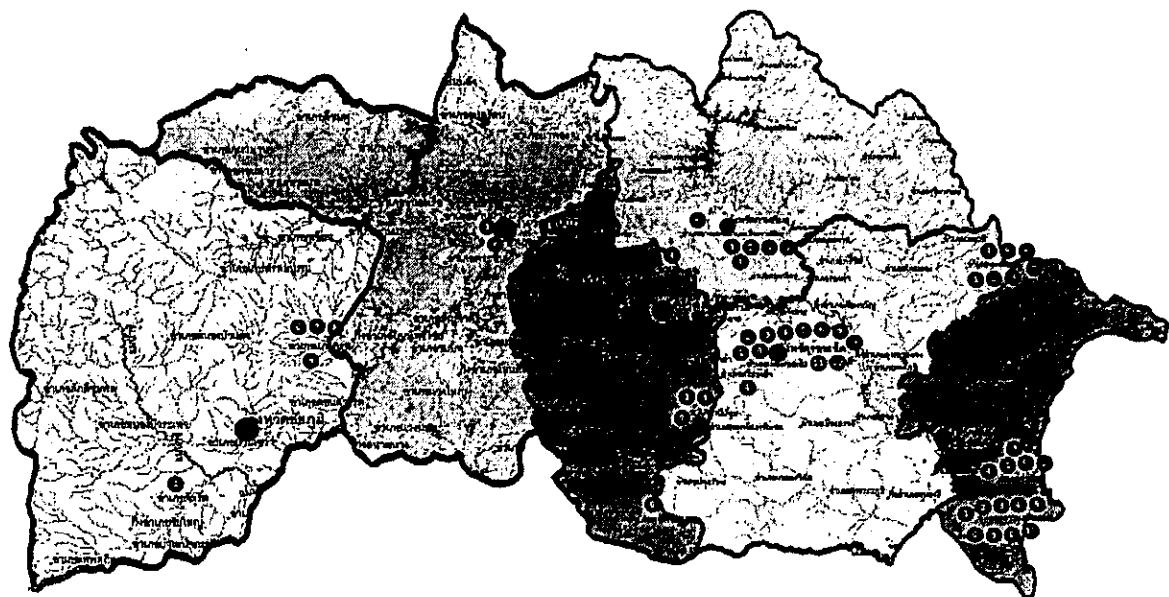
แผนที่แหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำชี

จากการศึกษา พบว่า แหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสาน ได้กระจายตัวออกไปตามลุ่มน้ำชี ซึ่งแต่ละแหล่งจะมีเอกลักษณ์เป็นของตันเอง โดยมีการจำแนกสัญลักษณ์ตามประเภทของเครื่องดินตรี ดังนี้

1. แหล่งทำพิณโปรด ใช้วัสดุหินหลายเลข
2. แหล่งทำพิณไฟฟ้า ใช้วัสดุหินหลายเลข
3. แหล่งทำพิณเบส ใช้วัสดุหินหลายเลข
4. แหล่งทำกล่อง ใช้วัสดุหินหลายเลข
5. แหล่งทำปิงpong ใช้วัสดุหินหลายเลข
6. แหล่งทำไหว้ด้วย ใช้วัสดุหินหลายเลข
7. แหล่งทำซอสอีสาน ใช้วัสดุหินหลายเลข
8. แหล่งทำผางอาท ใช้วัสดุหินหลายเลข
9. แหล่งทำโน้มง ใช้วัสดุหินหลายเลข
10. แหล่งทำแม้ง ใช้วัสดุหินหลายเลข
11. แหล่งทำหุน (หิน) ใช้วัสดุหินหลายเลข
12. แหล่งทำปีเขากวาย ใช้วัสดุหินหลายเลข

และจำแนกแผนที่แหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานเป็น 3 ระดับ คือ แผนที่แสดงตำแหน่งระดับทั้งลุ่มน้ำชี แผนที่แสดงตำแหน่งระดับจังหวัด แผนที่แสดงตำแหน่งระดับอำเภอ และแผนที่แสดงตำแหน่งระดับตำบล ดังนี้

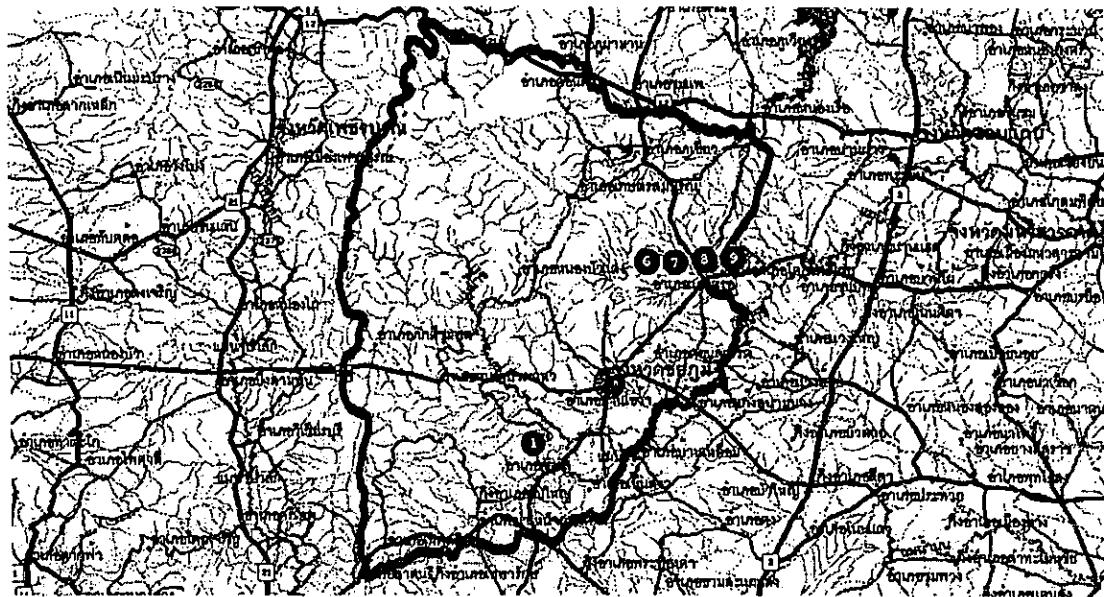
1. แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำชี-จำแนกตามลุ่มน้ำ

ภาพประกอบ 35 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำชี

2. แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำซี จำแนกตามจังหวัด

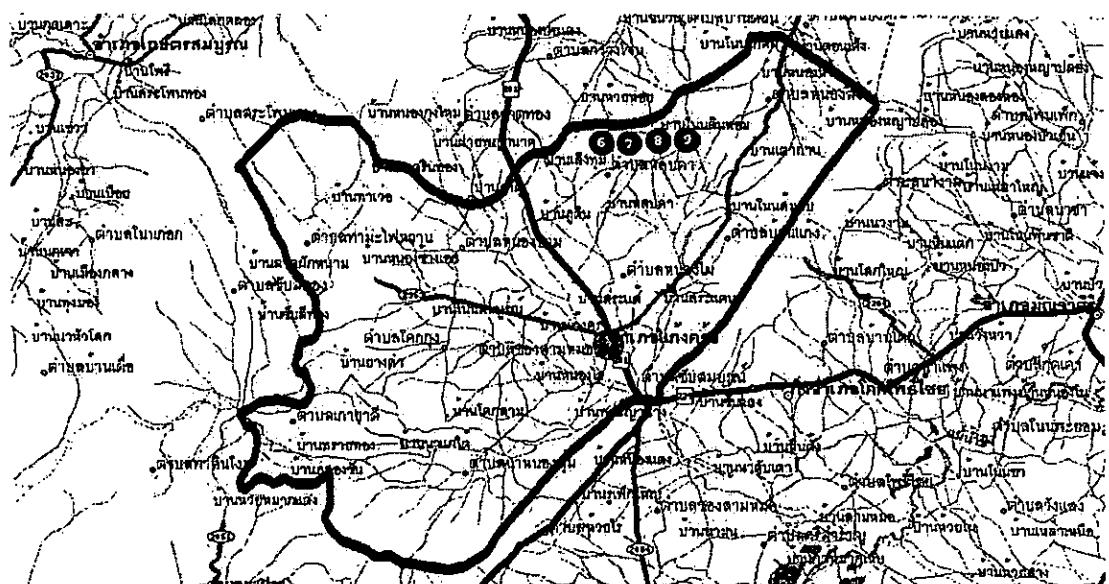
2.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำซี จังหวัดชัยภูมิ

ภาพประกอบ 36 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในจังหวัดชัยภูมิ

2.1.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำซี จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามอำเภอ

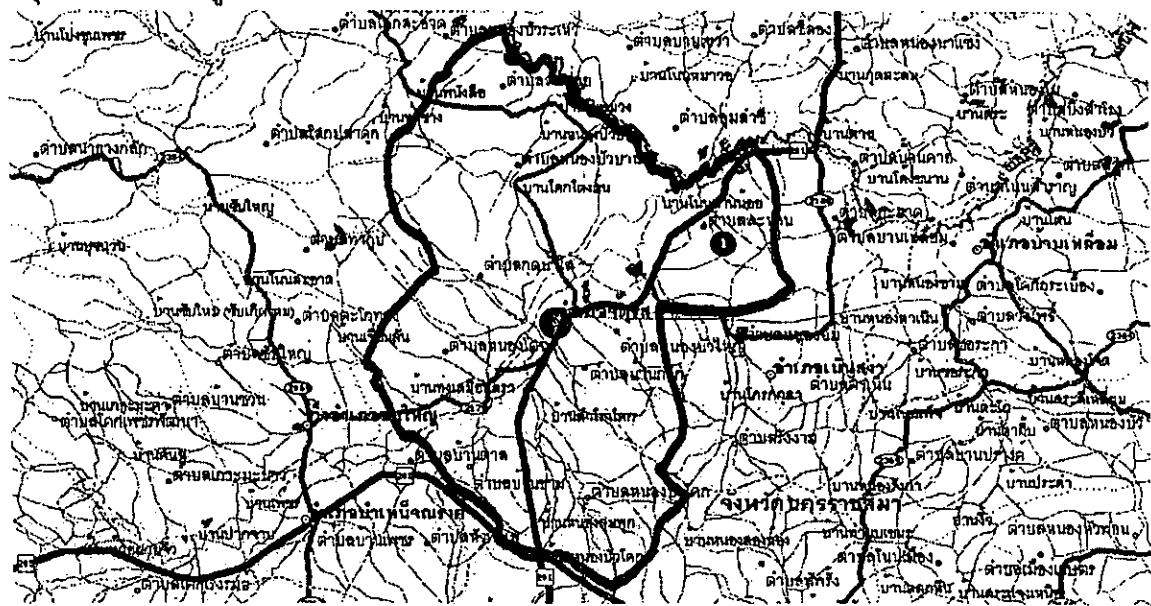
2.1.1.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

ภาพประกอบ 37 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

2.1.1.2 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอ

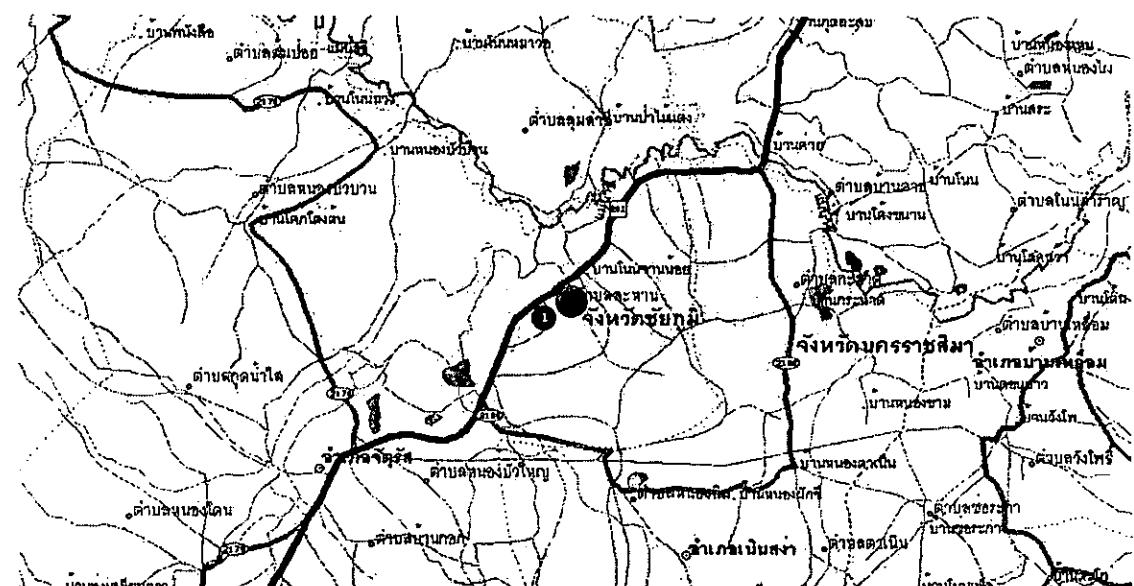
จตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

ภาพประกอบ 38 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

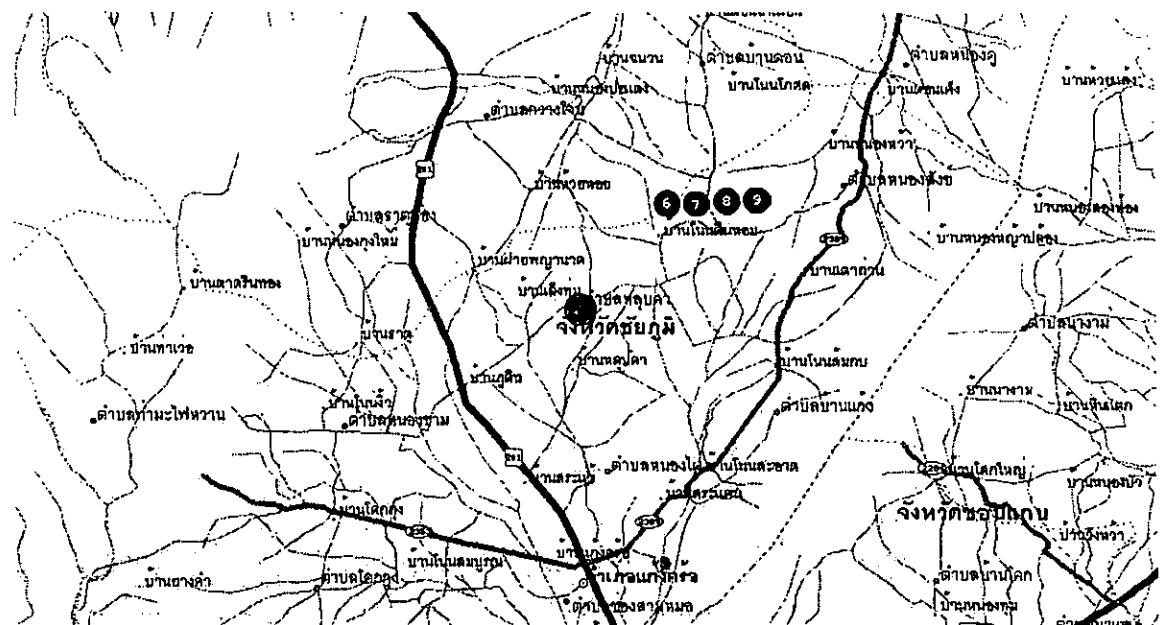
2.1.2 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำชี จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามตำบล

2.1.2.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดรีพื้นบ้านอีสานดำเนินลุ่หาน อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

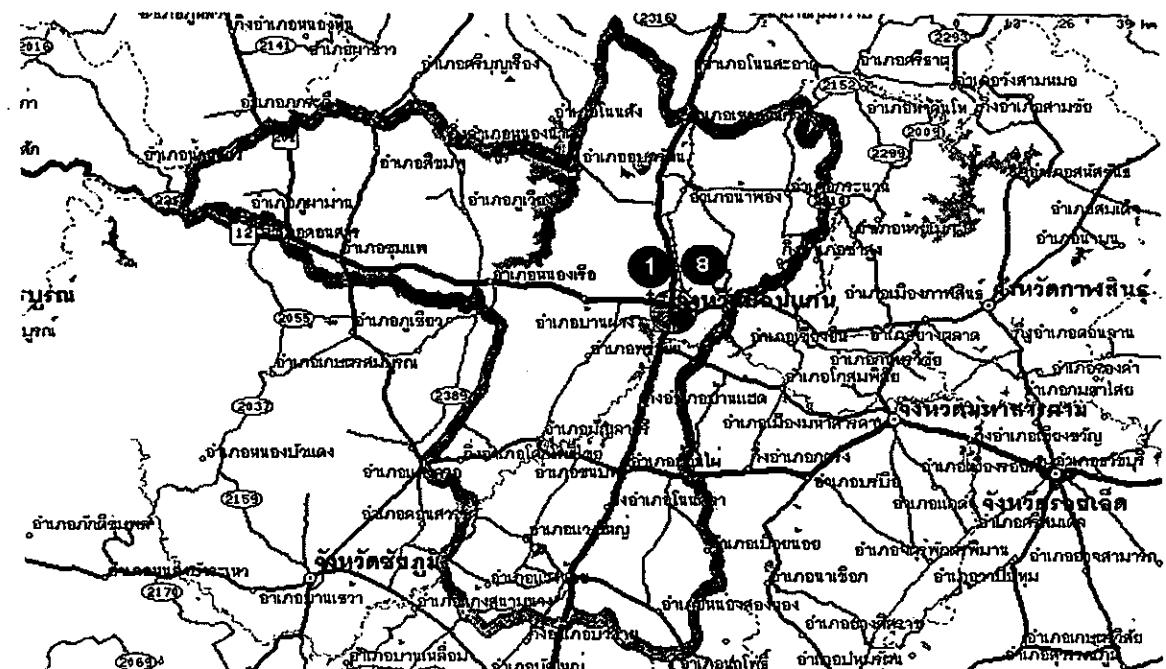
ภาพประกอบ 39 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดรีพื้นบ้านอีสานดำเนินลุ่หาน อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

2.1.2.2 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมดินดีพื้นบ้านอีสานด้านลหุบคากำเนิดแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

ภาพประกอบ 40 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมดินดีพื้นบ้านอีสานด้านลหุบคากำเนิดแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

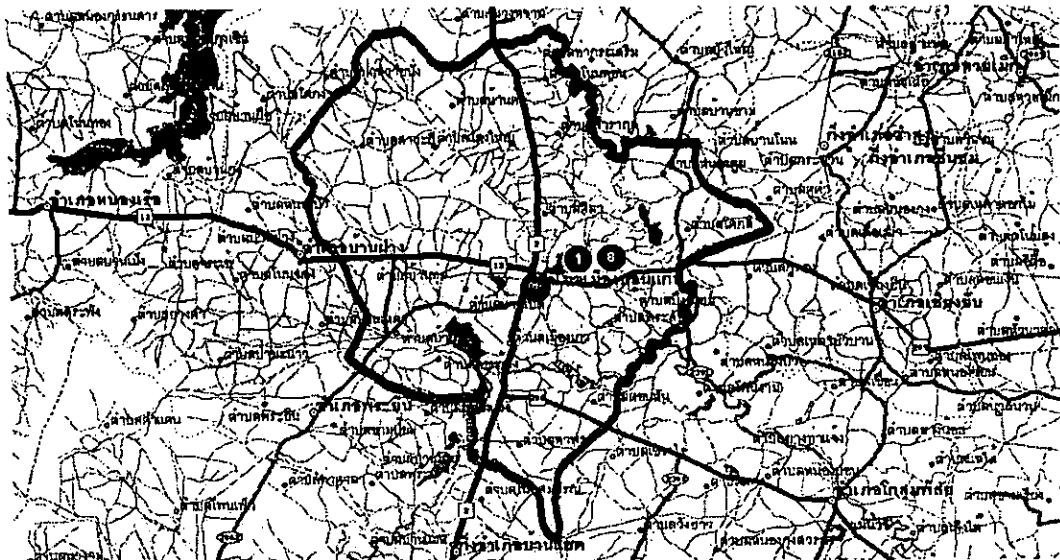
2.2 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำซี จังหวัดขอนแก่น

ภาพประกอบ 41 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีพื้นบ้านอีสานในจังหวัดขอนแก่น

2.2.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำซี จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามอำเภอ

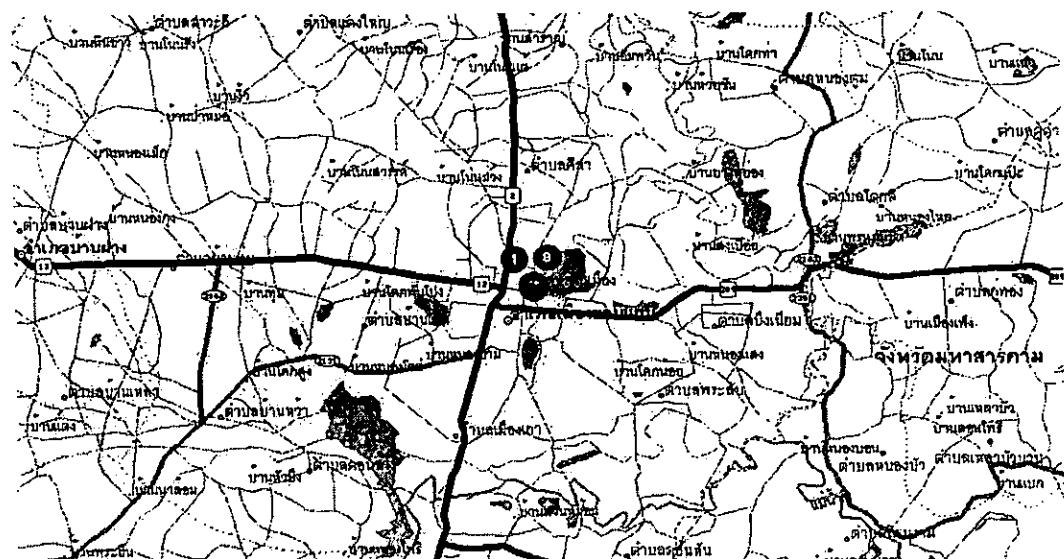
2.2.1.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ภาพประกอบ 42 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

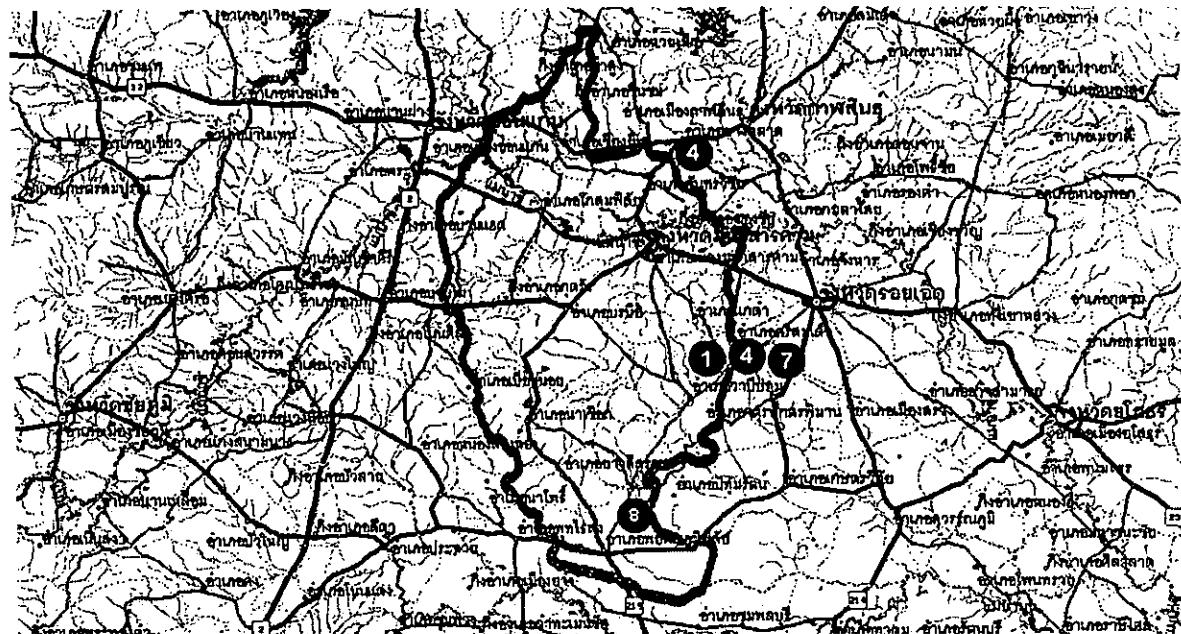
2.2.2 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำซี จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามตำบล

2.2.2.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ภาพประกอบ 43 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานตำบลในเมือง อัมเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

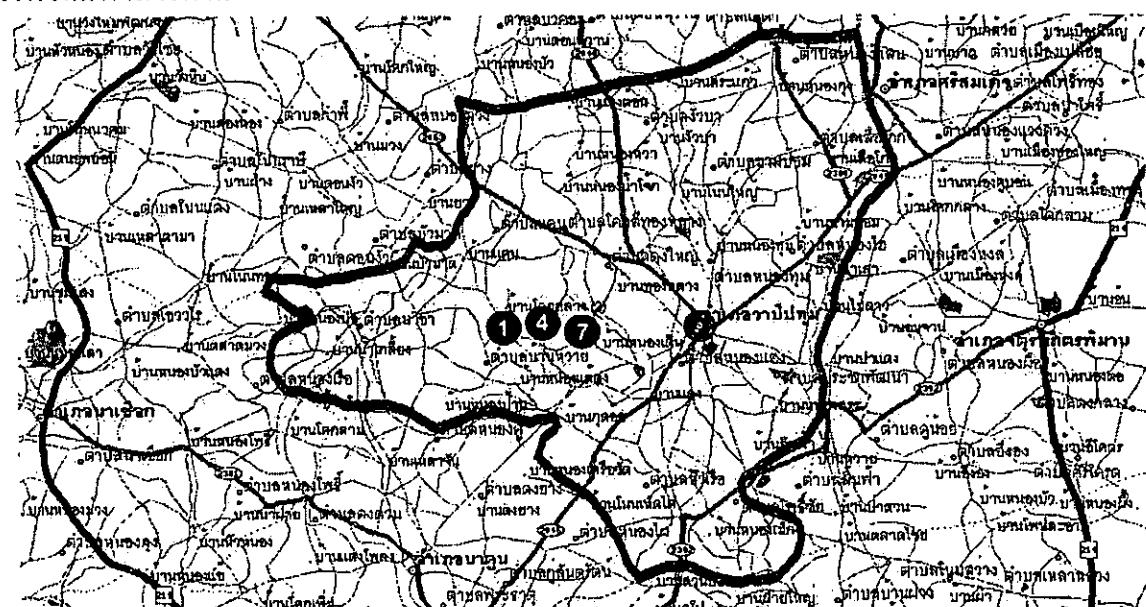
2.3 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม

ภาพประกอบ 44 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานใน จังหวัดมหาสารคาม

2.3.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม จำแนกตามอำเภอ

2.3.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอปีปุ่ม จังหวัดมหาสารคาม

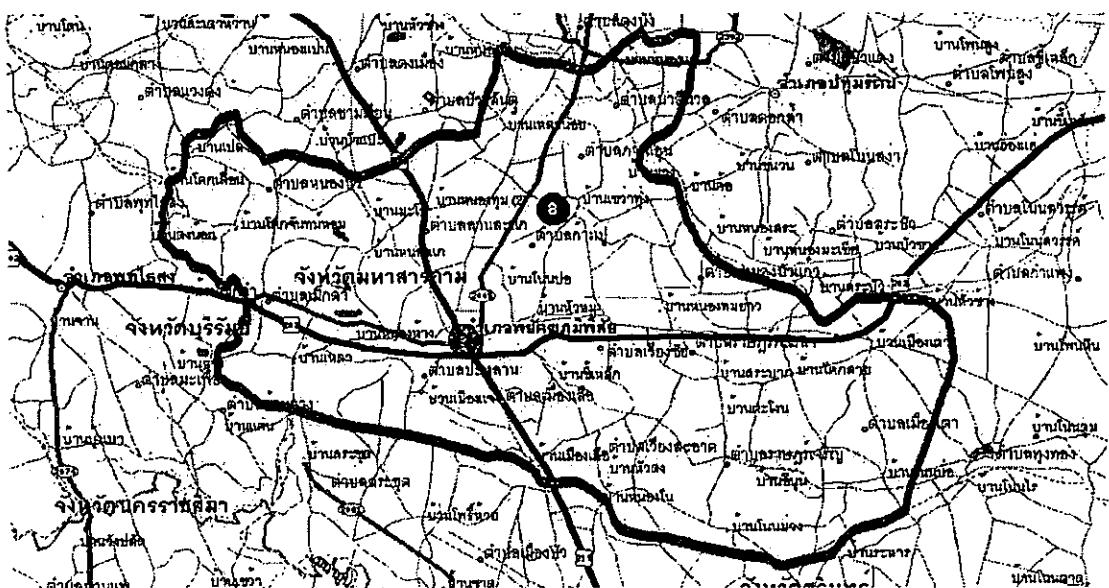
ภาพประกอบ 45 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอปีปุ่ม จังหวัดมหาสารคาม

**2.3.2 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอกรีฑาชัย
จังหวัดมหาสารคาม**

**ภาพประกอบ 46 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอกรีฑาชัย
จังหวัดมหาสารคาม**

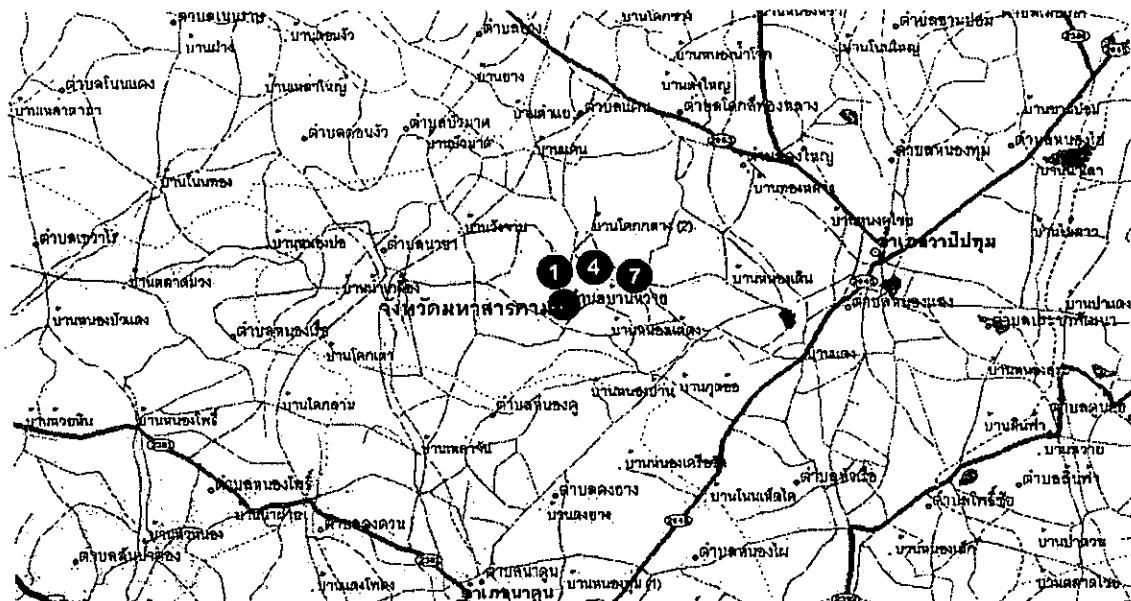
**2.3.3 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอ
พยัคฆ์ภูมิสัย จังหวัดมหาสารคาม**

**ภาพประกอบ 47 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอพยัคฆ์ภูมิสัย
จังหวัดมหาสารคาม**

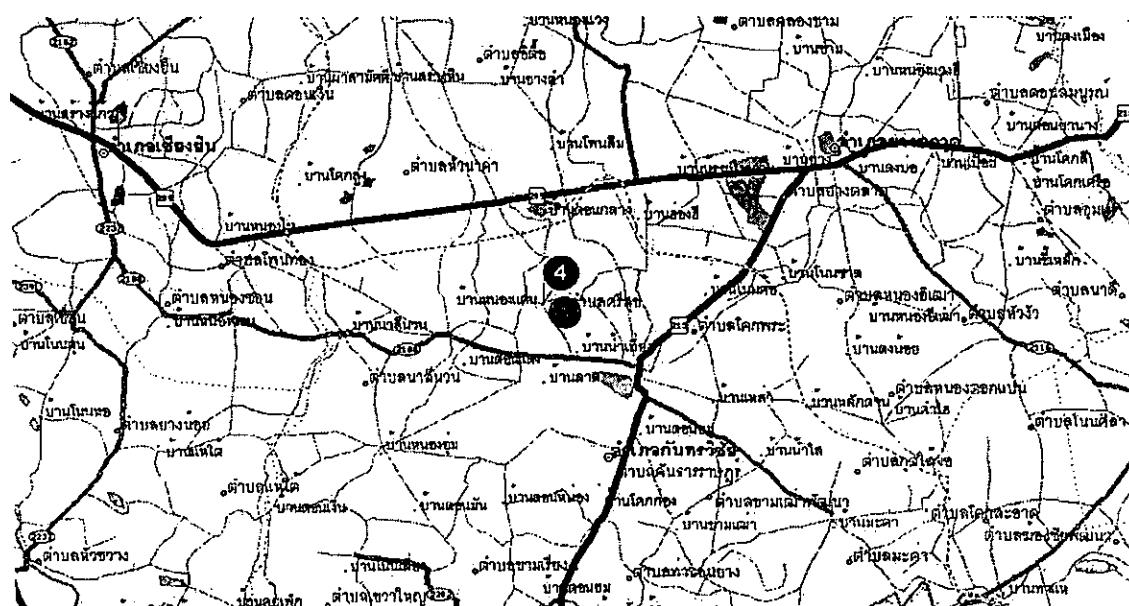
2.3.2 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำซี จังหวัดมหาสารคาม จำแนกตามตำบล

2.3.2.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีพื้นบ้านอีสานในตำบลบ้าน hairy อําเภอวารีปปุ่ม จังหวัดมหาสารคาม

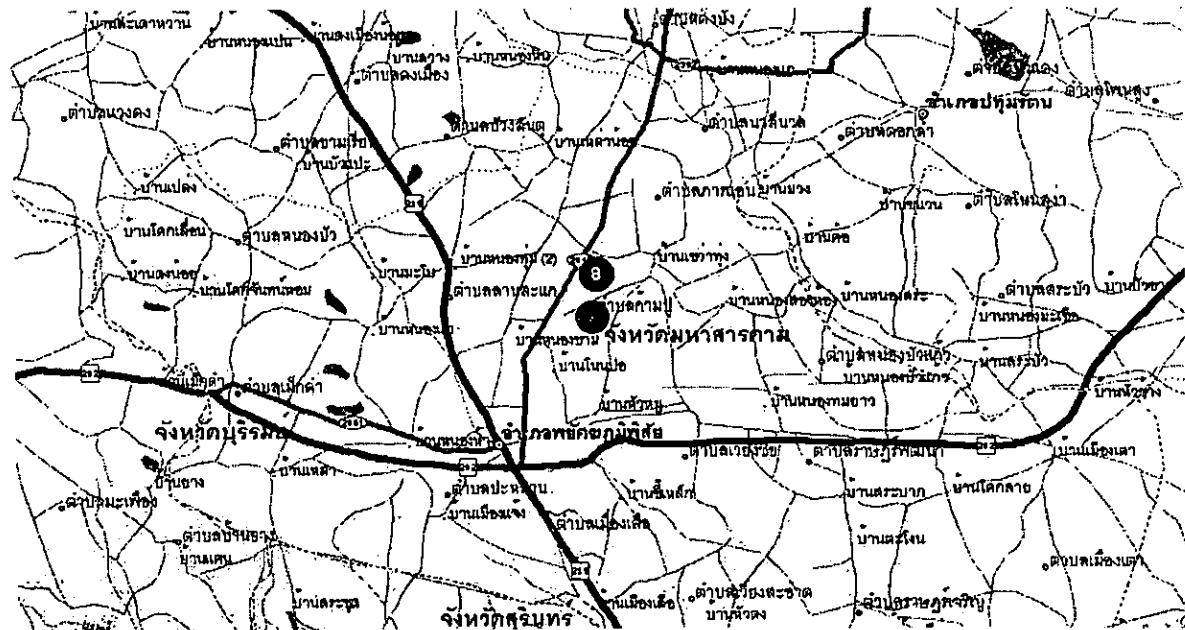
ภาพประกอบ 48 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีพื้นบ้านอีสานในตำบลบ้าน hairy อําเภอวารีปปุ่ม จังหวัดมหาสารคาม

2.3.2.2 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีพื้นบ้านอีสานในตำบลครีสุข อําเภอกันทรรชัย จังหวัดมหาสารคาม

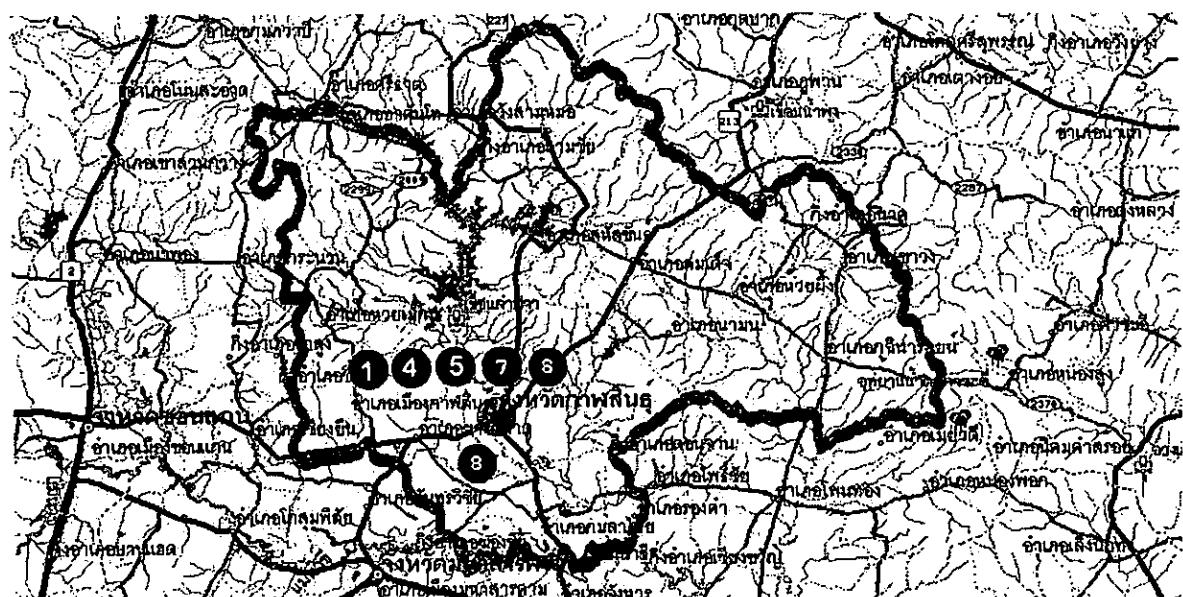
ภาพประกอบ 49 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีพื้นบ้านอีสานในตำบลครีสุข อําเภอกันทรรชัย จังหวัดมหาสารคาม

**2.3.2.3 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินหรือพื้นบ้านอีสานในตำบลลักษณ์
อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม**

**ภาพประกอบ 50 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินหรือพื้นบ้านอีสานในตำบลลักษณ์
อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม**

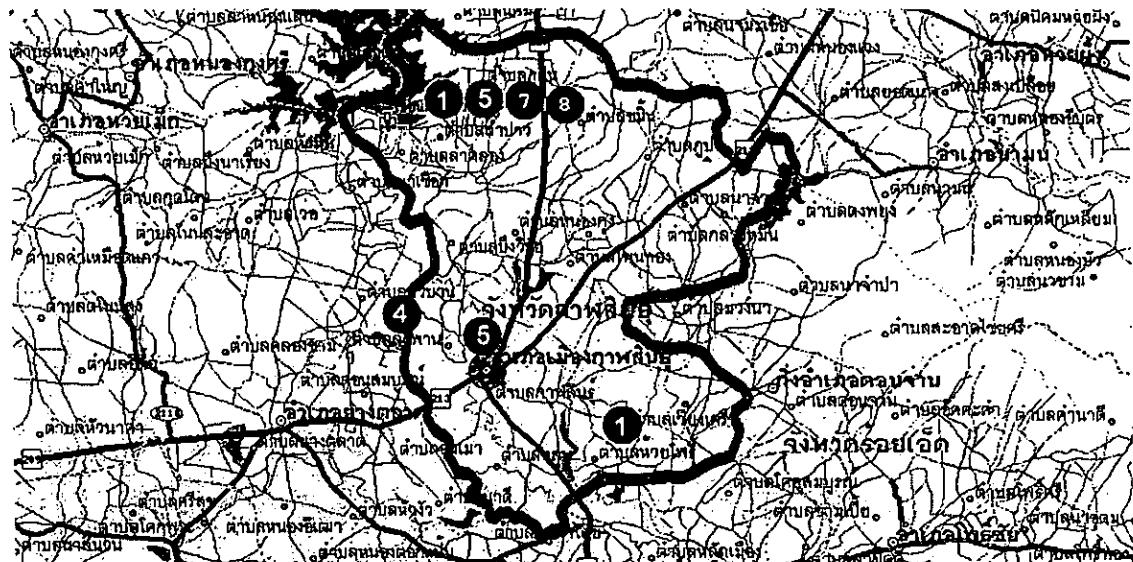
2.4 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินหรือพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำชี จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพประกอบ 51 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินหรือพื้นบ้านอีสานในจังหวัดกาฬสินธุ์

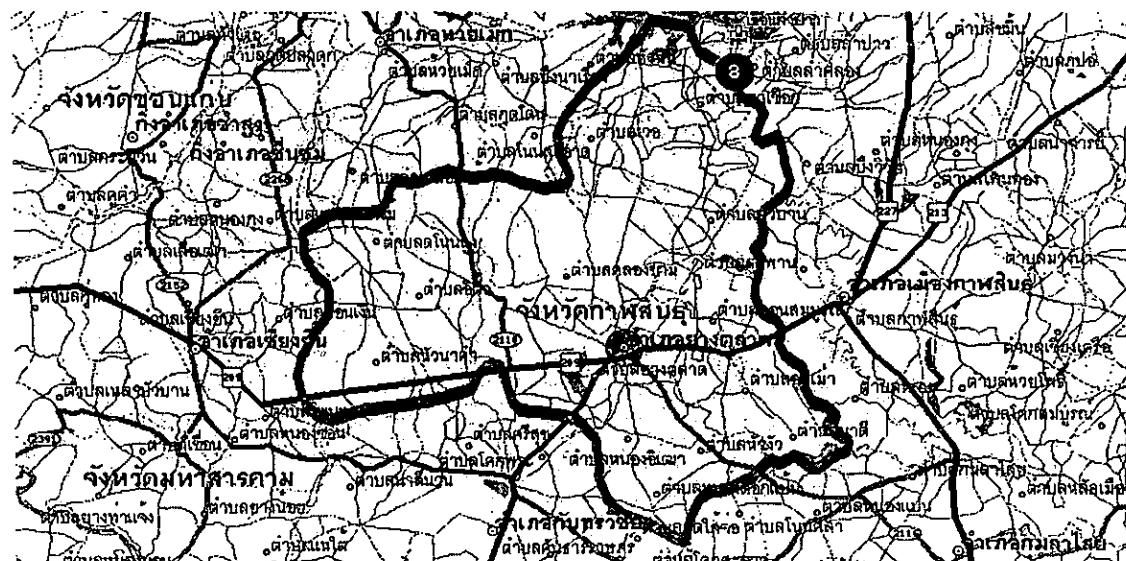
2.4.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำซี จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามอำเภอ

2.4.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพประกอบ 52 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

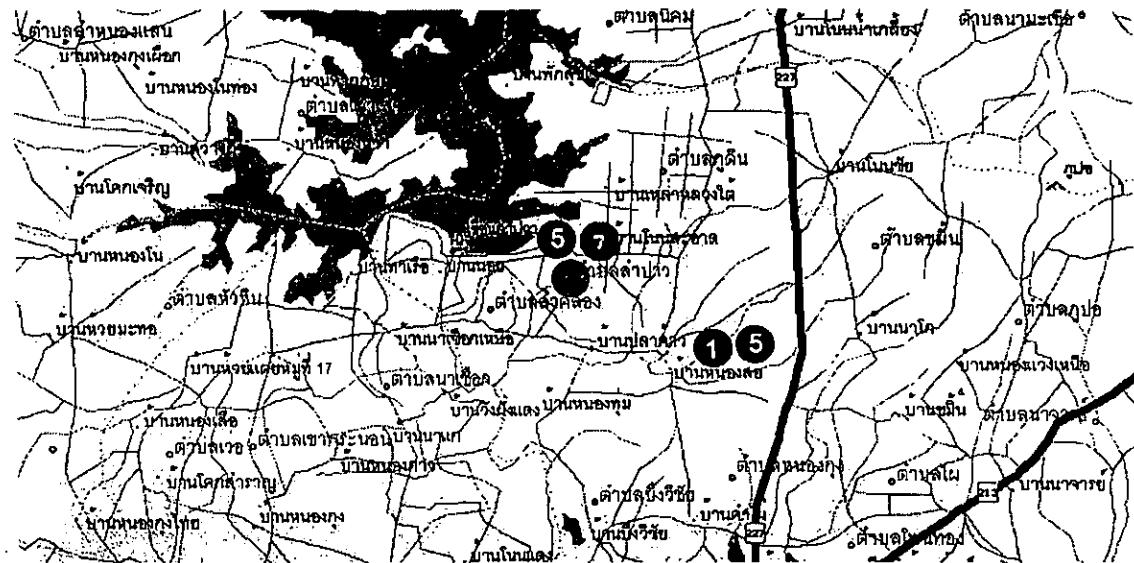
2.4.2 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพประกอบ 53 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

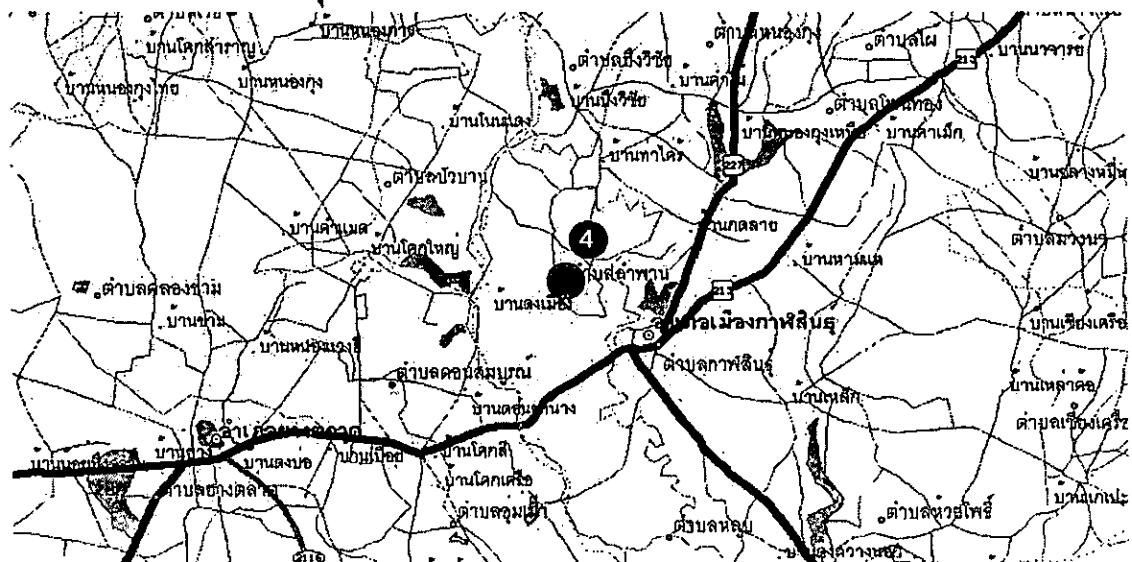
2.4.2 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำชี จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามตำบล

2.4.2.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในตำบลลำปาว อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

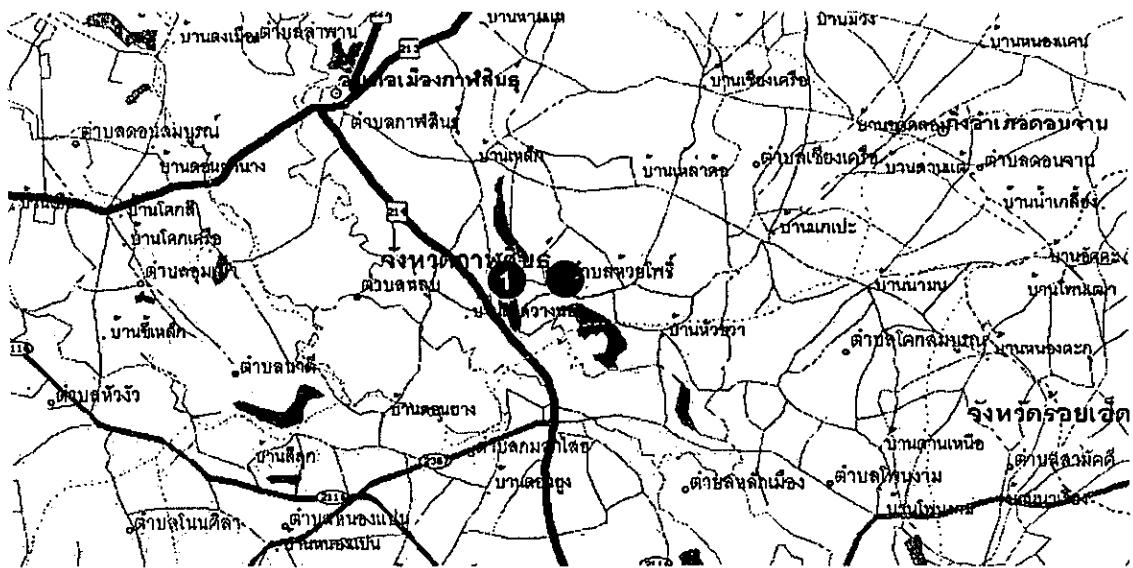
ภาพประกอบ 54 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในตำบลลำปาว อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

2.4.2.2 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในตำบลลำท่าน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

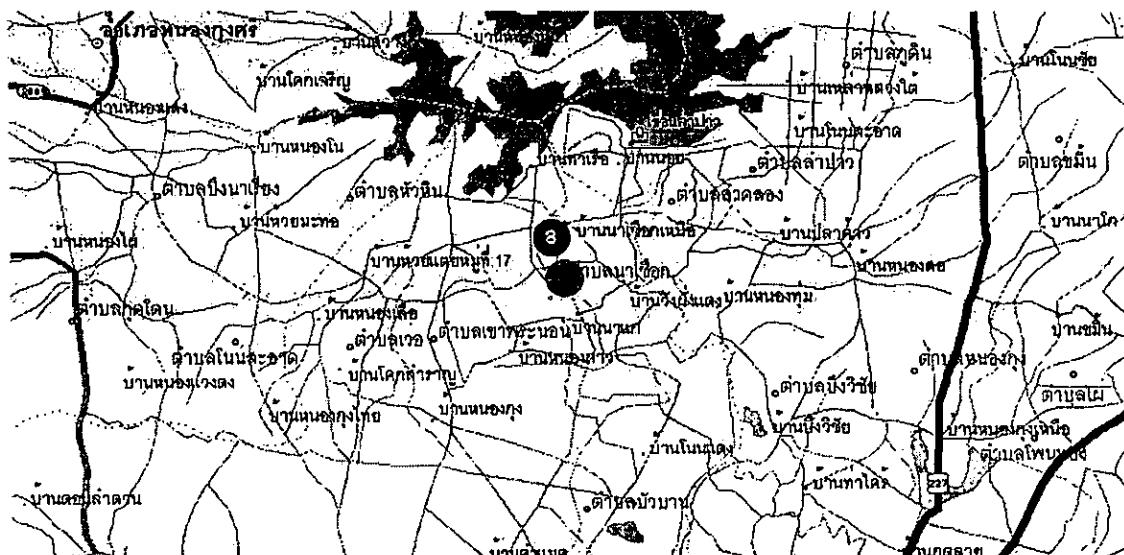
ภาพประกอบ 55 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในตำบลลำท่าน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

2.4.2.3 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินเครื่องปั้นน้ำนมอีสานในตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

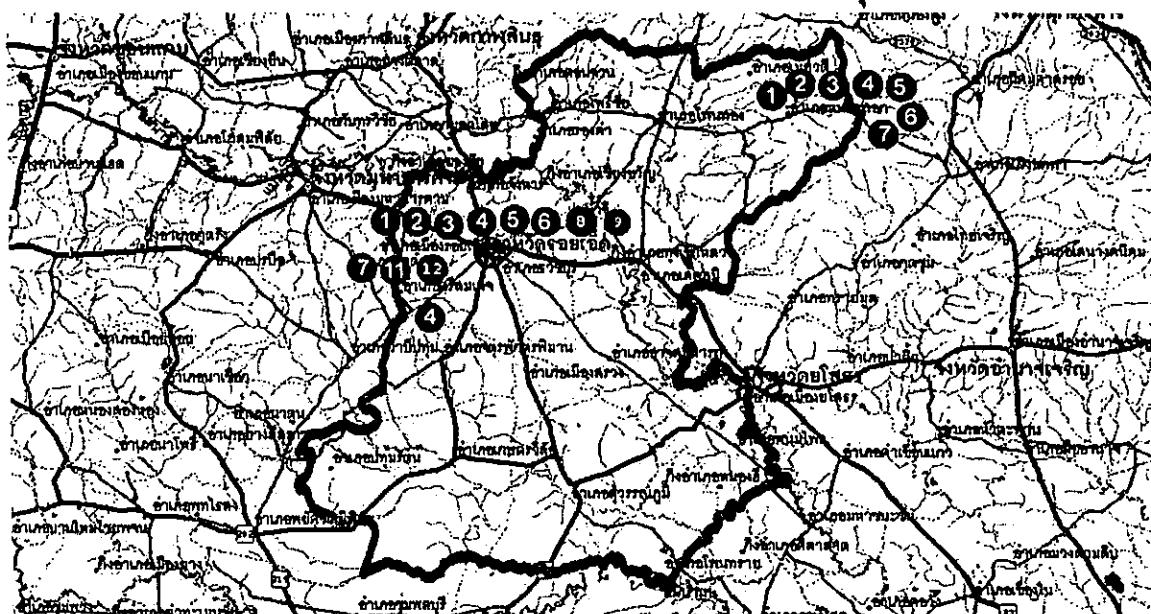
ກາປປະກອນ 56 ແພນທີແສດງແໜລ່ວມຮັບຮັນທາງດຸຈຕີເປື້ນບ້ານອື່ສານໃນດຳນັກງານໂພຣ໌ ອຳເກົດເມືອງ ຈັງຫວັດກາພສິນ໌

2.4.2.4 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีพื้นบ้านอีสานในตำบลนาเชือก อำเภออย่างดลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพประกอบ 57 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินศรีพื่นบ้านอีสานในตำบลนาเชือก
อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

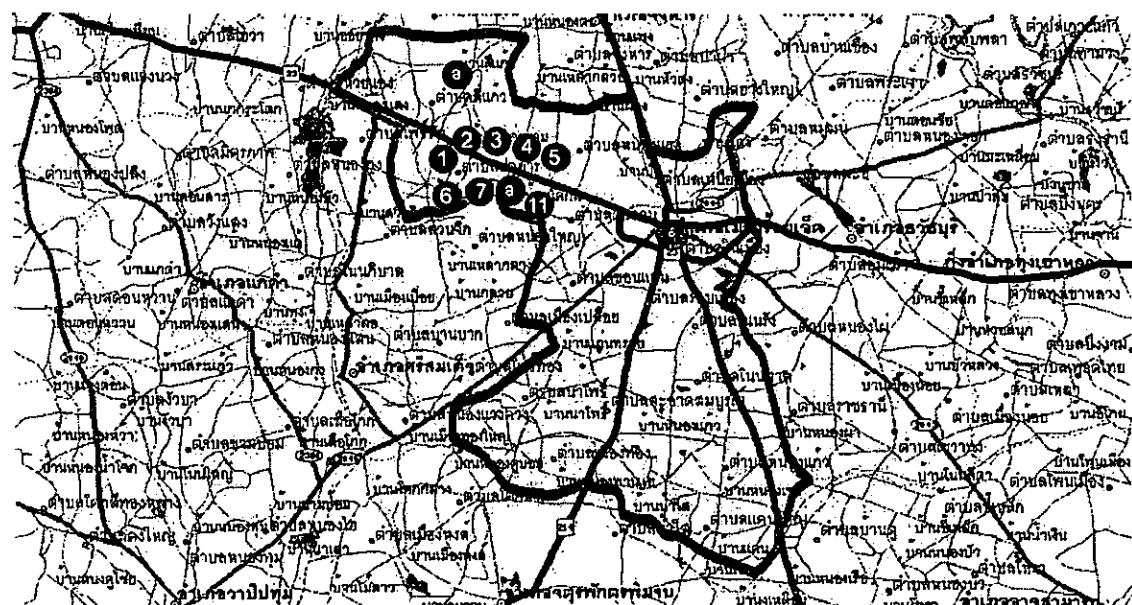
2.5 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำซี จังหวัดร้อยเอ็ด

ภาพประกอบ 58 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในจังหวัดร้อยเอ็ด

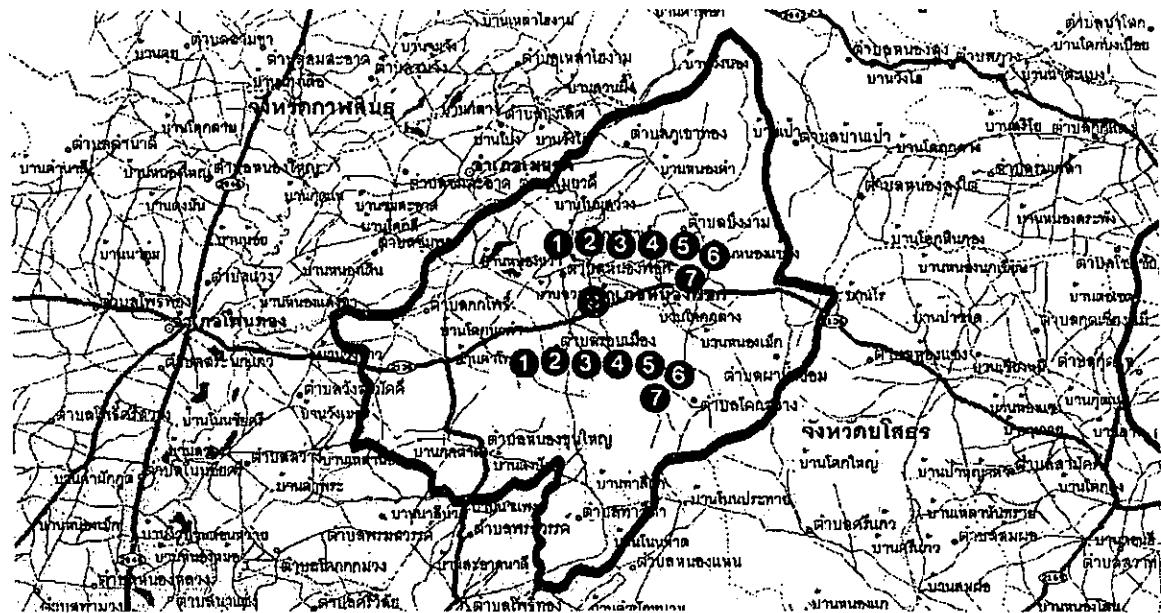
2.5.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำซี จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอำเภอ

2.5.1.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

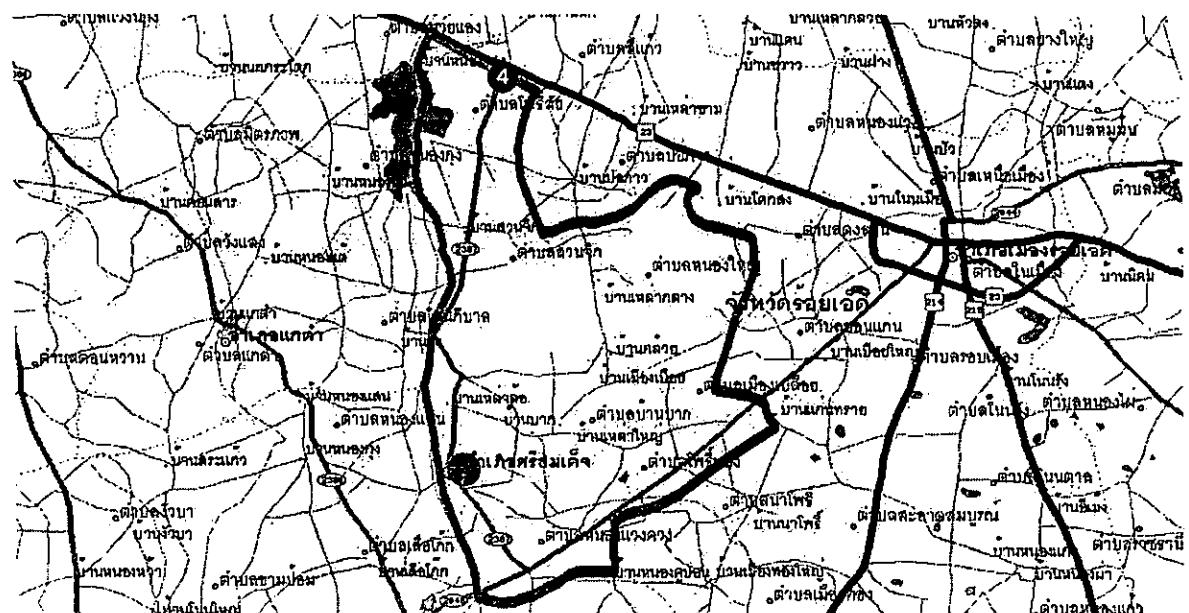
ภาพประกอบ 59 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

**2.5.1.2 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินศรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอหงส์ฯ
หนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด**

**ภาพประกอบ 60 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินศรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอหงส์ฯ
จังหวัดร้อยเอ็ด**

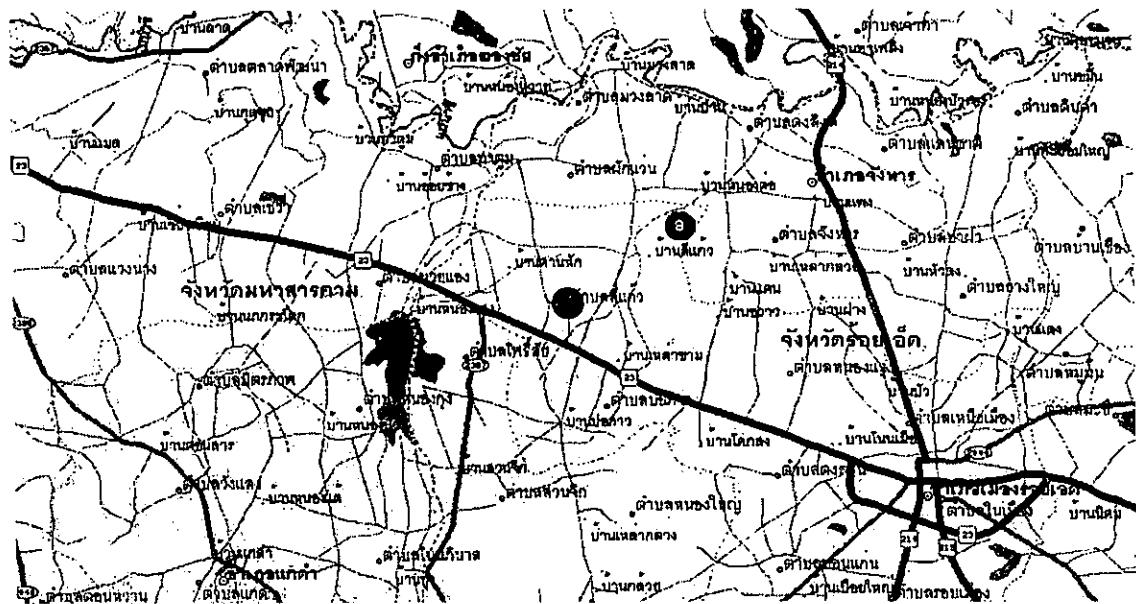
**2.5.1.2 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินศรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอ
ศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด**

**ภาพประกอบ 61 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินศรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอศรีสมเด็จ
จังหวัดร้อยเอ็ด**

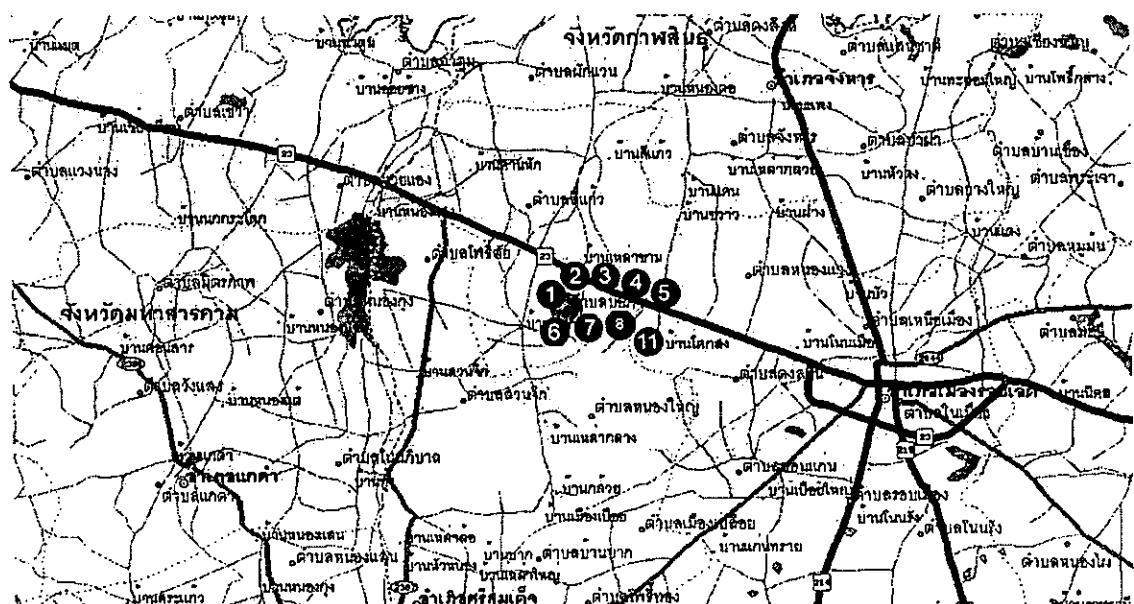
2.5.2 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำชี จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามตำบล

2.5.2.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในตำบลสีแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

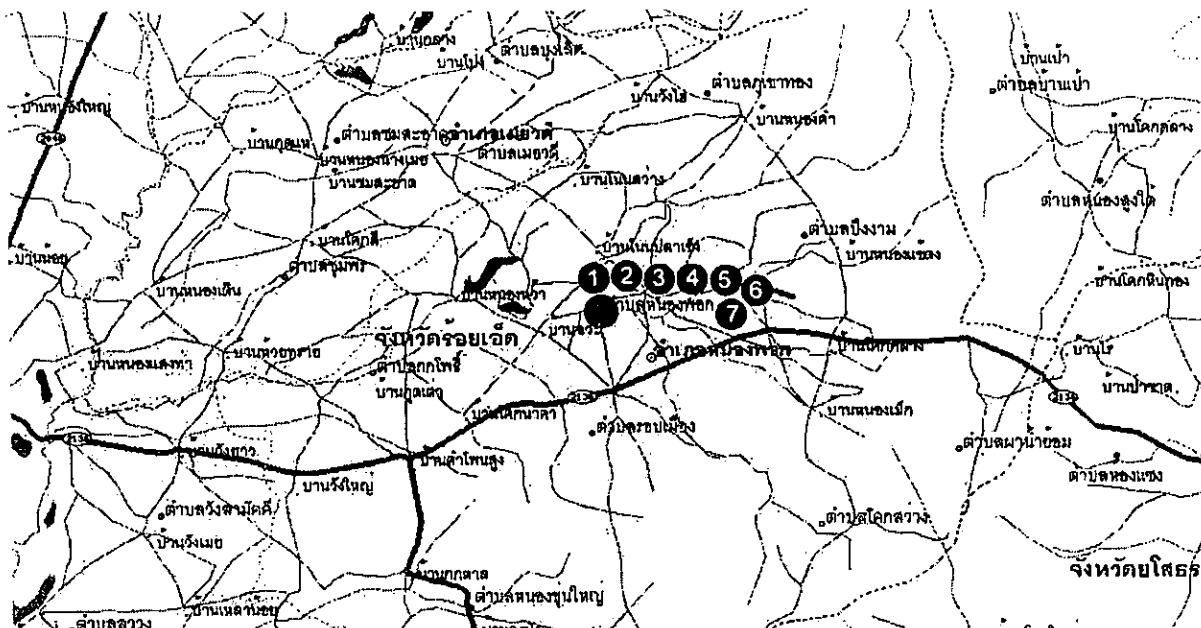
ภาพประกอบ 62 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีพื้นบ้านอีสานในตำบลลีแก้ว อำเภอเมืองจังหวัดร้อยเอ็ด

2.5.2.2 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีริมบ้านอีสานในตำบลป้อการ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

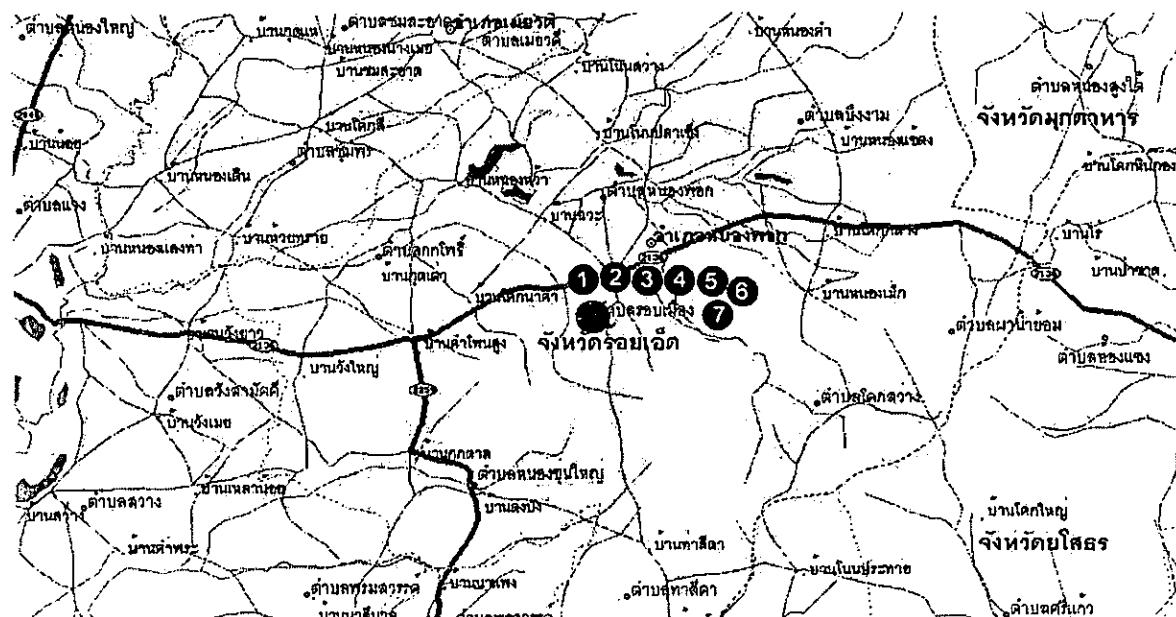
กฤษฎาก 63 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตระพื้นบ้านอีสานในตำบลป้อการ
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

2.5.2.3 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในตำบลหนองพอก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

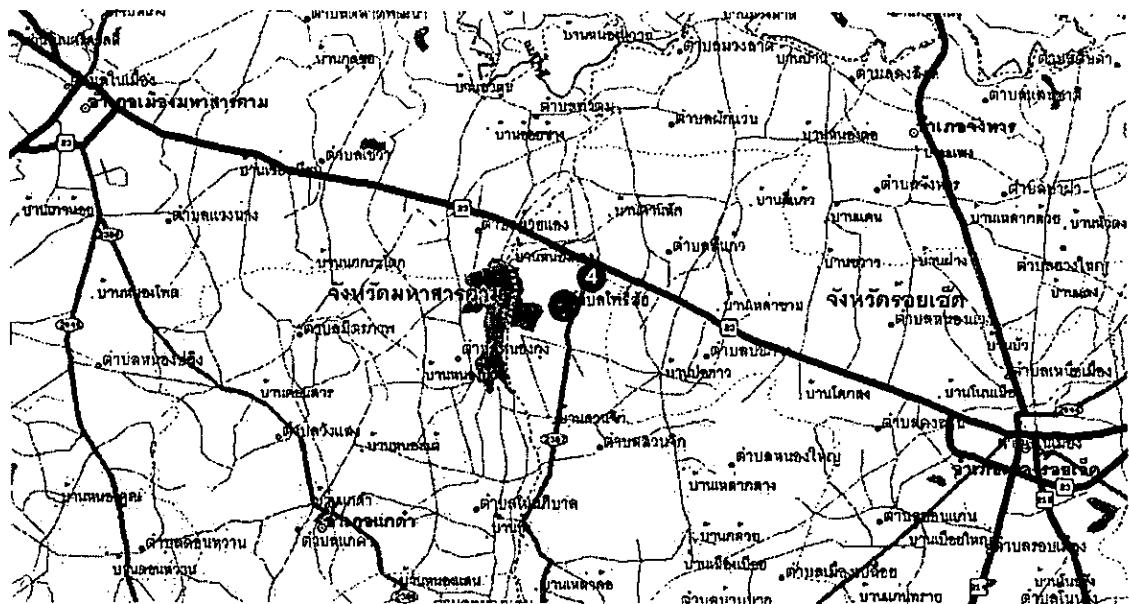
ภาพประกอบ 64 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีริมแม่น้ำอีสานในตำบลหนองพอก
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

2.5.2.4 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในตำบลลรอนเมือง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

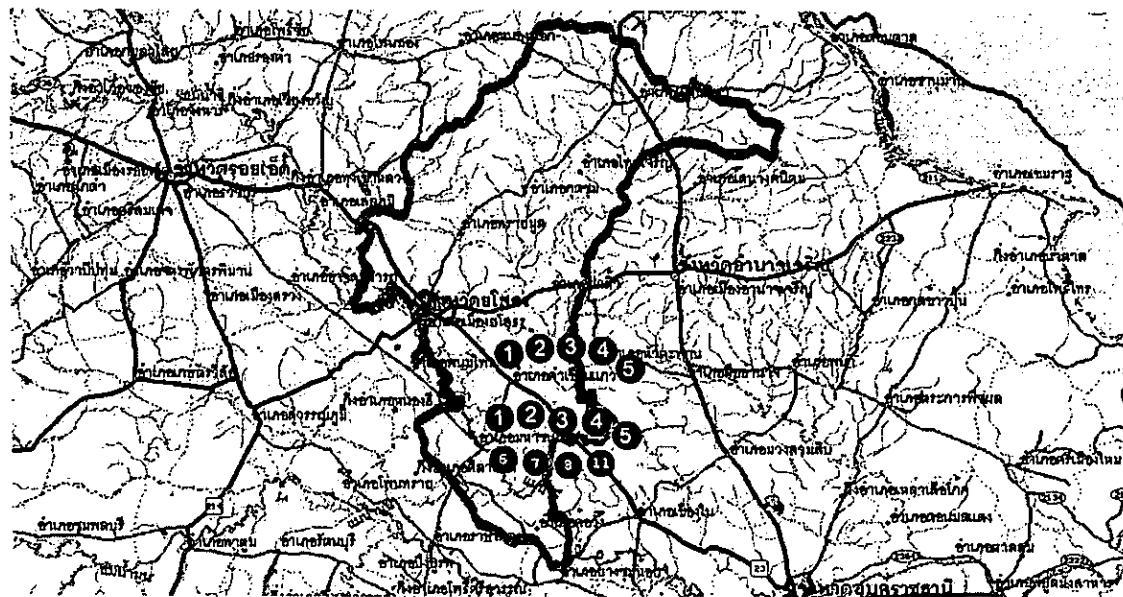
ภาพประกอบ 65 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินศรีพื่นบ้านอีสานในตำบลรอบเมือง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

2.5.2.5 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในตำบลโพธิ์สัย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

ภาพประกอบ 66 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีพื้นบ้านอีสานในตำบลโพธิ์สัย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

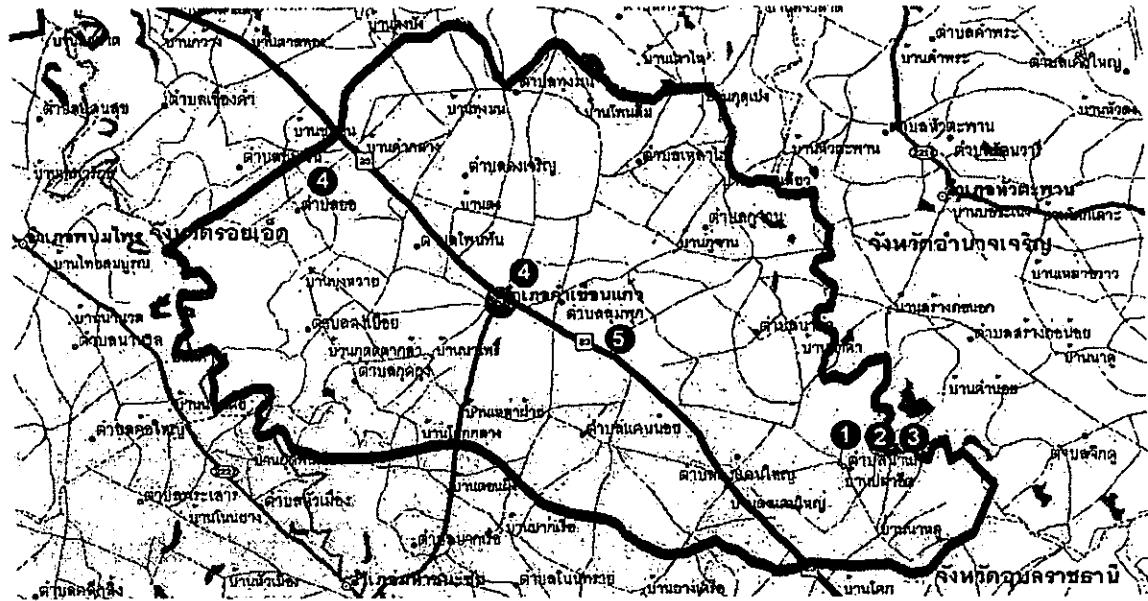
2.6 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางด้านศิลป์บ้านอีสานในลุ่มน้ำชี จังหวัดยโสธร

ภาพประกอบ 67 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีริมน้ำในจังหวัดยโสธร

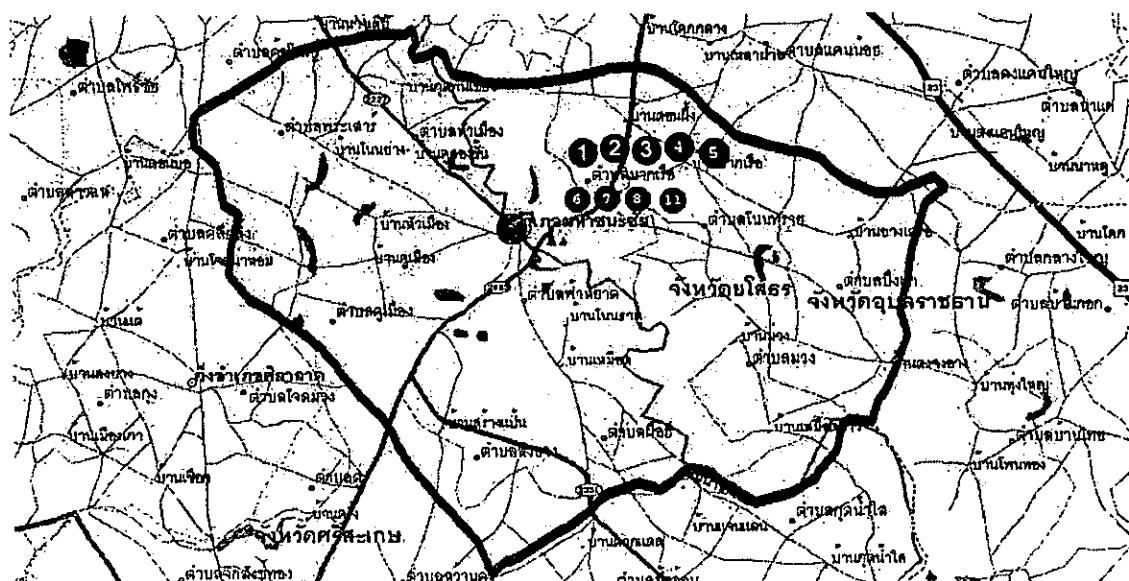
2.6.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำชี จังหวัดยโสธร จำแนกตามอำเภอ

2.6.1.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

ภาพประกอบ 68 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

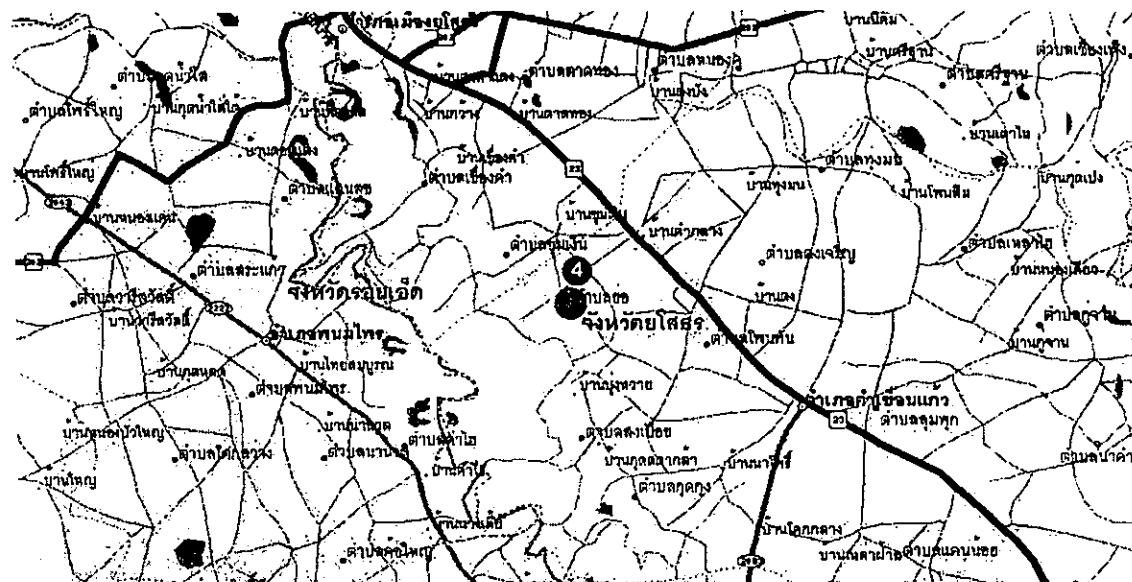
2.6.1.2 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร

ภาพประกอบ 69 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร

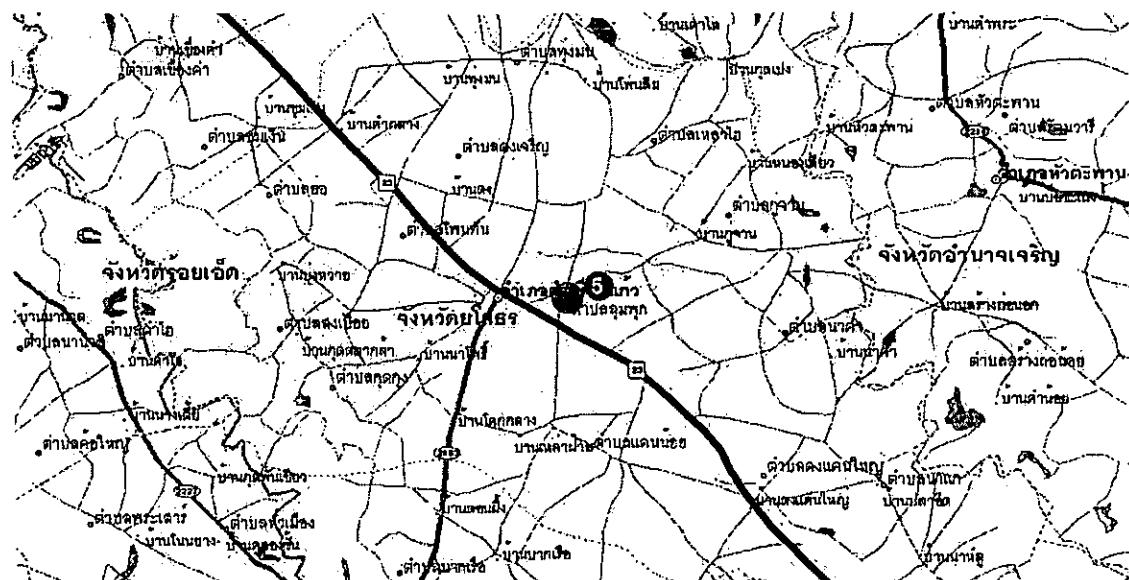
2.6.2 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำชี จังหวัดยโสธร จำแนกตามตำบล

2.6.2.1 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในตำบลย่อ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

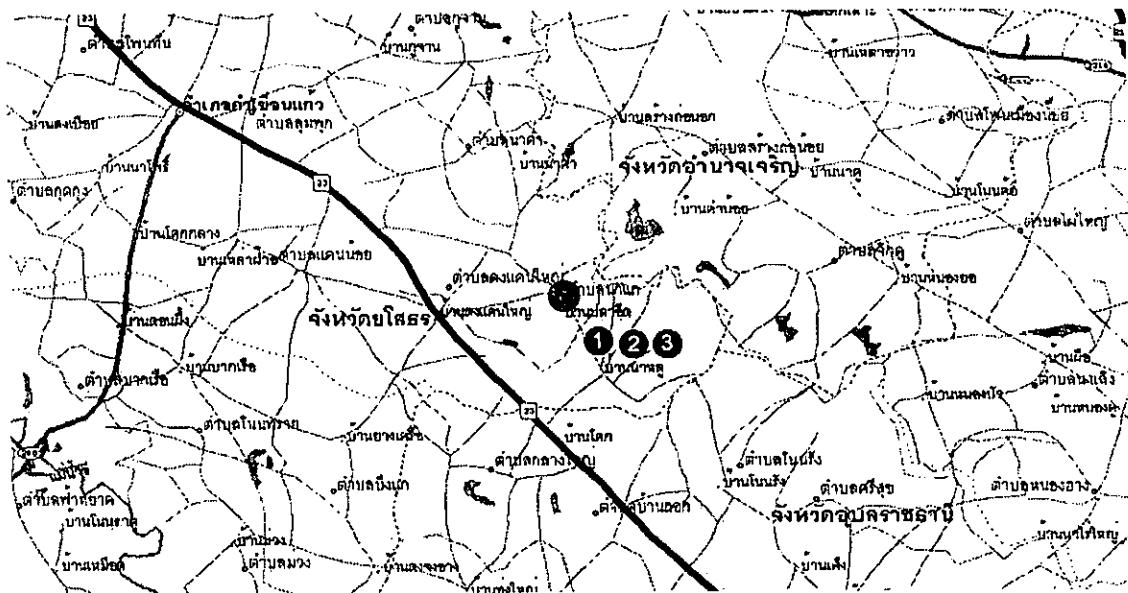
ภาพประกอบ 70 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในตำบลย่อ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

2.6.2.2 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในตำบลลุมพุก อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

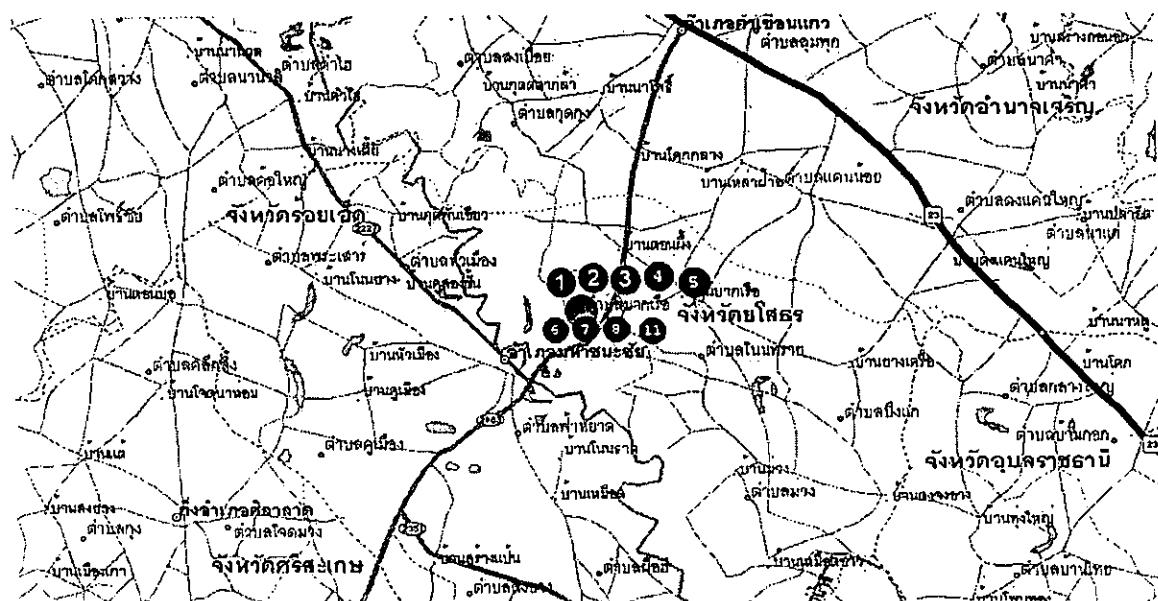
ภาพประกอบ 71 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินตรีพื้นบ้านอีสานในตำบลลุมพุก อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

2.6.2.3 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในตำบลนาแก อ่ำเงือคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

ภาพประกอบ 72 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในตำบลนาแก อ่ำเงือคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

2.6.2.4 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในตำบลนาแกเรือ อ่ำเงือมหานะชัย จังหวัดยโสธร

ภาพประกอบ 73 แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในตำบลนาแกเรือ อ่ำเงือมหานะชัย จังหวัดยโสธร

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าการศึกษาแหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดัตตรีพื้นบ้านอีสาน ในเขตลุ่มน้ำซี ผู้วิจัยขอสรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะดังนี้

1. แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดัตตรีพื้นบ้านอีสานในเขตลุ่มน้ำซี
2. แผนที่แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดัตตรีพื้นบ้านอีสานในเขตลุ่มน้ำซี
3. ข้อเสนอแนะ

แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดัตตรีพื้นบ้านอีสานในเขตลุ่มน้ำซี

จากการศึกษาแหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดัตตรีพื้นบ้านอีสานในเขตลุ่มน้ำซี พบร่วม มีช่างทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน จำนวน 32 คน และเป็นช่างทำเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ได้แก่ ช่างทำพิณโปรดัง ช่างทำพิณไฟฟ้า ช่างทำพิณแบบ ส่างทำกลอง ช่างทำโปงลาง ช่างทำโหรด ช่างทำซออีสาน ช่างทำผางยาด ช่างทำใหมง ช่างทำม่อง ช่างทำหุน(หิน) และช่างทำปีเขา ความรู้ที่สามารถสรุปจำนวนช่างในลุ่มน้ำซี ได้ดังนี้

1. จังหวัดชัยภูมิ

1.1 นายกลม พาสังข์ บ้านเลขที่ 63/1 หมู่ 4 บ้านหนองหญ้าข้าวนก ตำบลละหาร อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

1.2 นายคอย อินอุ่นโชค บ้านเลขที่ 39 หมู่ 8 บ้านโนนดินห้อม ตำบลหลุบ คำ อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

1.3 นายสุด กัณหารัตน์ บ้านเลขที่ 193 หมู่ 11 บ้านหนองนาทุ่ม ตำบลนา หนองทุ่ม อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

1.4 นายสุทธน กัณหารัตน์ บ้านเลขที่ 59 หมู่ 8 บ้านโนนดินห้อม ตำบลหลุบ คำ อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

2. จังหวัดขอนแก่น

2.1 นายคณา ໂຄಡະນຸດຣ บ้านเลขที่ 44/78 หมู่ 3 ตำบลไลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

3. จังหวัดมหาสารคาม

3.1 นายสมดี ทองจันทร์ บ้านเลขที่ 10 บ้านนาเจาะ ตำบลก้ามปู อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

3.2 นายคำสิงห์ โสณโชค บ้านเลขที่ 67 หมู่ 4 บ้านนาดี ตำบลศรีสุข อำเภอ กันทรารวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

3.3 นายเที่ยง พินทะปะกัง บ้านเลขที่ 18 หมู่ 2 บ้านตลาด ตำบลล้าน
 hairy อ่าເກອວາປີປຸມ ຈັງຫວັດມາສາຮາຄາມ

3.4 นายสุดใจ สุวรรณເພິ່ນ บ้านเลขที่ 2 หมู่ 4 บ้านนาดີ ตำบลລຽບສູນ อ่าເກອ
 กັນທຽບ ຈັງຫວັດມາສາຮາຄາມ

4. ຈັງຫວັດກາພສິນໜຸ້ງ

4.1 นายໄສຍໍ ວາຮຣີ บ้านเลขที่ 34 หมู่ 4 บ้านແສງ ตำบลລານເຊື້ອກ
 อໍາເກອຍາງຕລາດ ຈັງຫວັດກາພສິນໜຸ້ງ

4.2 นายชົງຂັຍ ຄຳໂສກາ บ้านเลขที่ 49 หมู่ 5 บ้านໜອນສອ ຕຳນັກຄະປາ
 อໍາເກອເມືອງ ຈັງຫວັດກາພສິນໜຸ້ງ

4.3 นายເຄີນ ອົບອາສາ บ้านเลขที่ 39 หมู่ 6 ບ້ານໃໝ່ດົງສວ່າງ ຕຳນັກຫ້ວຍ
 ໂພຣີ อໍາເກອເມືອງ ຈັງຫວັດກາພສິນໜຸ້ງ

4.4 นายສຳເກາ ດິນຈຳລອງ บ้านเลขที่ 79 ບ້ານປາກລ້າຍ ຕຳນັກຄະປາ
 อໍາເກອເມືອງ ຈັງຫວັດກາພສິນໜຸ້ງ

4.5 นายເປັນລົ້ອງ ຈາຍຮັສມື บ้านเลขที่ 229/4 ດັນເກເຊດຣສມບູຣນີ ຕຳນັກໃນ
 ເມືອງ อໍາເກອເມືອງ ຈັງຫວັດກາພສິນໜຸ້ງ

4.6 นายປະມຸກ ຍລຄວິລ ບ້ານເລີກທີ 20 ບ້ານປາກລ້າຍ ຕຳນັກຄະປາ
 อໍາເກອເມືອງ ຈັງຫວັດກາພສິນໜຸ້ງ

4.7 นายອິລັງກົດ ຄຳໂສກາ บ້ານເລີກທີ 16 หมู่ 6 ບ້ານໃໝ່ພັດນາ ຕຳນັກຄະປາ
 อໍາເກອເມືອງ ຈັງຫວັດກາພສິນໜຸ້ງ

4.8 นายທອງອິນທົງ ຈັນກຽມາຕ ບ້ານເລີກທີ 239 หมู่ 16 ຕຳນັກສຳພານ
 อໍາເກອເມືອງ ຈັງຫວັດກາພສິນໜຸ້ງ

4.9 ນາງທອງດີ ຖູແລຮຣີ บ້ານເລີກທີ 109 ຕຳນັກທ່າສິນຄ້າ อໍາເກອເມືອງ
 ຈັງຫວັດກາພສິນໜຸ້ງ

5. ຈັງຫວັດຮ້ອຍເອັດ

5.1 นายບຸນູດາ ຫ້າຍຕີຣີ บ້ານເລີກທີ 56 หมู่ 4 ບ້ານເຢີດເໜືອງ ຕຳນັກປອ
 ກາຣ ອໍາເກອເມືອງ ຈັງຫວັດຮ້ອຍເອັດ

5.2 นายເຄີນ ສມຈິນດາ บ້ານເລີກທີ 39 หมู่ 5 ບ້ານສີແກ້ວ ຕຳນັກສີແກ້ວ
 อໍາເກອເມືອງ ຈັງຫວັດຮ້ອຍເອັດ

5.3 นายທອງຄໍາ ໄກຍກລ້າ บ້ານເລີກທີ 43 หมู่ 2 ບ້ານໂຄກກ່ອງ ຕຳນັກປອກ
 ອໍາເກອເມືອງ ຈັງຫວັດຮ້ອຍເອັດ

5.4 นายຂວັງດາ ພັນສີມາ บ້ານເລີກທີ 95 หมู่ 2 ຕຳນັກໜອນພອກ ອໍາເກອ
 ຜອກ ຈັງຫວັດຮ້ອຍເອັດ

5.6 นายทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์ บ้านเลขที่ 36 หมู่ 2 บ้านหนองพอก ตำบลหนองพอก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

5.7 นายบัญชา ชอบบุญ บ้านเลขที่ 97 หมู่ 10 บ้านหนองพอก ตำบลรอบเมือง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

5.8 นายทองคำ เศษนาเวช บ้านเลขที่ 98 หมู่ 4 บ้านโพธิ์สัย ตำบลโพธิ์สัย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

6. จังหวัดยโสธร

6.1 นายอาคม นามวathan บ้านเลขที่ 138 หมู่ 1 บ้านลุมพุก ตำบลลุมพุก อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

6.2 นายดา กາลสุวรรณ บ้านเลขที่ 9 หมู่ 5 บ้านโคกก่อง ตำบลลดงมะไฟ อำเภอกรายมูล จังหวัดยโสธร

6.3 นายบุญมี ศรีดี บ้านเลขที่ 14 หมู่ 5 บ้านโคกก่อง ตำบลลดงมะไฟ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

6.4 นายสมพงษ์ สมจิตร บ้านเลขที่ 10 หมู่ 3 ตำบลย่อ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

6.5 นายพิสิทธิ์ ประสาร บ้านเลขที่ 163 หมู่ 3 บ้านนาหลุ่ ตำบลนาแก อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

6.6 นางนุกาญจน์ โรมพันธ์ บ้านเลขที่ 68 หมู่ 10 บ้านปอแดง ตำบลนาบากเรือ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร

นอกจากนี้ยังพบว่า ช่างทำเครื่องడนตรีอีสานในด้านเพชร พบร่วม ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย ซึ่งมีจำนวน 31 คน และเพชรหญิง 1 คน ซึ่งมีสาเหตุหลายประการคือ ฝีมือทางช่างของเพชรชาย ดีกว่า การฝึกทำเครื่องడนตรีมากที่จะฝึกหัดกันเฉพาะผู้ชายเท่านั้น เนื่องจากมีเรื่องของกระบวนการบูชาครุเข้ามาเกี่ยวข้อง และวิธีการทำเครื่องడนตรีของช่างยังใช้วิธีการดั้งเดิมซึ่งใช้เครื่องมือแบบพื้นบ้านไม่ได้ใช้เครื่องทุนแรงจึงทำให้เหมาะสมกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง

อายุของช่างพบว่า ส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ใช้ช่วง 50-60 ปี ทำให้สัญนิชฐานได้ว่า ฝีมือทางช่างเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดและนำมาเป็นเวลากว่า มีผลทำให้ผลงานเหล่านั้นมีคุณภาพและแนวโน้มของอายุช่างยังพบอีกว่า มีช่างจำนวนมากที่มีอายุมากกว่า 60 ปี คืออยู่ในช่วง 60-70 ปี ซึ่งก็เป็นปัญหาในอนาคตว่าช่างเหล่านี้จะมีผู้สืบทอดหรือไม่ และทางเชิงธุรกิจจะทำให้ไม่มีศักยภาพในการผลิตที่สูงพอ เนื่องจากช่างเหล่านี้ส่วนใหญ่มีอายุมาก

การศึกษาพบว่า ช่างทำเครื่องడนตรีเหล่านี้มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ สถานภาพครอบครัวอยู่กันแบบมีครอบครัวทั้งหมด และมีบุตรครอบครัวละ 1-3 คน

เป็นส่วนใหญ่ และด้านประเภทของช่างทำเครื่องดนตรีพบว่า ส่วนใหญ่เป็นช่างทำแคน และ กลองยาร รองลงมาจะเป็นช่างทำพิณ ทำโปงลาง และโปงลางตามลำดับ

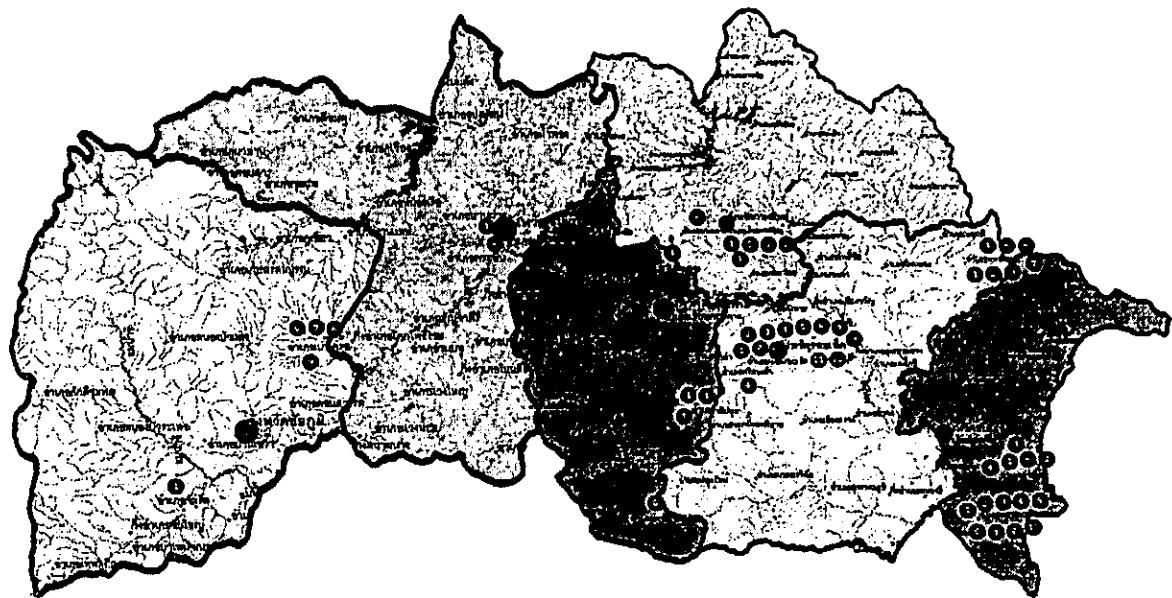
นอกจากนี้พบว่า แหล่งที่อยู่ของช่างเหล่านี้จะอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ในชนบทเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเกิดจากการอพยพย้ายถิ่นฐานของผู้คน โดยมีด้วยการอพยพบริเวณตามลั่น้ำชาเป็นหลัก อาชีพของช่างโดยส่วนใหญ่เป็นอาชีพเกษตรกรรม จะทำเครื่องดนตรีในเวลาว่างและ ในช่วงหน้าแล้ง แต่ก็มีช่างบางส่วนที่ทำเครื่องดนตรีขายอย่างเดียว ซึ่งจะเป็นผู้ที่มีอายุมากแล้ว ส่วนการใช้ชีวิตและวิถีชีวิตต่าง ๆ ยังคงมีความเชื่อเรื่องผี เรื่องดอนปู่ๆ ตลอดจนการทำบุญ ตามอีด 12 คลอง 14

ประวัติการเป็นช่างทำเครื่องดนตรี พบร่วมกับประวัติของการเรียนการเป็นช่างทำเครื่องดนตรีหลายประการ คือ 'ได้รับการถ่ายทอดจากครูช่างโดยตรง จากเพื่อน จากบิดาหรือครอบครัว และนอกจากนี้ยังฝึกการทำเครื่องดนตรีด้วยตนเอง จากการสังเกต จริงๆ และ ประยุกต์วิธีการทำเครื่องดนตรีจากเครื่องดนตรีชนิดหนึ่ง ไปเป็นอีกชนิดหนึ่ง รวมไปถึงการทำเครื่องดนตรีประเภทเครื่องประกอบจังหวะต่าง ๆ ก็สามารถทำได้เองเกือบทั้งหมด'

รายได้ส่วนใหญ่ของช่างมีรายได้พื้นสมควร สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ บางช่างก็จะทำอาชีพอย่างเดียวเลยก็มี บางช่างก็ทำเป็นอาชีพเสริมควบคู่ไปกับการทำการเกษตร โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการทำที่บ้าน ขายที่บ้าน ผู้ซื้อจะต้องมาสั่งทำและซื้อด้วยตนเอง แต่ในขณะเดียวกันพบว่า ช่างบางกลุ่มได้ขยายการผลิตให้มากขึ้นและส่งไปขายตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ในงานบุญ หรือฝ่ากษาختามร้านขายเครื่องดนตรีตามหัวเมืองต่าง ๆ สำหรับรูปแบบและเอกลักษณ์ของช่างแต่ละคน พบว่า รูปแบบของเครื่องดนตรีไม่แตกต่างกันมากนัก บางช่างจะทำสัญลักษณ์ที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองไว้บนเครื่องดนตรี เช่น ทำเต้าแคนแบบกันรอย เจาะตัวพิณแบบแกะสลักรูปใบโพธิ์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นที่เสียงที่มีคุณภาพ และสวยงาม

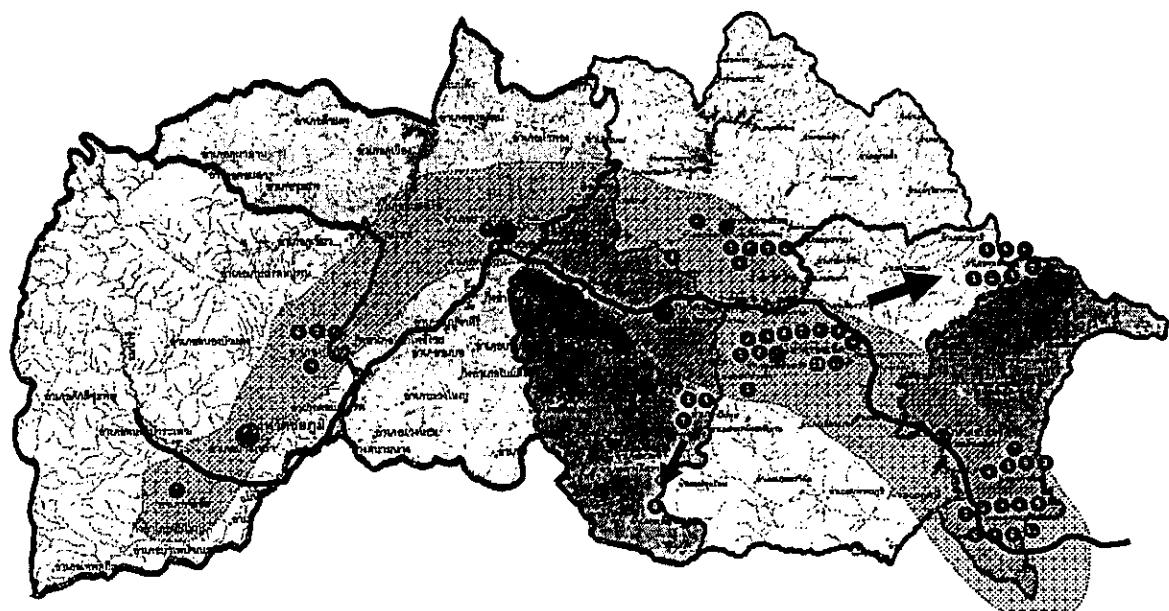
แผนที่แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดัตตรีพื้นบ้านอีสานในเขตลุ่มน้ำชา

จากการสร้างแผนที่แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดัตตรีพื้นบ้านอีสานในเขตลุ่มน้ำชา พบแหล่งวัฒนธรรมฯจำนวน 32 แหล่ง บางแหล่งทำเครื่องดนตรีชนิดเดียว แต่บางแหล่งอาจทำเครื่องดนตรีหลายชนิด ซึ่งได้กำหนดจุดของแต่ละแหล่งบนแผนที่ลุ่มน้ำชา ซึ่งประกอบไปด้วย จังหวัด 6 จังหวัด คือ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดยโสธร ซึ่งแหล่งวัฒนธรรมทางดนตรีเหล่านี้ได้กระจายตัวอยู่ทั่วไปตามลุ่มน้ำชา

ภาพ 74 แผนที่แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดินตรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำซี

จากการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของแต่ละแหล่งวัฒนธรรม พบว่า แหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดินตรีพื้นบ้านอีสาน เกือบทั้งหมดจะอยู่ในบริเวณพื้นที่ตามลำน้ำซีหรือบริเวณใกล้เคียง มีเพียง 2 แห่งเท่านั้นที่อยู่ไกลออกไป ซึ่งสันนิษฐานว่าเกิดจากการอพยพย้ายถิ่นฐานของช่าง หรือการได้รับอิทธิพลจากแหล่งวัฒนธรรมในพื้นที่อื่น เช่น ในอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด และในอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ภาพ 75 แสดงแหล่งวัฒนธรรมที่กระจายตัวตามลำน้ำซี

ข้อเสนอแนะ

1. ปัญหา ข้อจำกัด และอุปสรรคในการศึกษารั้งนี้

1.1 การศึกษาในภาคสนามเกิดปัญหาในหลายประการ เช่น ช่างไปทำงาน ทำไร่ ช่างไปขายเครื่องดูดซีดีต่างจังหวัด ช่างเลิกทำอาชีพนี้ไปแล้ว หรือไม่สามารถสอบถ้ามีได้จากบุคคลข้างเคียงหรือจากเอกสารต่าง ๆ เป็นต้น มีผลทำให้การเก็บข้อมูลบางพื้นที่กระทำไม่ได้ และยังไม่ครบคลุมทั้งหมดในพื้นที่ที่กำหนดไว้

1.2 เนื่องจากพื้นที่ลุ่มน้ำชีมีบริเวณครอบคลุมพื้นที่ 6 จังหวัด ทำให้ต้องเดินทางในระยะทางที่ไกลมาก ทำให้ใช้เวลานานในการสำรวจหน้าบ้านช่าง และใช้งบประมาณในการเดินทางมากเช่นกัน

1.3 การศึกษาในครั้งนี้มุ่งให้รู้เพียงแหล่งที่อยู่ของช่างชาวอีสานในลุ่มน้ำชีเท่านั้น ยังไม่ได้มุ่งศึกษาในด้านเชิงสังคมวิทยา มนุษยวิทยา ฯลฯ จึงอาจทำให้ข้อมูลด้านอื่น ๆ ไม่ปรากฏในผลการศึกษารั้งนี้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในครั้งนี้

2.1 การใช้แผนที่แหล่งวัฒนธรรมทางดูดซีดีจำเป็นต้องใช้คอมพิวเตอร์เพื่อใช้ในการสืบค้น เนื่องโปรแกรมที่สร้างขึ้นได้รับรวมไว้ในรูปแบบของฐานข้อมูล โดยเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้ต้องมีระบบปฏิบัติการวินโดว์ 95 ขึ้นไป

2.2 หากจะมีการเพิ่มเติมแหล่งวัฒนธรรมอื่น ๆ เพิ่มเติมในอนาคต ก็สามารถทำได้โดยการเพิ่มเติมแผนที่ และกำหนดจุดในแผนที่เพิ่มเติมได้

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

3.1 ข้อมูลที่ศึกษาในครั้งนี้มีขอบเขตเฉพาะแหล่งวัฒนธรรมที่เป็นที่อยู่ของช่างทำเครื่องดูดซีดีพื้นบ้านอีสานเท่านั้น ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาในประเด็นอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น

3.1.1 ควรศึกษาแหล่งวัฒนธรรมทางด้านศิลปินนักดูดซีดีพื้นบ้าน

3.1.2 ควรศึกษาแหล่งวัฒนธรรมศิลปินในแขนงอื่น ๆ เช่น หมอลำหมู่ หมอลำกลอน วงดูดซีดีหมอลำชีง ฯลฯ

3.2 ควรศึกษาแหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาดูดซีดีพื้นบ้านอีสานในพื้นที่อื่น เช่น ลุ่มน้ำมูล ลุ่มน้ำสังคโลก เป็นต้น

3.3 ควรใช้แนวทางการศึกษาในลักษณะเช่นนี้ ศึกษาแหล่งวัฒนธรรมทุกประเภท และทุกพื้นที่ของประเทศไทย เช่น ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำป่าสัก ลุ่มน้ำปิง ฯลฯ เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงและต่อขยายแผนที่ทางวัฒนธรรมให้ครอบคลุมทั้งประเทศไทย ในอันที่จะส่งผลดีต่อการศึกษาของนักดูดซีดีวิทยาในการศึกษาข้อมูลภาคสนามต่อไปในอนาคต อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์เชิงประวัติศาสตร์ของประเทศไทยให้คงอยู่ตลอดไป

บรรณาธิการ

บรรณาธิการ

กรมป่าไม้. (2536). เก้าสิบปี กรมป่าไม้. กรุงเทพฯ : กรมป่าไม้.

----- (2526). ไม้ที่มีทางเศรษฐกิจของไทย ตอนที่ 3. กรุงเทพฯ : ฝ่ายพฤกษาศาสตร์ ป่าไม้ กองบ่างป่าไม้.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2529). การปลูกและใช้ประโยชน์ไม้ใช้สอย. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2528). ดนตรีพื้นบ้านและศิลปะการแสดงของไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2529). ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ. 2529. กรุงเทพฯ : พรินดิ้งกรุปจำกัด.

กาสัก เดือนมาก. (2530, 26 ตุลาคม). ศิลปินแห่งชาติ. วัฒนธรรมไทย. หน้า 67-72.

กิตติพร วีรสุธิกุล และ พินกนก วีรสุธิกุล. (2542). ภูมิศาสตร์ท่องเที่ยวภาคอีสาน เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร. เค.พี. โปรดักส์.

โภเมน บุญไชย. (2542). พัฒนาการชุมชนผู้แม่บ้านท่าโค้ร อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

โภศล บุตనุ. (2542). การประกอบอาชีพทำข้องของชาวตำบลทรายมูด อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2530). ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ. 2529. กรุงเทพฯ : อาร์เจนทรินดิ้งกรุป.

คำผล กองแก้ว. (2521). โปงลาง. นิทรรศการไทยอีสานบ้านเรา. หน้า 78-82.
อุบลราชธานี : วิทยาลัยครุภัณฑ์อุบลราชธานี.

ชาตุรงค์ มนตรีศาสตร์. วิชานากุศลป์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2517.

จินดนา ดำรงเลิศ. (2533). วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เจริญชัย ชนไพรโจน. (2526). ดนตรีพื้นบ้านอีสาน. มหาสารคาม : ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

----- (2526). ดนตรีและการละเล่นพื้นฐานอีสาน. มหาสารคาม : ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

----- (2526). ดนตรีไทย. มหาสารคาม : ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

ชะวัชชัย ภาติณธุ. (2532). ศิลปะศิลปิน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

- ข้านาย แสงเนว. (2537, 10 พฤศจิกายน). ไปดูนายอ่ำເກອນັກອຸ່ຽນດຽວື່ນເມືອງອີສານ
ທຶນຄຽບນມ. ສຍາມຮູ້. ໜ້າ 7.
- ฉัตรพงศ์ ອິນທຖາທີ່. (2541). ການກໍາໄປໆລາງກັບວິທີ່ສົວິດຂອງໝາວນ້າໃນເຊດອໍາເກອນເມືອງ
ຈັງຫວັດກາພສິນຫຼຸ. ວິທີຍານີພົນ໌ ຄສ.ມ. (ໄທຍຄດີຕຶກໝາ). ມາຫາສາກາມ :
ບັນທຶດວິທີຍາລັບ ມາຫວິທີຍາລັບມາຫາສາກາມ. ຕ່າຍເອກສາກ.
- เดชา ພາວະນາວງົດ. (2538, 11 ດຸລາມຄມ). ພມທອນ ສກຸລໄທຢ ມອລຳພູຍ່ຍ່ອຍຫັວດອຸດາລ
ສຍາມຮູ້. ໜ້າ 18.
- ทรงคุณ ຈັນທර. (2534, 24-30 ຂັນວາຄມ). ອາຮຍຮຣມລຸ່ມນ້ຳເໜີ. ອີສານຕຶກໝາ. 4(1).
- ทรงเดช ແສນິລ. (2536). ໂປ່ງລາງຈັງຫວັດກາພສິນຫຼຸ. ວິທີຍານີພົນ໌ ຄສ.ມ. (ໄທຍຄດີຕຶກໝາ).
ມາຫາສາກາມ : ບັນທຶດວິທີຍາລັບ ມາຫວິທີຍາລັບມາຫາສາກາມ. ຕ່າຍເອກສາກ.
- ทองหล่อ ທັກດີສຸຮະ. (2529, 20 ຂັນວາຄມ). ເປັນ ດຣ. ເພຣະກາຣທໍາແຄນ. ມຕື່ນສຸດສັບ/ດາරີ.
11(152) : 50-53.
- ทิงค์ເນີດ. (2546). MapMagic. ຮະບນສາງສະເໜີກົມືກາສຕ່ຣ໌ (G/S). (ຕີດີ).
- ນໍາພວລີໍ ກິຈຈັກຫຼັກ. (2528). ກົມືກາສຕ່ຣ໌ກາຮັດຕັ້ງຄືນຫຼານ. ກຽງເທິພຍ : ໂອເດີຍນສໂດຣ.
- ແນວຮັດນີ້ ພົງຜິ່ໄພບູລີໍ. (2533). ຕິລປະໄທຢ. ກຽງເທິພຍ : ຕິລປະວັດນຮຣມ.
- ນຸ້ມູເລີຕ ຈັນທර. (2531). ແຄນ : ດັນດຽວື່ນເມືອງກາຄອີສານ. ກຽງເທິພຍ : ໂອເດີຍນສໂດຣ.
- ประจິດ ພັຊຣິນກົກສັກດີ. (2536, ມີນາຄມ). ໂປ່ງລາງ-ແພຣວາ ອຸ່ກາພສິນຫຼຸມາ 200 ປີ. ແນ້ນສຸດ
ສັບ/ດາරີ. 1(39) : 50-51.
- ประเทือง ຄລ້າຍສຸນຮຣົດ. (2531). ຮ້ອຍກອງໝາວນ້ານ. ກຽງເທິພຍ : ໂອເດີຍນສໂດຣ.
- ປະຈຸບັນ ວັນຊູເພລາ. (2529). ດັນດຽວື່ນຂ່າວຂອງອີສານ. ກາຮລະເລັ່ນພື້ນມັນຄູນຍັ້ງຄືດຕິລປີ.
ໜ້າ 29-31. ກຽງເທິພຍ ຄູນຍັ້ງຄືດຕິລປີ ຮານາກາຮຽງເທິພຍ ຈຳກັດ.
- ປະຈຸບັນ ເຈັດນີ້. (2539, 14 ກຸມພາພັນ໌) ຂ້າຍບົດິນທີ່ ສາລີພັນ໌ ຜູ້ສືບສານວັດນຮຣມກູ່ໄທ. ພ່າວສດ.
ໜ້າ 22.
- เปล້ອງ ຈາຍຮັກມື. (2533). ນິກຣະກາຮແລກການແສດຖະກິລປະວັດນຮຣມຂອງສຖານຕຶກໝາໃນສັກດ
ກຣມຄືຄປາກປີ 2533. ກຽງເທິພຍ : ຮຸ່ງຕິລປກາຮປິມປົກ.
- ພາສູນ ປະບູຮູເວັບ ແລະ ຄະຕິກໝານີເທັກ. (2525). ຮາຍງານກາຮສໍາວັງຂ່າງຝີມືອັຈ້ນຫວັດໜລນຸ້ງ.
ສໍານັກງານກາຮປະດົມຕຶກໝາຈັງຫວັດໜລນຸ້ງ. ຄູນຍັ້ງວັດນຮຣມຈັງຫວັດໜລນຸ້ງ.
- ພຣພິມລ ມຸກສີທີ່. (2533). ແຫ່ງສະເໜີກາທາງວັດນຮຣມ. ທີ່ຮະລິກສ່ງເສີມຕິລປະວັດນຮຣມໄກໝ
ຄຣັງທີ 13. ໜ້າ 23-27. ມາຫາສາກາມ : ໂຮງພິມພອກິຫາດີ.
- ພຣມ ວິວຄັນ໌ ແລະ ສຸພຣຣະນ ອຸ່ກົມຈານ. (2536, 30 ກັນຍາຍນ). ປີ່ຜູ້ໄທ. ໄກຍຮູ້. ໜ້າ 11.
- ພລສັກດີ ຈີຣໄກຮຕີ. (2533). ວັດນຮຣມພື້ນມັນກັບການພັດນາຫນບອີສານ : ກາຮຮວນຮມ
ເອກສາກທາງວິຊາກາຮ ຜົດງານວິຈີຍແລກຂ້ອມລົ້ມພື້ນຫຼານເກີ່ຍວກກັບວັດນຮຣມເພື່ອໃຊ້
ປະຈິບຕິກາຮໃນໂຄຮກກາຮອີສານເຂົ້າວ. ກຽງເທິພຍ : ມາຫວິທີຍາລັບຄຣິນຄຣິນກຣິໂຮລ
ປະສານມີຕົກ.

- พระยาอนุมานราชชน. (2517). การศึกษาศิลปะและประเพณี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญกิจ.
- ไฟบูลย์ ดรีเดช. (2532). การศึกษาเขตคิดเห็นตรีพื่นบ้านอีสานของนักศึกษาวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือในสหวิทยาลัยอีสานเหนือ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ธนา อินทร์เหล่าไหญ่. (2540). น้ำกับการดำรงชีวิตของชาวบ้านคูเดือ ตำบลแวงแม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา).
- มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- รัตนา รุจิรกุล. (2525). ภูมิศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ : โอดี้ยนสโตร์.
- เรืองศักดิ์ ละทัยนิล. (2534, 28 มกราคม). ดนตรีพื้นบ้านที่ชาวอีสานกำลังจะลืม. แนวหน้า. หน้า 2.
- วิโรจน์ ทีบแก้ว. (2529). ประวัติศาสตร์อีสานบริเวณลุ่มน้ำชีตอนกลาง ระหว่าง พ.ศ.2325-2443. ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ภาษาไทย. มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- วีณา วีสเพญ. (2524). แนวทางการสืบทอดเพลงพื้นบ้านอีสาน. เอกสารสัมมนาเพลงอีสาน. หน้า 1-19. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ มหาสารคาม.
- ศักดิ์ระพี สีมาวัน. (2528, กุมภาพันธ์). ช่างสิน แก่แสง ผู้สร้างสรรค์เครื่องดนตรีพื้นบ้านแห่งบ้านนาบัว กันทรลักษณ์. ศิลปวัฒนธรรม. 23(12) : 140-143.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2524). การพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- สถาบันทักษิณคดีศึกษา. (2529). การสำรวจช่างฝีมือพื้นบ้าน. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ สงขลา. ถ่ายเอกสาร.
- เศรษฐ วรคามวิชัย. (2537). สมบัติอีสานได้ครั้งที่ 6. มหาสารคาม : สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2528). เชิดชูเกียรติศิลปินพื้นบ้านดีเด่น. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สันทนา ทิพวงศ์. (2535). เครื่องดนตรีในวรรณกรรมอีสาน. ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ภาษาไทย : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- สาร สาระทัศนานันท์. (2531). การละเล่นพื้นบ้านท้องถิ่นจังหวัดเลย. เลย : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย วิทยาลัยครุภัณฑ์.
- สำเร็จ คำโมง. (2522). ดนตรีอีสาน. มหาสารคาม : ภาควิชาดนตรีศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ วิทยาลัยครุภัณฑ์.
- (2535). เพลงขับร้องไทย-ลาว. มรดกอีสาน. หน้า 106-107. มหาสารคาม : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏมหาสารคาม, 2535.

- สำเร็จ คำโมง. (2537). ดนตรีอีสาน : แคนและเครื่องดนตรีอีน ๆ ที่เกี่ยวข้อง. มหาสารคาม : สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- ศิริวัฒน์ คำวันสา. (2521). อีสานคดี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไพบูลย์.
- สุขาวดี สุกโตยะ. (2523, ธันวาคม). โปงลาง. มิตรครู. 13(156) : 65-66.
- สุชิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2525). วัฒนธรรมพื้นบ้านแนวปฏิบัติในภาคใต้. สงขลา : สถาบันทักษิณเดีศึกษา.
- สุวิทย์ ชีรศาสดํา และคณะ. (2528). ประวัติศาสตร์เครழ្យกิจลุ่มแม่น้ำชีดังแต่ พ.ศ. 2475-2528. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สุรศักดิ์ พิมพ์เสน. (2533, กุมภาพันธ์). แคนมหัศจรรย์แห่งดนตรีอีสาน. สารคดี. 5(60) : 91-99.
- สุรัตน์ วรวงศ์รัตน์. (2525). การวิจัยสำรวจบุคลากรทางวัฒนธรรมในท้องที่จังหวัดสกลนคร. สกลนคร : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครุสกลนคร.
- เสรี หวังในธรรม. (2525). ดนตรีในพระธรรมวินัย. นาฏศิลป์และดนตรีไทยศูนย์สังคีตศิลป์. หน้า 232-239. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.
- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. (2533). ภูมิศาสตร์อีสาน. มหาสารคาม : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- อร่ามจิต ชินช่าง. (2531). กาพย์เชิงนังไฟ : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร. ปริญญาบัณฑิตนิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- อุ่รามย์ จันทมาลา. (2542). บทบาทของศิลปินดนตรีพื้นบ้านของสกาวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ดกับการสืบทอดวัฒนธรรม. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- Malm William P. (1967). Music Cultures of the Pacific, the North East, and Asia. Englewood Cliffs. New Jersey : Practice-Hall Inc.,.
- Terry E. Miller. (1977). Kaen playing and mawlum singing in northeast thailand. America : Indiana University.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

**แบบสัมภาษณ์ช่างทำเครื่องดูดตี
โครงการวิจัยเรื่อง แหล่งการยัธรรมทางดูดตีพื้นบ้านอีสาน ในลุ่มน้ำซี**

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ..... นามสกุล.....
2. อายุ..... ปี
3. (เกิด)วัน.....เดือน.....ปี.....
4. การศึกษาสูงสุด.....
5. สถานะภาพ โสด มีครอบครัว หย่าร้าง
6. จำนวนบุตร..... คน
7. ชื่อคู่สมรส..... อายุ..... ปี อารีพ.....
8. ที่อยู่ปัจจุบัน.....

หมายเลขอร์คัพ.....

6. ภูมิลำเนาเดิม.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

1. ประวัติหมู่บ้านและพัฒนาการของชุมชน.....

.....

.....

.....

2. วิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน.....

.....

.....

.....

3. คติความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณี.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพ

1. ประวัติบุคคล และการเรียนรู้การเป็นช่าง.....

.....

.....

.....

.....

2. ประสบการณ์ทางช่าง.....

.....

.....

.....

.....

3. เทคนิคการทำเครื่องดนตรี.....

.....

.....

.....

.....

4. การตลาด

4.1 จำนวนเครื่องดนตรีที่ผลิตต่อเดือน..... ชิ้น

4.2 ค่าใช้จ่ายและดันทุนในการผลิตต่อเดือน..... บาท

4.3 รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือน..... บาท

4.4 สถานที่ในการจำหน่าย.....

.....

.....

.....

4.5 วิธีในการจำหน่าย.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ผลผลิตเครื่องดันตรีมีอะไรบ้าง

ตอนที่ 5 รูปแบบและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของช่าง

ตอนที่ 6 กារવາດ กារพถายที่เป็นลักษณะเด่นของช่างคนนี้

ตอนที่ 7 แผนที่บ้าน

6 ศิลปิน/ช่าง คนอื่นที่รู้จัก

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

นาย/นาง/นางสาว..... เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายบิยพันธ์ แสนทวีสุข เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่..... หมู่..... บ้าน..... ตำบล.....
 อำเภอ..... จังหวัด.....
 เมื่อวันที่..... เดือน..... พ.ศ.2546 เวลา..... น.

ภาคผนวก ๙.

ขั้นตอนและเทคนิคบริการทำเครื่องดูดทรีพีนบ้านอีสานในลุ่มน้ำซี

ภาคผนวก ข
ขั้นตอนและเทคนิควิธีการทำเครื่องดูดพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำชี

จากการศึกษาเทคนิคและวิธีการทำเครื่องดูดพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำชี พบว่า มีเครื่องดูดที่ทำให้เกิดทำงานอยู่ 6 ชนิด ที่มีกระบวนการและเทคนิคการทำเครื่องดูดที่เป็นเอกลักษณ์ และเทคนิคเฉพาะตัว ผู้วิจัยจึงขอสรุปใน 6 ชนิด คือ โปงลง พินป่อง พินไฟฟ้า พินเบส กลอง และซอ ส่วนชนิดอื่น ๆ ส่วนใหญ่เป็นเครื่องประกอบจังหวะซึ่งไม่มีเทคนิคอะไรมากนัก จะแตกต่างกันเฉพาะที่รูปร่างรูปทรงเท่านั้น

วิธีการและขั้นตอนการทำโปงลง

1. การเตรียมเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการทำโปงลงส่วนใหญ่จะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในงานช่างไม้ทั่วไป เครื่องมือบางชนิดก็นำมาดัดแปลงเพื่อให้สะดวกและเหมาะสมกับการใช้งาน โดยเป็นเครื่องมือที่มีวิธีการและลักษณะการใช้งานที่ไม่ซับซ้อนได้แก่

1.1 เลือยเครื่องหรือเลือยวงเดือน เป็นเครื่องมือที่ดัดแปลงขึ้นใช้เองเพื่อให้เกิดความสะดวก และเหมาะสมกับการใช้งาน โดยเลือยเครื่องหรือเลือยวงเดือนนี้จะมีกระดาษทรายที่จะอยู่บนแท่นเครื่องเดียวกัน ติดตั้งไว้ที่ปลายของเพลาเหล็กด้านล่าง ใช้มอเตอร์ไฟฟ้าปั่นให้หมุน ใช้สำหรับเลือยหรือดัดไม้ให้มีขนาดและความยาวตามต้องการ

1.2 สวน เป็นเครื่องมือช่างที่พบทึนใช้งานกันอยู่ทั่วไป ลักษณะการใช้งานจะใช้สำหรับเจาะลูกโปงลงแต่ละลูกจากด้านหนึ่งให้ทะลุไปอีกด้านหนึ่ง เพื่อจะได้ใช้เชือกในล่อนสองผ่านและร้อยลูกโปงลงให้รวมกันเป็นผืน สวนที่ใช้งานจะมีอยู่ 2 ชนิดด้วยกันคือ สวนมือ และสวนไฟฟ้า ซึ่งในปัจจุบันนิยมใช้สวนไฟฟ้าน่องจากใช้งานได้สะดวก และมีความรวดเร็ว

1.3 เครื่องกลึงไม้ เป็นเครื่องมือที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ ใช้สำหรับกลึงลูกโปงลงให้เป็นแท่งกลม ให้ได้ขนาดตามสัดส่วนที่ต้องการก่อนจะนำไปตากเพื่อปรับและตกแต่งเสียงต่อไป เครื่องกลึงไม้นี้ปัจจุบันนิยมนำมาใช้มาก เนื่องจากทำให้ผิวของลูกโปงลงราบรื่นและกลมกลึงสวยงาม อีกทั้งยังมีความสะดวกในการใช้งานเจิงทำให้เกิดความรวดเร็ว และประหยัดเวลาในการทำงาน ตลอดจนได้ปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น

1.4 มีด เป็นเครื่องมือในการทำโปงลงอีกชนิดหนึ่ง มีขนาดยาวประมาณ 12-18 นิ้ว ลักษณะการใช้งานจะใช้สำหรับถากลูกโปงลงให้วางงับเข้าเพื่อปรับตกแต่งและเทียบเสียงของลูกโปงลงให้ได้ระดับเสียงตามที่ต้องการ มีดที่ใช้สำหรับถากลูกโปงลงนั้นคือมีดพราหรือมีดอีได้ที่พบทึนและมีใช้อยู่ทั่วไปตามบ้านเรือนของชาวอีสาน

1.5 ขวน เป็นเครื่องมือในการทำโปงลงอีกชนิดหนึ่ง ลักษณะการใช้งานจะใช้สำหรับผ่าหรือถากไม้ที่ใช้ทำโปงลง ขวนเป็นเครื่องมือที่พบทึนและมีใช้อยู่ทั่วไปตามบ้านเรือนของชาวอีสาน

1.6 กระดาษทราย กระดาษทรายส่วนใหญ่จะเป็นกระดาษทรายชนิดหยาบ เพื่อที่จะขัดและขูดผิวไม่ได้ดี กระดาษทรายจะใช้ประโยชน์สำหรับขัดผิวของลูกโปงลางให้ราบรื่น ไม่ให้มีปุ่มปมหรือเสี้ยนໄแม้ ในการใช้งานนั้นช่างโปงลางได้ตัดแปลงเอกสารกระดาษทรายไปติดตั้งไว้กับเลือยเครื่องหรือเลือวยางเดือน โดยใช้มอเตอร์ไฟฟ้าเป็นตัวบันให้หมุนเพิ่มความสะดวกในการใช้งานมากยิ่งขึ้น ลักษณะการใช้งานจะใช้สำหรับขัดภายในห้องจากการถากด้วยมีดเพื่อให้ผิวน้ำเรียบ หรือภายในห้องจากที่มีการเทียนเสียงของลูกโปงลางแล้ว หากพบว่ามีระดับเสียงที่ไม่ถูกต้อง ช่างโปงลางจะใช้กระดาษทรายขัดและขูดผิวของลูกโปงลางให้เว้าบางเข้าจนกว่าจะได้ระดับเสียงที่ถูกต้อง ซึ่งจะใช้วิธีนี้เฉพาะกรณีที่ลูกโปงลางมีเสียงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น หากเสียงของลูกโปงลางเพียงไปจากระดับเสียงที่ต้องการมากจะต้องตัดหรือถากปรับเสียงใหม่

1.7 ลับเมตร เป็นเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในงานช่างทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานช่างໄแม้ เรียกได้ว่าเป็นอุปกรณ์ที่ช่างไม่จำต้องมีและพกติดตัวตลอดเวลาในการทำงาน แผ่นสายวัดจะมีลักษณะเป็นโลหะบางๆ ขนาดกว้างประมาณ 1.5 เซนติเมตร บนแผ่นสายวัดจะมีมาตราวัดอยู่ 2 มาตรา ด้านหนึ่งแสดงมาตราวัดเป็นนิ้ว ส่วนอีกด้านหนึ่งแสดงมาตราวัดเป็นเซนติเมตร แผ่นสายวัดนี้เมื่อใช้งานเสร็จแล้วจะม้วนเก็บไว้ในตลับเพื่อความสะดวกในการใช้งาน และการจัดเก็บจึงเป็นที่มาของชื่อลับเมตรที่รู้จักกันดี

1.8 ชอร์ล์ก หรือดินสอ ใช้ขัดเส้นทำเครื่องหมายในการตัดและเจาะ

1.9 ไม้บรรทัด/ไม้หรือเหล็กยาวๆ ใช้รองขิดเส้นโดยวางทับไปกับลูกโปงลางทั้งหมดแล้วใช้ชอร์ล์กหรือดินสอขิดเส้น

2. การเตรียมวัสดุ การเตรียมวัสดุสำหรับทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน วัสดุส่วนใหญ่จะเป็นไม้เนื้อแข็ง และไม้ໄไฟ ซึ่งหาได้ตามท้องถิ่น ปัจจุบันหาได้ยากมากขึ้น

2.1 ไม้ วัสดุที่นำมาทำโปงลางจะนิยมใช้ไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ประดู่ ไม้พะยุง ไม้ตะเคียน และไม้มะหาด สาเหตุที่ไม่นิยมใช้ไม้เนื้ออ่อนเนื่องจากว่า เมื่อตีไปนานๆ เนื้อไม้จะบวม เปื่อยยุบ และหลุดออกเป็นริ้ว ทำให้เสียงของลูกโปงลางเพี้ยนไป ไม้ที่นิยมนิยมนำมาทำโปงลางมากที่สุด คือ "ไม้มะหาด" เนื่องจากให้เสียงดังนุ่มนวลมากที่สุด อีกทั้งเป็นไม้ที่พบเห็นมีอยู่ทั่วไปในป่าไม้มีเมืองไทย โดยเฉพาะในบริเวณภาคอีสาน

ไม้มะหาดเป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ชนิดหนึ่ง ผลลัพธ์ผลมะปรางแต่ผิวนุ่ม ผลิตใบสีเขียวเมื่อสุกจะมีสีส้ม มีรสเบรี้ยวๆ หวานๆ ไม้มะหาดเป็นไม้ที่ช่างโปงลางนิยมนำไปใช้ทำโปงลางมากที่สุด โดยเฉพาะหากเป็นต้นมะหาดที่ด้วยยืนต้นยังนานยิ่งดี เพราะเนื้อไม้จะแห้งสนิท และไม่อุ้มน้ำไว้ในลำต้น ไม้มะหาดมีด้วยกัน 3 ชนิด คือ

1. ไม้มะหาดทอง เป็นไม้ที่มีคุณสมบัติดีที่สุด แต่ค่อนข้างจะหายาก มักพบอยู่ตามแนบเทือกเขาภูพาน สีของไม้จะออกสีแดงๆ

2. ไม้มะหาดเข็มวาย หาได้ง่ายพบเห็นอยู่ทั่วไปในจังหวัดกาฬสินธุ์ สีของไม้จะออกสีดำ

3. ไม้มะหาดน้ำผึ้ง หาได้ง่ายเช่นเดียวกับไม้มะหาดขี้ควาย สีของไม้จะออกสีเหลือง

ไม้มะหาดเป็นไม้ที่มีคุณลักษณะพิเศษ กส้าวคือ เนื้อไม้จะเหนียวและแข็งไม่ปรัดแตกเป็นเสี้ยน เมื่อแห้งแล้วนำไปเคาะจะมีเสียงดังกังวานตีมาก ยิ่งเป็นไม้มะหาดจากดันที่ยืนตายยิ่งให้เสียงดีเป็นพิเศษ ช่างโปงลงบนคนถึงกับลงทุนดัดเชาะเพราหากดันมะหาด แล้วปล่อยให้ยืนตายก่อนโคงลงมาทำลูกโปงลง และในตอนที่ปล่อยให้ไม้ยืนต้นตายนั้นตนเองจำเป็นต้องเฝ้ารักษาป้องกันไม่ให้คนอื่นมาขโมยตัดไปทำฟินเสียก่อน ในการทำโปงลงแต่ละผืนนั้นเสียงของโปงลงจะมีความกังวานไฟเราะหรือไม่ขึ้นอยู่กับวิธีการทำของช่างโปงลง และสิ่งสำคัญอีกอย่างก็คือ คุณสมบัติของไม้ ดังนั้นไม้ที่จะนำมาทำโปงลงจึงต้องมีการคัดเลือกเป็นพิเศษ ซึ่งไม้ที่ดีและเหมาะสมที่จะนำมาทำโปงลงจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นไม้ที่แก่จัด มีอายุมากประมาณ 50 ปีขึ้นไป มีลำต้นขนาดใหญ่
2. เป็นไม้ที่ด้วยมานานแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี เนื้อไม้แห้งสนิท เปลือกกระพี้หลุดหายไปหมด เหลือแต่แก่นไม้ ไม่เป็นโพรงหรือถูกตัวด้วงแมลงเจาะใช้ เนื้อไม้แน่นแข็ง
3. เนื้อไม้แกร่งมีน้ำหนักมากปราศจากปูมปมต่างๆ เสียนไม้ตรงไม่ประสานกันยุ่งเหยิง ถ้าหากหือดดูจะมีผิวเป็นมัน
4. สีของเนื้อไม้เป็นสีน้ำตาลเข้ม หรือถ้าเป็นสีดำยิ่งดี
5. เป็นไม้ที่เกิดในดินอุดมสมบูรณ์ เช่นตามป่าใหญ่ จะมีคุณภาพดี
6. เสียนไม้หรือเซลล์ไม้ตรงไม่คล่อง ไม่มีปูมปมหรือที่ชาวอีสานเรียกว่าดาไม้ และต้องไม่ใช้ส่วนที่เป็นคาดไม้ หรือมีกึ่งยื่นออกไป
7. ไม่ใช้เนื้อไม้ไม่เหมือนกันในลูกเดียวกัน คือ ไม้บางหอนจะมีเนื้อไม้เลวแทรกอยู่ ซึ่งอาจเกิดจากโรคภัยหรือการเจริญเติบโตของเนื้อไม้ผิดปกติอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้ามีเนื้อไม้ชนิดนี้ต้องเหลาออกให้หมด ไม่เช่นนั้นเสียงจะไม่ไฟเราะ เพราะความถี่ของเสียงของไม้ทั้งสองจะขัดกันเนื่องจากความหนาแน่นต่างกัน

2.2 เชือก ใช้ร้อยลูกโปงลงเรียงกันให้เป็นผืน เชือกที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นเชือกในส่วนพระบาทง่ายสะดวกและทนทาน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.7-0.8 เซนติเมตร

3. ขั้นตอนการทำโปงลง

3.1 การขึ้นรูป การทำโปงลงในขั้นตอนแรก จะเริ่มจากการขึ้นรูปโปงลงก่อน โดยช่างโปงลงจะพิจารณาคัดเลือกหอนไม้ที่ดักแห้งได้ที่แล้วนำมาขึ้นรูปแบ่งเป็นขั้นตอนได้ดังนี้ คือ

3.1.1 ผ่าไม้ออกมาเป็นแผ่นหนาประมาณ 8 เซนติเมตร การผ่าจะใช้ขวนผ่าหอนไม้จากเปลือกนอกเข้ามา การผ่านจะต้องใช้ คน 2 คน คนหนึ่งจะเป็นคนจับขวนไว้ในตำแหน่งที่ต้องการอีกคนหนึ่งจะใช้ค้อนหรือขอนไม้ตีลงไปที่หัวขวน

**3.1.2 นำไม้ที่ผ่าไว้มาตัดโดยใช้เครื่องมือคีอิลีอย่างเดือนหรือเลือยไฟฟ้า
แล้วแต่กรณี ให้ได้ขนาด 8X8 เซนติเมตร**

**3.1.3 ใช้มีดถากเหลี่ยมและมุมออกให้กลมกลึงเป็นรูปทรงกระบอก ช่องช่าง
ไปทางจะค่อยๆถากออกทีละน้อย เพื่อลบเหลี่ยมและมุมออก ให้ลูกโปงลงจะมีผิวเรียบและกลม
กลึงมากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ ช่องในขันตอนนี้เป็นการขันรูปเพียงคร่าวๆ เท่านั้น การถากนี้
ช่างโปงลงจะพันสักดก่อนที่จะถากเพื่อป้องกันไม้ให้มีดถากเข้าเนื้อไม้มากเกินไป**

**3.1.4 เมื่อถากขึ้นรูปอย่างคร่าวๆ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ช่างโปงลงจะนำห่ออน
ไม้ที่ถากไว้นั้นไปเข้าเครื่องกลึงไม้ให้ได้รูปทรงที่กลมกลึงมากยิ่งขึ้น วิธีการกลึงจะทำโดยนำห่ออน
ไม้ไปวางที่แท่นเครื่องกลึงแล้วหมุนเกลียวโนดยืดเอาไว้ให้แน่น จากนั้นจึงค่อยเปิดเครื่อง เมื่อ
เครื่องกลึงทำงานมอเตอร์ไฟฟ้าจะชุดให้ห่อนไม้ที่ยืดไว้หมุน จากนั้นช่างจะใช้ใบมีดไปจ่อใกล้ๆ
กับห่อนไม้ และกดใบมีดลงไปให้ชุดผิวของเนื้อไม้ที่กำลังหมุน ใบมีดจะชุดผิวของเนื้อไม้ที่ถากขึ้น
รูปไว้คร่าวๆ ช่องยังไม่ค่อยราบเรียบดีนักให้ลอกหลุตออก และมีผิวที่รำเรียน เมื่อช่างโปงลงเห็น
ว่าบริเวณที่ชุดนั้นราบเรียบและกลมกลึงสวยงามดีแล้วก็จะเลื่อนไปทำในลักษณะเช่นเดียวกันนี้ใน
บริเวณอื่นๆ จนกระทั่งทุกส่วนของห่อนไม้นั้นกลมกลึงแล้วใช้กระดาษทรายขัดให้ราบเรียบ
สวยงาม หลังจากนั้นจึงนำเอาห่อนไม้ห่อนอื่นๆที่เหลือมากกลึงในลักษณะและวิธีการเดียวกันจน
ครบหมดทุกห่อนก็จะได้ลูกโปงลงที่กลมกลึงสวยงาม พร้อมที่จะนำไปสู่การทำในขันตอนต่อไป**

**3.2 การตัดลูกโปงลง เมื่อขึ้นรูปไม้จนได้รูปทรงตามต้องการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว
ต่อจากนั้นช่างโปงลงจะนำเอาไม้ที่ได้มาวางเรียงกัน 12 ลูก เพื่อที่จะทำการวัด และตัดให้ได้
ขนาดตามต้องการ โดยมีหลักการง่ายๆ คือ วัดขนาดความยาวของลูกแรกและลูกสุดท้ายเสียก่อน
ลูกแรกซึ่งเป็นลูกที่มีขนาดใหญ่ที่สุดจะมีความยาว 60 เซนติเมตร ลูกสุดท้ายซึ่งเป็นลูกเล็กที่สุด
จะมีความยาวเท่ากับครึ่งหนึ่งของลูกแรก คือ 30 เซนติเมตร เมื่อวัดขนาดความยาวของลูกแรก
และลูกสุดท้ายเสร็จเรียบร้อยแล้ว ต่อจากนั้นช่างโปงลงจะใช้ไม้หรือเหล็กยาวๆ วางทับลูก
โปงลงไว้แล้วใช้ขอสกหรือดินสองขีดเส้นจากลูกแรกผ่านลูกต่างๆ ไปยังลูกสุดท้าย และทำเช่นนี้
ทั้งสองด้าน หลังจากนั้นจึงใช้เลือydัดลูกโปงลงตามรอยที่ขีดเอาไว้จะได้ขนาดและสัดส่วน
โดยประมาณดังนี้**

ลูกที่ 1	ความยาว 60 เซนติเมตร
ลูกที่ 2	ความยาว 56 เซนติเมตร
ลูกที่ 3	ความยาว 54 เซนติเมตร
ลูกที่ 4	ความยาว 51 เซนติเมตร
ลูกที่ 5	ความยาว 48 เซนติเมตร
ลูกที่ 6	ความยาว 45 เซนติเมตร
ลูกที่ 7	ความยาว 43 เซนติเมตร
ลูกที่ 8	ความยาว 40 เซนติเมตร

- ลูกที่ 9 ความยาว 37 เซนติเมตร
 ลูกที่ 10 ความยาว 35 เซนติเมตร
 ลูกที่ 11 ความยาว 33 เซนติเมตร
 ลูกที่ 12 ความยาว 30 เซนติเมตร

การตัดลูกโป่งลาง จะใช้เลือยงเดือนในการการตัด ในการตัดนั้นช่างโป่งลาง จะค่อยๆ หมุนลูกโป่งลางในขณะตัดไปด้วย

3.3 การถากและเทียบเสียง ความหนานางของส่วนที่ลูกถากนั้นยึดหลักทฤษฎีว่า

3.3.1 ถ้าลูกโป่งลางยาวเท่ากันแล้วถากให้มีความหนาเท่ากันย่อมให้ระดับ

เสียงเท่ากัน

3.3.2 ถ้าลูกโป่งลางยาวเท่ากันแล้วถากให้มีความหนาไม่เท่ากัน ลูกบางกว่า

ให้ระดับเสียงต่ำกว่า

3.3.3 ถ้าลูกโป่งลางยาวไม่เท่ากันแล้วถากให้มีความหนาเท่ากัน ลูกที่ยาวกว่าย่อมให้ระดับเสียงต่ำกว่า

3.3.4 ถ้าลูกโป่งลางยาวไม่เท่ากันแล้วถากให้มีความหนาไม่เท่ากัน ลูกที่ยาวกว่าและบางกว่าย่อมให้ระดับเสียงต่ำกว่ามาก

3.3.5 ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของส่วนกลมของห่อนไม้ที่เหลือไว้เจรูร้อย เชือกนั้นไม่มีผลต่อระดับเสียง แต่มักใช้ห่อนขนาดใหญ่กว่าทำลูกโป่งลางที่ยาวกว่าและให้ระดับเสียงต่ำกว่า เพื่อทำให้โป่งลางทั้งผืนมีรูปลักษณ์เป็นผืนลดหลั่นกันสวยงาม

เมื่อช่างทำโป่งลางนำทฤษฎีทั้ง 5 ข้อนี้ไปใช้ทำลูกโป่งลาง จึงให้ลูกโป่งลางมีความยาวความหนานาง และขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของห่อนลดหลั่นกันลงไปจากลูกที่ให้ระดับเสียงต่ำที่สุดไปหาลูกที่ให้ระดับเสียงสูงสุด

ถ้าลูกที่ให้เสียงต่ำที่สุดมีขนาดห่อนเท่าสามเหลี่ยมและมีความยาวัดได้ 60 เซนติเมตร ลูกที่ให้เสียงสูงกว่าถัดไปจะมีขนาดเล็กกว่าเล็กน้อยและสั้นกว่าประมาณ 3-4 เซนติเมตร และลูกที่ให้ระดับเสียงสูงถัดไปอีก็จะมีขนาดห่อนเล็กกว่า และสั้นกว่าลูกที่ให้ระดับเสียงต่ำกว่าโดยยึดหลักทฤษฎีนี้ติดๆ กันไป จนกระทั่งลูกที่ให้เสียงแหลมสุดคือลูกที่ 12 จะมีขนาดเล็กที่สุดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5-6 เซนติเมตร และมีความยาวประมาณ 30 เซนติเมตร

เมื่อถากและเทียบเสียงของลูกโป่งลางถูกต้องตามระดับเสียงที่ต้องการ เรียนร้อยแล้ว ช่างโป่งลางจะนำลูกโป่งลางที่ถากไว้แล้วนั้นนำมาขัดบริเวณที่ใช้มีดขัดซึ่งยังมีร่องรอยการถากอยู่ให้เรียน โดยใช้เครื่องเจียรขัดในบริเวณดังกล่าวเพื่อลบร่องรอยการใช้มีดถาก เมื่อขัดเรียนร้อยแล้วจึงใช้มีดขูดข้า้อึกครั้งหนึ่ง

4. การเจาะรูร้อยเชือก

เป็นการเจาะรูปิงลางเพื่อร้อยหรือผูกลูกปิงลางเข้าด้วยกันให้เป็นผืน ช่างปิงลางจะใช้สว่านเจาะส่วนใหญ่จะใช้สว่านไฟฟ้า เพิ่มระดับวากและรวดเร็วดี โดยใช้สว่านเจาะด้านข้างของลูกปิงลางให้ทะลุไปอีกด้านหนึ่งโดยทำมุมเอียงเล็กน้อย ให้รับกับขนาดความยาวที่ลดเหลือกันไปของลูกปิงลาง รูที่เจาะจะมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร ตำแหน่งที่เจาะคือ ตำแหน่งเดียวกันกับที่วัดเอาไว้เพื่อภาคปรับเสียงปิงลางนั้นเอง โดยช่างปิงลางจะนำลูกปิงลางมาวางเรียงกันตามลำดับความสันยาว จากนั้นจึงใช้เหล็กหรือไม้ขนาดยาวมาวางทับลงไปกับช่องลูกปิงลางที่เจาะ 14 เซนติเมตรของปิงลางที่ใหญ่ที่สุด ผ่านลูกปิงลางลูกอื่นๆ ไปยังจุด 7 เซนติเมตร ของปิงลางลูกเล็กที่สุด เสร็จแล้วจึงนำมาเจาะตามรอยที่ขีดไว้นั้น ในการเจาะจะต้องกระทำอย่างระมัดระวัง โดยค่อยๆ กดดูกอกสว่านเข้าไปในเนื้อไม้ทีละน้อย จนกระทั่งทะลุไปอีกด้านหนึ่ง หลังจากนั้นจึงนำลูกปิงลางลูกอื่นๆ มาเจาะในลักษณะเดียวกันนี้ จนครบทุกลูก

เมื่อเจาะรูเสร็จเรียบร้อยแล้ว ช่างปิงลางจะทำการขัดลูกปิงลางอีกครั้งเพื่อเป็นการเก็บรายละเอียดและตกแต่งให้สวยงาม เนื่องจากระหว่างทำการเจาะรูนั้น ดอกสว่านที่เจาะเข้าไปในเนื้อไม้ อาจทำให้เนื้อไม้แตกหักหดออกได้ ดังนั้น เมื่อเจาะรูเสร็จ ช่างปิงลางจึงทำการขัดลูกปิงลางอีกครั้ง โดยใช้กระดาษทรายค่อยๆ ขัดบริเวณที่เจาะรูเพื่อลบร่องรอยที่เกิดจากการเจาะจนกระทั่งเรียบและสวยงามดีแล้ว จึงนำไปร้อยเชือกและผูกให้สวยงาม ต่อไป

5. การร้อยเชือกและผูกลูกปิงลาง

การร้อยเชือกกระทำโดย ใช้เชือกในล่อนขนาดเส้นเล็กกว่ารูที่เจาะสักเล็กน้อย การร้อยเชือกจะเริ่มจากลูกปิงลางลูกใหญ่ที่สุด โดยจะมัดปมเชือกเสียก่อน แล้วจึงสอดเชือกเข้าไปในรูที่เจาะทั้งสองด้าน จากนั้นใช้เท้าทั้งสองข้างยันลูกปิงลางเอาไว้ แล้วออกแรงดึงเชือกให้แรงที่สุด ให้เชือกดึงที่สุดพร้อมทั้งผูกปมเชือกให้แน่นทั้งสองด้านไม่ให้ลูกปิงลางเคลื่อนได้ โดยมีหลักการที่สำคัญคือ จะต้องดึงเชือกให้ดึงที่สุด และผูกปมเชือกไว้ระหว่างลูกปิงลางไว้ให้แน่นที่สุด การดึงเชือกให้ดึงและผูกปมให้แน่นจะป้องกันไม่ให้เชือกหย่อนยาน และช่วยยึดลูกปิงลางไม่ให้เคลื่อนไปมา นอกจากนี้การผูกปมเชือกไว้ระหว่างลูกปิงลางแต่ละลูกยังช่วยไม่ให้ลูกปิงลางแต่ละลูกกระแทกกันได้ เมื่อร้อยเชือกและผูกลูกปิงลางครบทุกลูกแล้ว จึงทำการมัดปลายเชือกทั้งสองและตัดส่วนที่เหลือทิ้งไปเป็นอันเสร็จขั้นตอนนี้

6. การทดสอบเสียง

เมื่อทำการเจาะรูพร้อมทั้งร้อยเชือกและผูกลูกปิงลางเป็นที่เรียบร้อยแล้วขั้นตอนต่อไปคือการ ติเพื่อทดสอบเสียงช่างปิงลางจะเอาปิงลางที่ทำเสร็จแล้วนั้นไปทดสอบดูเพื่อทดสอบเสียงว่าถูกต้องหรือไม่ หรือมีลูกไม้เมื่อเสียงพิเศษเพียงไป เพื่อที่จะได้ตกลงและปรับเสียงให้ถูกต้อง เสียงของลูกปิงลางที่ปรับและเทียบเสียงไว้แล้วนั้น อาจเพียงไปจากเดิมได้ภายหลังที่ทำการเจาะรูเรียบร้อยแล้ว เนื่องจากในการเจาะรูช่างปิงลางจะใช้สว่านเจาะเข้าไปในเนื้อไม้จากด้าน

หนึ่งให้ทะลุไปอีกด้านหนึ่ง ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นรูปของว่างขึ้นในลูกโปงลางการเกิดรูปของว่างนี้จะทำให้ปริมาณความหนาแน่นของเนื้อไม้เปลี่ยนแปลงไปอาจเป็นเหตุให้ระดับเสียงผิดเพี้ยนไปจากเดิม จึงจำเป็นที่จะต้องทำการตัดแต่งและปรับเสียงของลูกโปงลางใหม่ให้ถูกต้อง โดยจะตีลายได้ก็ได้ โดยใช้ทักษะความชำนาญในการพังและแยกแยะระดับเสียงอันเป็นความสามารถพิเศษเฉพาะตัวที่เกิดจากประสบการณ์ที่สั่งสมมานาน หากพบว่าโปงลางลูกใดมีเสียงที่เพี้ยนไปช่างโปงลางจะนำใบตัดแต่ง และปรับเสียงใหม่ให้ถูกต้อง วิธีการตัดแต่งและปรับเสียงก็คือ ใช้มีดชุดลูกโปงลางในบริเวณที่ถูกเสียงที่ถูกต้อง หักหันไปทางเดียวจนกว่าจะได้ระดับเสียงที่ต้องการ จากนั้นจึงนำไปตัดลองเสียงอีกครั้ง หากโปงลางมีระดับเสียงที่ถูกต้องทุกลูกแล้ว ก็เป็นอันเสร็จขั้นตอนในการทำโปงลาง และพร้อมที่จะส่งไปจำหน่ายให้กับลูกค้าต่อไป

วิธีการและขั้นตอนการทำแคน

1. วัสดุที่ใช้ทำแคน วัสดุหรือวัตถุดิบที่จะนำมาประกอบกันขึ้นเป็นแคนแต่ละเดียว มีดังต่อไปนี้

1.1 ไม้ไผ่เอีย หรือไม้อ้อ (ไม้กู่แคนหรือไม้เขียนน้อยก็เรียก) ใช้ทำลูกแคน ไม้ไผ่เอียมี 1 ชนิดคือ ไม้เอียงา คำว่า “เอีย” เป็นภาษาลาว หมายถึง เกิดขึ้น เรียบรัด ตามธรรมชาติ ไม้เอียมันหมูที่มีสีเหมือนสีของงาช้าง ส่วนไม้เอียมันหมู มีผิวสีเกลี้ยงและมันมาก คล้ายหาดด้วยน้ำมันหมู การเลือกไม้ไผ่เอียมานำมาทำลูกแคน ต้องเลือกลำไม้ไผ่ที่มีลักษณะดังนี้

1.1.1 มีอายุระหว่าง 8 เดือน ถึง 1 ปี โดยสังเกตที่ตาไม้จะมีสี น้ำตาลเข้ม หรืออาจจะแตกแขนงออกมากจากด้านบ้างแล้ว

1.1.2 มีลำปล้องยาว โดยปกติไม้ไผ่เอียจะมีลำปล้องยาวประมาณ 1-2 พุ่ต ซึ่งปล้องยาวเท่าใดยิ่งจะให้คุณภาพเสียงที่ดีเท่านั้น

1.1.3 ตัวและข้อไม้ปืน

1.1.4 ลำกล้องใหญ่ ความกว้างผ่าศูนย์กลางระหว่าง 0.8 ถึง 1.0 เซนติเมตร

1.1.5 ลำกล้องตรงหรือถ้ามีการงอ จะต้องอพยุงเล็กน้อยเพื่อให้ดัดง่าย

ไม้ไผ่เอียสำหรับใช้ทำลูกแคน ในประเทศไทยมักตัดมาจากเทือกเขาภูพาน เช่น ในเขต ตำบล ภูเล่นช้าง จังหวัดกาฬสินธุ์ บางทีก็มีผู้นำมารจากเทือกเขากูเขากวยในเขตประเทศไทย

1.2 รากไม้ประดู่ ใช้แกะสลักเป็นเด้าแคน ถ้าไม้ประดู่อาจใช้รากมะยม รากพยุง รากตะเคียน รากสะแบง รากกระทุ่ม หรือไม้หนามแห่งหนามแทนก็ได้ ส่วนใหญ่ช่างทำแคนจะไม่หารากไม้เหล่านี้ด้วยด้วยเงง แต่จะมีผู้นำไม้เหล่านี้เป็นไม้บรรลูปแห่งสีเหลี่ยมกลึงให้กับลูกแคนท่อน ยาวประมาณ 1 ฝ่ามือครึ่ง นำมาขายให้แก่ช่างทำแคนเป็นท่อนๆ ราคาท่อนละสิบสิบถึงท่อนละ 3 บาท (พ.ศ. 2535) ช่างทำแคนมักจะซื้อแห่งไม้ที่จะทำเด้าไว้ทีละมาก ๆ นำไปผังดินไว้ เพื่อให้อ่อนดัวสามารถแกะสลักและสิ่วจะได้ง่าย

1.3 ชี้สูด (ชันหนัง ชันหนางโง หรือต่อชัน) ใช้เป็นวัสดุผนึกเกาะยึดลูกแคนกับเด้าแคน ได้จากการผึ้งป่าชนิดหนึ่ง ที่ชาวบ้านเรียกว่า ตัวแมงสูด หรือแมงน้อย ตัวแมงสูดมีสีดำ และมีขนาดเล็กกว่าผึ้งทั่วไป ประมาณ 2-3 เท่า มักทำรังอยู่ตามโพรงดินเพรียง หรือโพรงจอมปลวก ชี้สูดหรือรังของตัวแมงสูดนี้มีสีดำปาน้ำตาล เมื่อขุดขึ้นมาจากโพรงจะมีน้ำหวานไหลเยิ้ม ปนอยู่ สามารถบีบออกมากใช้รับประทานได้ เมื่อบีบเอาน้ำหวานออกแล้วจึงเอากรังน้ำไปทุบตี ด้วยสากระดับน้ำที่ชุมน้ำให้เข็น หลาย ๆ เที่ยวพลิกจนเนื้อชี้สูดนุ่มนิ่ม夷ะไม่ติดมือ การทำ เช่นนี้เรียกว่าการผ่าสูด ถ้าชี้สูดยังเหนียวติดมือห่างมักอาจขาดได้ในตอนกลวยผสมเข้าไปด้วยชี้สูดที่ติดต้องมีสีดำเข้มมากกว่าสีน้ำตาล เนหะ夷ะไม่ติดมือ ไม่หลอมเหลวง่าย โดยปกติชี้สูดจะหลอมเหลวในอุณหภูมิ 40 องศาเซลเซียสขึ้นไป

1.4 หลาบโลหะ ใช้ตัดและฉีกออกมากเป็นลิ้นแคน เป็นแผ่นโลหะบางมาก ทำจากโลหะทองเหลือง หรือจะเอาโลหะเงินกับทองแดงหลอมรวมกันก่อน แล้วตีให้เป็นแผ่น แผ่นโลหะที่จะใช้ทำลิ้นแคนหลาบนี้ (หลาบเป็นหน่วยนับแผ่นโลหะ) เมื่อจะใช้ลิ้นแคนจะต้องตัดหลาบโลหะแต่ละหลาบออกเป็นริ้วเล็ก ๆ หลาบนี้จะตัดได้ประมาณ 10 ริ้ว แต่ละริ้ว กว้างประมาณ 3.6 มิลลิเมตร

1.5 ไม้ไผ่ ใช้ผ่าเป็นชีลีก ๆ ทำเป็นไม้คั้นกลางระหว่าง 2 แผ่นของลูกแคน ภาษาช่างทำแคนเรียกว่า “ไม้กัน” หรือ “ไม้คัน” ในแคนเด้านี้ ๆ จะใช้ไม้คันกลางถึง 4 จุด คือที่บริเวณปลายแคน ที่บีบเวณเด้าแคน และแกนกลาง กับที่บีบเวณกากแคน ความสันຍາວของไม้กัน หรือไม้คันนี้ขึ้นอยู่กับความกว้างของแพลูกแคนแต่ละเด้า

1.6 เครื่อหัญญา ใช้เป็นเชือกมัดแพชัยขาวลูกแคนให้ยึดติดกันเป็นเด้าเดียวกัน ช่างบางคนใช้เชือกฟาง เชือกกลวย ตอก หวย แต่ตามตำนานของการทำแคน ช่างจะเชือเรื่องแคนเป็นเพศหญิงหรือเป็นนาง เล่าไว้หญิงหน้ายเป็นผู้คิดประดิษฐ์แคนขึ้นมาในโลก และคากาของช่างแคนก็ เรียกหาและเชิญ “นาง” ทั้งนlaysym มาช่วยคลบันดาลให้ช่างทำแคนได้ดังปรากฏนาจวย ดังนั้นจึงนิยมนำเอารเครื่อหัญญาลงมัดแคน

1.7 ปูนขาวหรือปูนแดงทำจากเปลือกหอยเผา ใช้ทำปูนรั่วระหว่างลิ้นแคนกับลูกแคนส่วนมากทำมาจากหอยกาน หรือหอยกีบกี (หอยแมงภู่น้ำจีด) ทำหน้าที่คล้ายการ

1.8 เปลือกหอย ใช้ฝนกับหิน ขณะที่ฝนกหยอดน้ำผสมจนได้ปูนสีขาวข้น ใช้ทำลิ้นแคนเพื่อกั่งเสียงให้สดใสกับห้องช่วยอุดรั่วระหว่างลิ้นกับลูกแคนอีกด้วย เปลือกหอยที่ใช้เป็นเปลือกหอยกาน หรือหอยกีบกี เช่นเดียวกันกับหอยที่ใช้ทำปูนขาวปูนแดง

2. เครื่องมือของช่างทำแคน

2.1 มีดตอก เป็นมีดใบเล็กปลายแหลมคมโค้งออกจากแนวสันมีด มีรูปร่างทรงกระบอกคล้ายรูปร่างปลาหลด บริเวณใบมีดจะใหญ่และหนา มีด้ามยาวโค้งเหมือนมือ คือยาวประมาณ 50 – 60 เซนติเมตร ใบมีดตอกมีความยาวประมาณ 20 เซนติเมตร ส่วนที่กว้างที่สุดที่ป้องออกมากมีความกว้างประมาณ 5 เซนติเมตร และสั้นมีดตอกหนาประมาณ 1 เซนติเมตร

มีดตอกใช้เจียน (ด้า) ป้าด คว้า เจาะและขูด ทำลิ้นและลูกแคน ตลอดจนจักไม้ไฝ ทำไม้กัน, หรือไม้คัน และขูดเครื่องหยาบงานทำเป็นเชือกมัดแคน กับหั้งใช้ป้าดและสลักลายของเต้าแคนได้อีกด้วย

2.2 เหล็กซี เป็นเหล็กแท่งกลมตีปลายให้เรียวแหลมและคมคล้ายปลายหอก มีด้ามถือจับด้วยไม้เพื่อกันความร้อนเพราะเมื่อใช้งานด้องเผาไฟให้ปลายเหล็กร้อนแดง ช่างทำแคน คนหนึ่ง ๆ จะใช้เหล็กซีถึง 4 ขนาด มีความยาวเฉพาะท่อนเหล็กตั้งแต่ 40 – 60 เซนติเมตร และเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 – 4 มิลลิเมตร

เหล็กซีใช้เผาไฟให้ร้อนแดงแล้วแทงทะลุปล้องของไม้เขียน้อยที่ใช้ทำลูกแคนให้เป็นท่อเดียวกันตลอดหั้งสำลี และยังใช้เจาะรูนับของลูกแคนแต่ละลูก ลูกละ 1 รู เหดุที่ช่างทำแคนต้องใช้เหล็กซีถึง 4 ขนาดก็ เพราะสำลีไม้เขียน้อยที่ใช้ทำลูกแคนมีหลายขนาด นอกจากนั้นแล้ว ในขณะที่ใช้งานจำเป็นด้องเผาปลายเหล็กซีให้ร้อนแดงพร้อมกันทุกอันเพื่อจะได้ใช้งานต่อเนื่องกัน เมื่ออันหนึ่งคล้ายความร้อนแดงลง ก็ต้องนำเข้าเผาไฟใหม่แล้วหยิบอันที่กำลังร้อนแดงอยู่มาใช้แทนที่สลับกันไปซึ่นนี้น่าจะเจาะแทงหั้งหมุด

2.3 สิ่ว เป็นเหล็กแท่งขนาดเหมาะสมมือ ติด้ามที่เรียกว่าใบสิ่วให้แบบสูตรเข้าหาส่วนปลายจนเป็นคมคล้ายคมขวน ส่วนด้ามอาจเป็นด้ามไม้ หรือเป็นเหล็กทูในท่อนเดียวกันกับใบสิ่ว เวลาใช้งานจะใช้ค้อนตอกตรงสุดด้ามเพื่อให้ใบสิ่วที่อยู่ด้านตรงกันข้ามกับวัสดุที่ต้องการสิ่วขาดออกจากกัน ซึ่งจะมีอยู่ 3 ประเภท

2.3.1 สิ่วก้านทอง หรือสิ่วใหญ่ เป็นสิ่วหน้าใหญ่ที่สุด มีหน้ากว้างประมาณ 2 – 3 เซนติเมตร สำลีสิ่วมีความประมาณ 8 – 10 เซนติเมตร ใช้สำหรับตัดแผ่นหลังโลหะให้ฉีกออกตามยาวเป็นริ้ว ๆ กว้างประมาณ 3.6 – 4 มิลลิเมตร แผ่นโลหะหลังหนึ่ง ๆ ตัดเป็นริ้วได้ประมาณ 9 – 10 ริ้ว คำว่า “ก้าน” เป็นภาษาไทยลາວแปลว่า “ตัดแบ่ง” ดังนั้นสิ่วก้านทองจึงแปลว่า สิ่วสำหรับตัดแบ่งแผ่นทองเป็นริ้วเพื่อทำลิ้นแคนแล้ว สิ่วใหญ่นี้ใช้สิ่วไม้เต้าแคนให้เป็นช่องสำหรับสอดลูกแคนเข้าเต้าด้วย สิ่วใหญ่อย่างมี 2 ขนาดคือ ขนาดกว้าง 2 – 3 เซนติเมตร

2.3.2 สิ่วสับหรือสิ่วเล็ก เป็นสิ่วที่มีหน้ากว้างประมาณ 1.1 เซนติเมตร ตัวสิ่วยาวประมาณ 6 เซนติเมตร ใช้สับแต่งแผ่นทองที่ก้านด้วยสิ่วใหญ่แล้วให้ดูเรียบร้อยมีขอบหั้งสองข้างเป็นเส้นตรงอันเดียวกัน และสับฉีกแผ่นทองที่แต่งแล้วนั้นให้เป็นลิ้นแคน สิ่วสับลิ้นนี้ใช้สับลิ้นของแคนแบดเต้าหนึ่ง ๆ กึ่ง 14 ลิ้น ส่วนอีก 2 ลิ้นที่เป็นลิ้นแพดต้องใช้สิ่วเทพสับ

2.3.3 สิ่วเทพหรือสิ่วเล็กมาก มีหน้ากว้างประมาณ 0.7 – 1.0 เซนติเมตร ตัวสิ่วยาวประมาณ 2.8 เซนติเมตร ใช้สับฉีกแผ่นทองให้เป็นลิ้นแคน สำหรับลูกเทพ ซึ่งมีขนาดเล็กมากกว่าลิ้นของแคนลูกอื่น

2.4 ค้อน

2.4.1 ค้อนเล็ก เป็นค้อนเหล็กที่มีน้ำหนักขนาด 1-1.5 ปอนด์ หน้าค้อนที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางยาวประมาณ 2 เซนติเมตร มีด้ามยาวเหมาะสมมือทำด้วยไม้ อันที่จริงก็คือค้อนดี

ตะปุ่นขนาดเล็กที่มีข่ายตามห้องคลาดอยู่ทั่วไป ในกรณีการทำแคนค้อนชนิดนี้ใช้ตอกสิ่งเพื่อกันแผ่นทองและสับลิ้นแคน นอกจานนั้นยังใช้ดีแผ่นทองที่กันแล้วให้คลื่นบางออกจนเกือบพลิ้วนางอีกด้วย

2.4.2 ค้อนดีทอง เป็นค้อนเหล็กขนาด 8 ปอนด์ ใช้ดีแผ่นทองที่ยัง hadnอยู่บนที่หลอมออกมาจากเนื้าใหม่ ๆ แผ่นขยายออกเป็นแผ่นสีเหลืองผีเสื้อบาง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เพราะค้อนชนิดนี้มีน้ำหนักมาก

2.4.3 ค้อนตอกสิ่ง เป็นค้อนไม้ข่านขนาดเหมาะสม มีอาจทำรูปร่างคล้ายสากระหรือไม้ดีพริกก็ได้ ค้อนชนิดนี้ใช้ตอกสิ่งในกรณีที่จะเจาะเดาแคนออกเป็นช่อง เพื่อสอดลูกแคน

2.4.4 ค้อนฆ่าขี้สูด เป็นค้อนไม้เช่นเดียวกันกับค้อนตอกสิ่ง ขนาดไอลีเยิกันใช้ชุบน้ำให้เปียกแล้วตีขี้สูดให้คล้ายความเหนียวติดมือ และไอลีส่วนที่เป็นเม็ดแข็งกระด้างออกจากเนื้อขี้สูด เรียกการกระทำเช่นนี้ว่าเป็นการ “ฆ่า” ขี้สูด ในกรณีที่ขี้สูดมีคุณภาพดี คือเหนียวมาก ๆ ก็อาจเอาขี้สูดมาใช้กับค้อนคลุกเคล้าด้วยค้อนชนิดนี้

2.5 ทั้ง

2.5.1 ทั้งดีทอง เป็นทั้งเหล็กดัน หน้าทั้งเรียบรูปสีเหลืองจดุรัส ขนาด 6X6 เซนติเมตร หรือมากกว่า ปกติเป็นแท่งยาวประมาณ 15-17 เซนติเมตร แต่ฝั่งส่วนล่างที่ไม่ใช้หน้าทั้งลงไปในเนื้อไม้ที่ใช้เป็นแท่นรองรับตัวทั้งให้ลึกลงไปเสียประมาณ 10-12 เซนติเมตร ไม่ทึบนำมาเป็นฐานฝังหั้ง มักเป็นไม้ท่อนกลมอาจตัดออกมาจากเสาเล้า หรือเสาเรือนที่เลิกใช้แล้วก็ได้ ทั้งชนิดนี้ใช้ร่องรับการตีแผ่นทองที่หลอมออกมาจากเดาใหม่ ๆ ให้แบบราบลงเป็นหลาบทอง

2.5.2 ทั้งดีลินแคน เป็นทั้งเหล็กดัน เมื่อกันกันกับดีทอง แต่มีหน้าทั้งเล็กกว่า คือมีขนาด 3X3 เซนติเมตร ฝั่งส่วนกลางที่ไม่ใช้หน้าทั้งไว้ในฐานเนื้อไม้เช่นเดียวกัน ให้ดัวทั้งโผล่ขึ้นมาจากเนื้อฐานประมาณ 2-3 เซนติเมตร ทั้งชนิดนี้ใช้ตัวร็อกโลหะ หรือร็อกทองที่กันแล้ว ให้แบบบางลงไปอีก เพื่อให้มีลักษณะพิเศษ ใช้ทำลินแคนได้

2.6 หินลับมีด เป็นก้อนหินที่อาจหาได้จากภูเขา หรือซื้อมาจากร้านของเครื่องมือช่างไม้ก็ได้ ใช้ลับมีด ลับสิ่ง ลับปลายซี และใช้ฟันเปลือกหอยให้เป็นผงปุน

2.7 กรรไกร เป็นกรรไกรตัดแผ่นโลหะขนาดเล็ก ขนาดใบยาวข้างละ 5-10 เซนติเมตร ใช้สำหรับตัดชอยลินแคนที่สิ่วไว้ในร็อกแล้วให้ขาดออกจากกันเป็นชิ้น ๆ พร้อมที่จะนำไปปูชุดแต่งแล้วติดเข้ากับลูกแคนต่อไป

2.8 เหล็กแซน หรือไม้แซน ทำด้วยแผ่นทองชนิดเดียวกันกับที่ใช้ทำลินแคน หรืออาจทำจากแผ่นทองจากฝายด้วยมีรูปร่างคล้ายไม้ควกปูนขนาดหน้า X กว้าง X ยาว = $0.05 \times 0.5 \times 4.5$ เซนติเมตรโดยประมาณ มีด้านปลายโค้งสูงกลมมน

เหล็กแซนหรือไม้แซนนี้ใช้สอดหนุนได้ลินแคนที่สิ่วให้เผยแพร่ขึ้น อาการเช่นนี้เรียกว่า “แซน” ตรงกับคำภาษาไทยว่า “ซ้อน” เพื่อจะได้ใช้มีดตอกหรือตีไม้ชา ชุดตกแต่งลินนั้นให้บางพลิ้วนางที่ต้องการได้โดยสะดวก

2.9 ตัวไม้ชา “ชา” แปลว่า “ระกาย” หรือ “สาก” “ไม้ชาคือไม้พันธุ์หนึ่งมีสำลักษณ์ยาวนานเด็กกับสำลักษณ์ของเด็ก เปลี่ยนจากผู้สาภัย ๆ คล้ายกระดาษทราย เวลาใช้จะฝ่าเป็นแผ่นเล็กເเอกสารดิวไม้ชามากถูกกับลินแคนแทนการใช้ตะไบ หรือกระดาษทรายเพราะไม้ชามีความละเอียดมากกว่ากระดาษทรายเบอร์ศูนย์ เวลาใช้ถูกลินจะไม่ทำให้ลินเสียหายได้

2.10 ไม้มือลิง เป็นห่อนไม้ที่มีทรงกลางແอ่อนอน สุดปลายห่อนด้านหนึ่งมีกิ่งทำเป็นรูปตะปูขอ มาฝังยืดไว้ เพื่อใช้ยืดตอนปลายของสำลักแคนเวลาจะตัดให้ตรง ส่วนที่ແอ่อนของไม้มือลิงนี้จะเป็นส่วนช่วยดันและหุนสำลักแคนที่คดให้โค้งขึ้นไปด้านตรงกันข้าม เพื่อดัดสำลักแคนให้เป็นสำลัตรตามต้องการ ไม้มือลิงมีความยาวประมาณ 1 หอก ส่วนที่เป็นตะขอสูงประมาณ 1.5 เซนติเมตร

2.11 มีดโไดหรือมีดพร้าโได เป็นมีดเล่มใหญ่แบบเดียวกันกับมีดตัดดันไม้ผ้าพินหากทำเครื่องมือต่าง ๆ ของชาวไร่ ชาวนาคนนั่นเอง ในกรณีทำแคน ช่างทำแคนจะใช้มีดพร้าโไดในการตัดฟืน ผ้าไม้ไผ่และหากทำเป็นรูปทรงภายนอกของเด้าแคน เป็นต้น

2.12. เลือย ใช้เลือยลันดาแบบทั่ว ๆ ไป ของช่างไม่นั่นเอง ในกรณีทำแคนช่างทำแคนใช้เลือยลันดาเลือยตัดรากไม้ประดู่หรือรากไม้ชนิดอื่น ๆ ออกเป็นห่อน ๆ เพื่อนำมาตัดแต่งเป็นเด้าแคนต่อไป

3. สำลัตขั้นของกระบวนการผลิตลินแคน

3.1 กระบวนการที่ 1 การทำลิน

3.1.1 นำหلامบโลหะที่หลอมและตีเป็นแผ่นขนาด 3.6 ถึง 4×25 เซนติเมตรหนา 0.6 – 1 มิลลิเมตร นั่นมาตัดซอยตามยาวให้เป็นเส้นริ้วเล็ก ๆ แต่ละริ้วมีความกว้างประมาณ 1 – 1.1 มิลลิเมตร แผ่นโลหะหلامบหนึ่ง ๆ ชอยเป็นริ้วดังกล่าววนได้ประมาณ 25 ริ้ว วิธีตัดซอยไม่ให้ใช้กรรไกร แต่ใช้วิธีแผ่นโลหะร่วบลงกับทั้งกระดูกช้าง ใช้สีตอกสะกัดตามรอยขีดแบ่ง ให้แผ่นโลหะแผ่นเล็กอยู่นิเกิดออกจากแผ่นใหญ่ วิธีทำนี้เรียกว่าการ “ก่านลิน” หรือ “ก่านทอง” การกานวิธีนี้จะทำให้ขอบริ้วไม้รัมคลอเมื่ອนการตัดแบ่งด้วยกรรไกร

3.1.2 นำแผ่นริ้วโลหะชิ้นเล็ก ๆ ที่ซอยแล้วนั่นวางราบลงบนหน้าทั้งตัวแคน เอาค้อนเล็ก ตีรัวโลหะนั้นให้ขอบขยายกว้างออกมากขึ้นอีก ให้กาววังประมาณแผ่นละ 4 มิลลิเมตร ซึ่งจะทำให้แผ่นโลหะบางพลิ้วลงไปเป็นอันมาก วิธีตีใช้มือหนึ่งจับแผ่นโลหะไว้ มือจับอยู่ห่างจากตีราว 10 เซนติเมตร หันปลายด้านที่จะตีออกจากตัวผู้ตี เริ่มตีจากปลายด้านนอกไล่เข้ามาหาด้านในโดยค่อย ๆ เลื่อนแผ่นโลหะออกไปนอกตัวผู้ตีที่ละน้อย ๆ จนกว่าจะสุดปลายอีกด้านหนึ่ง ก่อนตีลินแคนทุกครั้งต้องเอาหน้าค้อนจุ่มน้ำก่อนเสมอเพื่อรบกวนความร้อนของการถูกตี และเพิ่มความยืดหยุ่นให้รัวโลหะ รัวโลหะที่จะใช้ทำลินแคนนี้เมื่อตีเสร็จแล้วจะมีความความกว้าง X ยาวประมาณ 4 มิลลิเมตร $\times 26$ มิลลิเมตร และมีความหนาบางพลิ้ว ส่วนปลายสุดของแผ่นริ้วโลหะจะหนากว่าส่วนกลางแผ่น มักจะใช้ส่วนทั้งสองนั้นทำลินแคนสำหรับลูกเสียงทุ่มต่ำ

3.1.3 น้ำริ้วโลหะที่ตัดแล้วนั้นมาสับเป็นลินแคน โดยใช้กระดูกช้างเป็นทั้งและใช้ส่วนการสับลินแคน คือ การใช้ค้อนดอกด้ามสั่ว ให้น้ำสั่วฉีกเนื้อตรงกลางของริ้วโลหะออกจากแผ่นริ้ว 3 ด้าน ทำให้รอยฉีกนั้นเป็นรูปเหลี่ยมมุมจาก บางลินจะเป็นรูปเหลี่ยมคงหมุน และบางลินอาจเป็นรูปดัววี (V) เรียกว่าส่วนที่ฉีกออกนั้นว่าลินแคน และเรียกว่าส่วนที่ยังติดอยู่กับริ้วโลหะไว้เป็นด้าน “กกลิน” และส่วนที่ฉีกออกคือ “ปลายลิน”

3.1.3.1 ลินรูปร่าง บ. ในไม้ หรือทรงเหลี่ยมมุมจาก เป็นลินสำหรับลูกแคน ที่ให้ระดับเสียงทั่วๆ ไป วิธีสับจะใช้ส่วนเล็กที่เรียกว่า “ส่วนลิน” ซึ่งมีหน้ากว้าง 1.1 เซนติเมตร สับให้คุณภาพนานตามแนวขอบริ้วโลหะทำให้เกิดรอยสับ 2 แนวนานกันมีความยาวแนวละ 1.1 เซนติเมตร ตามความยาวของหน้าสั่ว และรอยสับทั้ง 2 แนวนั้นจะให้ห่างกันระหว่าง 1.2 มิลลิเมตร แล้วเอาปลายแหลมคมของมีดตอก บริเวณรอยสับคู่ที่หันกันทั้งสองนั้นให้ขาดออกจากกันริ้วโลหะ ในริ้วโลหะริ้วนี้ ๆ จะสับให้มีรูปร่างแบบนี้เพียง 8 ลินเท่านั้น โดยสับไว้ที่ส่วนปลาย นอกทั้งสองด้านของริ้วโลหะให้ปลายลินหันออกไปทางปลายสุดของริ้วโลหะแต่ละด้าน ส่วนตรงกลางของริ้วจะต้องสับให้เป็นลินแคนรูปร่างอย่างอื่น ริ้วโลหะริ้วนี้ ๆ จะสับได้ประมาณ 20 ลิน

3.1.3.2 ลินรูปทรงเหลี่ยมคงหมุน เป็นลินสำหรับลูกแคนที่ให้ระดับเสียงปานกลาง มีขนาดลินและความหนาของลินเท่า ๆ กันกับลินสำหรับลูกแคนเสียงต่ำ แต่แนวเส้นสับตามยาวทั้งสองข้างจะสูตรเข้าหากันปลายลิน วิธีสับลินทำวิธีเดียวกัน และใช้เครื่องมือเดียวกันกับการสับลินเสียงต่ำ เพียงแต่เปลี่ยนคุณลักษณะให้เนียงเข้าด้านในของริ้วโลหะ ให้รอยสับตามยาวทั้งสองด้านสูตรเข้าหากันลินรูปทรงสี่เหลี่ยมคงหมุน ในแคนแปดเต้าหนึ่ง ๆ จะใช้เพียง 6 ลิน

3.1.3.3 ลินรูปทรงดัววี หรือเหลี่ยมคงหมุนขนาดเล็ก เป็นลินสำหรับแคนเสียงเทพ หรือเสียงประสานยืน อันเป็นเสียงแหลมสุดในช่วงบทที่ 3 จึงต้องเป็นลินขนาดเล็กมากในแคนแปดเต้าหนึ่ง ๆ จะใช้ลินขนาดนี้เพียง 2 ลิน คือเสียงชอล แหลม อยู่ลูกที่ 8 ของแพช้ายกับลูกเสียงลาแหลม อยู่ลูกที่ 8 ของแพช่วย วิธีสับลินเสพนี้ก็ทำแบบเดียวกันกับวิธีสับลินของลูกแคน เสียงระดับปานกลาง เพียงแต่สั่วที่ใช้ด้องเป็น “สั่วเทพ” ซึ่งมีหน้ากว้างเพียง 0.7 – 1.0 เซนติเมตร สับให้ด้านยาวทั้งสองข้างของลินสูตรเข้าหากันปลายลิน

ลินแคนทั้งสามรูปทรงนี้เมื่อได้รับการสับแล้วจะยังติดอยู่ในแผ่นริ้วโลหะ จะตัดออกจากกันเป็นชิ้น ๆ ก็ ต่อเมื่อจะนำเข้าไปประกอบใส่ลูกแคนที่ลีน เท่านั้น

3.1.4 นำลินแคนที่สับเป็นรูปร่างทั้ง 3 รูปแบบนั้นมาชุดด้วยคอมมีดตอก โดยใช้เหล็กเช็น สองเข้าไปได้ปลายลิน ทำให้ลินกระดกเข็น จึงใช้คุณมีดตอกชุดโลหะจากกลินออกไปทางปลายลินแต่เพียงเบา ๆ จะทำให้ส่วนลินบางลงกว่าส่วนกรอบลิน การทำเช่นนี้ช่างทำแคนเรียกว่าการ “ตัดลิน” หรือ “ชุดลิน”

3.1.5 ตัดจากการตอกกลินหรือชุดลิน ช่างทำแคนก็ จะทำการตะไบขอบลินทั้ง 2 ด้าน และบริเวณปลายลินเพื่อทำให้ระยะห่างระหว่างขอบลินกับกรอบลินมีช่องลมเล็กน้อยลินจะได้กระดกเข็นลงได้คล่องเมื่อถูกลมเป่า การตะไบลินนี้ช่างทำแคนนิยมใช้ตัวไม้ชาที่ตากแห้งแล้วมี

ความละเอียดอ่อนกว่ากระดาษทรายเบอร์คูนย์ (0) เป็นอันมาก การตะไบขอนลินแคนเซ่นนี ช่างทำแคนเรียกว่าการ “ผัดลิน” หรือ “ขัดลิน”

ไม่ไฝ่ชาที่ใช้แทนตะไบหรือกระดาษทราย ต้องหากแห้งแล้วผ่าเป็นชิ้กขนาดความกว้าง 1.5 เซนติเมตร เพื่อให้สะดวกต่อการจับถือเพื่อการทำการทำผัดลินในขณะที่อึกมือ หนึ่งยังจับกรอบลินที่มีเหล็กแข็งสองด้านกระดกขึ้นมาไว้กัน

3.1.6 เมื่อทำการผัดลินแคนเสร็จแล้ว ให้พลิกรัวโลหะหง้ามแผ่นกลับบนลงล่าง แล้วใช้เหล็กแข็งสองด้านกระดกขึ้นมาข้างบน และใช้คมมีดตอก “ดาดลิน” ไปที่กระดกจนครบ การดาดลินเที่ยวนี้เป็นการดาดลินเที่ยวที่ 2 ส่วนของลินที่ถูกดาดเป็นเด้านตรงกันข้ามกับส่วนที่ดาดมาแล้วในเที่ยวแรกตามวิธีในข้อ 4. การดาดเที่ยวที่ 2 นี้ ช่างทำแคนเรียกว่า “ดาดบน” หรือ “ดาดด้านบน”

เมื่อถึงขั้นนี้แล้วลินแคนก็จะอ่อนเพลี้ยกระดกขึ้นลงผ่านกรอบลินได้แล้วคล่อง พร้อมที่จะตัดออกเป็นชิ้น ๆ นำไปประกอบเข้ากับลูกแคนต่อไป

3.2 กระบวนการที่ 2 การเตรียมสำทอลูกแคน กระบวนการเตรียมสำทอลูกแคน จะเน้นเฉพาะลูกแคนของแคนแปดเท่านั้น ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.2.1 ตากสำทไม่ไฝ่เยี่ย ให้แดดรูปแบบเปลี่ยนสีจากสีเขียวสดเป็นสีขาวอมเหลือง หรือขาวงาช้าง ถ้าเป็นการตากสำทไฝ่เยี่ยที่ตัดใหม่จะกินเวลาตากประมาณ 20-30 วัน (3-4 สัปดาห์)

3.2.2 นำสำทไม่ไฝ่เยี่ยที่ตัดแล้วน้ำดัดให้มีความยาวลดเหลือกันลงไป เป็นรูปแคน คุณสำทที่สุดจะต้องยาวที่สุด ถ้าเป็นแคน 7 ปีสำทลูกแคนคุณจะยาวประมาณ 2 ศอก ของช่างทำแคนเอง ประมาณ 80 เซนติเมตร — 1 เมตร)

ลูกแคนคุณที่ 2 ตัดให้ยาวกว่าลูกแคนคุณที่ 1

ลูกแคนคุณที่ 3 ตัดให้สั้นกว่าลูกแคนคุณที่ 2 ราว 1 ฟุต มีอ (ประมาณ 10 เซนติเมตร)

ลูกแคนคุณที่ 4 ตัดให้สั้นกว่าลูกแคนคุณที่ 3 ราว 2 นิ้ว มีอตามขาว (ประมาณ 4 เซนติเมตร)

ลูกแคนคุณที่ 5 ตัดให้สั้นกว่าลูกแคนคุณที่ 4 ราว 1.5 นิ้ว มีอตามขาว (ประมาณ 3 เซนติเมตร)

ลูกแคนคุณที่ 6 ตัดให้สั้นกว่าลูกแคนคุณที่ 5 ราว 1 นิ้ว มีอตามขาว (ประมาณ 2 เซนติเมตร)

ลูกแคนคุณที่ 7 ตัดให้สั้นกว่าลูกแคนคุณที่ 6 ราว 1 นิ้ว มีอตามขาว (ประมาณ 2 เซนติเมตร)

ลูกแคนคุณที่ 8 ตัดให้สั้นกว่าลูกแคนคุณที่ 7 ราว 1 นิ้ว มีอตามขาว (ประมาณ 2 เซนติเมตร)

ช่างทำแคนเรียกการดัดสำลักlongไม้ไผ่เรียกว่าได้ขนาดความยาวตามที่อธินายมาแล้วนี้ว่า คือ “การเจียนกู่แคน” หรือ “การหยุดลูกแคน” เมื่อเจียนเสร็จแล้วนำลูกแคนมาเรียงลำดับความยาวจากยาวที่สุดไปหาสั้นที่สุด

การเจียนหรือการหยุดลูกแคนนี้ ช่างมักจะทำ “ไม้แบบ” เอาไว้ล่วงหน้าบนไม้แบบจะมีรอยบาก 6 รอยใช้เป็นที่หมายในการวัดความยาวของลูกแคนทั้ง 8 คู่หรือ 16 สำริต้องคำนึงถึงความสวยงามของการเรียงแนวข้อปล้องของสำริตัวด้วย ช่างบางคนจัดเรียงเป็นแนวเส้นขนานเฉียงลงไปสู่สำลักเล็ก โดยให้ข้อปล้องของลูกใหญ่ที่สุดอยู่ใต้เดาร้าว 4 เซนติเมตรก่อนทำให้ข้อปล้องลูกอื่น ๆ ค่อย ๆ ห่างจากเดาขึ้นเรื่อย ๆ ต่อ ๆ กัน เป็นแนวเฉียงออกจากเดา

1. นำสำลักlongไม้กู่แคนที่เจียนแล้วทุกลูกเข้าลุนไฟที่ละลูก กองไฟที่ใช้ลุนต้องก่อด้วยไม้ดุมดัง หรือไม้สะแก ลุนพอให้เนื้อไม้ไผ่อ่อนตัว อย่าให้ใหม่เกรียมเมื่อลุนแล้วต้องดัดส่วนที่อโถง ให้เหยียดตรงเป็นเส้นเดียวกับคลอคล้ำ ด้วยการสอดปลายด้านหนึ่งของสำริตัวไม้กู่แคนเข้าไปขัดไว้ที่ “ข้อ” ของไม้มือลิงให้ส่วนที่แยกขึ้นมาของไม้มือลิงเป็นตัวช่วย โดยหันส่วนที่งอโถงของสำริตัวไม้กู่แคนเข้าไปทับส่วนที่แยกขึ้นของไม้มือลิง แล้วกดส่วนที่โถงขึ้นลงให้สำลักlongกู่แคนทั้งท่อนเป็นสำลักตรงอันเดียวกัน ต้องลุนและดัดสำลักlongไม้กู่แคนทุกลูก แม้นบางลูกอาจจะตรงอยู่แล้วก็ตาม ทั้งเพราะการลุนไฟจะทำให้เนื้อไม้ไผ่เรียบแข็งตัวด้วย

2. นำลูกแคนที่ดัดตรงหั้งหมุดนั้นไปทະลงข้อออกให้เป็นห่อเดียวกัน หั้งสำลักด้วยการใช้ “เหล็กซี” เพาไฟให้ปลายร้อนแดงการทำเช่นนี้เรียกว่า “การซี” คือทະลงข้อไม้เรียย “ซี” แปลว่า “แทงให้ทะลุ” เลือกขนาดเหล็กซีให้เหมาะสมกับความยาวของห่อนไม้ไผ่เรียยแต่ละห่อน และจากนั้นก็ใช้ทรายถูสำลักไม้เรียยเพื่อให้เกิดความเกลี้ยง

3. นำลูกแคนที่ทະลงข้อแล้วมากำหนดตำแหน่งที่จะนากรูสีลิ้นแคน หลักเกณฑ์ในการกำหนดตำแหน่งลิ้นแคน ดังนี้

3.1 ลิ้นแคนควรอยู่เหนือนิ้วข้อปล้องของลูกแคนไม้ต่ำกว่า 3 นิ้วไป (รา 6 ซ.ม.)

3.2 ถ้าเอาข้อศอกกวัดจากกอกแคน ตำแหน่งลิ้นควรอยู่กึ่งกลางของฝ่ามือพอดี และความยาวของส่วนล่างได้ตำแหน่งลิ้นควรมีความยาวเลียข้อศอกไปเล็กน้อย เพื่อเวลาใช้อุ่มมืออุ่มเด้าแคนและเอาข้อศอกประคงสำลักส่วนล่างจะทำได้โดยสะดวก

เมื่อได้ตำแหน่งที่กำหนดแล้วให้ทำที่หมายไว้พอสังเกตเห็นบนลูกแคนลูกเสียงทุ่มที่สุด คือลูกที่ 1 โดยให้วางด้านดันหรืออกของลูกแคนทุก ๆ ลูกตรงกันแล้วทำเครื่องหมายตำแหน่งที่จะใส่ลิ้นแคนไว้บนสำลักแคนที่เจียนแล้วทุก ๆ ลูกตรงกันเป็นแนวเดียวกัน กับตำแหน่งลิ้นของลูกที่ 1 ของแพนขาวมือ ที่จะตำแหน่งลิ้นไว้ก่อนลูกอื่น ๆ และวนนั้น

3.3 กระบวนการที่ 3 กระบวนการเจาะรูแคน

รูเจาะไว้ที่สำลักแคนแต่ละลูก รูหนึ่งอยู่เหนือบริเวณที่ติดลิ้นแคน เรียกว่า “รูแพวน” และอีกรูหนึ่งอยู่ใต้บริเวณที่ติดลิ้น เรียกว่า “รูแพวล่าง” รูแพวนจะอยู่ห่างจากบริเวณที่

ติดลิ้นแคนเป็น 3 เท่าของรูแพวล่างเสมอ และการเจาะรูแพวทั้งสองรูนี้จะต้องเจาะที่ด้านตรงกันข้ามกับตำแหน่งลิ้นแคน ระยะห่างระหว่างรูแพวกับลิ้นแคนนี้เองเป็นตัวกำหนดระดับเสียงของลูกแคน ลูกได้มีระยะห่างน้อยกว่าอยู่มีระดับเสียงสูงกว่า

ดังนั้นลูกแคนแต่ละลูกที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นแคนเด้านึงจึงมีระยะห่างระหว่างลิ้นแคนกับรูแพวแตกต่างกันไปอย่างเป็นระบบซึ่งช่างทำแคนแต่ละคนด่างเข้าใจระบบ การเจาะรูแพวของลูกแคนแต่ละลูกว่าจะจะให้แก่ลูกได้ก่อนหลัง และใช้วิธีการวัดระยะห่างอย่างไร สำหรับการเจาะรูแพวให้แก่ลูกแคนมีดังนี้ คือ

3.3.1 เริ่มตัวยการเจาะรูแพวของลูกแคนระดับเสียง “ลาตា” หลักของระบบเสียงของแคนลูกแคนที่ให้ระดับเสียงลาต่านี้ คือว่าเป็น “ลูกยิ้ง” คือเป็นฐานเสียงให้แก่ลูกแคนลูกอื่น ๆ การเจาะรูแพวให้แก่ลูกแคนลูกนี้จะให้ห่างเท่าใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าช่างทำแคนต้องให้แคนนั้น ๆ มีระดับบันไดเสียงสูงหรือต่ำเท่าใด เพียงได้ว่าเสียงของแคนลูกนี้คือ “โหนค” หรือเสียงศูนย์กลางของบันไดเสียงทางไมเนอร์ของแคนเด้านั้น ๆ การวัดระยะห่างระหว่างลิ้นแคนกับรูแพว ส่วนนั้น ช่างทำแคนใช้ความกว้างของนิ้วโป้ง เป็นเครื่องวัด และถือว่าเอาจำนวนครั้งที่ใช้นิ้วโป้ง ทางเรียงต่อกัน

3.3.2 เจาะรูแพวของลูกแคนระดับเสียง “ลาสูง” หรือเสียง “อันทุ่ง” เป็นเสียงตรงกันกับเสียง ลา แต่อยู่ต่ำระดับเสียง เป็นลูกแคนที่อยู่ลำดับที่ 4 ทางแพขวา

3.3.3 เจาะรูแพวของลูกแคนระดับเสียง “เรต่า” หรือเสียง “แม่แก่” เป็นลูกแคนลูกที่ 3 ทางแพขวา

3.3.4 เจาะรูแพวของลูกแคนระดับเสียง “เรสูง” หรือเสียง “แก่น้อย” เป็นลูกแคนลูกที่ 6 ทางแพขวา

3.3.5 เจาะรูแพวของลูกแคนระดับเสียง “ซอล” หรือเสียง “สะแนน” สำหรับลูกเสียง “ซอล” นี้ ช่างทำแคนเรียกว่าลูกสะแนนนี้มี 2 ลูก ทั้งสองลูกนี้มีเสียงที่ตรงกัน คือเป็นเสียง “ซอลต่า” ด้วยกันทั้งคู่ ลูกแคนที่ 3 ทางแพขวา และลูกที่ 6 ทางแพขวา

3.3.6 เจาะรูแพวของลูกแคนระดับเสียง “ซอล” เป็นเสียง “ซอลสูง” ลูกที่ 8 ทางแพขวา เป็นเสียงตรงกันกับเสียง “ซอล” คนละระดับเสียง

3.3.7 เจาะรูแพวของลูกแคนระดับเสียง “ໂດต่า” หรือเสียง “แม่เช” เป็นลูกแคนลูกที่ 2 ทางแพขวา

3.3.8 เจาะรูแพวของลูกแคนระดับเสียง “ໂປສ້າຍ” หรือเสียง “ປີ້ສ້າຍ” เป็นลูกแคนลูกใหญ่และยาวที่สุด เป็นลูกที่ 1 ของแพขวา

3.3.9 เจาะรูแพวของลูกแคนระดับเสียง “ຝາຕໍາ” หรือเสียง “ແມ່ກ້ອຍນ້ອຍ” เป็นลูกแคนลูกที่ 5 ทางแพขวา

3.3.10 เจาะรูแพวของลูกแคนระดับเสียง “ຝາສູງ” หรือเสียง “ກ້ອຍຈ້າຍ” เป็นลูกแคนลูกที่ 7 ทางแพขวา

3.3.11 เจาะรูแพวของลูกแคนระดับเสียง “มีตា”

3.3.12 เจาะรูแพวของลูกแคนระดับเสียง “มีสูง”

3.3.13 เจาะรูแพวของลูกแคนระดับเสียง “ทีต่า” หรือเสียง “แม่เวียง” เป็นแคนลูกที่ 2 ทางแพช้าย

3.3.14 เจาะรูแพวของลูกแคนระดับเสียง “ทีสูง” หรือเสียง “เวียงน้อย” เป็นแคนลูกที่ 5 ทางแพชaway

3.3.15 เจาะรูแพวของลูกแคนระดับเสียง “ชอลต่า” หรือเสียง “ເສພຫ້າຍ” เป็นแคนลูกที่ 8 ทางแพช้าย

3.3.16 เจาะรูแพวของลูกแคนระดับเสียง “ชอลสูง” หรือเสียง “ເສພຂວາ” เป็นแคนลูกที่ 8 ทางแพชaway

3.4 กระบวนการที่ 4 การติดตั้งลิ้นแคน

ช่างทำแคนบางคันทำไปพร้อม ๆ กับการเจาะรูของลูกแคน แต่บางคันก็ใช้วิธีการเจาะรูให้เสร็จก่อน จึงติดลูกแคนที่หลัง อย่างไรก็ได้การติดตั้งลิ้นแคนก็ต้องทำลำดับก่อนหลังแบบเดียวกันกับการเจาะรู คือการเริ่มมาตั้งแต่ลูกทุ่ม (ลา) อันทุ่ง (ลาสูง) เรต้า (แม่แก่) เรสูง (แก่น้อย) ชอล (สะแวน) ชอลต่า (แม่เช) ໂດสูง (ໂປ້ຫ້າຍ) ພາຕໍາ (ແມ່ກ້ອຍນ้อย) ພາສູງ (ກ້ອຍຫ້າຍ) ກີຕໍາ (ແມ່ເວິ່ງ) ທີສູງ (ເວິ່ງນ้อย) ຜອລຕໍາ (ເສພຫ້າຍ) ຜອລສູງ (ເສພຂວາ) ลิ้นที่เตรียมไว้มี 3 ขนาด คือ

3.4.1 **ลิ้นຽุปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า** ซึ่งตรงหัวท้ายของกรอบนอกทำเป็นຽุปคอคอด เป็นลิ้นสำหรับลูกแคนเสียง “ต่า” ที่ช่างทำแคนเรียกว่าเสียง “แม่” เช่น ลูกทุ่ง, ลูกแม่แก่, ลูกแม่เช, ແມ່ກ້ອຍຫ້າຍ, ลูกແມ່ກ້ອຍຂວາ ແລະ ลูกແມ່ເວິ່ງ

3.4.2 **ลิ้นຽุปทรงสี่เหลี่ยมคงหมู** เหมาะสำหรับลูกแคนระดับเสียงกลาง ๆ เช่น สุดสะแวน, ลูกอันทุ่ง, ลูกแก่น้อย, ลูกໂປ້ຫ້າຍ, ลูกກ້ອຍຫ້າຍ, ลูกກ້ອຍຂວາ ແລະ ลูกເວິ່ງ

3.4.3 **ลิ้นຽุปปลายแหลมและสัน** เหมาะสำหรับลูกแคนระดับเสียงสูง เช่น ลูกເສພຫ້າຍ ແລະ ลูกເສພຂວາ

เมื่อช่างทำแคนรู้ข้อกำหนดทั้งสามข้อนี้แล้ว เขายจะเลือกตัดลิ้นที่เหมาะสมกับระดับเสียงของลูกแคนออกมากจากรีวที่ลิ้น เพื่อนำมาติดตั้งใส่ลูกแคนที่ละลูกตามลำดับที่ก่อล้ำมาแล้ว

นำลิ้นที่ตัดออกมาราวกับก้านฟันที่ต้องตัดให้สั้นลง ซึ่งทำเครื่องหมายไว้แล้วในขั้นตอนกระบวนการที่ 2 และกระบวนการที่ 3 หันด้านปลายลิ้นไปด้านปลายลิ้น แล้วให้มีดตอกกดเป็นช่องที่จะติดลิ้นที่บริเวณตั้งกล้ำว โดยให้แหลมมีความยาวน้อยกว่าความยาวของลิ้นประมาณครึ่งมิลลิเมตร เพื่อจะได้ทำร่องเสียบลิ้นเข้าไปในเนื้อไม้ลูกแคนทั้งด้านบนและด้านล่างของช่องลิ้นนั้น ๆ ส่วนความกว้างนั้นให้ปลายแหลมของมีดตอกกรีดเปิดช่องให้กว้างกว่าขนาดของลิ้นแคนไม่รวมกรอบ เล็กน้อย เพื่อให้

ลิ้นแคนกระดกขึ้นลงภายในช่องนั้น ๆ ໄດ້ເມື່ອຖຸກລມເປົາ ບວງແພນຂອງຫຼັນທີ່ຈະໃຊ້ເປັນ
ຮູານຮອງຮັບລິ້ນນີ້ ດັ່ງນີ້ແຕ່ງໃຫ້ຮັບເສມອກັນລວດແນວ

ໃຫ້ຄົມປລາຍມີດຕອກແຜຮ່ອງດ້ານລ່າງ ໃຫ້ເພຍອເລັກນ້ອຍ ແລ້ວສອດດ້ານຂອງລິ້ນເຂົາ
ໄປໃນຮ່ອງນັ້ນ ເລື່ອນຮູານລິ້ນລົງໄປໃນຮ່ອງສ່າງຈານສຸດ ທໍາໄຫ້ດ້ານປລາຍລິ້ນປະກົບລົງກັບແພນຂອງຮ່ອງນັ້ນ
ແລ້ວຈຶ່ງໃຫ້ປລາຍແຫລມຂອງມີດຕອກສະກິດຂົບໃຫ້ດ້ານປລາຍລິ້ນເຂົາໄປໃນຮ່ອງນັ້ນກີ່ຈະຖຸກໜີບໃຫ້ອູ່
ໃນຮ່ອງກັ້ງ 2 ດ້ານເປັນທີ່ເຮັຍນ້ອຍ

ໃຫ້ປຸ່ນຂາວທີ່ໄດ້ຈາກຝານເປົລືອກຫອຍກັບທີ່ນັບມືດ ແລ້ວຜສມ້ນ້າໃຫ້ຂັນທາອຸດຽງໄວ່
ຮະຫວ່າງລິ້ນແຄນກັບຮູານຮອງຮັບລິ້ນແຄນທີ່ບວງແພນກັບຂອນແພນຂອງຮູານຮອງຮັບບໍລິກແຄນ

ກະບວນການປະກອບລິ້ນແຄນດິດຕັ້ງເຂົາກັບລູກແຄນດາມລຳດັບຂັ້ນຕອນ ໃຫ້ໄດ້ກັບ
ແຄນທຸກລູກ ເພີ່ງແຕ່ເລືອກຮູປ່າງຂອງລິ້ນແຄນໃຫ້ຖຸກຕ້ອງດາມນາດຂອງລູກແຄນ

3.5 ກະບວນການທີ່ 5 ການຫຼຸດລິ້ນແຄນປັບປຸງດັບເສີຍ

ເມື່ອດິດຕັ້ງເຂົາກັບລູກແຄນເສົ່າງແລ້ວ ຂ່າງທຳແຄນຈະລອງເປົາຟັງເສີຍລູກແຄນທຸກ ຈຸກ
ຫາກເສີຍໄດ້ເພີ່ນອອກນອກມາດຣາເສີຍກີ່ຈະດັ່ງນີ້ແຕ່ງເສີຍເພື່ອປັບປຸງດັບເສີຍທີ່ຖຸກຕ້ອງ
ວິຊີ່ຫຼຸດລິ້ນນີ້ຕ້ອງໃໝ່ “ເໜັກແໜ້ງ” ພຣີ ອີ່ນແໜ້ງ ສອດເຂົາໄດ້ລິ້ນແຄນ ໃຫ້ເພຍອ້ຳເລັກນ້ອຍ ແນວຍວາ
ຂອງລິ້ນແຄນຈະພາດຍູ້ຕໍ່ມາດຄວາມຍາວຂອງເໜັກແໜ້ງ ໃຫ້ຄົມມີດຕອກຄ່ອຍ ຈຸກປັບປຸງດັບເສີຍ
ດ້ານໂຄນລິ້ນມາຍັງດ້ານປລາຍລິ້ນ ຄ້າມີເສີຍເພີ່ນສູງໃຫ້ຫຼຸດກົກລິ້ນ ຄ້າມີເສີຍເພີ່ນດຳໃຫ້ຫຼຸດທີ່ປລາຍລິ້ນ
ຈາກນັ້ນທາດ້ວຍພູນຈາກເປົລືອກຫອຍເພື່ອດ່ວງເສີຍ

3.6 ກະບວນການທີ່ 6 ການທຳເຕັກແຄນ

ເຕັກແຄນ ທຳහັນທີ່ເປັນຫ້ອງຮັບລິ້ນຂອງລູກແຄນທຸກລູກໄວ່ໃນໂພຮັງເຕັກ ປິດຜົນຝຶກ
ໂພຮັງເຕັກດ້ວຍຫຼືສຸດ ເພື່ອວ່າເວລາເປົາລົມຜ່ານຮູນເປົາເຂົາເຕັລມຈະໄດ້ໄຟຟ່ານອອກໄປທາງອື່ນ ຈຸກ
ຫຼຸດລິ້ນແຄນຂອງລູກທີ່ຖຸກປິດຮູນນັ້ນ ເຕັກແຄນຈຶ່ງເປັນເຕັລມ ທີ່ມີສ່ວນຄວາມຄຸມທີ່ກິດທາງລົມ
ເປົາເຂົາໄປສູ່ລິ້ນຂອງລູກແຄນທີ່ຕ້ອງການໃຫ້ເປັນສູ່ລິ້ນເສີຍ

ເຕັກແຄນມັກທຳມາກຈາກແທ່ງຮາກໄມ້ປະຕູ້ເປັນພື້ນ ໃນກຣີທີ່ຫາຮາກໄມ້ປະຕູ້ໄມ້ໄດ້
ກີ່ອຈາຫຮາກໄມ້ຫຼືນິດອື່ນ ຈຸກແທນໄດ້ ເຊັ່ນ ໄນມັດຕະເຈີນ, ໄນມັບັງ, ໄນມັກຮຸ່ມ, ໄນມັນມີມ, ເປັນຕົ້ນ
ໄມ້ສໍາຫັນທຳເປັນເຕັກແຄນມັກຖຸກແປປຽນແທ່ງສື່ເໜີ່ຍົມ ຂາດກວ້າງ X ຢາວ X ມາ ປະມາລ
7 X 16 X 5.5 ຊ.ມ.

ເມື່ອໄດ້ແທ່ງໄມ້ແປປຽນພາດດັກລ່າວນີ້ມາແລ້ວ ຂ່າງທຳແຄນກີ່ຈະເຮີ່ມກາກຂຶ້ນຮູບເຕັກ
ດ້ວຍມືດໂດ ພຣີ ມືດຕອກ ໂດຍຖາກມຸນເໜີ່ຍົມໃຫ້ກລມກລົງເກລາສ່ວນປລາຍທັງສອງດ້ານໂຄງເຂົາຫາກັນ
ດຽງກລາງປ່ອງອອກເປັນທຽງເຕັນນມ ຮູປ່າງຂອງເຕັກແຄນນີ້ ຕໍ່ານາເຮືອແຄນກລ່າວວ່າເໜີ່ອນເຕັນນມ
ຂອງທຸນິ່ງໜ້າຍ ເພຣະເຂົ້າວ່າທຸນິ່ງໜ້າຍເປັນຜູ້ຜລິດແຄນຈຶ່ງໄດ້ມາຈາກຮູປ່າງຂອງນາງເອງ

ເມື່ອຂຶ້ນຮູບໄດ້ກວດທຽງຕ້ອງການແລ້ວ ຂ່າງທຳແຄນກີ່ຈະຕົກແຕ່ງເຕັນນີ້ດ້ວຍຄົມ
ມືດຕອກ ໃຫ້ຖຸກລມກລືນຈົນເປັນທີ່ພອໃຈຂອງດົນ ລຳດັບຕ່ອໄປກີ່ຈະໃຊ້ສິ່ງເຈະທະລຸ່ມເປັນສື່ເໜີ່ຍົມຜົນຜ້າ

ตามแนวความกว้างยาวของตัวเด้า ซ่องทะลุนั้นด้องกว้างและหน้าตัดของแพก็งสองที่จะสอดเข้าไปในเก้าอี้ในช่องเด้านั้น เรียกช่องทะลุนี้ว่า “ช่องเสียงลูกแคน”

ตอนที่กะความกว้างของช่อง ช่างทำแคนจะวัดความกว้างของลูกแคน 2 ลูก ได้ความยาวเท่าใดก็จะขยายออกไว้ $\frac{1}{4}$ นิ้วไป (ประมาณ 3-4 มิลลิเมตร) เพื่อไว้สำหรับ “ไม้กัน” หรือ “ไม้คัน” ระหว่างแพลูกแคน

เมื่อเจาะช่องสีเหลี่ยมผินผ้าทะลุเด้าแคนสองด้านแล้ว ช่างทำแคนก็จะคว้านผนังด้านในให้เว้าโค้งเข้าไปในเนื้อผนังทั้งสองด้าน เพื่อไว้ให้เป็นที่ว่างให้ลิ้นแคนกระดกเข้าออกได้จะได้ไม่ต้องปะทะกับผนังช่อง เสร็จแล้วช่างก็จะแบ่งช่องทะลุนั้นออกเป็น 2 ส่วน เท่า ๆ กันความยาวของช่อง ด้วยการพัดซีไม้ไผ่ซีเล็ก ๆ ลงไปเห็นนิ้วท้าวไว้ในร่องเห็นที่ปากอาจเนื้อเด้าที่อยู่ริมสุดทั้งสองข้างของช่องสีเหลี่ยมทั้งด้านบนและด้านตรงกันข้าม เรียกซีไม้ไผ่ที่แบ่งช่องนี้ว่า “ไม้กัน” หรือ “ไม้คัน” แพลูกแคน ซึ่งจะมี 2 อัน อันหนึ่งอยู่ด้านบน อีกอันหนึ่งอยู่ด้านล่าง

3.7 กระบวนการที่ 7 การผนิภูลูกแคนเข้าสู่เด้า

3.7.1 นำลูกแคนเสียง “ลาต่า” (ลูกทุ่ง) ซึ่งเป็นลูกที่ 1 แพข้าวมือ สอดเข้าไปในช่องเสียงลูกแคนซึ่กข้าวมือของเด้าแคน (หันเด้ารูเป้าของเด้าเข้าหาผู้ทำ) ให้บริเวณที่ติดลิ้นแคนอยู่ภายใต้เด้าและหันด้านที่ติดลิ้นนี้เข้าหาผนังเด้า จัดลำลูกแคนให้อยู่ชิดด้านรูเป้า นำแท่งขี้สูดเตรียมไว้มาเคียนรอบลูกแคนลูกแรกนี้ที่บริเวณที่อยู่ชิดขอบเด้าทั้งด้านบนและด้านล่างของเด้าเพื่อยืดลูกแคนให้ตั้งตึงและติดกับตัวเด้า แต่ยังไม่ต้องบีบ用力ลงขี้สูดในตอนนี้

3.7.2 นำลูกแคนลูกที่ 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ของแพข้าวมือ (คือลูกเสียงโโด, ซอล, ลา, ที, เร, มี และ ตา) จัดลำดับสอดเรียงเข้าสู่เด้าทางช่องแบ่งด้านข้าวมือถัดจากลูกเสียง “ลาต่า” เมื่อสอดลูกแคนลูกใดลูกหนึ่งเข้าสู่เด้าก็ให้หันด้านติดลิ้นเข้าหาผนังเด้าและเคียนแท่งขี้สูดครอบลำแคน ทั้งด้านบนและด้านล่างเด้าเหมือนกันทุก ๆ ลูก จนกระทั้งลูกแคนของแพข้าวมือเข้าไปอยู่ในเด้าครบถ้วนทุกลูก

3.7.3 นำลูกแคนลูกที่ 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, และ 1 (เรียงถอยหลัง) ของแพข้าวมือ (คือลูกเสียง ซอล, พา, ซอล, พา, มี, เร, ที และโโด) จัดลำดับสอดเรียงเข้าสู่เด้าแคนทางช่องเสียงลูกแคนซึ่กข้าวมือ ย้อนจากด้านหน้าเด้ามาหาด้านรูเป้า โดยทำแบบเดียวกันกับการติดตั้งลูกแคนของแพข้าวมือ

3.7.4 เอานิ้วหัวแม่มือข้างใดข้างหนึ่งจุ่มในขันน้ำ แล้วบีบขี้สูดที่เคียนอยู่รอบ ๆ ลูกแคนทุกลูก ให้แผ่ออกเชื่อมเข้าหากันจนกล้ายเป็นมวลสูดเนื้อเดียวกันตลอดแผ่นทั้งด้านแพข้าวและแพข้าว แผ่นขี้สูดนั้นก็จะปิดอยรั้วระหว่างเด้าแคนกับลูกแคน และยึดลูกแคนให้ติดกันแน่นกับเด้าแคนด้วย

3.7.5 ใช้ชี้กไม้ไผ่แผ่นเท้านิ้วมือ เหลาปลายให้เบนคล้ายใบมีด เรียกว่า “ไม้ยัดสูด” ยัดปลายเข้าไประหว่างแพลูกแคน กดอัดให้ขี้สูดที่อยู่ระหว่างแพลูกแคนเบนเป็นเนื้อ

เดียวกัน แล้วจึงเอาขี้สูดออกมาสอดเข้าร่างหัวงูลูกแคนแต่ละลูก ๆ กดขี้สูดลงในลักษณะเดียวกัน กับที่กัดระหว่างแพะ ก็จะทำให้ขี้สูดปิดรูรั่วระหว่างลูกแคนต่อลูกแคนได้อย่างสนิท

3.8 กระบวนการที่ 8 การผูกมัดแพลูกแคน

ส่วนของแคนหั้งสองแพที่ผล่องามาอกเด้า หั้งด้านอกและด้านปลายแคนนั้น ถ้าไม่ผูกมัดให้เป็นมัดเดียวกัน ย่อมมีโอกาสที่จะล้มหรือเฉอกอกแพทได้ ช่างทำแคนจึงต้องผูกมัดส่วนหั้งสองดังกล่าวด้วยเทาหยาานาง ตอก hairy, ตอกดันกล้า, หรือเชือกอย่างอื่น แต่ที่นิยมมากที่สุดคือ เตาหยาานาง เพราะเนี้ยและดูสวยงาม เมื่อนอกันที่คำว่า “นาง” ไปพ้องกับคำเชิญ “นาง” หั้งหลายให้ลงมาช่วยดลบันดาลให้การทำแคนสำเร็จลงด้วยดี ในภาษา “อ้อ” ของช่างทำแคน

ช่างทำแคนมักจะทำการมัดแคน 3 จุด คือ ตรงปลายสุดจะมัดลูกแคน 4 ลูก ยาวเท่ากัน จุดที่ 2 จะมัดตรงปลายสุดของลูกเสพ รวมเป็นมัดเดียวกันหั้ง 2 แพชัยขวางอยู่ภายในลูกแคน จุดที่ 3 มัดที่ปลายสุดของกอกแคน ทุก ๆ จุดที่มัดจะมีซีไม้ไฝ่สอดคั้นแบ่งชัยขวางอยู่ภายใน

วิธีการและขั้นตอนการทำพินโปรด

พินโปรดพื้นบ้านอีสาน มีลักษณะคล้าย ๆ กับกีตาร์โปรดของสากล จะแตกต่างตรงที่รูปร่าง, รูปทรง และลักษณะการผลิต ก็ขึ้นอยู่กับช่างทำพินที่จะสร้างให้เป็นรูปร่างตามที่ตนต้องการ โดยมีขั้นตอนการทำดังนี้

1. เอาแผ่นไม้บันนุนหรือไม้ชิงชันเปรรูป ขนาดกว้าง 30 ซม. X ยาว 100 ซม. x หนา 8 ซม. วัดรูปร่างให้ได้สัดส่วน
2. เลือยฉลุเอารูปทรงของพินออกจากไม้เปรรูป
3. เลือยเฉือนเอาส่วนหลังของคอพิน ออกประมาณครึ่งหนึ่งของความหนา หั้งหมัดของไม้เปรรูป

4. แต่งและเกลารูปร่างของคอพินโปรดให้ส่วนหน้าแบบราบ ส่วนหลังโคงมนเป็นครึ่งท่อนกลมยาว แบบและส่วนติดลูกบิดให้เป็นรูปแท่งสีเหลืองผืนผ้า

5. เนื่องด้านหลังของเต้าพิน ส่วนที่เนื่องออกมีความหนาประมาณ 0.8 – 1 ซม. และเจาะ เอาเนื้อไม้เพื่อทำให้เต้าพินเป็นโพรง ส่วนด้านหน้าของพินจะหนาประมาณ 0.7 – 0.8 ซม.

6. ขัดและแต่งพินหั้งตัวให้กลมกลึงด้วยตะไบและกระดาษทราย
7. ร่างรูปทรงสีเหลืองผืนผ้าเข้าที่ด้านหน้าของส่วนที่จะติดลูกบิด เอาสว่านเจาะให้พรุนแต่ไม่ให้ทะลุออกไปด้านหลัง และเจาะสิ่วแซะรูดออกส่วนให้ทะลุถึงกันจนเกิดรูปสีเหลืองผืนผ้าลีกลงไปในเนื้อไม้ เจาะรูลูกบิดจากด้านข้าง 3 รู ให้ 2 รูอยู่ข้างหนึ่ง อีก 1 รูอยู่อีกข้างหนึ่ง โดยปกติข้างล่างจะมีรูเดียว อยู่กึ่งกลางของ 2 รู ที่อยู่ข้างบน และติดลูกบิดเข้าที่รูนั้น ๆ

8. เจาะรูเสียงที่แผ่นหน้าของเด็กพิณเป็นรูปใบโพธิ์ แล้วปิดฝาหลังของเต้าเสียงด้วยแผ่นกระดาษที่เลือยเดือนออกไว้ด้วยการติดกาวลาเท็ก แล้วขัดด้วยกระดาษทรายชนิดละเอียด หลังจากนั้นหากลีบผิวไม่ด้วยยูลิเทนประมาณ 3 รอบ

9. ติดที่ยึดสายเข้าที่บริเวณส่วนท้ายของด้าวพิน ซึ่งจะต้องห่างขอบของด้าวพินจากด้านท้ายเข้ามาประมาณ 3 ซม. ในแนววางกับแนวคอกพิน วัสดุที่ใช้ทำอาจเป็นโลหะหรือไม้เจาะรูร้อยสายไว้ 3 รู

10. ยึดหย่องหรือสะพานพาดสาย เข้าบริเวณกึ่งกลางระหว่างที่ยึดสายกับรูเสียง (ระยะห่างระหว่างหย่องหน้ากับหย่องหลังประมาณ 48 ซม.) ความสูงของหย่องนั้นยิ่งทำให้สายอยู่ชิดกับรูเสียงมากเท่าไหร่ ยิ่งจะทำให้เสียงกังวนมากขึ้นเท่านั้นแนวของหย่องจะต้องขนานกับเฟรดบนคอกพิน หรือขนานกับที่ยึดสาย

11. ร้อยสายทั้งสามสายเข้าทางนอกของที่ยึดสาย โผล่ปลายสายพาดหย่อง เลยไปร้อยเข้าที่รูร้อยสายของลูกบิด หมุนลูกบิดขึ้นสายให้เคร่งจนได้ระดับเสียงที่ต้องการ คือให้สายที่ 1 ซึ่งอยู่ริมขวาสุดของที่ยึดสายให้เป็นเสียง “มี” ให้สายที่ 2 ซึ่งอยู่กลางให้เป็นเสียง “ลา” และสายที่ 3 ให้เป็นเสียง “มีต่า” ด้วยวิธีเทียบเสียงกับเสียงดนตรีเม่นบท เช่น แคน โปงลาง หรือออร์แกน

12. ติดหัวพญานาค หัววงศ์ หรือรูปอื่น ๆ

13. การติดขั้นเสียงหรือเฟรด

ขั้นของพินนิยมติดทั้งหมดมี 11 ขั้น ให้แก่คอกพินให้ยึดเสียง “มี” ของสายที่ 1 หรือสายเอกสารเป็นหลัง โดยเรียงตามลำดับ ดังนี้

13.1 “ลาสูง” ก่อนโดยกดสายที่ 1 ลงไปบนขั้นเสียง ให้เสียงที่ได้ ตรงกันกับเสียง “ลาต่า” ของสายเปล่าที่ 2 เมื่อเทียบกันได้ที่แล้วจึงติดขั้นเสียงเข้ากับคอกพิน ด้วยการแห้ง เพื่อจะได้เลื่อนปรับขยายตัวแห้งให้แม่นยำได้ ขั้นเสียงขั้นนี้จะเป็นขั้นที่ 4 ของขั้นเสียงทั้งหมดเมื่อติดขั้นครบ 11 ขั้นแล้ว

13.2 ให้ติดขั้นเสียง “มีสูง” โดยการกดสายที่ 1 ลงบนขั้นดังกล่าวนี้ให้เสียงที่ได้เป็นเสียง ตรงกัน กับเสียง “มี” ของสายเปล่าที่ 1 เมื่อเทียบกันได้ที่แล้วจึงติดเข้ากับคอกพินด้วยการแห้ง ขั้นเสียงขั้นนี้จะเป็นขั้นที่ 8 ของขั้นเสียงทั้งหมดเมื่อติดขั้นครบ 11 ขั้นแล้ว

13.3 ให้ติดขั้นเสียง “ลาสูงในช่วงบทที่ 3” โดยการกดสายที่ 1 ลงบนขั้นเสียงดังกล่าวนี้แล้วให้เสียง ตรงกัน กับเสียง “ลาต่า” ของสายเปล่าที่ 2 หรือตรงกับ “ลาสูง” ของสายที่ 1 เมื่อกดลงบนขั้นที่ติดแล้วในลำดับที่ 1 แล้ว ขั้นเสียงขั้นนี้จะเป็นขั้นที่ 11

13.4 ให้ติดขั้นเสียง “เร” โดยการกดสายที่ 1 ลงบนขั้นเสียงดังกล่าวนี้แล้วให้เสียงตรงกันกับเสียง “เร” เมื่อกดสายที่ 2 ลงบนขั้นที่ติดแล้วในลำดับที่ 3 หรือเมื่อกดสายที่ 2 ลงบนขั้นที่ติดแล้วในลำดับที่ 1 ขั้นเสียงขั้นนี้จะเป็นขั้นที่ 7 เมื่อติดขั้นครบทั้งหมดแล้ว

13.5 ให้ติดเสียง “ซอล” ซึ่งจะอยู่ถัดขั้นที่ติดไว้แล้วในลำดับที่ 1 ไปทางปลายคอพิณ 1 ขั้น โดยกดสายที่ 1 ลงบนขั้นดังกล่าวแล้วให้เสียง “ซอล” ตรงกัน กับเสียงที่ได้มีอ กดสายที่ 2 ลงบนขั้นที่ติดแล้วในลำดับที่ 4 ขั้นเสียงขั้นนี้จะเป็นขั้นที่ 3 เมื่อติดขั้นครบทั้งหมดแล้ว

13.6 ให้ติดขั้นเสียง “โฉ” ซึ่งจะอยู่ถัดจากขั้นเสียง “ลา” ขึ้นมาทางเด้าพิณ โดยกดสายที่ 1 ลงบนขั้นดังกล่าวแล้วให้เสียง ตรงกัน กับเสียงที่ได้จากการกดสายที่ 2 ลงบนขั้นที่ 3 ในลำดับที่ 5 ขั้นเสียงขั้นนี้จะเป็นขั้นที่ 6 เมื่อติดขั้นครบทั้งหมดแล้ว

13.7 ให้ติดขั้นเสียง “ฟ่า” ซึ่งจะเป็นเสียงขั้นที่ 1 บนคอพิณ โดยกดสายที่ 1 ลงบนขั้นดังกล่าวแล้วให้เสียง ตรงกัน กับเสียงที่ได้มีอ กดสายที่ 2 ลงบนขั้นที่ติดแล้ว

13.8 ให้ติดขั้นเสียง “ฟ้าชาร์ป” ซึ่งจะเป็นเสียงขั้นที่ 2 บนคอพิณ โดยติดลงตรงกึ่งกลางระหว่างขั้นที่ติดไปแล้ว

13.9 ให้ติดขั้นเสียง “ที” ซึ่งจะอยู่ถัดจากขั้นที่ติดแล้วในลำดับที่ 1 ขึ้นไปทางเด้าพิณ โดยกดสายที่ 1 ลงบนขั้นดังกล่าวแล้วให้เสียง ตรงกัน กับเสียงที่ได้มีอ กดสายที่ 2 ลงบนขั้นที่ติดแล้ว

13.10 ให้ติดขั้นเสียง “ซอลสูง” ซึ่งจะเป็นขั้นที่ 10 บนคอพิณ โดยกดสายที่ 1 ลงบนขั้นดังกล่าวแล้วให้เสียง ตรงกัน กับเสียงที่ได้มีอ กดสายที่ 1 ลงบนขั้นที่ 3 ซึ่งติดแล้ว

13.11 ให้ติดขั้นเสียง “ฟ้าสูง” ซึ่งจะเป็นขั้นที่ 9 บนคอพิณ โดยกดสายที่ 1 ลงบนขั้นดังกล่าวแล้วให้เสียงที่ ตรงกัน กับเสียงที่ได้มีอ กดสายที่ 1 ลงบนขั้นที่ 1 ซึ่งติดแล้ว

วิธีการและขั้นตอนการทำพิณไฟฟ้า

พิณไฟฟ้ามีลักษณะคล้ายกับพิณพื้นบ้านอีสานทั่วๆ ไป ต่างกันตรงที่ไม่ได้เจาะรูตรงกลางให้กัลวงเท่านั้นเอง หรือบางช่างอาจเจาะกลวงเพื่อให้ง่ายต่อการใส่คอนแทรค นิยมใช้สายกีตาร์สาย 1, 2, และ 3 ตามลำดับเป็นสายของพิณ เพราะจะทำให้การส่งสัญญาณ หรือการสั่นสะเทือนต่อคอนแทรคได้ผลดี

ขั้นตอนการทำพิณ

1. เอาแผ่นไม้ขันนุนหรือไม้ชิงชันแปรรูป ขนาดกว้าง 30 ซม. X ยาว 100 ซม. x หนา 8 ซม. คาดรูปร่างให้ได้สัดส่วน
2. เลือยฉลุเอกสารูปทรงของพิณออกจากไม้แปรรูป
3. เลือยเฉ้อแยกส่วนหลังของคอพิณ ออกเสียประมาณครึ่งหนึ่งของความหนาทั้งหมดของไม้แปรรูป
4. แต่งและเกลาการูปร่างของคอพิณไปร่องให้ส่วนหน้าแบบรูป ส่วนหลังโค้งมนเป็นครึ่งท่อนกลมยาวย แบบและส่วนติดลูกบิดให้เป็นรูปแห่งสีเหลี่ยมผืนผ้า

5. เนื่องด้านหลังของเด็กพิณ ส่วนที่เนื่องออกมีความหนาประมาณ 0.8 – 1 ซม. แล้วจะเจาะเอาเนื้อไม้เพื่อทำให้เด็กพิณเป็นโพรง บางช่วงอาจเจาะพอที่จะใส่คอมแทรคเท่านั้นก็ได้ ส่วนด้านหน้าของพิณจะหนาประมาณ 0.7 – 0.8 ซม.

6. ขัดและแต่งพิณหั้งดัวให้กลมกลึงด้วยตะไบและกระดาษทราย

7. ร่างรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าเข้าที่ด้านหน้าของส่วนที่จะติดลูกบิด เอาส่วนเจาะให้พรุนแต่ไม่ให้ทะลุออกไปด้านหลัง แล้วเอาสิ่วแซรูดออกส่วนให้ทะลุถึงกันจนเกิดรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าลึกลงไปในเนื้อไม้ เจาะรูลูกบิดจากด้านข้าง 3 รูให้ 2 รูอยู่ข้างหนึ่ง อีก 1 รูอยู่อีกข้างหนึ่ง ให้ข้างล่างมีรูเดียว อยู่กึ่งกลางของ 2 รู ที่อยู่ข้างบน แล้วติดลูกบิดเข้าที่รูนั้น ๆ

8. เจาะรูเสียงให้แผ่นหน้าของเด็กเสียงเป็นรูปวงกลมเล็กเหมือนรูเสียงของกีตาร์ หรือเป็นรูสว่านหลาย ๆ รู ถ้าเป็นพินติดพิคอัพ หรือคอมแทรครับสัญญาณไปขยายเสียงด้วยเครื่องขยายเสียง ก็ให้ติดคอมแทรคเข้าแทนที่รูเสียง

9. ติดที่ยืดสายเข้าที่บริเวณส่วนท้ายของดัวพิณ ซึ่งจะด้องห่างขอบของดัวพิณ จากด้านท้ายเข้ามาประมาณ 3 ซม. ในแนวขวางกับแนวคอมพิณ วัสดุที่ใช้ทำอาจเป็นโลหะหรือไม้เจาะรูอย่างใด ไว้ 3 รู

10. ยืดหย่องหรือสะพานพาดสายเข้าบริเวณกึ่งกลางระหว่างที่ยืดสายกับรูเสียง (ระยะห่างระหว่างหย่องหน้ากับหย่องหลังประมาณ 48 ซม.) ความสูงของหย่องนั้นยิ่งทำให้สายอยู่ชิดกับรูเสียงมากเท่าใด ยิ่งจะทำให้เสียงกังวนมากขึ้นเท่านั้นแนวของหย่องจะต้องขนานกับเฟรตอนคอมพิณ หรือขนานกับที่ยืดสาย

11. ร้อยสายหั้งสามสายเข้าทางนอกของที่ยืดสาย โผล่ปลายสายพาดหย่องเลยไปร้อยเข้าที่รูร้อยสายของลูกบิด หมุนลูกบิดขึ้นสายให้เคร่งจนได้ระดับเสียงที่ต้องการ คือให้สายที่ 1 ซึ่งอยู่ริมขวาสุดของที่ยืดสายให้เป็นเสียง “มี” ให้สายที่ 2 ซึ่งอยู่กลางให้เป็นเสียง “ลา” และสายที่ 3 ให้เป็นเสียง “มีต่า” ด้วยวิธีเทียบเสียงกับเสียงดนตรีแม่นท เช่น แคน โปงลง หรือออร์แกน

12. ปิดฝาหลังของเด็กเสียงด้วยแผ่นกระดาษที่เลือยเนื่องออกไว้ด้วยการติดกาวหรือขันตะปูเกลียว โดยไม่ต้องขัดเกลากันในแผ่นกระดาษ เพราะจะลงตัวกันร่องเดิมที่ถูกเนื่องออกมาได้พอดี

13. ติดหัวพญานาค หัววงศ์ หรือรูปอื่น ๆ

14. การติดขั้นเสียงหรือเฟรด

ขั้นเสียงของพิณนิยมติดหั้งหมุดมี 11 ขั้นเสียง ให้แก่คอมพิณให้ยืดเสียง “มี” ของสายที่ 1 หรือสายเอกเป็นหลัก โดยเรียงตามลำดับ ดังนี้

14.1 “ลาสูง” ก่อนโดยกดสายที่ 1 ลงไปบนขั้นเสียง ให้เสียงที่ได้ ตรงกันกับเสียง “ลงต่า” ของสายเปล่าที่ 2 เมื่อเทียบกันได้ที่แล้วจึงติดขั้นเสียงเข้ากับคอมพิณ ด้วยการแห้ง เพื่อจะได้เลื่อนปรับขยายตัวแห่งให้แม่นยำได้ ขั้นเสียงขั้นนี้จะเป็นขั้นที่ 4 ของขั้นเสียงหั้งหมุดเมื่อติดขั้นครบ 11 ขั้นแล้ว

14.2 ให้ติดขันเสียง “มีสูง” โดยการกดสายที่ 1 ลงบนขันดังกล่าวนี้ให้เสียงที่ได้เป็นเสียง ตรงกันกับเสียง “มี” ของสายเปล่าที่ 1 เมื่อเทียบกันได้ที่แล้วจึงติดเข้าหากัน คือพิณด้วยการแห้งช้าขันเสียงขันนี้จะเป็นขันที่ 8 ของขันเสียงทั้งหมดเมื่อติดขันครบ 11 ขันแล้ว

14.3 ให้ติดขันเสียง “ลากูในช่วงบทที่ 3” โดยการกดสายที่ 1 ลงบนขันเสียงดังกล่าวนี้แล้วให้เสียง ตรงกันกับเสียง “ลงต่า” ของสายเปล่าที่ 2 หรือตรงกับ “ลงสูง” ของสายที่ 1 เมื่อกดลงบนขันที่ติดแล้วในลำดับที่ 1 แล้ว ขันเสียงขันนี้จะเป็นขันที่ 11

14.4 ให้ติดขันเสียง “เร” โดยการกดสายที่ 1 ลงบนขันเสียงดังกล่าวนี้แล้ว ให้เสียงตรงกันกับเสียง “เร” เมื่อกดสายที่ 2 ลงบนขันที่ติดแล้วในลำดับที่ 3 หรือเมื่อกดสายที่ 2 ลงบนขันที่ติดแล้ว

14.5 ให้ติดเสียง “ชอล” ซึ่งจะอยู่ถัดขันที่ติดไว้แล้วในลำดับที่ 1 ไปทางปลายคอพิณ 1 ขัน โดยกดสายที่ 1 ลงบนขันดังกล่าวนี้แล้วให้เสียง “ชอล” ตรงกันกับเสียงที่ได้เมื่อกดสายที่ 2 ลงบนขันที่ติดแล้ว ขันเสียงขันนี้จะเป็นขันที่ 3 เมื่อติดขันครบทั้งหมดแล้ว

14.6 ให้ติดขันเสียง “ໂດ” ซึ่งจะอยู่ถัดจากขันเสียง “ลง” ขึ้นมาทางเด้าพิณ โดยกดสายที่ 1 ลงบนขันดังกล่าวนี้แล้วให้เสียง ตรงกัน กับเสียงที่ได้จากการกดสายที่ 2 ลงบนขันที่ 3 ขันเสียงขันนี้จะเป็นขันที่ 6 เมื่อติดขันครบทั้งหมดแล้ว

14.7 ให้ติดขันเสียง “ฟ่า” ซึ่งจะเป็นเสียงขันที่ 1 บนคอพิณ โดยกดสายที่ 1 ลงบนขันดังกล่าวนี้แล้วให้เสียง ตรงกันกับเสียงที่ได้เมื่อกดสายที่ 2 ลงบนขันที่ติดแล้ว

14.8 ให้ติดขันเสียง “ฟ้าharป” ซึ่งจะเป็นเสียงขันที่ 2 บนคอพิณ โดยติดลงตรงกีกกลางระหว่างขันที่ติดไปแล้ว

14.9 ให้ติดขันเสียง “ศີ” ซึ่งจะอยู่ถัดจากขันที่ติดแล้วในลำดับที่ 1 ขึ้นไปทางเด้าพิณโดยกดสายที่ 1 ลงบนขันดังกล่าวนี้แล้วให้เสียง ตรงกัน กับเสียงที่ได้เมื่อกดสายที่ 2 ลงบนขันที่ติดแล้ว ขันเสียงขันนี้จะเป็นขันที่ 5 เมื่อติดขันครบทั้งหมดแล้ว

14.10 ให้ติดขันเสียง “ຂອຄสูง” ซึ่งจะเป็นขันที่ 10 บนคอพิณ โดยกดสายที่ 1 ลงบนขันดังกล่าวแล้วให้เสียง ตรงกันกับเสียงที่ได้เมื่อกดสายที่ 1 ลงบนขันที่ 3 ซึ่งติดแล้ว

14.11 ให้ติดขันเสียง “ຝາສູງ” ซึ่งจะเป็นขันที่ 9 บนคอพิณ โดยกดสายที่ 1 ลงบนขันดังกล่าวแล้วให้เสียงที่ ตรงกันกับเสียงที่ได้เมื่อกดสายที่ 1 ลงบนขันที่ 1 ซึ่งติดแล้ว

วิธีการและขั้นตอนการทำกล่อง

1. การคัดเลือกไม้

ไม้ที่นิยมนำมาทำกล่องยาวคือไม้ขันธุน ไม้ชนิดนี้มีคุณสมบัติคือน้ำหนักเบา นอกจากนั้นยังเป็นไม้เนื้ออ่อนที่ขุดง่ายและราคาไม่แพง หาได้ง่ายในท้องถิ่น ไม้ที่นำมาทำกล่อง ได้ดีต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี ลำต้นตรงไม่คงอยู่เลือกส่วนที่เป็นโคนถึงกลางต้น เพราะจะเป็นส่วน ที่มีแก่นมากไม่มีตาและกิ่งก้านสาขา สำหรับขนาดของไม้ เมื่อเลือกไม้ได้แล้วก็เลือยกอเป็นห่อน ความยาวประมาณ 1.10 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลางเฉพาะแก่นประมาณ 11 - 12 นิ้ว

2. การขึ้นรูปหุ่นกล่องภายนอก

2.1 นำไปกลึงใช้ขวนถากขึ้นรูปคร่าวๆ ให้มีลักษณะเป็นทรงกระบอก เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 11-12 นิ้ว การถากในตอนแรกจะถากให้เป็นเหลี่ยมเพื่อเป็นที่หมายในการสังเกตว่าไม้มีลักษณะตรงหรือไม่ เมื่อเห็นว่าตรงดีแล้วจึงค่อยลบเหลี่ยมออก ต่อจากนั้นแบ่งห่อนไม้ออกเป็น 3 ส่วน ส่วนบน (ส่วนที่ 1) ยาวประมาณ 50 เซนติเมตร ส่วนที่เป็นเอว (ส่วนที่ 2) ยาวประมาณ 20 เซนติเมตรถากให้อียงลาดลงไปโดยรอบส่วนที่ลึกที่สุดมีเส้นรอบวงประมาณ 13 นิ้ว ส่วนห้ายกลอง (ส่วนที่ 3) ยาวประมาณ 40 เซนติเมตร อียงลาดขึ้นมาจากการส่วนที่เป็นเอว กล่อง(ส่วนที่ 2) ส่วนปลายจะมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 10-11 นิ้ว

2.2 ก่อนนำห่อนไม้ขึ้นแท่นกลึงต้องหาจุดศูนย์กลางของห่อนไม้ทั้ง 2 ด้าน ด้านหนึ่งจะเจาะตรงกลางให้เป็นสี่เหลี่ยมจตุรัสกว้างประมาณ 1 นิ้วฟุ่ด

2.3 นำห่อนไม้ไปยึดติดกับแท่นกลึงด้วยเพลาทั้ง 2 ด้านโดยให้ด้านที่เจาะเป็นสี่เหลี่ยมอยู่ด้านเพลาที่ติดกับแท่นกลึงด้วยด้าว แต่ส่วนปลายที่ยึดติดกับกล่องจะมีกล่องลูกปืนเพื่อให้ห่อนไม้หมุนได้อย่างอิสระ อีกด้านหนึ่งยึดติดกับเพลาที่มีสายพานโยงกับมอเตอร์ไฟฟ้าเป็นตัวจุดให้ห่อนไม้หมุนใช้มีดกลึงเป็นรูปกล่อง โดยเหลือด้านปลายทั้ง 2 ด้านไว้ตัดทั้งประมาณด้านละ 5 เซนติเมตรแบ่งห่อนไม้ที่เหลือออกเป็น 3 ส่วน ส่วนบน (ส่วนที่ 1) เป็นรูปทรงกระบอก เส้นผ่าศูนย์กลาง 10 นิ้ว ยาว 30 เซนติเมตร ส่วนเอวกลอง (ส่วนที่ 2) กลึงให้ลึกจากส่วนบนประมาณ 1 เซนติเมตร มีลักษณะโค้งมนลาดลงจากส่วนที่ 1 ยาว 30 เซนติเมตร ส่วนที่ลึกที่สุด มีเส้นรอบวง 10 นิ้ว ส่วนห้ายกลอง (ส่วนที่ 3) กลึงให้โค้งมนลาดขึ้นจากส่วนที่ 2 ยาว 30 เซนติเมตร ส่วนปลาย มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 9 นิ้ว มีดที่ใช้กลึงจะเป็นวัสดุที่ดัดแปลงมาจากเครื่องมือช่างไม้ทั่วไป มีลักษณะแตกต่างกันตามการใช้งานคือ

2.3.1 มีดกลึงคมแหลม 1 ทำจากตะไบขัดเหล็กเจียด้านปลายให้มีลักษณะแหลม ใช้กลึงขึ้นรูปห่อนไม้ครั้งแรกให้ได้รูปทรงตามต้องการ

2.3.2 มีดกลึงคมแหลม 2 ทำจากสิ่งสะกัดไม้ เจียด้านปลายให้มีลักษณะแหลม ใช้กลึงขึ้นรูปห่อนไม้ต่อจากมีดกลึงคมแหลม 1 ช่วยเก็บรายละเอียดและทำลวดลายบนหุ่นกล่อง

2.3.3 มีดกลึงเก็บรายละเอียด ใช้ใบมีดของกบไส้ไม้ ใช้เก็บรายละเอียดหุ่นกล่องให้มีความเรียบ สวยงาม

2.3.4 มีดกลึงว่างเล็บ ทำจากสิ่วสกัดไม้ ใช้กกลึงบริเวณเอวกล่องให้มีความโคง มนสวยงาม

3. ขั้นตอนการกลึง

3.1 เมื่อนำห่อนไม้ขึ้นแท่นกกลึงยืดติดกับเพลาเรียบร้อยแล้ว เปิดมอเตอร์ไฟฟ้าฉุด
ตัวกล่องให้หมุน ใช้มีดกลึงคมแหลม 1 วงพาดกับคานรองบนแท่นกกลึงให้ปลายแหลมค่อยๆ
สัมผัสท่อนไม้ที่ลະน้อยตลอดท่อนไม้

3.2 เมื่อห่อนไม้กลมได้ขนาดตามต้องการแล้วเริ่มทำส่วนที่เป็นเอวและท้ายให้มี
ความสวยงาม เมื่อได้หุ่นกล่องอย่างคร่าวๆ แล้วใช้มีดกลึงคมแหลมเก็บรายละเอียด กกลึงให้หุ่น
กล่องเรียบ ต่อจากนั้นใช้มีดกลึงว่างเล็บตัดแต่งบริเวณเอวกล่องส่วนที่ลึกที่สุดให้มีความโคงมน
กกล่อง

3.3 เมื่อเรียบร้อยดีแล้วใช้มีดกลึงคมแหลม 2 ทำลาดลาย บริเวณเอว และท้าย
กล่อง ขัดหุ่นกล่องด้วยกระดาษทราย เป็นอันเสร็จขั้นตอนการกกลึง

4. การเจาะภายในหุ่นกล่อง

4.1 เมื่อนำหุ่นกล่องลงจากแท่นกกลึงแล้วตัดส่วนปลายทั้ง 2 ด้านที่เหลือทิ้ง ใช้สิ่ว
เจาะสกัดเนื้อไม้ภายในหุ่นกล่องออกมาให้ทะลุตลอด โดยให้ตัวกล่องมีความหนาประมาณ 1 นิ้ว

4.2 จากปากกล่องลงมา 4 นิ้วทำลิ้นโดยการใช้เหล็กห้องบุ้งขัดให้มีความเอียง
ลาดให้ปากกล่องมีความบางที่สุด ต่อจากลิ้นทำเป็นกระพุ้ง

4.3 ใช้ข้อชุดละเอียดชุดเดียวไม้ภายในให้เรียบเกลี้ยง ใช้เหล็กห้องบุ้งตอกแต่ง
บริเวณเอวกล่องภายในให้มีความกลม

4.5 เจาะสกัดทำร่องสำหรับร้อยหนังขึ้นหัวกล่องใช้สิ่วเจาะเป็นร่องรอบกล่อง
ภายนอกตรงบริเวณเหนือเอวกล่องโดยร่องจะห่างกันประมาณ 2 เซนติเมตร มีความกว้าง
ประมาณ 0.5-1 เซนติเมตร ลึกลงไปในตัวกล่องเล็กน้อย

5. การเก็บรายละเอียด

เมื่อเจาะสกัดภายในหุ่นกล่องเรียบร้อยดีแล้วต้องทิ้งให้ไม้แห้งสนิทโดยผึ่งลมไว้
แต่จะต้องใช้ไม้ตัดประกนเป็นรูปภาคบาทบริเวณปากกล่องกับการบิดเบี้ยว เมื่อแห้งดีแล้วใช้กระดาษ
รายขัดภายในให้เรียบอีกรอบหนึ่ง ท่าน้ำมันเคลือบเงาภายนอกของกล่องให้สวยงาม

6. การขึ้นหนัง

6.1 การคัดเลือกหนัง

การหุ้มหนังหน้ากล่อง หนังที่ใช้คือหนังวัว ถ้าจะให้ได้หนังที่มีคุณภาพดีต้องใช้
หนังวัวพื้นบ้านอายุประมาณ 4 ปี และต้องนำไปตากแดดให้แห้งภายใน 2 วัน ถ้ามากกว่านี้จะทำ
ให้หนังแห้งกรอบ เลือกส่วนที่มีความบางพอตีเท่าๆ กัน หนังวัวหนึ่งตัวใช้ทำกล่องยาวได้
ประมาณ 6-8 ใบ ก่อนนำหนังไปตากต้องแล้วไนน์ที่ติดอยู่ออกให้หมด แผ่นหนังออกยึดติดกับโครง
ไม้ ในการตากหนัง ให้ด้านในของหนังสัมผัสถักกับแดด

6.2 การตัดหนัง

การจะตัดหนังให้เป็นรูปที่ต้องการ ให้นำแผ่นหนังมาวางลงบนพื้นที่เรียบๆ แล้วคั่วกล่องยาวลงบนหนัง ใช้ดินสอหรือปากกาขีดตามปากกล่อง แล้วตัดหนังตามรูปที่ขีดโดยเพื่อส่วนที่จะหุ้มลงมาจากปากกล่องประมาณ 2 นิ้วฟุตโดยรอบไว้ด้วย

6.3 การเตรียมหนัง/ทำให้หนังนิ่ม

นำหนังไปแช่น้ำให้อ่อนประมาณ 12 ชั่วโมง แล้วใช้มีดทุบหนังให้นุ่ม โดยนำหนังวางกับพื้นดินที่ไม่แข็งและมีพากกรวด ใช้ม้อนไม้มีดทุบหนังให้ทั่ว

6.4 การเจาะรูร้อยไส้ลัมมาณ

การเจาะรูร้อยไส้ลัมมาณจะเจาะ 2 ถ้า เป็นวงกลมรอบแผ่นหนัง ให้แค่ด้านในซิดกับขอบกล่อง ถวนออกห่างออกไปประมาณ 1 นิ้วฟุต จำนวนรูที่เจาะจะเป็นจำนวนที่หารด้วย 3 ลงตัว แล้ว ลบออกด้วย 1

6.5 การร้อยไส้ลัมมาณ

ไส้ลัมมาณที่ร้อยเป็นเชือกหรือหนังก็ได้ ใช้ 3 เส้น พับหนังให้รูที่เจาะทั้ง 2 แฉะ ข้อนกัน การร้อยไส้ลัมมาณจะเริ่มร้อยเชือกเส้นที่ 1 สอดออกมาจากรูที่ 1 ทั้งสองแฉะ สอดเข้าในรูที่ 4 ต่อจากนั้นจึงใช้เชือกเส้นที่ 2,3 ร้อยต่อมานไลลักษณะเดียวกัน และจึงเริ่มร้อยเชือกเส้นที่ 1 ใหม่ ทำเช่นนี้ไปโดยรอบ ถ้าเจาะรูโดยรอบหนังรวมๆ 29 รู การร้อยเชือกด้วยเส้นจะเป็นดังนี้ คือ

เชือกเส้นที่ 1

จะร้อยออกในรูที่ 1,5,9,13,17,21,25,29

จะร้อยเข้าในรูที่ 4,8,12,16,20,24,28,32

เชือกเส้นที่ 2

จะร้อยออกในรูที่ 2,6,10,14,18,22,26

จะร้อยเข้าในรูที่ 5,9,13,17,21,25,29

เชือกเส้นที่ 3

จะร้อยออกในรูที่ 3,7,11,15,19,23,27,

จะร้อยเข้าในรูที่ 6,10,14,18,22,26,30,..

6.6 การร้อยสายเร่งเสียง

6.6.1 ก่อนร้อยสายโยงเร่งเสียงจะต้องใช้ลวดรัดให้แน่นที่ตัวกล่องตรงบริเวณที่เจาะรูไว้เพื่อร้อยเชือกโยงขึ้นหนังน้ำกล่อง การเจาะรูที่ตัวกล่อง จะเจาะทั้งหมด 29 รู ใช้เชือกร้อยขึ้นระหว่างไส้ลัมมาณกับลวดให้สายเร่งเสียงตึงมากที่สุด การหุ้มหนังกล่องจะทำคนเดียวไม่ได้ เพราะไม่สะดวกและจะทำให้หนังกล่องไม่ตึง

6.6.2 การขึ้นหนังจะต้องเอาด้านที่เป็นขนออกด้านนอก เมื่อหุ้มกล่องเสร็จจะนำกล่องไปตากแดดประมาณ 1 วัน เพื่อให้หนังกล่องแห้ง เสร็จแล้วอาจมีดูดและใช้กระดาษทราย

ขัดเพื่อให้ผู้เรียนสม่ำเสมอ จากนั้นนำกลองไปส่องดูกับแฉดว่าหนังส่วนใดหนาหรือบางกว่ากัน หรือไม่ หากไม่สม่ำเสมอต้องใช้กระดาษทรายขัดจนกว่าจะมีความหนาเท่ากัน แล้วนำกลองไปตากแดดอีก เสร็จแล้วต้องปึงสายรุ้งเสียงให้ดีง้อกรอบเพื่อให้หนังกลองดึงและเสียงดังขึ้น เมื่อทำมาถึงขั้นนี้เป็นอันเสร็จขั้นตอนการหัมหนังกลอง

ภาคผนวก ค.

ทำเนียบช่างทำเครื่องดัชนตรีพื้นบ้านอีสานในเขตลุ่มน้ำชี

ภาคผนวก C
ทำเนียบช่างทำเครื่องดุนตรีพื้นบ้านอีสาน ในเขตลุ่มน้ำซี

ช่างทำเครื่องดุนตรีในจังหวัดชัยภูมิ

จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า มีช่างศิลปินพื้นบ้านในจังหวัดชัยภูมิ มีจำนวน 4 ท่าน ซึ่งเป็นช่างทำแคน 3 ท่าน และช่างทำพิณ 1 ท่าน คือ

1. ช่างทำพิณ

1.1 ชื่อ นายกลม นามสกุล พาสังข์

1.1.1 อายุ 66 ปี

1.1.2 เกิดวันที่ 25 เดือน พฤษภาคม ปี 2480

1.1.3 การศึกษาสูงสุด ชั้นประถมศึกษาปีที่ -

1.1.4 สถานภาพ มีครอบครัว

1.1.5 จำนวนบุตร 9 คน

1.1.6 ชื่อคู่สมรส นางอิม พาสังข์ อายุ 60 ปี อาชีพ ทำนา

1.1.7 ที่อยู่ปัจจุบัน 63/1 หมู่ 4 บ.หนองหญ้าข้าวหนองอก ต.ละหาน อ.จตุรัสร

จ.ชัยภูมิ หมายเลขโทรศัพท์ -

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหนองหญ้าข้าวนก ซึ่งมีประชากรประมาณ 400 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้างทั่วไป ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการทำการเกษตร เช่น รถไถนา แทนการใช้กระเบื้อง ชาวบ้านมีความเชื่อเรื่องผีสางเทวดา เช่น บุญปูด้า สิบเนื่องมาจากประเพณีเจ้าตี ฮิต 12 คลอง 14 แต่ดังเดิม

นายกลม พาสังข์ ฝึกการทำพิณโดยศึกษารูปแบบจากช่างคนอื่น ๆ โดยเฉพาะ แบบของนายเคน เงินจตุรัส ซึ่งเป็นผู้ทำก่อน จากนั้นได้ลองเลียนแบบพิณเพื่อทำนายและเล่น เองมาจนถึงปัจจุบัน เครื่องมือที่ใช้ในการทำพิณเป็นเครื่องมือพื้นฐานง่าย ๆ เช่น มีด, ศิว, เลื่อย เป็นต้น ส่วนไม้ที่ใช้ทำพิณนั้น ส่วนใหญ่จะใช้ไม้ขันนุนและไม้ประดู่ นายกลม พาสังข์ เริ่ม ฝึกการทำพิณและทำเพื่อขายเมื่ออายุ 30 ปี จำนวนเครื่องดุนตรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 3-5 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิต 50 บาท / ชิ้น รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณประมาณ 3,000 บาท ลักษณะการจำหน่ายคือ มีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับ สินค้าเองที่บ้าน

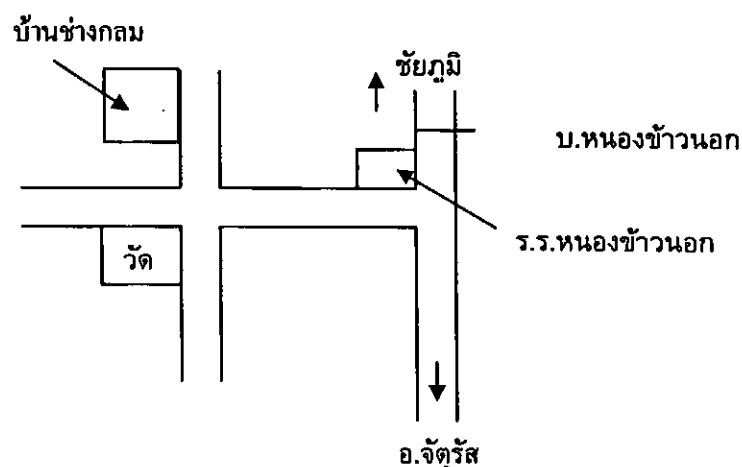
ลักษณะและภาพเครื่องดนตรีของนายกลม พาสังช์

ลักษณะพิเศษของพิณนายกลมก็คือกล่องพิณจะมีขนาดใหญ่กว่ากล่องพิณของช่างคนอื่น ๆ โดยจะใช้ไม้ขันในการทำพิณ ซึ่งมีรูปทรง ดังรูป

ภาพประกอบ 76 พิณของนายกลม พาสังช์ กลองพิณจะมีลักษณะใหญ่กว่าของช่างคนอื่น ๆ

แผนที่บ้านนายกลม พาสังช์ (ช่างพิณ)

ภาพประกอบ 77 แผนที่บ้านนายกลม พาสังช์ (ช่างพิณ)

2. ช่างทำแคน

2.1 ชื่อนายคอย อินอุ่นໂໂຈດີ

2.1.1 อายุ 62 ปี

2.1.2 เกิดวันที่ 7 เดือน สิงหาคม ปี 2484

2.1.3 การศึกษาสูงสุด ประถมศึกษาปีที่ 4

2.1.4 สถานภาพ มีครอบครัว

2.1.5 จำนวนบุตร 3 คน

2.1.6 ชื่อคู่สมรส นางจันໂທ อินอุ่นໂໂຈດີ อายุ 55 ปี อาชีพ ทำนา

2.1.7 ที่อยู่ปัจจุบัน 39 หมู่ 8 บ้านโนนดินห้อม ตำบลหลุมคา อ.แก้งคร้อ

จ.ขัยภูมิ หมายเลขโทรศัพท์ 07-2238349

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

อาศัยอยู่ในหมู่บ้านโนนดินห้อมซึ่งมีประชากรประมาณ 202 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ก่อนนี้มีชื่อเรียกว่าบ้านโนนงามป้อม ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น บ้านโนนดินห้อม เนื่องจากยามที่มีฝนตก ไออดินจะมีกลิ่นหอมระเหยขึ้นมา ชาวบ้านจึงเรียกว่าบ้านโนนดินห้อม ชาวบ้านมีความเชื่อเรื่องผีสง่างหรา เช่น บุญปูด้า สิบเนื่องมาจากประเพณีจารีต อีด 12 คลอง 14 ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการทำการเกษตร เช่น รถไถนา แทนการใช้กระเบื้อง

นายคอย อินอุ่นໂໂຈດີ เริ่มฝึกทำแคนตอนศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยฝึกจากพ่อ ซึ่งได้ทำเครื่องดันดริเพื่อนำไปแข่งขันที่กรุงเทพฯ และได้รับรางวัลชนะเลิศ นายคอย อินอุ่นໂໂຈດີ ฝึกด้วยตนเองและจากการสังเกตและจำจารึก ที่ใช้ทำลินโดยใช้สูตรการผสมที่พอเหมาะ โดยลินจะต้องไม่อ่อนและไม่แข็งเกินไป ไม่ที่ใช้ทำแคนคัดตามเสียง นำเข้าจากประเทศลาว เด็กแคนทำจากไม้ประดู่เท่านั้น เนื่องจากสามารถดับกลิ่นปากของผู้เป้าได้ ส่วนการทำป่องลงน้ำ จะใช้มังဟดที่มีคุณภาพและใช้เฉพาะแก่นไม้เท่านั้น

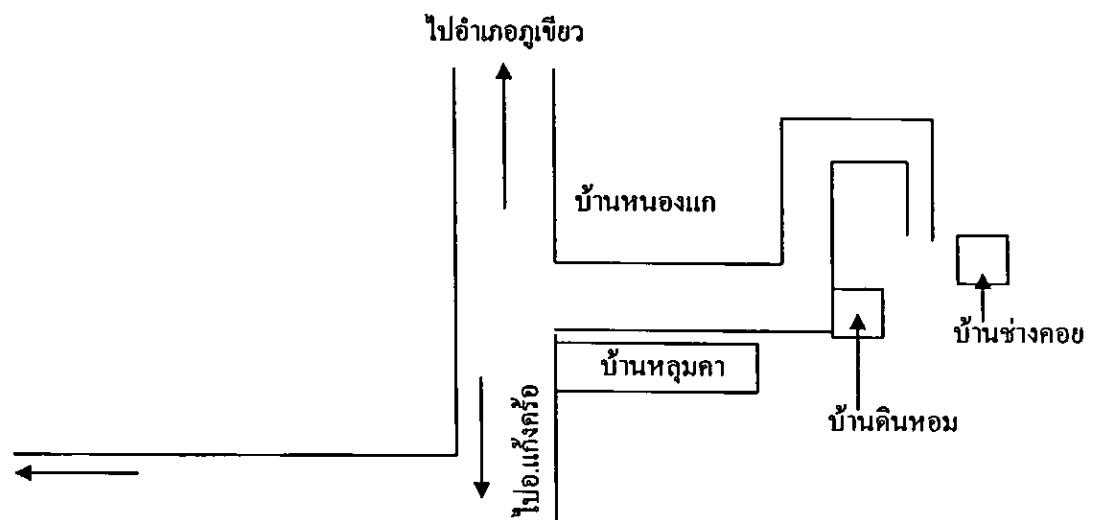
จำนวนเครื่องดันดริที่ผลิตได้ต่อเดือน 10 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 3,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดันดริต่อเดือนประมาณ 18,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายคือที่บ้าน โดยจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน

ลักษณะและภาพเครื่องดูดควันของนายคอย อินอุ่นโซติ

ภาพประกอบ 78 แคนของนายคอย อินอุ่นโซติ เต้าแคนจะใช้ไม้ประดู่

แผนที่บ้านนายคอย อินอุ่นโซติ (ช่างแคน)

ภาพประกอบ 79 แผนที่บ้านนายคอย อินอุ่นโซติ

2.2 ชื่อ นายสุด นามสกุล กัณหารัตน์ (ช่างแคน)

2.2.1 อายุ 54 ปี

2.2.2 เกิดวันที่ 6 เดือน เมษายน ปี 2492

2.2.3 การศึกษาสูงสุด –

2.2.4 สถานภาพ มีครอบครัว

2.2.5 จำนวนบุตร 3 คน

2.2.6 ชื่อคู่สมรส นางทองม้วน กัณหารัตน์ อายุ 65 ปี อาชีพ ทำนา

2.2.7 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 193 หมู่ที่ 11 ตำบลนาหนองทุม อ.แก้งคร้อ

จ.ชัยภูมิ หมายเลขโทรศัพท์ 044-803309

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหนองนาทุ่มซึ่งมีประชากรประมาณ 700 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้างทั่วไป เนื่องจากหมู่บ้านนี้อยู่ใกล้หนองน้ำใหญ่และมีต้นทุ่ม ชาวบ้านจึงเรียกว่าบ้านหนองนาทุ่ม ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการทำการเกษตร เช่น รถไถนา แทนการใช้กระถือ ชาวบ้านมีความเชื่อเรื่องผีสางเทวดา เช่น บุญปูด้า สินเนื่องมาจากประเพณีจารีต ฮีด 12 คลอง 14

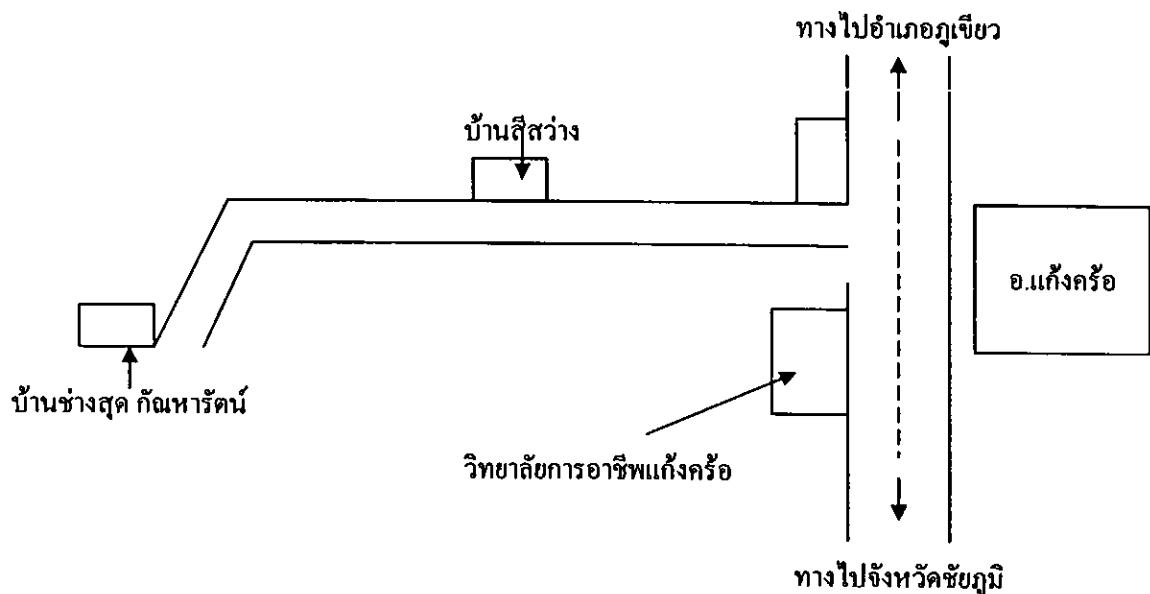
นายสุด กัณหารัตน์ เริ่มทำแคนขายตอนอายุ 21 ปี เนื่องจากบิดาเป็นช่างแคน จึงฝึกหัดการทำแคนโดยการสังเกตจากพ่อ และเรียนรู้จากพี่ชายชื่อพรมมาซึ่งฝึกทำแคนมาจากพ่อ เทคนิคการทำแคนของนายสุดคือจะต้องดัดไม้ให้ตรงในการทำสำเภาด้วยการลอกเด้าแคน ด้วยไฟให้ร้อนแล้วก็ตัดให้ตรง ลิ้นแคนจะต้องติดให้แน่นเท่าที่จะทำได้ เพื่อป้องกันเสียงร้าว ปลายเด้าแคนจะมีลักษณะเหลี่ยม จำนวนแคนที่ผลิตได้ต่อเดือน 10 ชิ้น คำใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 3,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 18,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน โดยจะทำแคนอย่างเดียว

ลักษณะและภาพเครื่องดูดควันของนายสุด กันหารัตน์

ภาพประกอบ 80 แคนข่องนายสุด กันหารัตน์ กันข่องเด้าแคนจะเป็นเหลี่ยม ๆ

ภาพแผนที่บ้านนายสุด กันหารัตน์

ภาพประกอบ 81 แผนที่บ้านนายสุด กันหารัตน์

2.3 ชื่อ นายสุทน นามสกุล กัณหารัตน์ (ช่างทำแคน)

2.3.1 อายุ 63 ปี

2.3.2 เกิดวันที่ 28 เดือน มีนาคม ปี 2482

2.3.3 การศึกษาสูงสุด ประถมศึกษาปีที่ 4

2.3.4 สถานภาพ มีครอบครัว

2.3.5 จำนวนบุตร 4 คน

2.3.6 ชื่อคู่สมรส นางหนู กัณหารัตน์ อายุ 55 ปี อาชีพ ทำนา

2.3.7 ที่อยู่ปัจจุบัน 59 หมู่ 8 บ้านหลุมคำ ตำบลหลุมคำ อ.แก้งคร้อ จ.ขัยภูมิ

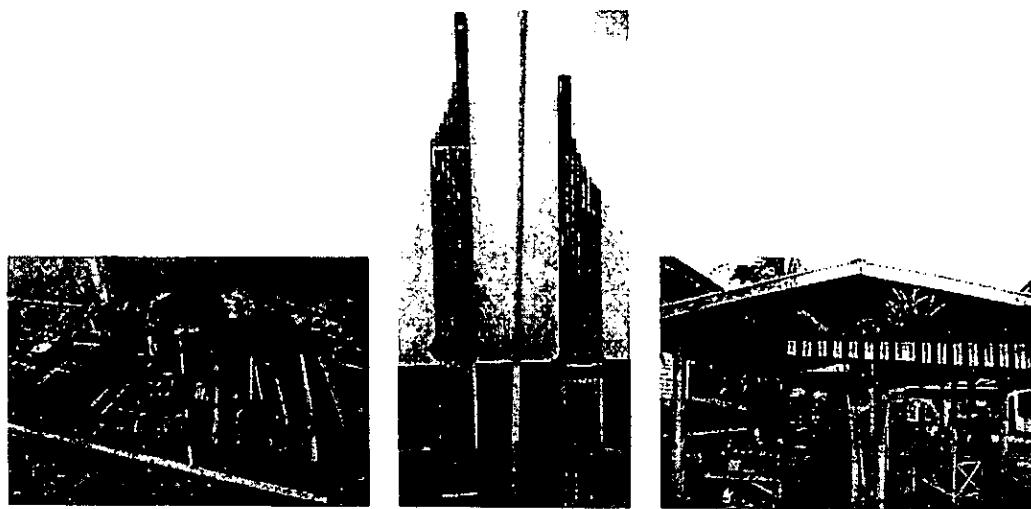
หมายเลขโทรศัพท์ 06-2523656

ประวัติที่มาเกี่ยวกับช่าง

อาศัยอยู่ในหมู่บ้านโนนดินห้อมซึ่งมีประชากรประมาณ 202 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ก่อนนี้มีชื่อเรียกว่าบ้านโนนขามป้อม ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นบ้านโนนดินห้อม เนื่องจากยามที่มีผู้คนมาก ไอดินจะมีกลิ่นหอมระเหยขึ้นมา ชาวบ้านก็เลยเรียกว่าบ้านโนนดินห้อม ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการทำการเกษตร เช่น รถไถนา แทนการใช้กระเบื้อง ชาวบ้านมีความเชื่อเรื่องผีสง่างಹา เช่น บุญปูด้า สืบเนื่องมาจากการประเพณีเจริญ ขีด 12 คล่อง 14 แต่ดังเดิม

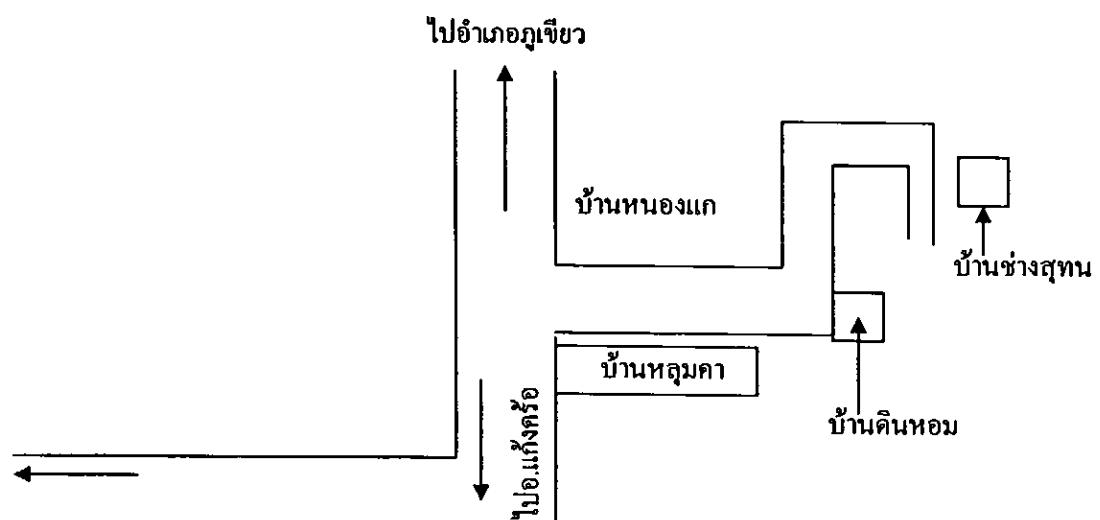
นายสุทน กัณหารัตน์ ฝึกการเป็นช่างทำเครื่องดันตรีพื้นบ้านอีสานจากบิดา หลังจากบิดาเสียชีวิต จึงได้ฝึกต่อจากพี่ชายชื่อ นายแก้ว โดยเริ่มทำจริงจังเมื่ออายุได้ 35 ปี เทคnicการทำแคนของนายสุทน คือ เด้าแคน ส่วนมากทำจากไม้ประดู่ เนื่องจากไม่มีพิษและสามารถดับกลิ่นปากได้ ลิ้นแคนจะใช้ทองกับเงินผสมกัน เสียงต์จะชูดลิ้นให้ปลายหนา ตันบาง ส่วนเสียงสูงจะชูดลิ้นให้ปลายบาง ตันหนา จำนวนแคนที่ผลิตได้ต่อเดือน 8-10 ชิ้น ค่าใช้จ่าย และต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 1,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดันตรีต่อเดือนประมาณ 20,000 บาท การจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน โดยจะทำแคนอย่างเดียว

ลักษณะและภาพเครื่องดูดควันของนายสุทน กัณหารัตน์

ภาพประกอบ 82 แคนของนายสุทน กัณหารัตน์ เด้าแคนใช้ไม้ประดู่ เพราะช่วยดับกลิ่นปากได้

แผนที่บ้านนายสุทน กัณหารัตน์

ไป ฯ.รัชฎา

ภาพประกอบ 83 แผนที่บ้านนายสุทน กัณหารัตน์

ช่างทำเครื่องดูดตีบีน้ำหนึ่งหัวดขอนแก่น

จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า มีช่างคิดปืนพื้นบ้านในจังหวัดขอนแก่น มีจำนวน 1 ท่าน ซึ่งเป็นช่างทำพิณ คือ

1. นายคณา โถตะบุตร
บ้านเลขที่ 44/78 หมู่ 3
ตำบลในเมือง อําเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

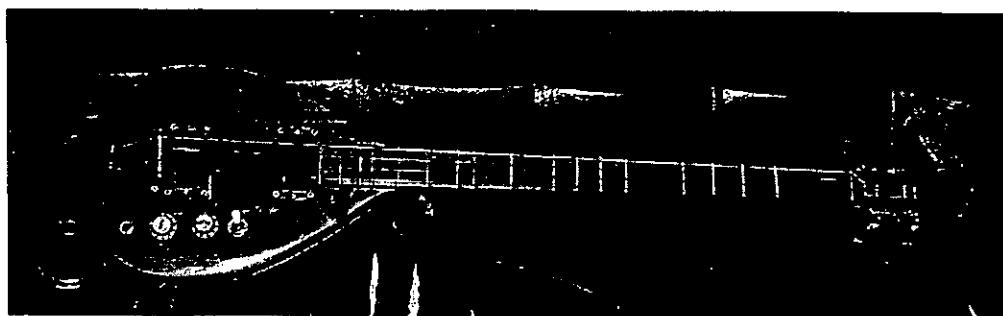

ประวัติท้าไปเกี่ยวกับช่าง

อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแก่ๆ ที่มีการขยายตัวของมาจากบ้านโนนกัน ในชานเมือง ขอนแก่น ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง รับราชการ มีประเพณีของหมู่บ้าน ตามเทศกาลต่าง ๆ เช่น งานบุญ มีหม้อสูตร หม้อขวัญ เป็นต้น เริ่มเรียนรู้การเป็นช่างโดยได้รับอิทธิพลมาจากชาชีงเป็นนักดูดตีบีทำให้มีความชอบพิณมาตั้งแต่ยุคชั้นประถม และเริ่มฝึกเล่นพิณและทำพิณเมื่อปี 2521

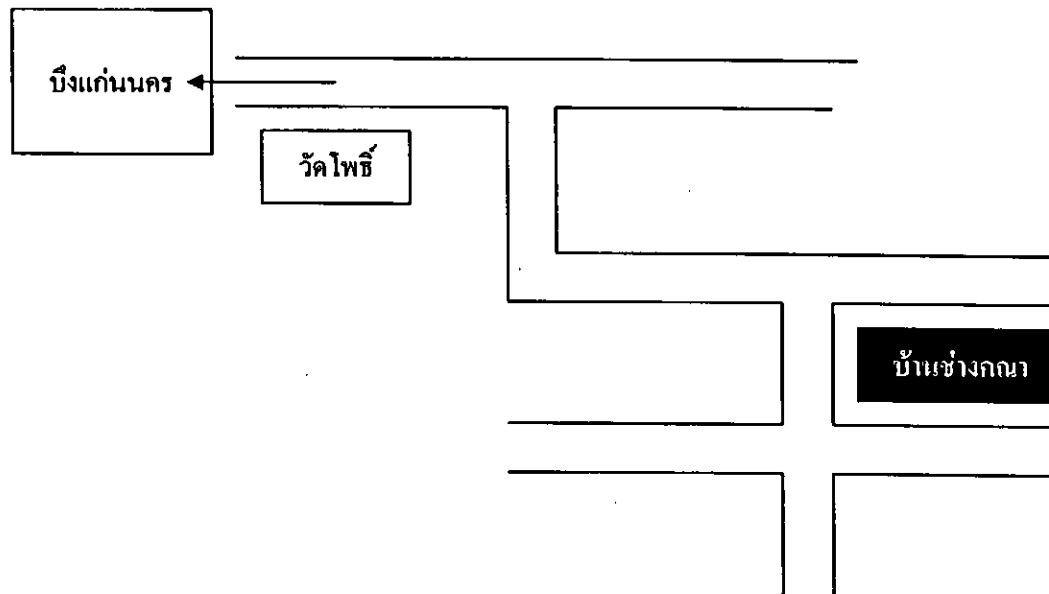
นายคณา โถตะบุตร มีฝีมือประณีด และทำพิณชุด 4 สาย โดยเป็นพิณที่ไม่ต้องตั้งสายใหม่ทุกรังที่เล่น เพราะพิณที่ทำขึ้น 4 สาย สามารถเล่นได้ทุกระดับเสียง (ทุกคีย์) และมีเฟรดเมื่อนกีตาร์ จำนวนเครื่องดูดตีบีที่ผลิตได้ต่อเดือน 30 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 500 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดูดตีบีต่อเดือนประมาณ 20,000 บาท สถานที่ในการจำนำที่คือที่ร้านคำหอมในตัวเมืองขอนแก่นและที่บ้าน โดยรูปแบบและเอกลักษณ์ คือ พิณที่ผลิตเป็นพิณ 4 สาย

ลักษณะและภาพเครื่องดูดตีบีของนายคณา โถตะบุตร

ภาพประกอบ 84 พิณของนายคณา มี 4 สาย มีทั้งหัว hac และหัว hang

ภาพแผนที่บ้านนายคณ่า โกรตะบุตร

ภาพประกอบ 85 แผนที่บ้านนายคณ่า โกรตะบุตร

ช่างทำเครื่องดูดควันบ้านอีสานในจังหวัดมหาสารคาม

จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า มีช่างติดปืนพื้นบ้านในจังหวัดมหาสารคามจำนวน 4 ท่าน ซึ่งเป็นช่างทำแคน 1 ท่าน และช่างทำกล่อง 3 ท่าน คือ

1. ช่างทำแคน

1.1 นายสมดี ทองจันทร์

1.1.1 อายุ 60 ปี

1.1.2 เกิดวันที่ 15 มิถุนายน 2487

1.1.3 การศึกษาสูงสุด ประถมศึกษาปีที่ 4

1.1.4 สถานภาพ มีครอบครัว

1.1.5 จำนวนบุตร 3 คน

1.1.6 ชื่อคู่สมรส นางทองม้วน ทองจันทร์ อายุ 51 ปี อาชีพ ทำนา

1.1.7 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 10 บ้านนาเจาะ ตำบลลักษณะ อำเภอ

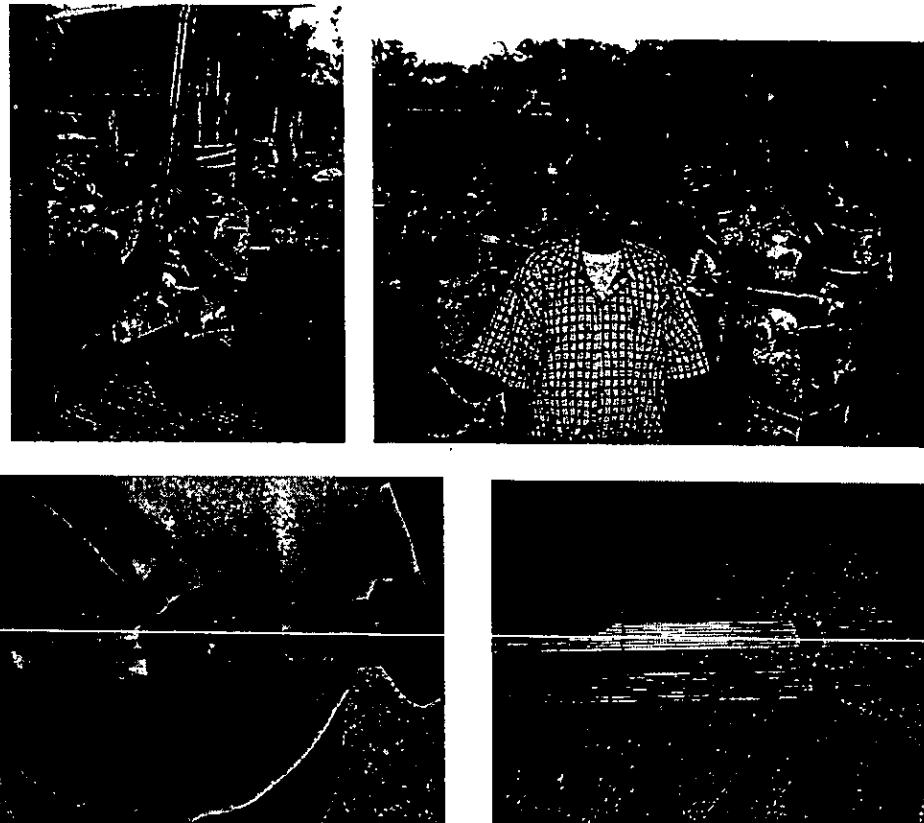
พยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม หมายเลขโทรศัพท์ 01-7392601

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

อาศัย ในหมู่บ้านแม่ประชากรประมาณ 47 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำนา โดยสถานที่บ้านส่วนใหญ่อยู่ใกล้ที่นา จึงเรียกว่าบ้านนาเจาะ มีนายจันทร์ดี เป็นผู้อ้างเชื้อสายเข้ามาอยู่ก่อน ประชากรในหมู่บ้านประกอบอาชีพทำนา ในหมู่บ้านมีวัฒนธรรมและประเพณี ที่นับถือสิ่งทอตักกันมายาวนาน เช่น ชีต 12 คลอง 14 และมีหมอดูสูตร แก้ดามความเชื่อ มีดอนปูด้า

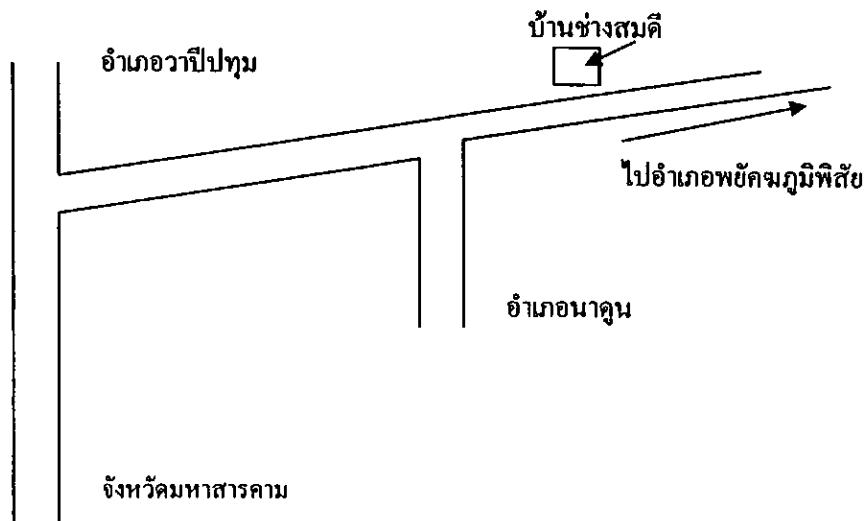
นายสมดี ทองจันทร์ เรียนรู้การทำแคนจาก อาจารย์บุญญา บ้านหนองดาได้ ตำบลสีแก้ว จังหวัดร้อยเอ็ด ด้วยวัย 23 ปี (พ.ศ. 2514) ใช้เวลาเรียน 3 วัน โดยเริ่มหัดทำแคนด้วยตนเอง และขายราคาเดียวละ 17 บาท เทคนิคการทำแคนคือ การขูดลิ้นแคน จะต้องขูดให้ส่วนปลายบางกว่าส่วนโคนลิ้น รูปร่างและลักษณะลิ้นเสียงต่ำกับสูงไม่เหมือนกัน ส่วนเดียวจะใช้ไม้ประดู่เท่านั้น ต่อมาได้ทดลองใช้ห่ออุฐมิเนียมมาทำแคนแทนไม้กู่แคน จำนวนเครื่องดูด ที่ผลิตได้ต่อเดือน 10 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 4,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดูดต่อเดือนประมาณ 10,000 บาท สถานที่ในการจำหน่าย จำหน่ายตามร้านขายเครื่องดูด และจำหน่ายที่บ้านของช่างเองด้วย โดยจะมีลูกค้ามาสั่งทำที่บ้าน โดยจะทำแคนอย่างเดียว รูปแบบและเอกลักษณ์คือ เด้งแคนมีลักษณะเฉพาะตัว สังเกตได้จากริเวณ ก้นของเด้งแคน จะมีลวดลายและรูปทรงแตกต่างจากช่างคนอื่น

ลักษณะและภาพเครื่องดูดควันของนายสมดี ทองจันทร์

ภาพประกอบ 86 เด็กนีมีลักษณะเฉพาะด้วย สังเกตได้จากบริเวณกันขวางเด็กนี

ภาพแผนที่บ้านนายสมดี ทองจันทร์

ภาพประกอบ 87 แผนที่บ้านนายสมดี ทองจันทร์

2. ช่างทำกล่อง

2.1 นายคำสิงห์ โสนโธดิ

2.1.1 อายุ 74 ปี

2.1.2 เกิดวันที่ 20 เดือน ตุลาคม ปี 2473

2.1.3 การศึกษาสูงสุด ประถมศึกษาปีที่ 4

2.1.4 สถานภาพ มีครอบครัว

2.1.5 จำนวนบุตร 8 คน

2.1.6 ชื่อคู่สมรส นางหนู โสนโธดิ อายุ 60 ปี อาชีพ ทำนา

2.1.7 ที่อยู่ปัจจุบัน 67 หมู่ 4 บ้านนาตี ตำบลศรีสุข อ.กันทรลิ้ย

จ.มหาสารคาม หมายเลขโทรศัพท์ –

ประวัติที่ว่าไปของช่าง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากรประมาณ 35 หลังคาเรือน ประชากรในหมู่บ้านอพยพมาจากบ้านแหลมเว้า เพาะปลูกโกรดราด จึงย้ายมาตั้งบ้านใหม่ ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ปลูกใบยาสูบ ถั่วฝักยาว และอีกส่วนหนึ่งเข้าไปปรับจังที่กรุงเทพฯ ในหมู่บ้านจะมีประเพณี ขึ้ต้น 12 คลอง 14 ชั่งยังนับถือและทำต่อเนื่องทุกปี โดยมีความเชื่อในเรื่องผี ทำแม่น้ำง่อง มีปูดานประจำหมู่บ้านด้วย

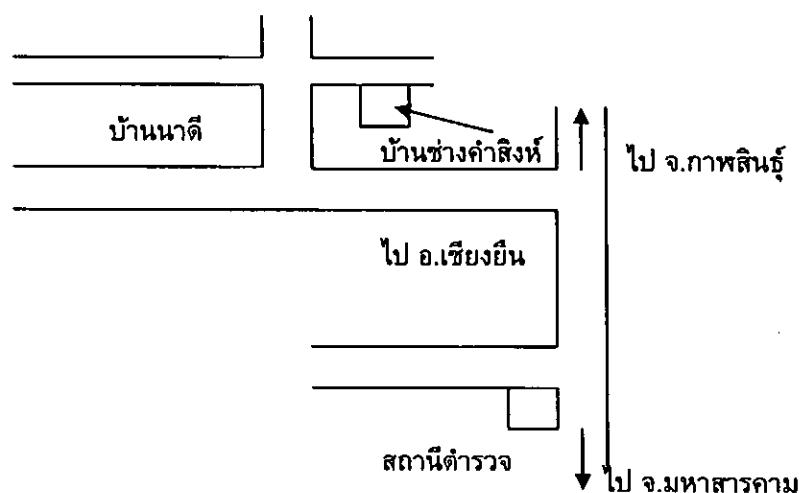
นายคำสิงห์ โสนโธดิ ได้ฝึกการทำเครื่องดันดรีด้วยตนเอง และได้เรียนรู้จากบุขะที่บัวชเป็นพระ โดยเริ่มทำการลงขายครั้งแรกเมื่ออายุ 50 ปี เทคนิคการทำกล่องคือจะเลือกใช้ไม้ขันนุนเท่านั้น เนื่องจากเป็นไม้ที่มีความสวยงาม ขึ้นรูปได้ง่าย และเสียงดี จำนวนเครื่องดันดรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 10 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 3,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 8,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายจะจำหน่ายที่บ้าน โดยผลิตตามลูกค้าสั่ง แต่จะต้องวางแผนมัดจำก่อน โดยจะทำการลงอย่างเดียวโดยมีรูปแบบและเอกสารลักษณะคือ จะทำการลงที่มีความหมายรอบด้วยกล่องเท่ากับความสูงของกล่อง ซึ่งจะทำให้เสียงดี

ลักษณะและภาพเครื่องดูดทรัพย์ของนายคำสิงห์ โซณโชคิ

ภาพประกอบ 88 ส่วนบนของกล่องจะใหญ่เป็น 3 ใน 4 ของด้วยกล่อง

แผนที่บ้านนายคำสิงห์ โซณโชคิ

ภาพประกอบ 89 แผนที่บ้านนายคำสิงห์ โซณโชคิ

2.2 นายเที่ยง พินทะปะกัง

- 2.2.1 อายุ 70 ปี
- 2.2.2 เกิดวันที่ 14 เดือน มีนาคม ปี 2478
- 2.2.3 การศึกษาสูงสุด ประถมศึกษาปีที่ 4
- 2.2.4 สถานภาพ มีครอบครัว
- 2.2.5 จำนวนบุตร – คน
- 2.2.6 ชื่อคู่สมรส - อายุ - ปี อาชีพ -
- 2.2.7 ที่อยู่ปัจจุบัน 18 ม.2 บ้านตลาด ต.บ้านหวาย อ.วานปีปุ่น

จ.มหาสารคาม หมายเลขอรือศัพท์ 01-7416640

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากรประมาณ 51 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา อาชีพเสริมคือปลูกผักสวนครัว และทำผ้าไหม ทำกล่องยา แต่เดิมมีชาวสุวรรณภูมิย้ายเข้ามาอยู่แทบทุกบ้าน เพราะเป็นทางผ่านไปจังหวัดนครราชสีมา ทำอาชีพค้าขาย มีการก่อตั้งชุมชนวัด และตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านตลาด ต่อมาได้ก่อตั้งโรงเรียนขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2482 ประชากรในหมู่บ้านประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก หลังจากหมดฤทธิ์การทำนา ก็จะมีรายได้เสริมจาก ทำกล่องยา และทำผ้าไหม ในหมู่บ้านมีวัฒนธรรมและประเพณี ที่นับถือสิบทดลองกันมา ยาวนาน เช่น ชีต 12 คลอง 14 มีการแห่น้ำทางแม่น้ำอ่อน ปัจจุบันยังมีสำเพ็ฟ้า บุญเบิกฟ้า และการนับถือผีศาลนางไม้ต่าง ๆ

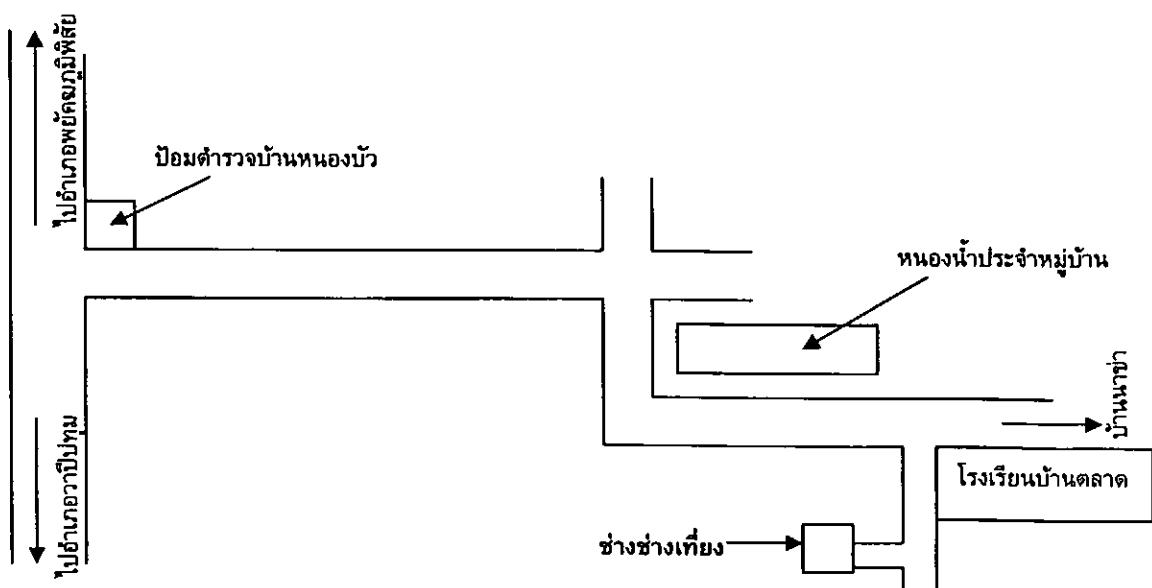
นายเที่ยง พินทะปะกัง เรียนรู้การทำเครื่องดันตรีจาก นายจารศรี ประภาโร บ้านดงยาง ตำบลดงยาง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม โดยการเรียนรู้และจดจำ และเมื่อปี พ.ศ. 2528 ได้เริ่มทำการทดลองยาด้วยตนเอง ต่อมามีปี พ.ศ. 2529 ก็ได้ก่อตั้งวงทดลองยาขึ้น และได้ทำการทดลองยาตามแหล่งป่าธรรมชาติ 18 ปี เทคนิคการทำทดลองคือ ไม้ที่ใช้ทำการทดลองจะใช้ไม้ขันนุน โดยทำการทดลองยา 3 ขนาด หนักของจะใช้หนังวัวที่อายุไม่มากนัก และต้องเป็นวัวพันธุ์ไทย ตั้ง เสียงกลองโดยการใช้ข้าวสาลีต้มสีขาว เต้า ติดที่หนักของ จำนวนเครื่องดันตรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 6 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและดันทุนในการผลิตต่อเดือน 2,700 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดง ดนตรีต่อเดือนประมาณ 7,200 บาท วางแผนขายตามร้านขายเครื่องดันตรี และจำหน่ายที่บ้าน ของช่างเองด้วยมีลูกค้ามาสั่งทำที่บ้าน โดยจะทำการทดลองยา, กล่องรำมะนา, พิณโปรัง, ซอพื้นบ้านอีสาน รูปร่างลักษณะของกลองจะมีรูปทรงเดียว ไม่ทำลักษณะอื่น ๆ ตัวกลองจะแบ่งเป็น 3 ส่วนเท่า ๆ กัน โดยส่วนบนจะเป็น 1 ส่วน และที่เหลืออีก 2 ส่วนจะเป็นส่วนของหางกลอง

ลักษณะและการเครื่องดูดบริชของนายเที่ยง พินทะปะกัง

ภาพประกอบ 90 ไม้ที่ใช้ทำกล่องจะใช้ไม้ขันนุน แต่ถ้าหาไม้ไม่ได้จะใช้ไม้จำปาแทน

แผนที่บ้านนายเที่ยง พินทะปะกัง

ภาพประกอบ 91 แผนที่บ้านนายเที่ยง พินทะปะกัง

2.3 นายสุดใจ สุวรรณเพ็ง

2.3.1 อายุ 74 ปี

2.3.2 เกิดวัน - เดือน ตุลาคม ปี 2473

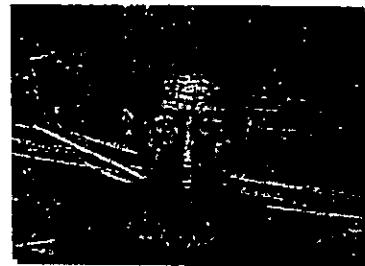
2.3.3 การศึกษาสูงสุด ประถมศึกษาปีที่ 4

2.3.4 สถานภาพ มีครอบครัว

2.3.5 จำนวนบุตร 4 คน

2.3.6 ชื่อคู่สมรส นางหนูพลอย สุวรรณเพ็ง อายุ 60 ปี อาชีพ ทำนา

2.3.7 ที่อยู่ปัจจุบัน 2 หมู่ 4 บ้านนาดี ต.ครรซุข อ.กันทรลิขชัย จ.มหาสารคาม

ประวัติที่นำไปเกี่ยวกับช่าง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากรประมาณ 35 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ปลูกใบยาสูบ ถั่วฝักยาว และอีกส่วนหนึ่งเข้าไปปรับจ้างที่กรุงเทพฯ ประชากรในหมู่บ้านอพยพมาจากการบ้านแหล่งเดียว เพราะเกิดโรคระบาด จึงย้ายมาด้วยบ้านใหม่ ในหมู่บ้านมีบุญเดือนสี บุญกริ่น และบุญเบิกบ้านในช่วงเดือนแหก

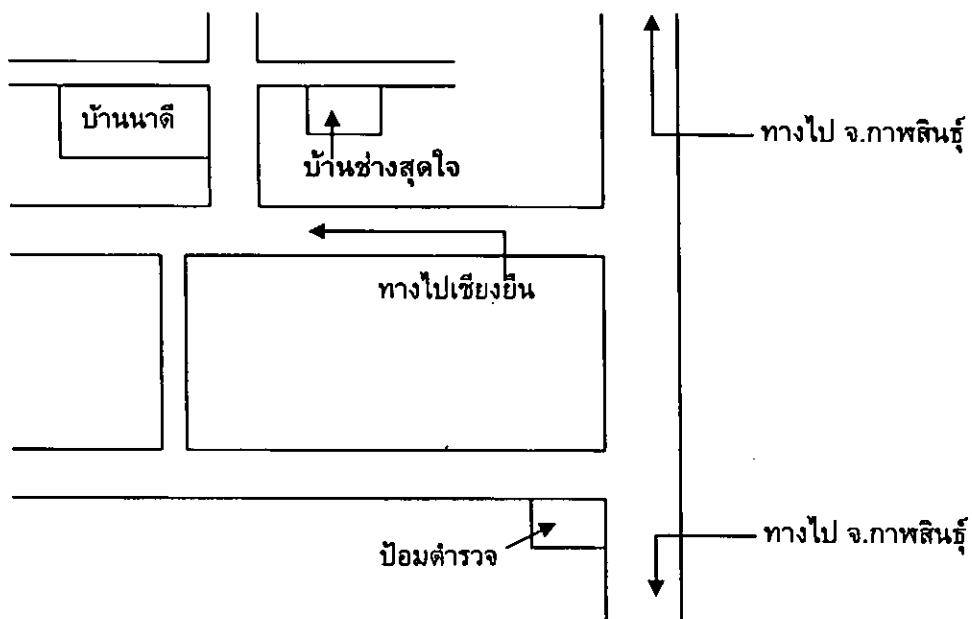
นายสุดใจ สุวรรณเพ็ง เรียนรู้และฝึกหัดการทำกล่องด้วยตนเอง โดยการลองผิดลองถูกและสอบถามจากผู้รู้ โดยทำการทดลองข้ามมาแล้วประมาณ 30 ชุด เทคนิคการทำเครื่องดนตรี คือ จะใช้ไม้ขันนุนในการทำกล่อง ถ้าหากไม้ขันนุนไม่ได้ก็จะใช้ไม้จำหรือไม้มะม่วงแทน จำนวนเครื่องดนตรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 10-15 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 4,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 6,000 – 10,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายคือที่บ้าน โดยลูกค้าจะต้องมาสั่งทำที่บ้านและวางแผนมัดจำไว้ และจะทำกล่องขายข่ายอย่างเดียว

ลักษณะและภาพเครื่องดนตรีของนายสุดใจ สุวรรณเพ็ง

ภาพประกอบ 92 ส่วนบนของกล่องจะใหญ่เป็น 3 ใน 4 ของตัวกล่อง

แผนที่บ้านนายสุดใจ สุวรรณเพ็ง

ภาพประกอบ 93 แผนที่บ้านนายสุดใจ สุวรรณเพ็ง

ช่างทำเครื่องดูดควันบ้านอีสานใจจังหวัดกาฬสินธุ์

จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า มีช่างคิลปินพื้นบ้านในจังหวัดกาฬสินธุ์จำนวน 9 ท่าน ซึ่งเป็นช่างทำแคน 1 ท่าน ช่างทำพิณ 2 ท่าน ช่างทำซอ 1 ท่าน ช่างทำโปงลาง 3 ท่าน และช่างทำกลอง 2 ท่าน คือ

1. ช่างทำแคน

1.1 นายไสย วรารศรี

1.1.1 อายุ 63 ปี

1.1.2 เกิดวัน 1 เดือน พฤษภาคม ปี 2483

1.1.3 การศึกษาสูงสุด ประถมศึกษาปีที่ 4

1.1.4 สถานภาพ มีครอบครัว

1.1.5 จำนวนบุตร 12 คน

1.1.6 ชื่อคู่สมรส นางรัตรี วรารศรี อายุ 62 ปี อาชีพ เลี้ยงสัตว์

1.1.7 ที่อยู่บ้านจุบัน 34 หมู่ 4 บ้านแสง ต.นาเชือก อ.ยางตลาด จ.กาฬสินธุ์

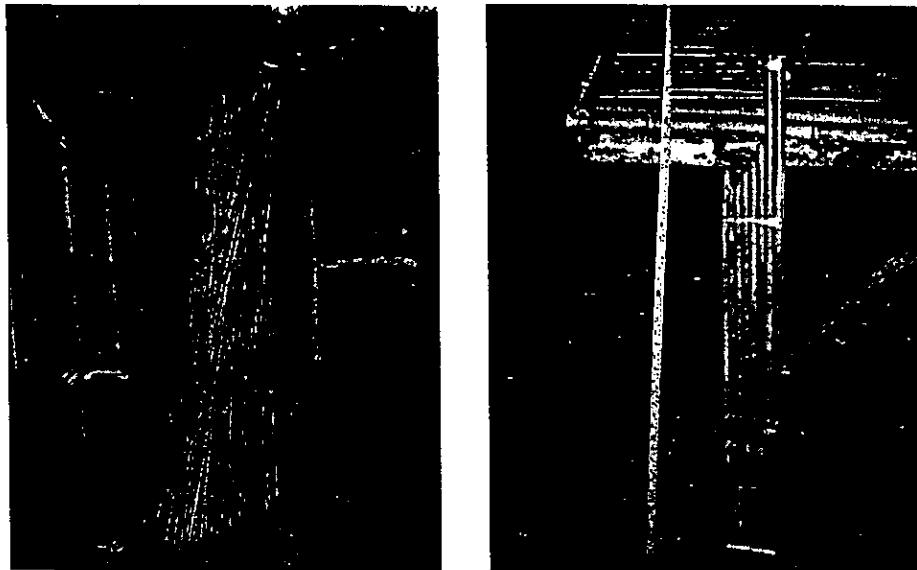
หมายเลขโทรศัพท์ 06-2195323

ประวัติที่ว้าไปเกี่ยวกับช่าง

สมัยก่อนเริ่มจากการนำของปูรน ได้นำผู้คน เข้ามาตั้งเป็นหมู่บ้าน เดิม เรียกว่าบ้านน้อยศรีกัน ประชากรส่วนใหญ่ทำไร่อ้อย มันสำปะหลัง และการประมง ในหมู่บ้านจะ มีบุญเดือนสี่ บุญกริ่น บุญเบิกบ้านช่วงเดือนแหก

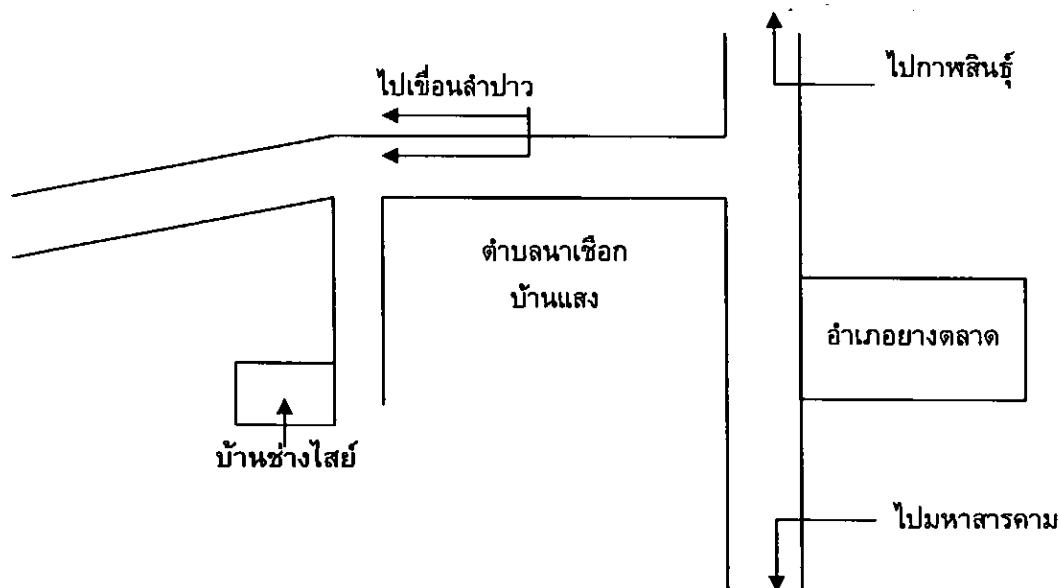
นายไสย วรารศรี ฝึกการทำแคน จากพ่อโซ วรารศรี เทคนิคการทำแคนคือ เด้าแคน ส่วนมากทำจากไม้ประดู่ ลิ้นต้องได้ส่วนผสมของลิ้นที่พอเหมาะสม การตั้งเสียงต้องใช้ เทียบกับเสียงหมอลำคนนั้นโดยเฉพาะ จำนวนเครื่องดูดควันที่ผลิตได้ต่อเดือน 30 ชิ้น คำใช้จ่าย และต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 3,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือน ประมาณ 10,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน โดยจะทำแคนอย่างเดียว รูปแบบและเอกลักษณ์ของช่างคือ จะตั้งเสียงโดยตั้งจากเสียงหมอลำ โดยเฉพาะเด้าแคนจะมีลักษณะเป็นเกลียวและท่าสี

ลักษณะและภาพเครื่องดูดควันของนายไสย วรารศรี

ภาพประกอบ 94 ก้นเด้าแคบนของนายไสยจะเป็นเกลียวคล้ายกันเหมือน

แผนที่บ้านนายไสย วรารศรี

ภาพประกอบ 95 แผนที่บ้านนายไสย วรารศรี

2. ช่างทำพิณ

2.1 นายธงชัย คำโสغا

2.1.1 อายุ 47 ปี

2.1.2 เกิดวันที่ 14 เดือน สิงหาคม ปี 2499

2.1.3 การศึกษาสูงสุด ปก.ศ. สูง เอกศิลปะ จาจังหวัดอุดรธานี

2.1.4 สถานภาพ มีครอบครัว

2.1.5 จำนวนบุตร 2 คน

2.1.6 ชื่อคู่สมรส นางวนารพ คำโสغا อายุ 46 ปี อาชีพ แม่บ้าน

2.1.7 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 49 บ้านหนองสอง หมู่ 5 ต.ล้านป่า อ.เมือง

จ.กาฬสินธุ์ 46000 หมายเลขโทรศัพท์ 01-3801690

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากรประมาณ 300-200 หลังคาเรือน มีต้านน้ำเล็กๆ ในหมู่บ้านมีหนองน้ำ และมีดินสอพองซึ่งเมื่อก่อนรวมกันกับบ้านแมลงสอ จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า บ้านหนองสอง ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การปลูกมันสำปะหลัง อ้อย ข้าวทำนาปรัง มีความเชื่อเรื่องถือเกี่ยวกับผีสามารถ มีประเพณีการผูกแขวน

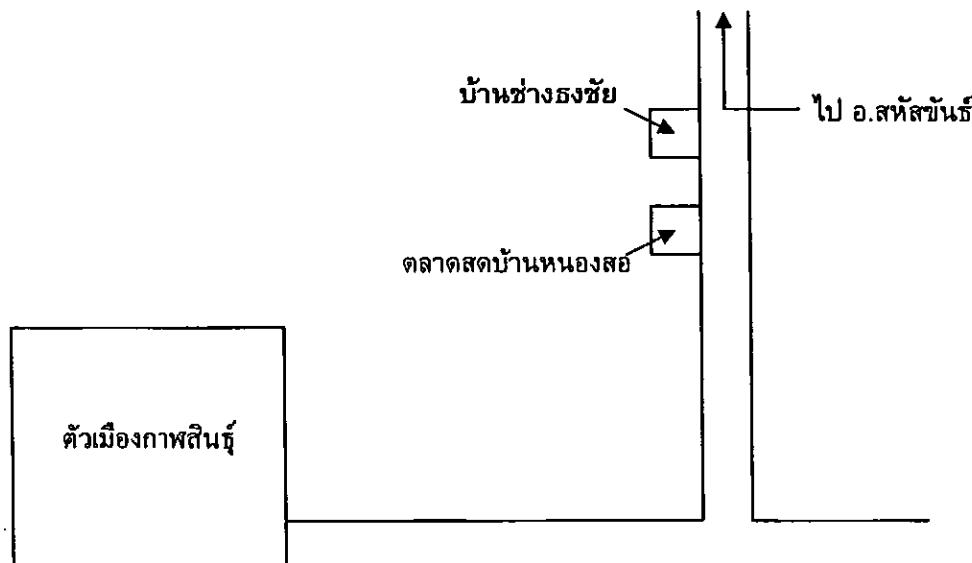
เริ่มต้นนายธงชัย คำโสغاได้สั่งทำเครื่องดื่มเครื่องซ่างอื่นแต่เมื่อปัจจุบันหลายอย่างจึงเกิดความคิดว่าจะทำเอง จึงไปศึกษาการทำแคนจากพ่อคเณ (หม้อแคน) และการทำโปงลางจากอาจารย์ของกต คำโสغا และศึกษาการทำพิณเดียวดันเอง และนำแบบเครื่องดื่มเครื่องดื่มต่างๆ มาประยุกต์กับพื้นบ้าน เทคนิคการทำเครื่องดื่มตระกูล หากเป็นพิณโปรดทำด้วยไม้เนื้ออ่อน จะมีเสียงไพเราะ แต่ถ้าพิณไฟฟ้า เป็นไม้ชนิดใดก็ได้ จำนวนเครื่องดื่มตระกูลที่ผลิตได้ต่อเดือน 10 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 1,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดง ต้นตระกูลต่อเดือนประมาณ 9,000 บาท การจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน จำหน่ายแบบขายส่งและขายปลีก โดยจะทำพิณโปรด พิณไฟฟ้า, พิณเบส, โปงลาง รูปร่างลักษณะของเครื่องดื่มตระกูลนี้พากะของช่างคือ พิณ จะมีลักษณะเป็นรูปไข่มน ประยุกต์จากแบบของเครื่องดื่มตระกูล

ลักษณะและภาพเครื่องดูดควันของนายธงชัย คำโสغا

ภาพประกอบ 96 กันของพิณจะเป็นลักษณะรูปไข่มน โดยประยุกต์แบบจากนตรีสากล

แผนที่บ้านนายธงชัย คำโสغا

ภาพประกอบ 97 แผนที่บ้านนายธงชัย คำโสغا

2.2 นายเคน อบอาสา

- 2.2.1 อายุ 73 ปี
- 2.2.2 เกิด วัน 10 เดือน เมษายน ปี 2473
- 2.2.3 การศึกษาสูงสุด ประถมศึกษาปีที่ 4
- 2.2.4 สถานภาพ มีครอบครัว
- 2.2.5 จำนวนบุตร 7 คน
- 2.2.6 ชื่อคู่สมรส นางเอียง อบอาสา อายุ 60 ปี อาชีพ ทำนา
- 2.2.7 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 39 หมู่ 6 บ้านใหม่ดงสว่าง ตำบลห้วยโพธ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

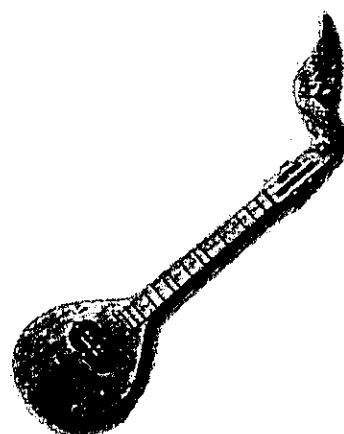

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับบ้าน

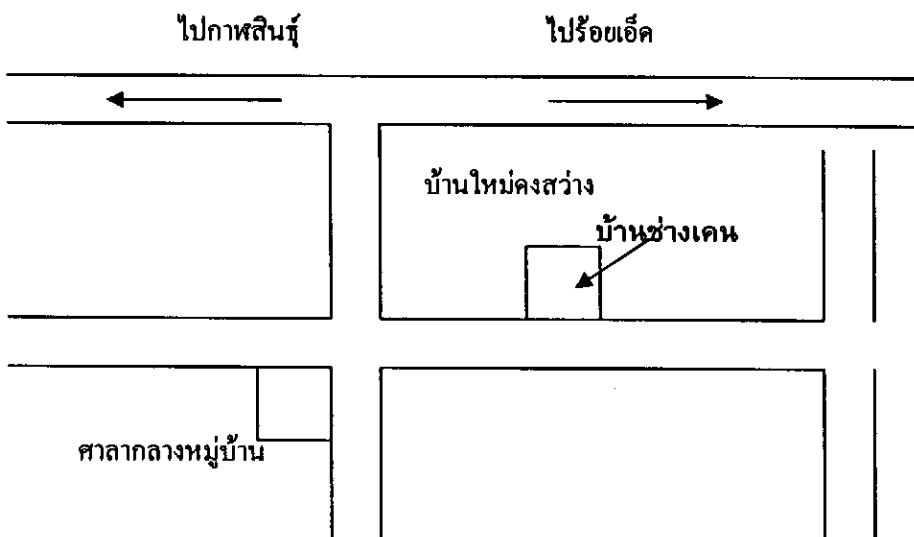
ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากรประมาณ 80 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำดอกไม้จากไม้ยางพารา วิถีชีวิตของชาวบ้านจะมีชีวิตการเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เมื่อหมดฤดูเก็บเกี่ยว ก็จะทำดอกไม้จากไม้ยางพารา เป็นอาชีพเสริม มีความเชื่อถือและจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นตามวิถีของชาวบ้าน มีประเพณีของหมู่บ้านตามเกตุกาล ต่าง ๆ เช่น นับถือหมอดูสูตร, หมوخวัญ เป็นต้น

นายเคน อบอาสา เริ่มดันเรียนรู้และหัดทำเครื่องดูดครั้งแรกเมื่ออายุ 60 ปี โดยฝึกตามความเชื่อและลองผิดลองถูกด้วยตนเอง โดยทำเครื่องดูดครึ่งปีแล้ว 13 ปี จำนวนของเครื่องดูดครั้งที่ทำจะไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับผู้สั่งทำ รายได้ต่อเดือนไม่มากนัก การจำหน่ายจะมีคนมาสั่งทำที่บ้าน โดยจะทำพิษขยายอย่างเดียว

ลักษณะและภาพเครื่องดูดครึ่งปีของนายเคน อบอาสา

แผนที่บ้านนายเคน อบอาสา

ภาพประกอบ 99 แผนที่บ้านนายเคน อบอาสา

3. ช่างทำซอ

3.1 นายสำเกา ถินจำลอง

3.1.1 อายุ 65 ปี

3.1.2 เกิด วัน 8 เดือน ธันวาคม ปี 2481

3.1.3 การศึกษาสูงสุด ประถมศึกษาปีที่ 4

3.1.4 สถานภาพ มีครอบครัว

3.1.5 จำนวนบุตร 5 คน

3.1.6 ชื่อคู่สมรส นางประเสริฐ ถินสำเกา อายุ 60 ปี อาชีพ ทำนา

3.1.7 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 79 บ้านป่ากล้วย ต.ล้านป่า อ.เมือง

จ.กาฬสินธุ์ 46000 หมายเลขโทรศัพท์ 09-5844800

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประมาณ 75 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่ทำงานปลูกมันสำปะหลังเป็นหลัก และการประมงหน้าเขื่อน มีผู้อพยพจากต่างถิ่นมาที่หมู่บ้านนี้มาก ในสมัยก่อนเป็นป่าและกันดารมาก แต่มีสถานที่นัดพบกันบ่อย บริเวณต้นกล้วย เรียกว่า การนัดกันที่ต้นกล้วย และชาวบ้านจึงเรียกติดปากกันมาว่า บ้านป่ากล้วย ในหมู่บ้านจะมีหมู่บ้าน หมู่ชุมชน หมู่ธรรม มีพิธีกรรมใน การรักษาโรค แบบโบราณ อย่างเช่น รำผีพ้า เพื่อมีคแปวย ในหมู่บ้าน ก็จะใช้ พิธีกรรมต่าง ๆ ในการรักษา

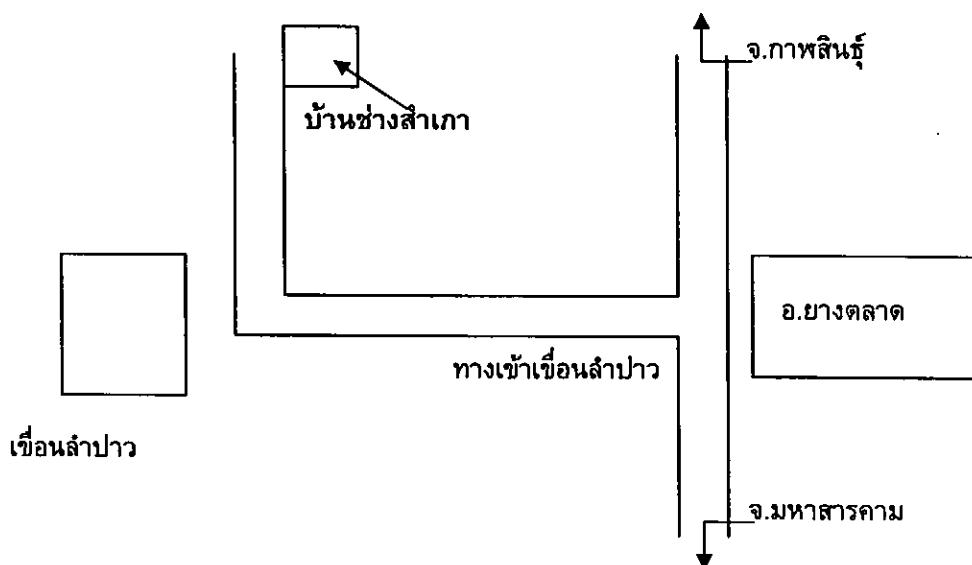
นายสำเกา ถินจำลอง เรียนการทำเครื่องดื่มโดยเริ่มจากการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้จากครูเบลล์ เริ่มทำตั้งแต่อายุ 18 ปี จนถึงปัจจุบัน เทคนิคการทำเครื่องดื่มคือ ต้องมีความประณีต ละเอียด มีการเทียบเสียงทุกครั้ง จำนวนเครื่องดื่มที่ผลิตได้ต่อเดือน 5 ขั้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 500 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 1,000 บาท การจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน เครื่องดื่มที่ทำคือ ชอนังไม้ไผ่ โดยจะคงรูปแบบและเอกลักษณ์ของซอตั้งเดิมไว้

ลักษณะและภาพเครื่องดูตรวของนายสำเกา ถิ่นจำลอง

ภาพประกอบ 100 บ้านของนายสำเกา ถิ่นจำลอง และขอจะเป็นแบบพื้นบ้านดั้งเดิม

แผนที่บ้านนายสำเกา ถิ่นจำลอง

ภาพประกอบ 101 แผนที่บ้านนายสำเกา ถิ่นจำลอง

4. ช่างทำโปงลาง

4.1 นายเปลือง ฉายรัศมี

4.1.1 อายุ 71 ปี

4.1.2 เกิด วัน 25 เดือน ตุลาคม ปี 2475

4.1.3 การศึกษาสูงสุด ประถมศึกษานิ้วที่ 4

4.1.4 สถานภาพ มีครอบครัว

4.1.5 จำนวนบุตร 3 คน

4.1.6 ชื่อคู่สมรส นางยุพิน ฉายรัศมี อายุ 42 ปี อาชีพ ทำงาน

4.1.7 ที่อยู่ปัจจุบัน 229/4 ถนนเกษตรสมบูรณ์ ตำบลในเมือง อ.เมือง
จ.กาฬสินธุ์ หมายเลขโทรศัพท์ 043-820366

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

อาศัยอยู่บ้านเมืองกาฬสินธุ์ สมัยก่อนเป็นถนนลูกรัง ทางเกวียนหากเดินทางเข้าในเมืองต้องเดินทางด้วยเท้า ประชากรในหมู่บ้านส่วนมากนั้นถือศาสนาพุทธ และมีประเพณีแบบชาวอีสานทั่วไป มีประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่นับถือสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น พิธีกรรมการรักษาโรคแบบโบราณ เช่น รำฝีฟ้า

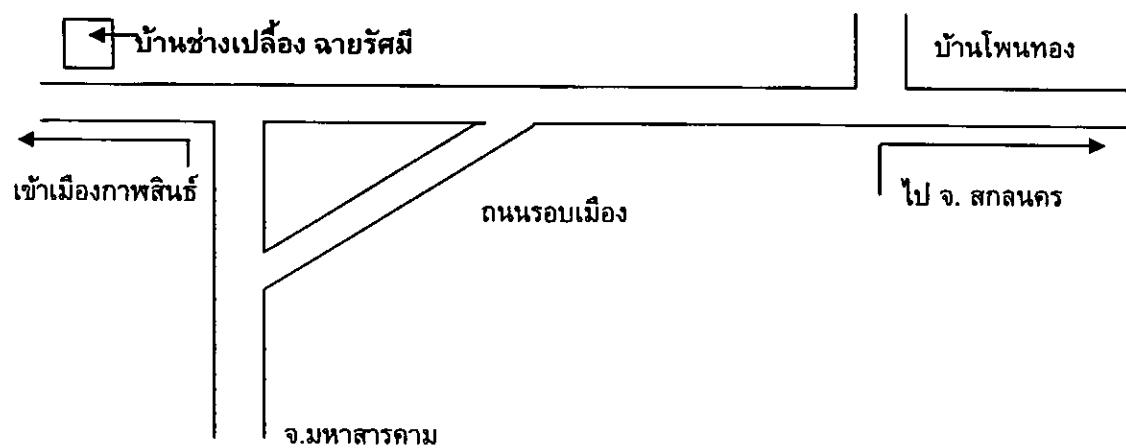
นายเปลือง ฉายรัศมี เริ่มเล่นกะล้อ 5 ลูก ตอนอายุ 11 ปี จากนายปาน และฝึกนัดรีสาгал โดยเล่นหoram เปิดต้อนอายุ 25 ปี ตอนเป็นการโรงได้รับการสอนโดยครูหลิน และฝึกนัดรีพืนเมืองทั้งพิณ แคน และซองชำนาญ และทำโปงลางมาเป็นเวลาหลายสิบปี เทคนิคการทำเครื่องดนตรีคือ ใช้ไม้มะหาดชนิดตายินดันจะให้เสียงดี และควรเป็นตันเดียวกัน จำนวนเครื่องดนตรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 30 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 3,000 – 7,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 10,000 – 30,000 บาท การจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน โดยจะผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้าน อีสานทุกชนิด รูปแบบและเอกลักษณ์ของเครื่องดนตรีคือ จะเพิ่มเสียง ฟ้า ซึ่งจะทำให้ลูกโปงลางมี 13 ลูก

ลักษณะและภาพเครื่องดูดของนายเปลือง ฉายรัสมี

ภาพประกอบ 102 บ้านจะมี 13 ลูก โดยเพิ่มเสียง พา เข้าไป

แผนที่บ้านนายเปลือง ฉายรัสมี

ภาพประกอบ 103 แผนที่บ้านนายเปลือง ฉายรัสมี

4.2 นายประมุก ยลถวิล

4.2.1 อายุ 56 ปี

4.2.2 เกิด วัน 8 เดือน กุมภาพันธ์ ปี 2490

4.2.3 การศึกษาสูงสุด มัธยมศึกษาปีที่ 6

4.2.4 สถานภาพ มีครอบครัว

4.2.5 จำนวนบุตร 4 คน

4.2.6 ชื่อคู่สมรส นางสมัย ยลถวิล อายุ 50 ปี อาชีพ รับจ้างทั่วไป

4.2.7 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 20 บ้านป่ากล้วย ต.ลำปาว อ.เมือง

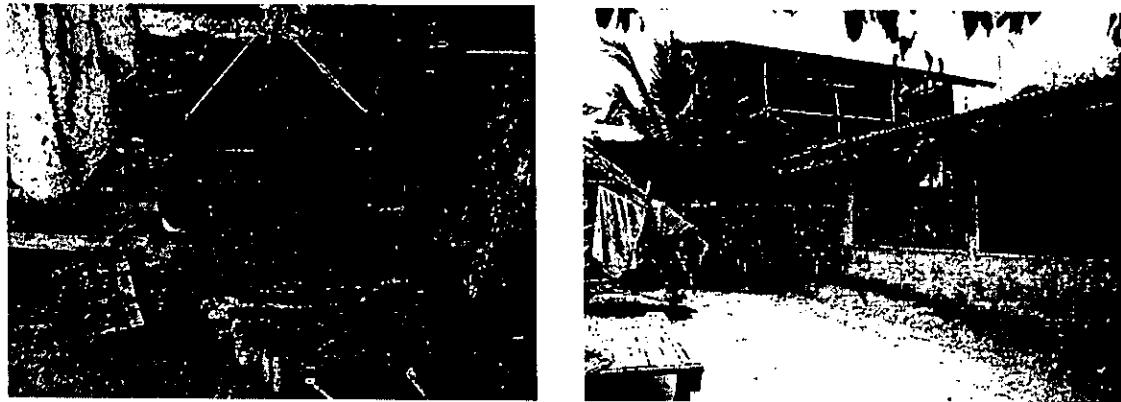
จ.กาฬสินธุ์ 46000 หมายเลขโทรศัพท์ 09-5844800

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับบ้านช่าง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประมาณ 75 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่ทำนาปลูกมันสำปะหลังเป็นหลัก และการประมงหน้าเขื่อน มีผู้อพยพจากต่างถิ่นมาที่หมู่บ้านเนื่องจากในสมัยก่อนเป็นป่าและกันดารมาก แต่มีสถานที่นัดพบกันบ่อย บริเวณดันกล้วย เรียกว่า การนัดกันที่ดันกล้วย และชาวบ้านจึงเรียกติดปากกันมาว่า บ้านป่ากล้วย ในหมู่บ้านจะมีหมู่บ้านช่างที่มีห้องสูตรหมอบวัญ หม้อชรม มีพิธีกรรมในการรักษาโรค แบบโบราณ อย่างเช่น รำผีพ้า เพื่อมีคนป่วยในหมู่บ้าน ก็จะใช้ พิธีกรรมต่าง ๆ ในการรักษา

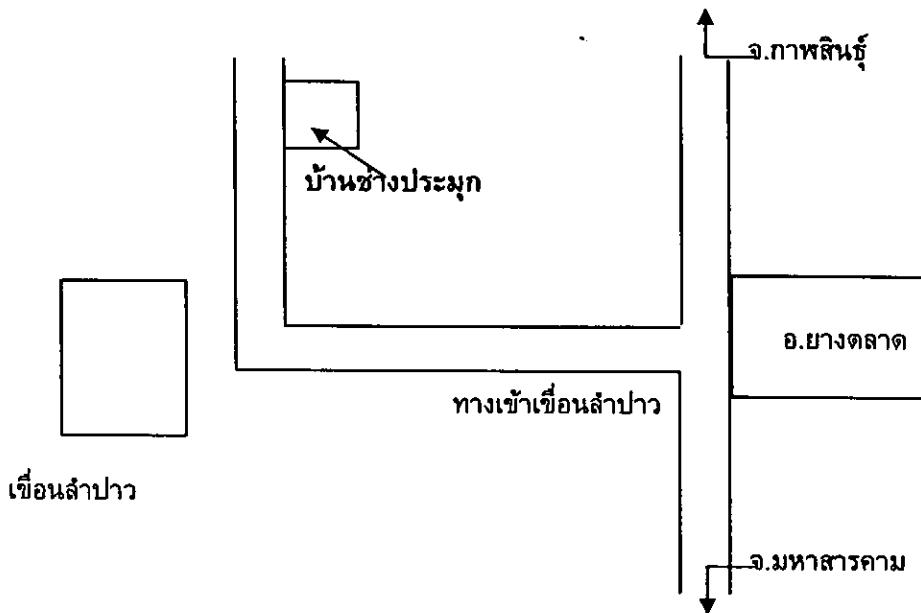
นายประมุก ยลถวิล ฝึกเป้าแคนกับครูเปลือง และเริ่มทำเครื่องดันตรีโดยการฝึกด้วยตนเองและการสังเกต เทคนิคการทำเครื่องดันตรีคือ โปงลงจะใช้ไม้มะหาดเท่านั้น เพราะเป็นไม้ดั้งเดิมที่ให้เสียงดีที่สุด จำนวนเครื่องดันตรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 2 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 1,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 8,000 บาท การจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน โดยจะทำโปงลงอย่างเดียว ไม่ที่ใช้ทำโปงลงจะใช้ไม้มะหาดเท่านั้น แต่ถ้าหากไม้มะหาดไม่ได้ ก็จะใช้ไม้เนื้อแข็งที่มีคุณภาพใกล้เคียงกัน

ลักษณะและภาพเครื่องดูดควันที่ของนายประมุก ยลกิล

ภาพประกอบ 104 โปงลางนายประมุกจะใช้ไม้มหาดเท่านั้น

แผนที่บ้านนายประมุก ยลกิล

ภาพประกอบ 105 แผนที่บ้านนายประมุก ยลกิล

4.3 นายอลงกต คำโสغا

4.3.1 อายุ 71 ปี

4.3.2 เกิด วัน 16 เดือน มีนาคม ปี 2475

4.3.3 การศึกษาสูงสุด จบ.เอกไทย วิชาโท ประถมศึกษา

4.3.4 สถานภาพ มีครอบครัว

4.3.5 จำนวนบุตร 2 คน

4.3.6 ชื่อคู่สมรส นางรจนา คำโสغا อายุ 71 ปี อาชีพ งานบ้าน

4.3.7 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 16 หมู่ 6 บ้านใหม่พัฒนา ต.ลำปาว อ.เมือง

จ.กาฬสินธุ์ 46000 หมายเลขโทรศัพท์ 01-9540801, 09-2799200

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประมาณ 200 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่ทำงานประชากรในหมู่บ้านส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ และมีประเพณีแบบชาวอีสานทั่วไป ในอดีตนับถือการรักษาด้วยไสยศาสตร์ ปัจจุบันยังมีความเชื่อเรื่องโชคทางอยู่

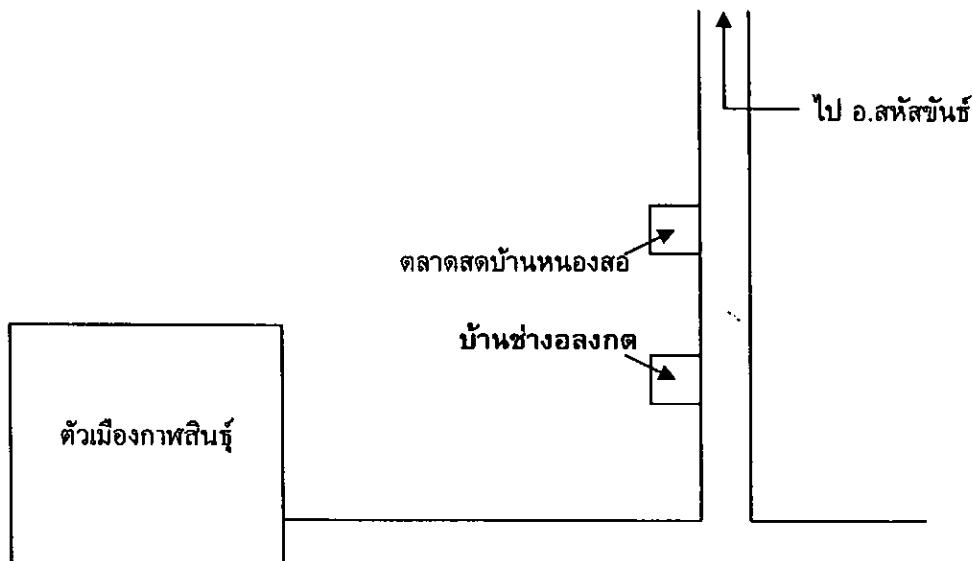
นายอลงกต คำโสغا ศึกษาการทำเครื่องดันดรีจากพี่ชาย โดยเริ่มฝึกทำขลุยเป็นอย่างแรก ตอนอายุ 14 ปี ฝึกเบ้าแคนด้วยตนเอง และตั้งวงดันดรีบ้านหัวยสระเกลี้ยง ฝึกทำโปงลางและฝึกทำพิณ เคยทำไม้โปงลางแบบแบน ๆ แต่เสียงไม่ดีจึงเปลี่ยนมาทำแบบกลม และนำคอนแท็คกีตาร์มาใส่พิณเพื่อให้เสียงดังกว่าเดิม เริ่มทำเมื่อปี พ.ศ. 2516 และทำเป็นธุรกิจเมื่อปี พ.ศ. 2530 เทคนิคการทำเครื่องดันดรีคือ จะทำลูกโปงลางยาวที่สุด 60 ซม. ลูกสันที่สุดมีความยาว เศษ 1 ส่วน 2 ของลูกที่ยาวที่สุด แต่ละตัวมีความยาวและเส้นผ่าศูนย์กลางที่ต่างกันโดยเทียบเสียงจากเสียงแคน ซึ่งจะทำให้สมดุลและสวยงาม จำนวนเครื่องดันดรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 2 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 1,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดันดรีต่อเดือนประมาณ 9,000 บาท การจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน โดยจะทำพิณโปรด, พิณไฟฟ้า, พิณแบบ, โปงลาง, แคน รูปแบบและเอกลักษณ์คือ โปงลางจะไม่ทำสี เพราะจะทำให้เสียงทึบ แต่จะทาเพียงน้ำมันกันมอดและแมลง

ลักษณะและภาพเครื่องดูดควันของนายอลงกต คำโสغا

ภาพประกอบ 106 โปงลางจะไม่ทำสี เพราะทำให้เสียงทึบแต่จะทำเฉพาะน้ำมันกันมอดและแมลง

แผนที่บ้านนายอลงกต คำโสغا

ภาพประกอบ 107 แผนที่บ้านนายอลงกต คำโสغا

5. ช่างกล่อง

5.1 นายทองอินทร์ จันทร์มาศ

5.1.1 อายุ 45 ปี

5.1.2 เกิด วัน 20 เดือน มิถุนายน ปี 2501

5.1.3 การศึกษาสูงสุด มส.7

5.1.4 สถานภาพ มีครอบครัว

5.1.5 จำนวนบุตร 2 คน

5.1.6 ชื่อคู่สมรส นางอุดม สายสะอาด อายุ 35 ปี อาชีพ ทำนา

5.1.7 ที่อยู่ปัจจุบัน 239 หมู่ 16 ตำบลสำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

หมายเลขโทรศัพท์ 09-6215803

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

อาศัยอยู่ในหมู่บ้านชานเมืองกาฬสินธุ์ เดิมสภาพทั่วไปเป็นทุ่งนา จากนั้นก็มีผู้คนย้ายเข้ามาเป็นหมู่บ้าน ประชากรในหมู่บ้านส่วนมากประกอบอาชีพทำนา มีประเพณีบุญคุ้มช่วงเว้นที่ 6-5 เมษายน ของทุกปี

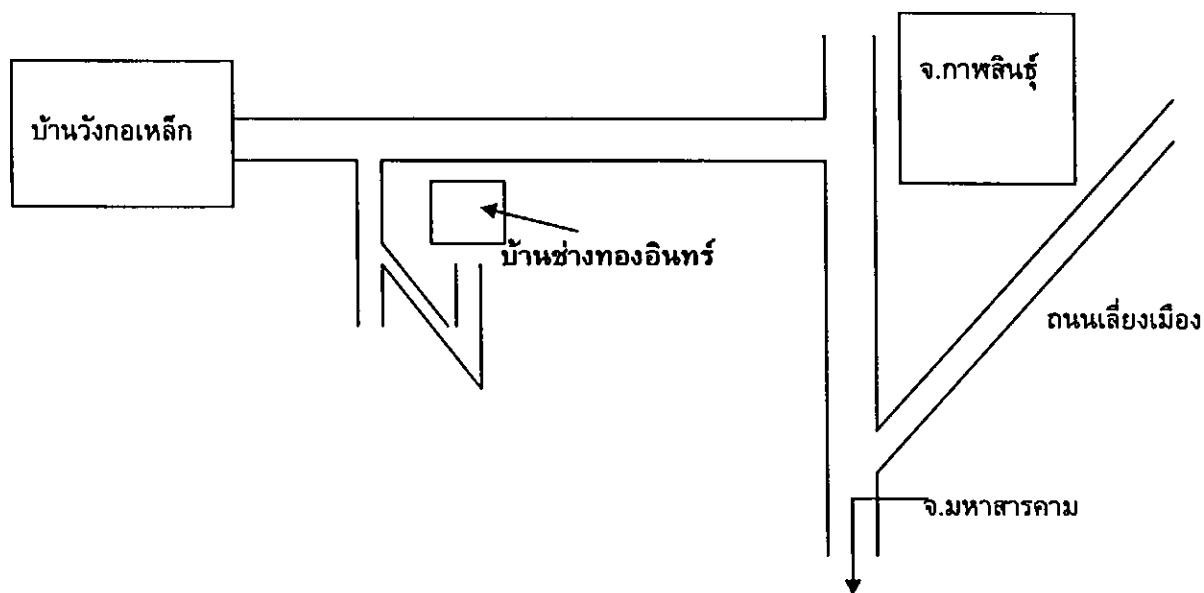
นายทองอินทร์ จันทร์มาศ ศึกษาการทำกล่องจากปูเพียง อุดรรุ่ง (เสียชีวิตแล้ว) ซึ่งอยู่คุ้มทุ่งสินค้า อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์ ขณะนั้นนายทองอินทร์มีอายุ 38 ปี ศึกษาอยู่ประมาณ 2-3 ปี จึงมาทำขายเองที่บ้าน โดยขอคำแนะนำจากครูเปลื้อง เทคนิคการทำกล่องคือ ทำจากไม้จำจร ความจริงแล้วไม้ขันจะทำให้ได้เสียงดีกว่าแต่เนื่องจากหายากจึงต้องใช้ไม้จำจร หนังกล่องทำจากหนังวัวอ่อน เพราะมีความบางพอตัว และไม่เหนียวเกินไป จำนวนกล่องที่ผลิตได้ต่อเดือน 30 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 1,500 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 10,000 บาท การจำหน่ายจะจำหน่ายที่บ้าน หรือส่งขายที่บ้านอาจารย์เปลื้อง จายรัศมี โดยทำกล่องอย่างเดียว รูปแบบและเอกลักษณ์ของนายทองอินทร์คือ หน้ากล่องจะทำให้ญี่สุก 28 ซม. เล็กสุด 24 ซม. และใส่ขอบเหล็กตรงปลายเพื่อกันแตก

ลักษณะและภาพเครื่องดูดรีช่องนายกองอินทร์ จันทบุรี

ภาพประกอบ 108 ห้องกลองนายกองอินทร์จะใส่ข้อมูลเพื่อความคงทน

แผนที่บ้านนายกองอินทร์ จันทบุรี

ภาพประกอบ 109 แผนที่บ้านนายกองอินทร์ จันทบุรี

5.2 นางทองดี ภูแลศรี

5.2.1 อายุ 43 ปี

5.2.2 เกิด วัน 22 เดือน มีนาคม ปี 2503

5.2.3 การศึกษาสูงสุด ประถมศึกษาปีที่ 4

5.2.4 สถานภาพ มีครอบครัว

5.2.5 จำนวนบุตร 2 คน

5.2.6 ชื่อคู่สมรส นายหมื่น ภูแลศรี อายุ 53 ปี อาชีพ ทำผลิตภัณฑ์กล่อง,

ทำนา

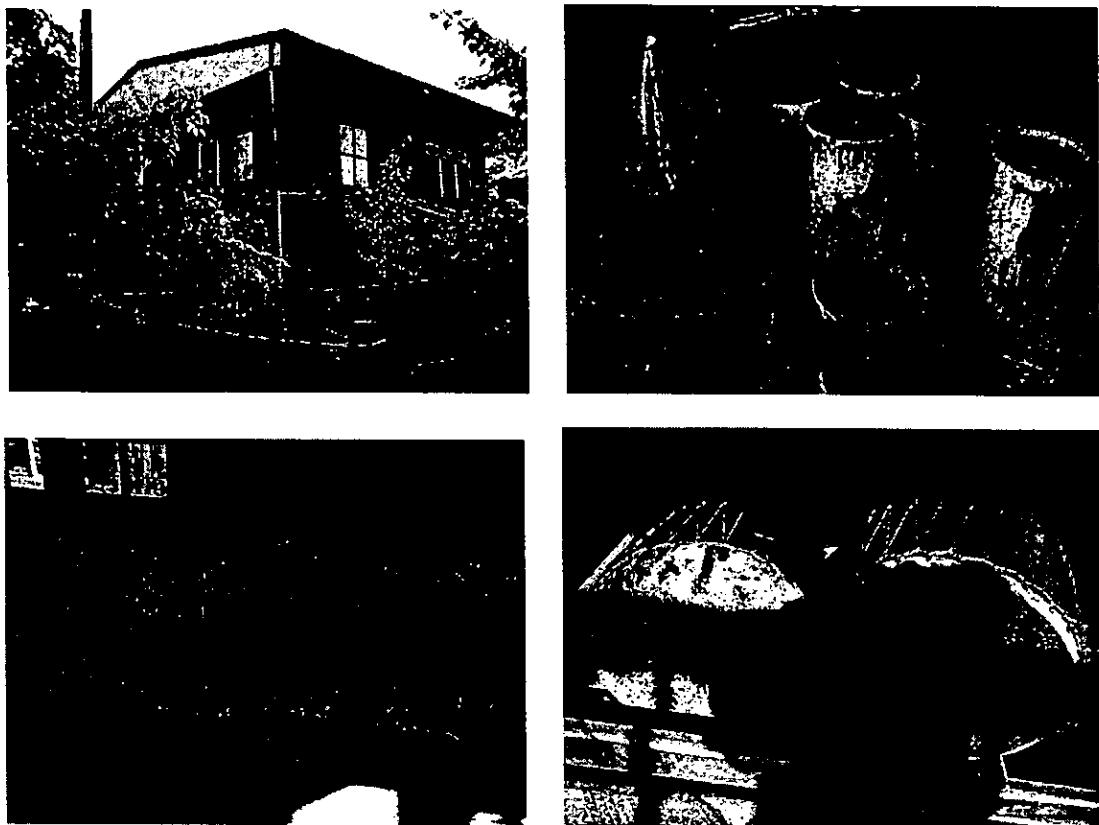
5.2.7 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านทำสินค้า บ้านเลขที่ 109 ต.ทำสินค้า อ.เมือง
จ.กาฬสินธุ์ 46000 หมายเลขโทรศัพท์ 09-4199124

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประมาณ 100 หลังคาเรือน อาชีพส่วนใหญ่ทำนา ค้าขาย ในสมัยก่อนหมู่บ้านเป็นสถานที่รับส่งสินค้า โดยมีท่าน้ำ (น้ำป่า) เป็นแหล่งรับ-ส่ง สินค้า จึงมีเชื่อว่าทำสินค้า ชาวบ้านยึด Jarvis ยืด 12 คลอง 14 เมื่อเดิม ซึ่งมีความเชื่อเรื่องผี สาม เทวดา เช่น บุญปูด

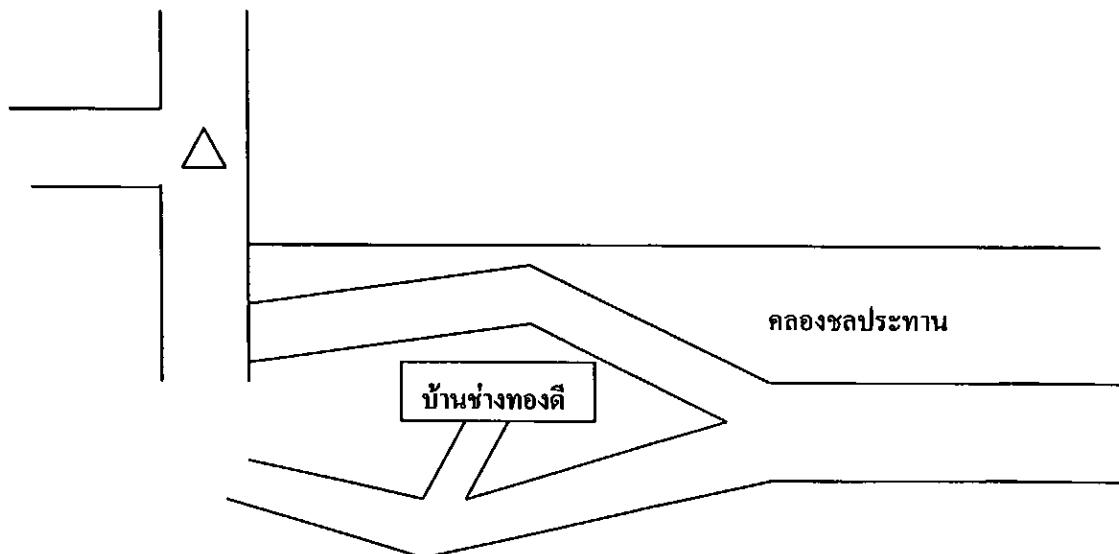
นางทองดี ภูแลศรี มีบิดาเป็นช่างทำกล่อง ได้เห็นการทำกล่องมาตั้งแต่เด็กจึงได้ลองฝึกทำด้วยตัวเอง ปี พ.ศ. 2512 ในปี พ.ศ. 2533 สมเด็จพระเทพฯ เสด็จเยี่ยมชมผลงาน จึงทำให้เกิดความมานะทำกล่องอย่างจริงจังขึ้น เอกลักษณ์อยู่ที่ท้ายกล่องหรือก้นกล่องจะเล็ก เทคนิคการทำเครื่องดندรีคือ จะใช้ไม้จุรีในการทำกล่อง และใช้หันควาอย่างดีที่คัดแล้ว และจะไม่ชุดอาจเขียนวันออกจากหนังหน้ากล่อง จำนวนกล่องที่ผลิตได้ต่อเดือน 10 ชิ้น ค่าใช้จ่าย และต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 2,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือน ประมาณ 15,000 บาท สถานที่ในการจำนำคือที่บ้าน ลูกค้าที่มาสั่งทำ ต้องวางแผนไว้ ก่อน 500 บาท โดยจะทำกล่องอย่างเดียว รูปแบบและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของนางทองดีคือ ไม่ใช้หันที่หนาเกินไป เพราะถ้าหนาเกินไปจะดีไม่ดีและไม่ดัง

ลักษณะและภาพเครื่องดูดซึ่งของนางทอง ภูแลศรี

ภาพประกอบ 110 หนังกลองของนางทองดีจะไม่หนาและมีขันวัวติดมาด้วย

แผนที่บ้านของทองดี ภูแลศรี

ภาพประกอบ 111 แผนที่บ้านของทองดี ภูแลศรี

ช่างทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในจังหวัดร้อยเอ็ด

จากการศึกษาดันคว้า พนบวฯ มีช่างศิลปินพื้นบ้านในจังหวัตร้อยเอ็ด มีจำนวน 7 ท่าน ซึ่งเป็นช่างทำแคน 3 ท่าน ช่างทำพิณ 3 ท่าน และช่างทำกลอง 1 ท่าน คือ

1. ช่างแคน

1.1 นายบุญญา ข้ายศิริ

1.1.1 อายุ 57 ปี

1.1.2 เกิด วันที่ 4 เดือน กันยายน ปี 2488

1.1.3 การศึกษาสูงสุด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

1.1.4 สถานภาพ มีครอบครัว

1.1.5 จำนวนบุตร 1 คน

1.1.6 ชื่อคู่สมรส นางวนนา ข้ายศิริ อายุ 58 ปี อาชีพ ทำนา

1.1.7 ที่อยู่ปัจจุบัน 56 หมู่ 4 บ้านเขียวเหลือง ตำบลป่าภาร อำเภอเมือง

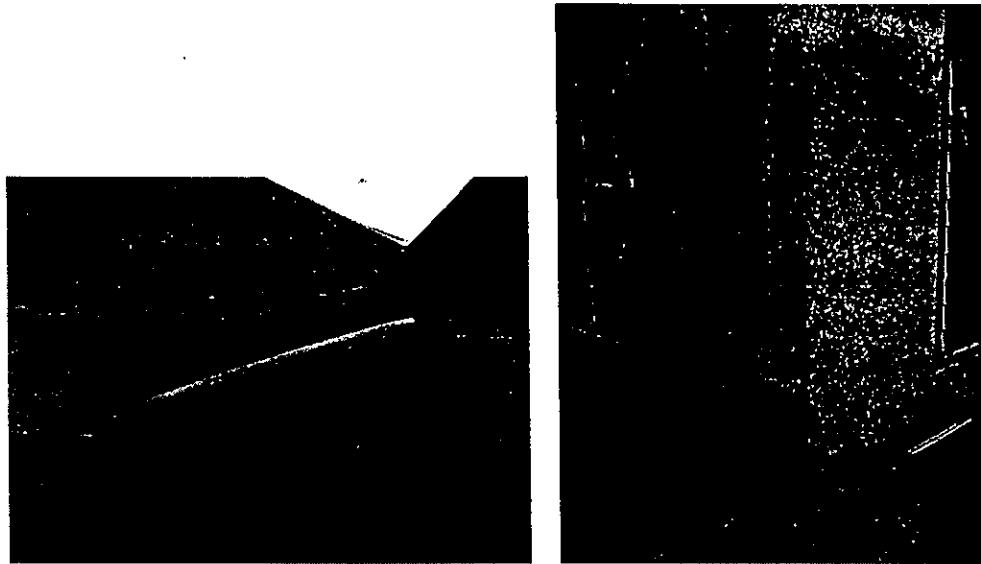
จังหวัตร้อยเอ็ด 4500 หมายเลขโทรศัพท์ 09-2761757

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากร 63 หลังคาเรือน ชื่อหมู่บ้านมาจาก ในหมู่บ้านมีหนองน้ำใหญ่ และมีเขียวเหลืองจำนวนมาก จึงดังชื่อว่าหมู่บ้านเขียวเหลือง มีวัด ตั้งขึ้นดังแต่ พ.ศ 2519. ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา และมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง หลังจากเสร็จสิ้นการทำนา คนหนุ่มสาวจะไปทำงานรับจ้างที่กรุงเทพมหานคร ในหมู่บ้านมีงานประจำปี ซึ่งก่อปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน เช่น งานบุญพระเวส, งานสงกรานต์, งานทอดผ้าป่า เป็นต้น

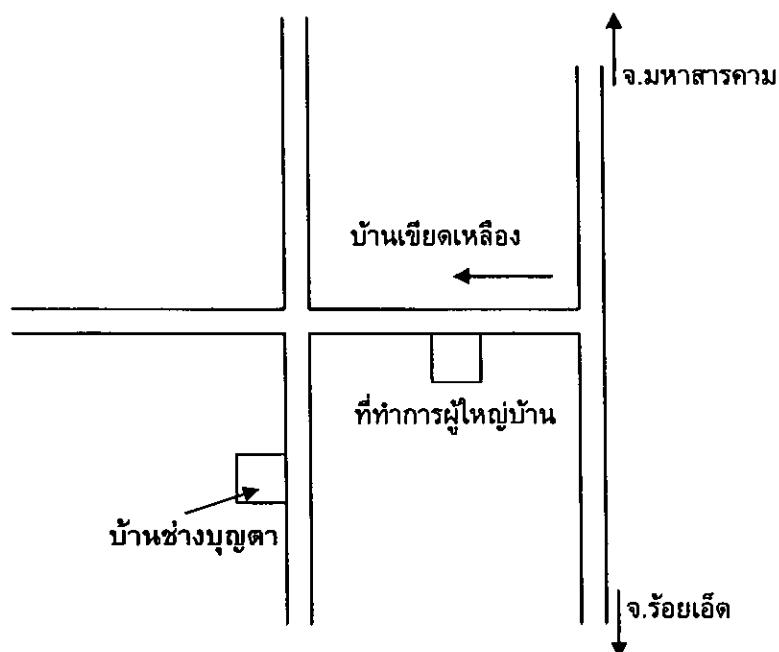
นายบุญญา ข้ายศิริ ได้รับการถ่ายทอดจาก บิดา ชื่อนายสุวิน ข้ายศิริ เริ่มทำแคนตั้งแต่อายุ 13 ปี จนถึงบัดนี้เป็นระยะเวลาประมาณ 40 ปีแล้ว เทคนิคการทำเครื่องดนตรีคือ จะชูคลิ้นแคนเพื่อเทียบเสียงโดยไม่ใช้เครื่องเทียนเสียงอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนไม้ที่ใช้ทำเด้าแคนจะใช้เฉพาะรากไม้ประดู่เท่านั้น เพราะสามารถดับกลิ่นน้ำลายได้ และยังมีลวดลายที่สวยงาม จำนวนแคนที่ผลิตได้ต่อเดือน 8 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 800 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 16,000 บาท สถานที่ในการจำนำยคือที่บ้าน โดยผลิตเฉพาะแคนอย่างเดียว เอกลักษณ์ของเครื่องดนตรีไม่แห้งบนข้ออยู่ กับความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก และสามารถทำได้ทุกรูปแบบ

ลักษณะและภาพเครื่องดูดควันของนายบุญตา ชัยศิริ

ภาพประกอบ 112 ลักษณะเด้าแคนของนายบุญตาจะไม่มีลวดลายมาก

แผนที่บ้านนายบุญตา ชัยศิริ

ภาพประกอบ 113 แผนที่บ้านนายบุญตา ชัยศิริ

1.2 นายเคน สมจินดา

1.2.1 อายุ 68 ปี

1.2.2 เกิด วัน 15 เดือน มกราคม ปี 2478

1.2.3 การศึกษาสูงสุด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

1.2.4 สถานภาพ มีครอบครัว

1.2.5 จำนวนบุตร 4 คน

1.2.6 ชื่อคู่สมรส นางสมบูรณ์ สมจินดา อายุ 66 ปี อาชีพ ทำนา

1.2.7 ที่อยู่ปัจจุบัน 39 หมู่ 5 บ้านสีแก้ว ตำบลลสีแก้ว อำเภอเมือง จังหวัด

ร้อยเอ็ด 45000 หมายเลขโทรศัพท์ 01-5745432

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

อาศัยในหมู่บ้านที่มีประชากร ประมาณ 500 หลังคาเรือน เป็นหมู่บ้านเก่าแก่อยู่กันหลายชั่วอายุคน ไม่ค่อยมีการพัฒนาซุ้มชนเท่าที่ควร ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวนา บางส่วนเดินทางไปทำงานที่กรุงเทพมหานคร บางส่วนทำแคนเป็นอาชีพเสริมอยู่กับบ้าน ซึ่งมีการทำแคนสืบต่อ กันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ คดิความเชื่อของคนในหมู่บ้านจะมีหมอดรรมา, หมอลำฝีพิพาก แต่ในปัจจุบันลดลงไปมาก ส่วนงานประเพณีก็จะมีงานบุญวันเข้าพรรษา, งานประเพณีสงกรานต์ และบุญบั้งไฟปัจจุบันเลิกไปแล้ว)

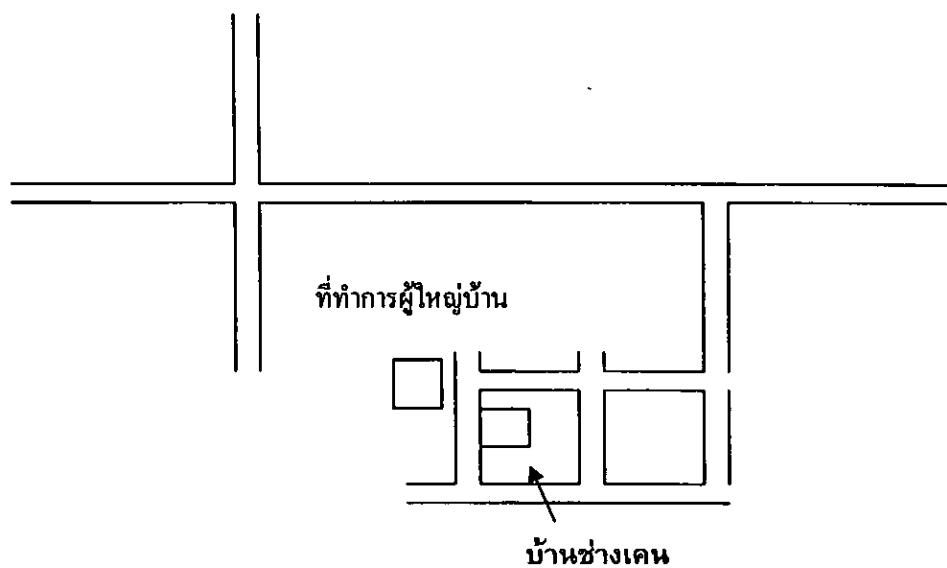
นายเคน สมจินดา ได้รับการถ่ายทอดวิชาการทำเครื่องดื่มตระเจ้า ครูแก้ว จันรัตน์ ตั้งแต่อายุ 13 ปี และเริ่มทำแคนขายตั้งแต่อายุ 18 ปี จนถึงปัจจุบัน เทคนิคการทำเครื่องดื่มตระเจ้า จะใช้มือช้ำ (เป็นไม้ไผ่ชนิดหนึ่งซึ่งมีผิวสาข คล้ายกระดาษทราย) แทนกระดาษทรายในการขูดลิ้นแคนเพื่อเทียบเสียง จำนวนแคนที่ผลิตได้ต่อเดือน 8-9 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 1,600 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดื่มตระเจ้าต่อเดือนประมาณ 22,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายคือที่บ้านของช่าง เมื่อมีลูกค้ามาสั่งทำที่บ้าน จะต้องใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์ถึงจะทำเสร็จ โดยจะผลิตเฉพาะแคนอย่างเดียว เอกลักษณ์เฉพาะของเครื่องดื่มตระเจ้า จะทำกู้แคนสำลีแล็กและทำลิ้นเงินเท่านั้น เนื่องจากจะทำให้ได้แคนที่สวยงาม

ลักษณะและภาพเครื่องดูดซึ่งของนายเคน สมจินดา

ภาพประกอบ 114 เด็กนจะมีการท้าสีและเคลือบเงา ลั้กนจะเลือกอย่างดี

แผนที่บ้านนายเคน สมจินดา

ภาพประกอบ 115 แผนที่บ้านนายเคน สมจินดา

2. ช่างทำพิณ

2.1 นายทองคำ ไทยกล้า

2.1.1 อายุ 65 ปี

2.1.2 เกิด วัน 5 เดือน ธันวาคม ปี 2480

2.1.3 การศึกษาสูงสุด ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6(การช่างชาญ)

2.1.4 สถานภาพ มีครอบครัว

2.1.5 จำนวนบุตร 4 คน

2.1.6 ชื่อคู่สมรส นางอ่อนวย ไทยกล้า อายุ 55 ปี อาชีพ รับจ้าง

2.1.7 ที่อยู่ปัจจุบัน 43 หมู่ 2 บ้านโคลก กอง ตำบลปอภาฯ อ่าเภอเมือง

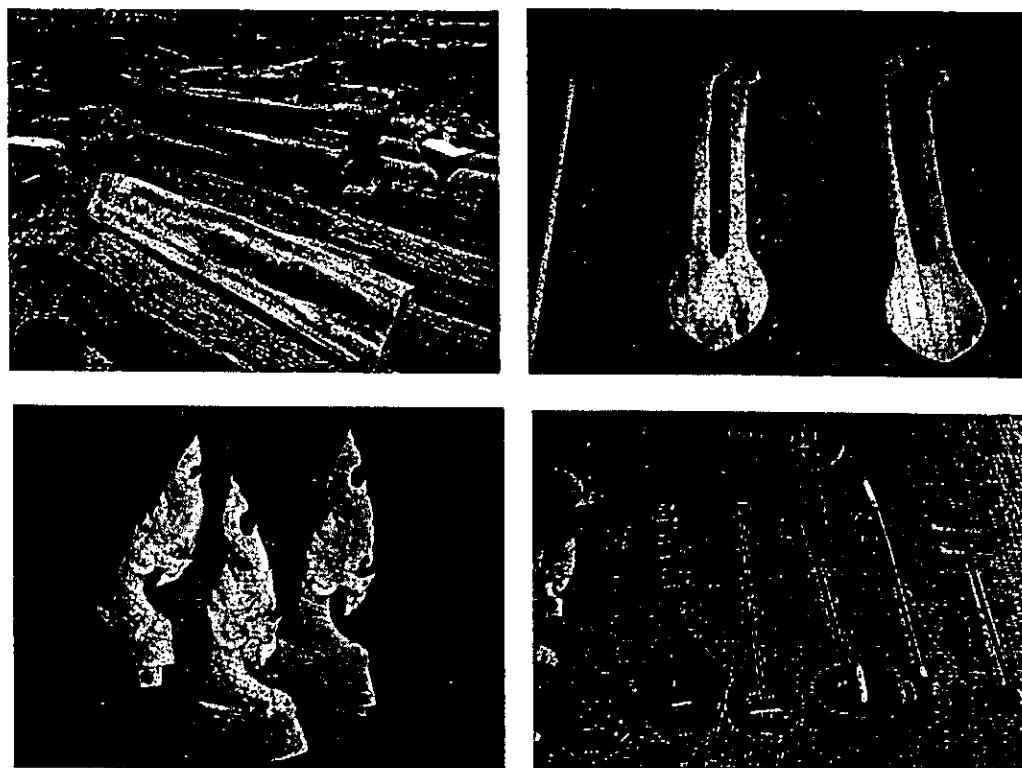
จังหวัดร้อยเอ็ด 45000 หมายเลขโทรศัพท์ 01-2600950, 01-8721295, 043-511244

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

อาศัยในหมู่บ้านที่มีประชากร ประมาณ 172 หลังคาเรือน เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ บนทางหลวงระหว่างจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดมหาสารคาม ประชากรส่วนใหญ่ ทำงาน ปลูกใบยา ถั่วฝักยาว และเดินทางไปทำงานรับจ้างในกรุงเทพมหานคร คดีความเชื่อกันในหมู่บ้านจะมีหมดสูตร หมوخวัญ หมอกกรรม ซึ่งมีพิธีกรรมในการรักษาโรค แบบโบราณ อย่างเช่น รำฝີ້ພໍາ เมื่อมีคนป่วยในหมู่บ้านก็จะใช้พิธีกรรมต่าง ๆ ใน การรักษาโรค

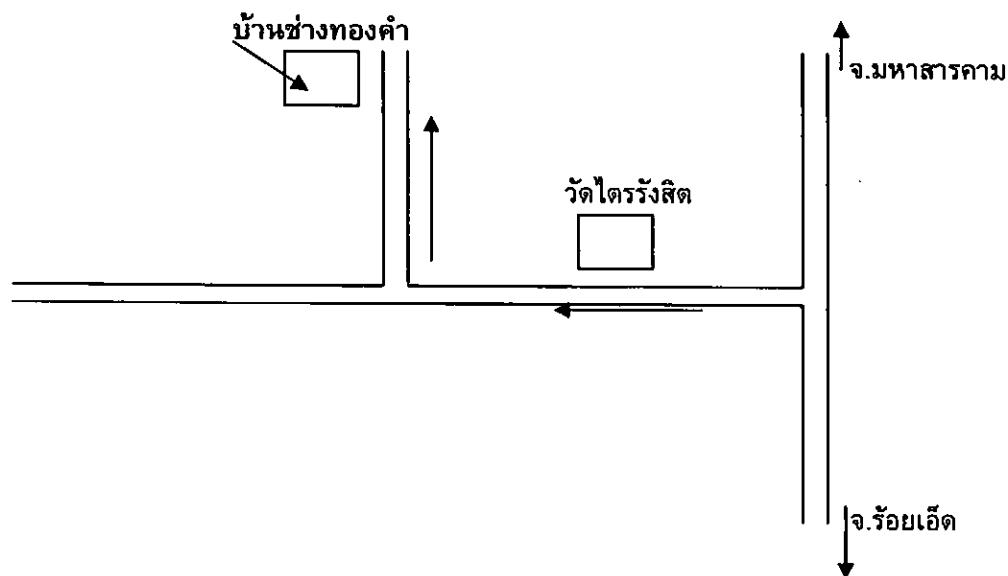
นายทองคำ ไทยกล้า ไม่ได้รับการถ่ายทอดวิชาทำเครื่องดันต์จากบุคคลอื่น แต่ใช้การเรียนรู้แบบสังเกต แล้วลองปฏิบัติจนเกิดความชำนาญและพัฒนาการมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งเมื่อตี จึงเริ่มทำเครื่องดันต์ขายเป็นอาชีพตั้งแต่ปี พ.ศ.2520 จนถึงปัจจุบัน เทคนิคการทำเครื่องดันต์คือ จะสังเกตการทำพิณของช่างคนอื่น ๆ ทั่วภาคอีสาน และนำข้อดีต่าง ๆ มาทำพิณของตนเอง ไม่ที่ใช้ทำพิณไฟฟ้านั้นจะต้องแห้งสนิท ทิ้งไว้ไม่น้อยกว่า 2 ปีขึ้นไป มีการนำคอนแทกมาใส่พิณไฟฟ้าและใช้แผ่นทองแดงเพื่อป้องกันไฟฟ้าช็อต และสัญญาณรบกวน จำนวนเครื่องดันต์ที่ผลิตได้ต่อเดือน 30-60 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 10,000-20,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดันต์ต่อเดือนประมาณ 100,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายคือที่บ้าน ไม่มี wang จำหน่ายตามห้องตลาดทั่วไป ใช้เวลาทำแต่ละชิ้นไม่เกิน 1 สัปดาห์ และลูกค้าต้องมารับเครื่องดันต์เองที่บ้าน เครื่องดันต์ที่ทำคือ พิณไฟฟ้า, พิณไปรัง, พิณแบบ, ซออีสาน, โปงลาง, แคน, กลองยาว, หืน, สไน, โหนด เอกลักษณ์ของช่างคือ เน้นการทำเครื่องดันต์ที่สวยงาม งานต้องละเอียดปราณีต ซึ่งจะให้ได้ราคาดี และนิสัยส่วนตัวที่ มีความรักในเครื่องดันต์ เป็นคนช่างพูด ลักษณะนิสัยร่าเริง สนุกสนาน

ลักษณะและภาพเครื่องดัชนรีของนายทองคำ ไวยกล้า

ภาพประกอบ 116 เครื่องดัชนรีของนายทองคำ ไวยกล้า

แผนที่บ้านนายทองคำ ไวยกล้า

ภาพประกอบ 117 แผนที่บ้านนายทองคำ ไวยกล้า

2.2 นายวัฒนา พันธ์สีมา

2.2.1 อายุ 41 ปี

2.2.2 เกิด วันที่ 7 เดือน พฤษภาคม ปี 2505

2.2.3 การศึกษาสูงสุด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 7

2.2.4 สถานภาพ มีครอบครัว

2.2.5 จำนวนบุตร 2 คน

2.2.6 ชื่อคู่สมรส นางวันเพ็ญ พันธ์สีมา อายุ 39 ปี อาชีพ ทำนา

2.2.7 ที่อยู่ปัจจุบัน 95 หมู่ 2 ตำบลหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

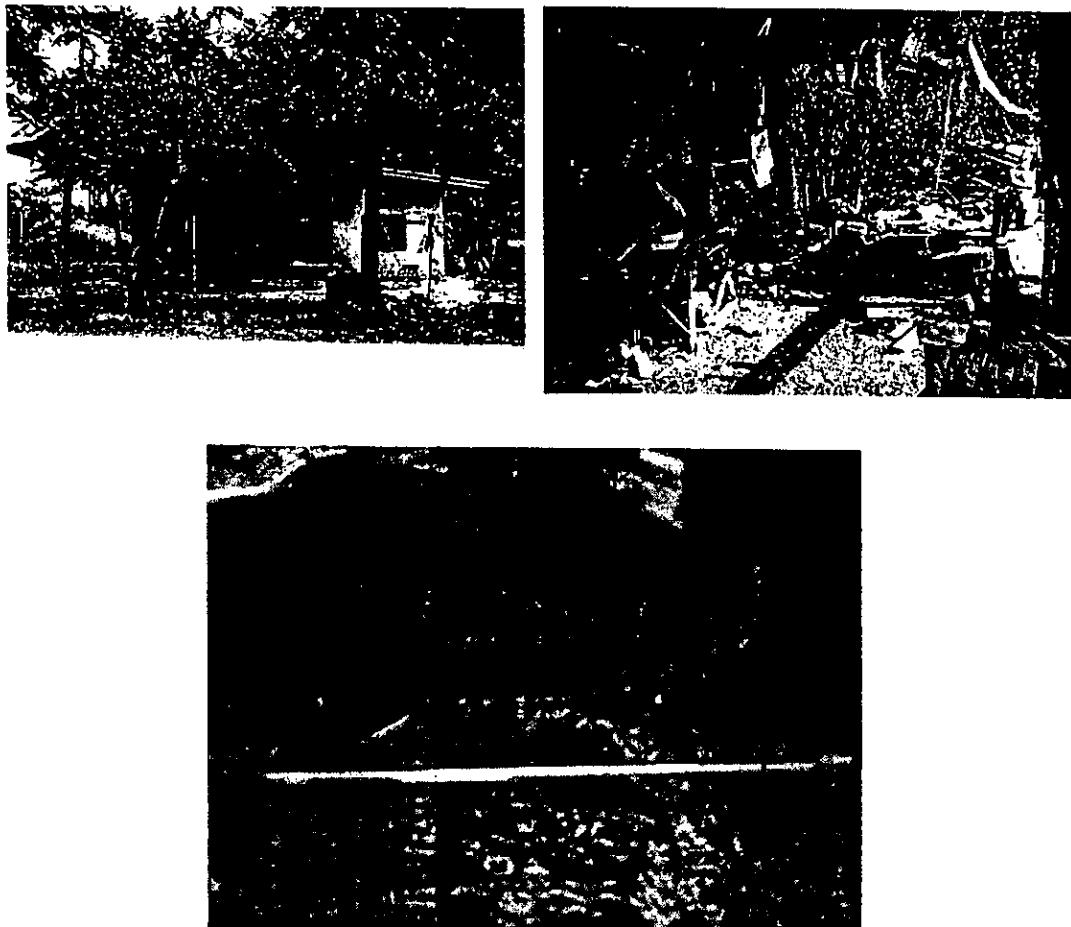

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

อาศัยในหมู่บ้านประมาณ 300 หลังคาเรือน เป็นหมู่บ้านเก่าแก่อายุกว่า 100 ปี ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา บางส่วนเดินทางไปทำงานที่กรุงเทพมหานคร บางส่วนทำพิณเป็นอาชีพเสริมอยู่กับบ้าน ซึ่งมีการทำพิณสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ คดิความเชื่อของคนในหมู่บ้านจะมีหมอดรรมา, หม่องสามผีฟ้า แต่ในปัจจุบันลดลงไปมาก ส่วนงานประเพณีก็จะมีงานบุญวันเข้าพรรษา, งานประเพณีสงกรานต์ และบุญบั้งไฟ (งานบุญบั้งไฟปัจจุบันเลิกไปแล้ว)

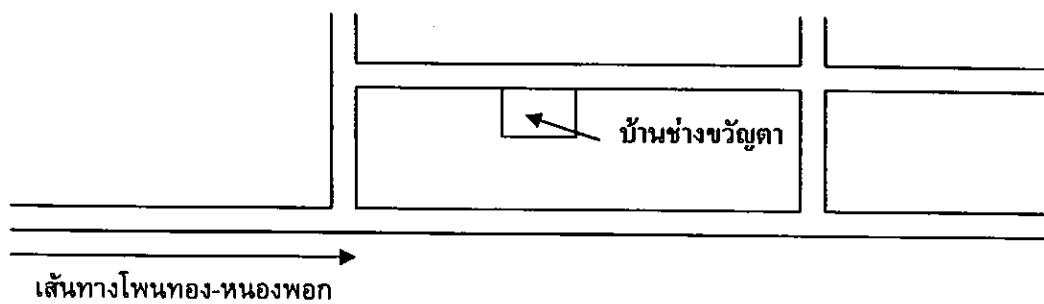
นายวัฒนา พันธ์สีมา ได้รับการถ่ายทอดการทำเครื่องดนตรีจาก อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์ โดยมีหน้าที่ขึ้นรูปและปาดหน้าพิณ เทคนิคการทำเครื่องดนตรีคือ ไม้ที่ใช้ทำพิณโปรด จะใช้ไม้ขันนุน ส่วนพิณไฟฟ้าจะใช้ไม้ประดู่ เครื่องมือจะใช้แบบตั้งเดิม จำนวนเครื่องดนตรีที่ผลิตได้ต่อเดือน 30-40 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือนประมาณ 450 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 3,500 บาท การจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งซื้อที่บ้าน โดยจะทำพิณโปรด, พิณไฟฟ้า, พิณเบส, กีตาร์ ส่วนรูปแบบของเครื่องดนตรีนั้น ได้รูปแบบการทำเครื่องดนตรีจาก อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์

ลักษณะและภาพเครื่องดันตีของนายชวัญดา พันธ์สีมา

ภาพประกอบ 118 ลักษณะและรูปร่างของพิณนายชวัญดาจะเรียน ๆ ไม่มีลวดลาย

แผนที่บ้านนายชวัญดา พันธ์สีมา

ภาพประกอบ 119 แผนที่บ้านนายชวัญดา พันธ์สีมา

2.3 นายทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์

- 2.3.1 อายุ 48 ปี
- 2.3.2 เกิด วันที่ 3 เดือน ธันวาคม ปี 2498
- 2.3.3 การศึกษาสูงสุด ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
- 2.3.4 สถานภาพ มีครอบครัว
- 2.3.5 จำนวนบุตร 2 คน
- 2.3.6 ชื่อคู่สมรส นางดุษฎี ประทุมศิลป์ อายุ - ปี อาชีพ เกษตรกรรม
- 2.3.7 ที่อยู่ปัจจุบัน 36 หมู่ 2 บ้านหนองพอก ตำบลหนองพอก จังหวัด

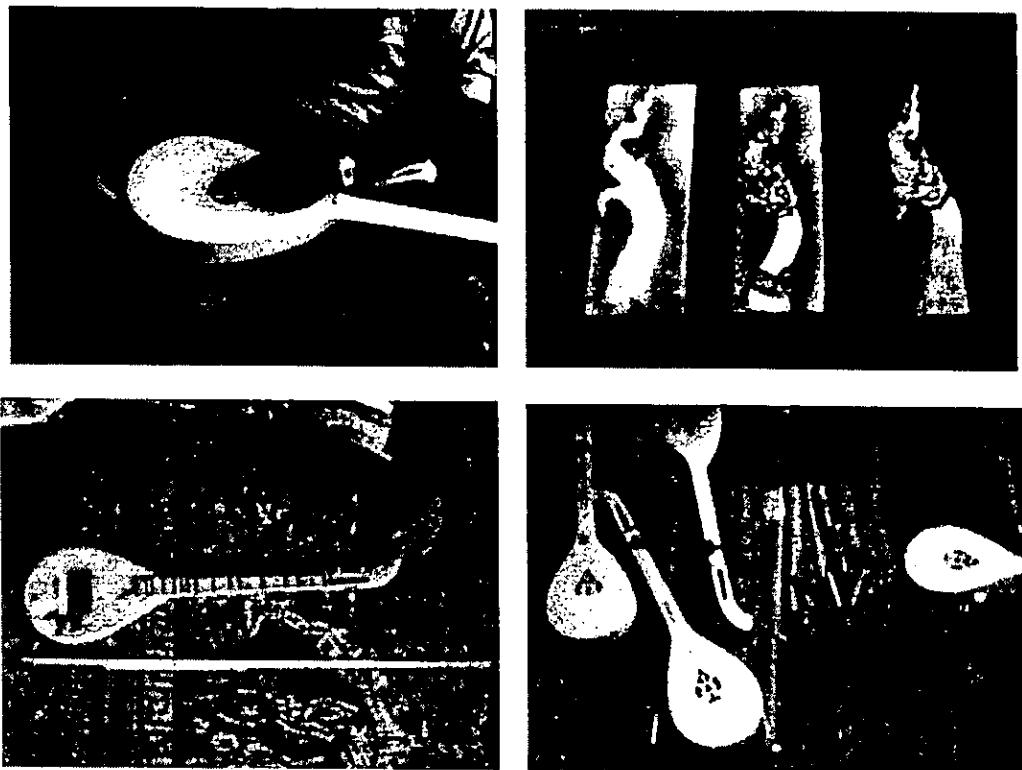
ร้อยเอ็ด 45000 หมายเลขโทรศัพท์ 043-579379, 01-7393940

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

อาศัยในหมู่บ้านประมาณ 160-150 หลังคาเรือน ประชากรอยู่พม่าจากเชลกูมิ มาอยู่บ้านกอกโพธ์ ต่อมาเกิดไข้ทรพิษจึงย้ายมาอยู่ที่บ้านหนองพอก ซึ่งมีลักษณะทางภูมิศาสตร์คือ มีหนองน้ำ และมีต้นไม้ชนิดหนึ่งจำนวนมาก คือ ต้นพอก ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา รับจ้าง ค้าขาย และมีอาชีพเป็นข้าราชการบ้าง เช่น ทนาย ตำรวจ ครู-อาจารย์ คดิความเชื่อของคนในหมู่บ้านจะมีหมอดูสูตร หมອขวัญ หมกรรม ซึ่งมีพิธีกรรมในการรักษาโรค แบบโบราณ เช่น รำผีฟ้า เมื่อมีคนป่วยในหมู่บ้านก็จะใช้พิธีกรรมต่าง ๆ ในการรักษาโรค

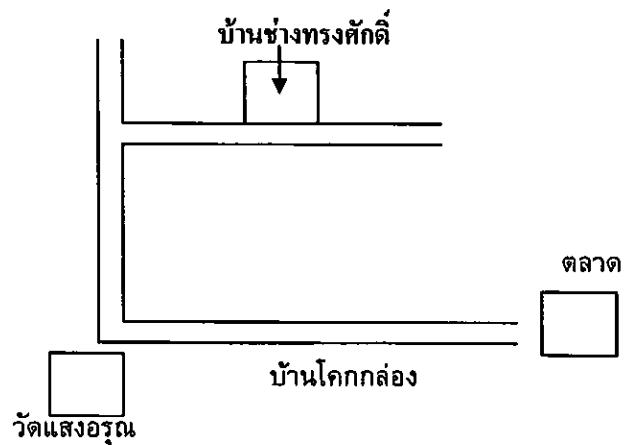
นายทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์ เป็นผู้ที่มีความสนใจในเรื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน และกเรียนรู้การเป็นช่าง บรรพบุรุษเป็นศิลปินหมอลำ เริ่มหัดทำพิณ, โปงลาง, โหนด, กลอง, เบส, ซอ เริ่มทำเป็นอาชีพตั้งแต่ปี พ.ศ.2520 ตั้งแต่วิทยาลัยนาฏศิลป์มีวงโปงลาง ก็ได้เริ่มทำเป็นอาชีพมาเป็นเวลา 25 ปี เทคนิคการทำเครื่องดนตรีคือ ฝ่าปิดพิณໂປ່ງจะด้องอยู่ด้านหลัง และใช้แผ่นไม้เนื้อเดียวกัน กล่องเสียงจะด้องหนา 2.5 นิ้วขึ้นไป กรณีที่ไม่แตกจะใช้กาวที่ใช้กับงานเฟอร์นิเจอร์มาทาอัตราอย่างเดียวกัน จำนวนเครื่องดนตรีที่ผลิตได้ต่อเดือนคือ พิณ 20 ตัว และโหนดประมาณ 500 ตัว ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 8,000-10,000 บาท ส่วนโหนด 300 บาท รายได้จากการผลิตและแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 20,000-30,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายคือที่บ้าน ซึ่งต้องมีการสั่งจองล่วงหน้า และผลิตเพื่อจำหน่ายในงานประเพณีต่าง ๆ ด้วย เครื่องดนตรีที่ผลิตคือ พิณไฟฟ้า, พิณໂປ່ງ, พิณเบส, ซออีสาน, โปงลาง, กลองยาว, โหนด จะเน้นเอกลักษณ์การแกะสลักเป็นลวดลายต่าง ๆ เช่น ที่กล่องเสียงพิณ

ลักษณะและภาพเครื่องดนตรีของนายทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์

ภาพประกอบ 120 กล่องเสียงพิณโปรดของนายทรงศักดิ์จะแกะเป็นลวดลาย

แผนที่บ้านนายทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์

ภาพประกอบ 121 แผนที่บ้านนายทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์

2.4 นายบัญชา ช่อนบุญ

2.4.1 อายุ 58 ปี

2.4.2 เกิด วันที่ 5 เดือน เมษายน ปี 2487

2.4.3 การศึกษาสูงสุด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.4.4 สถานภาพ มีครอบครัว

2.4.5 จำนวนบุตร 3 คน

2.4.6 ชื่อคู่สมรส นางมหา ช่อนบุญ อายุ 54 ปี อาชีพ ทำนา

2.4.7 ที่อยู่ปัจจุบัน 97 ม. 10 ตำบลลรอนเมือง อำเภอหนองพอก จังหวัด

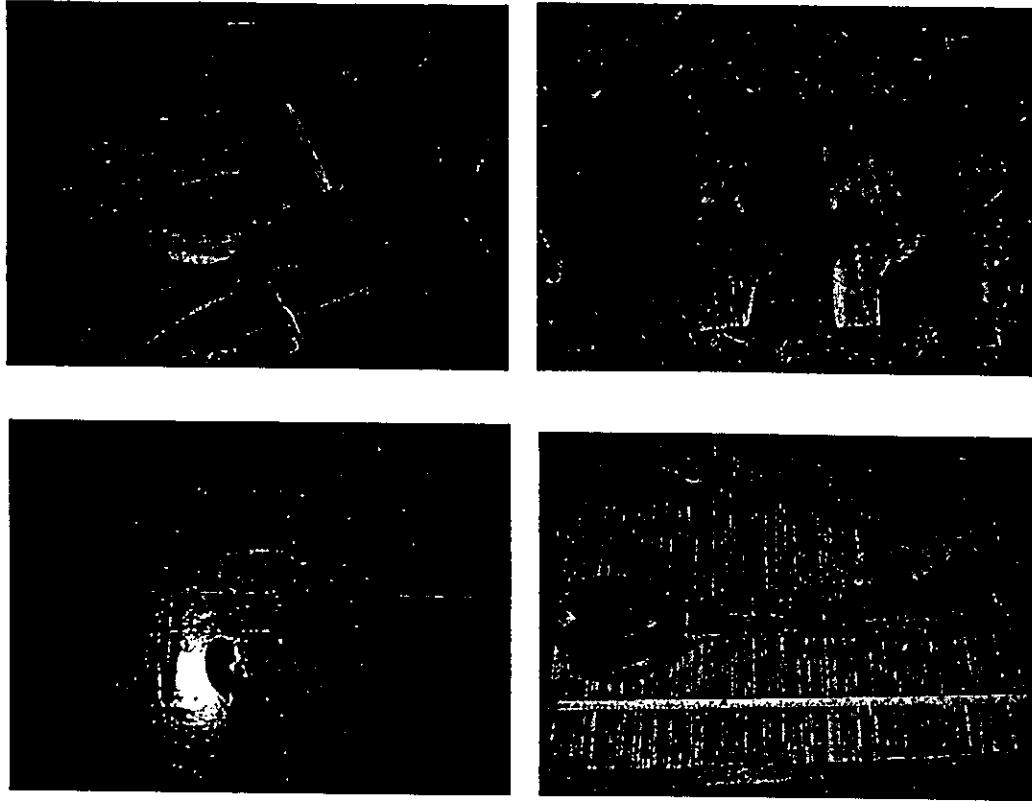
ร้อยเอ็ด หมายเลขโทรศัพท์ 043-579606, 01-0689562

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

อาศัยในหมู่บ้านประมาณ 160-150 หลังคาเรือน ประชากรอพยพมาจากการเสลงาม มากอยู่บ้านกอกโพธิ์ ต่อมาก็ได้ใช้หกริบซึ่งบ้านหนึ่งมีบ้านหงอนพอก ซึ่งมีลักษณะทางภูมิศาสตร์คือ มีหนองน้ำ และมีต้นไม้ชนิดหนึ่งจำนวนมาก คือ ต้นพอก ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา รับจ้าง ค้าขาย และมีอาชีพเป็นข้าราชการบ้าง เช่น ทหาร ตำรวจ ครูอาจารย์ คิดความเชื่อของคนในหมู่บ้านจะมีหมู่อสูตร หมອขวัญ หมกรรม ซึ่งมีพิธีกรรมในการรักษาโรค แบบโบราณ เช่น รำฝีฟ้า เมื่อมีคนป่วยในหมู่บ้านก็จะใช้พิธีกรรมต่าง ๆ ในการรักษาโรค

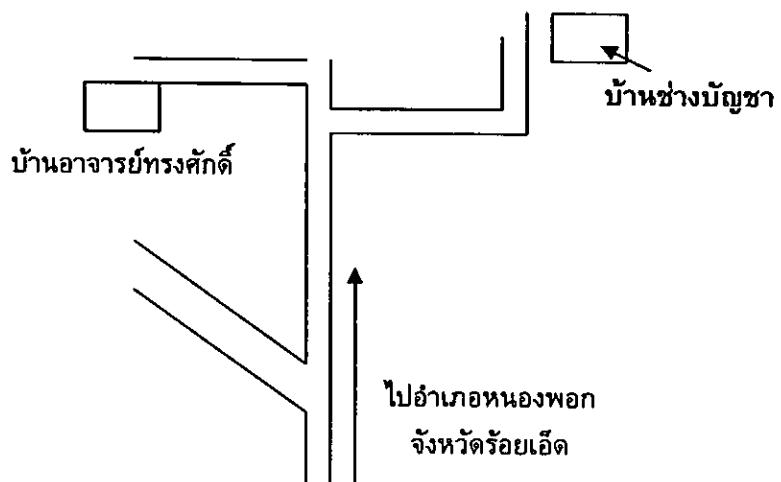
นายบัญชา ช่อนบุญ ช่างทำพิณ เริ่มเรียนรู้การเป็นช่าง โดยเริ่มหัดทำโปงลาง จากลุง ป้า ตา และน้า เมื่ออายุ 18 ปี และเริ่มทำเครื่องดนตรีข่ายมาตั้งแต่อายุ 18 ปี จนถึงปัจจุบันเทคนิคการทำเครื่องดนตรีคือ ไม้ที่ใช้ทำเครื่องดนตรีนั้น ต้องแห้งสนิท มีอายุประมาณ 10-20 ปี ขึ้นไป ไม้ที่ใช้ทำโปงลางใช้ไม้มะหาดขี้ควาย, มะหาดทอง, เพราะจะให้เสียงดังและทนมากกว่าไม้ชนิดอื่น ๆ พิณใช้ไม้ขันนุน จำนวนเครื่องดนตรีที่ผลิตได้ต่อเดือนประมาณ 10 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือนประมาณ 4,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 35,000 บาท สถานที่ในการจำนำยคือที่บ้าน ซึ่งต้องมีการสั่งจองล่วงหน้า และจะผลิตเพื่อส่งต่อให้อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์ และสถาบันราชวัสดุ อุบลราชธานี โดยจำนำยทั้งปลีกและส่ง เครื่องดนตรีที่ทำคือ พิณไฟฟ้า, พิณโปรด, พิณเบส, ซอสีสา, โปงลาง, โหนด รูปแบบและเอกลักษณ์ของเครื่องดนตรีคือ พิณจะเจาะรูด้านหน้ากล่องเสียงเป็นรูปใบโพธิ์ ซึ่งกล่องเสียงจะมีขนาดใหญ่กว่าช่างคนอื่น ๆ

ลักษณะและภาพเครื่องดูดควันของนายบัญชา ชอนบุญ

ภาพประกอบ 122 พิณโปรดงของนายบัญชา รูเสียงแกะเป็นลวดลาย หัวนาคจะใช้ไม้คนละสี

แผนที่บ้านนายบัญชา ชอนบุญ

ภาพประกอบ 123 แผนที่บ้านนายบัญชา ชอนบุญ

3. ช่างทากลง

3.1 นายทองคำ เศษนาเวช

3.1.1 อายุ 55 ปี

3.1.2 เกิด วัน 29 เดือน มกราคม ปี 2498

3.1.3 การศึกษาสูงสุด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

3.1.4 สถานภาพ มีครอบครัว

3.1.5 จำนวนบุตร 2 คน

3.1.6 ชื่อคู่สมรส นางหนูพิณ เศษนาเวช อายุ 50 ปี อาชีพ ทำนา

3.1.7 ที่อยู่ปัจจุบัน 98 หมู่ 4 บ.โพธิ์สัย ต.โพธิ์สัย อ.ศรีสมเด็จ จ.ร้อยเอ็ด

หมายเลขโทรศัพท์ 09-8300847

ประวัติท้าไปเกี่ยวกับช่าง

อาศัยอยู่ในหมู่บ้านประมาณ 172 หลังคาเรือน ชาวบ้านส่วนใหญ่ย้ายมา จาก ตำบลสวนจิก แล้วพา กันมาตั้งรกรากที่บ้านโพธิ์สัย เดิมชื่อบ้านหนองแต้ เมื่อก่อตั้งเสร็จก็ เกิดไฟไหม้ จึงอพยพเข้าไปพักในวัด ซึ่งมีต้นโพธิ์ใหญ่เป็นเกี้ยพักพิง จึงเรียกว่า บ้านโพธิ์สัย ประชาราชส่วนใหญ่มีอาชีพ ทำนา ปลูกใบยา ถั่วฝักยาว และเดินทางไปรับจ้างที่ กรุงเทพมหานคร ในหมู่บ้านจะมีวัดบ้านโพธิ์สัย มีโรงเรียนโพธิ์สัยสว่างวิทยาคมซึ่งมีห้อง ระดับประถมและมัธยม คดิความเชื่อของคนในหมู่บ้านจะมีหมอดูสูตร หมوخวัญ หมอกรรม ซึ่งมี พิธีกรรมในการรักษาโรค แบบโบราณ อย่างเช่น รำพีพ้า เมื่อมีคนป่วยในหมู่บ้านก็จะใช้พิธีกรรม ต่าง ๆ ในการรักษาโรค

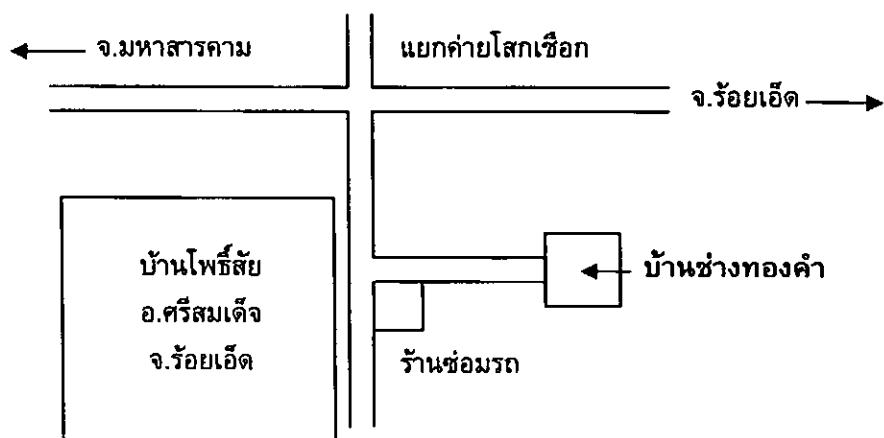
นายทองคำ เศษนาเวช เริ่มเรียนรู้การเป็นช่าง โดยเรียนทากลงมาจาก นายอุดลย์ ยอดโพธิ์สัย ที่บ้านโพธิ์สัย ใช้เวลาเรียนทากลงเป็นเวลา 4 ปี เริ่มทากลงยาวข่าย ได้ประมาณ 30 ใบ เทคนิคการทำเครื่องดันต์คือ หนังหน้ากลงจะต้องชุดให้บาง ต้องแซ่น้ำ ก่อนแล้วตากแดดให้แห้ง (ทดลองตีหนังกลองจนพอใจ จากนั้นใช้กาวลัวยตากตำติดหน้ากลง เพื่อให้เสียงกลองดังดีขึ้น) จำนวนกลองที่ผลิตได้ต่อเดือนประมาณ 10 ใบ ค่าใช้จ่ายและต้นทุน ในการผลิตต่อเดือน 1,000 – 5,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดันต์ต่อเดือน ประมาณ 5,000 – 15,000 บาท ลูกค้าจะต้องมาสั่งซื้อที่บ้านเท่านั้น โดยจะทากลงอย่าง เดียว รูปแบบและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของช่างทองคำคือ เอวกลงกิ่ว ปลายบาน เส้นผ่าศูนย์กลางหน้ากลง 9 นิ้ว และด้วยกันยาว 90 ซม. จากนั้นทาด้วยสีเหลือง

ลักษณะและภาพเครื่องดูดควันของนายท่องคำ เศษนาเวช

ภาพประกอบ 124 เอกกลองของนายท่องคำจะกิวและส่วนของหางกลองจะบานออก

แผนที่บ้านนายท่องคำ เศษนาเวช

ภาพประกอบ 125 แผนที่บ้านนายท่องคำ เศษนาเวช

ช่างทำเครื่องดูดพื้นบ้านอีสานในจังหวัดยโสธร

จากการศึกษาค้นคว้า พบร้า มีช่างดูดพื้นบ้านในจังหวัดชัยภูมิ มีจำนวน 6 ท่าน ซึ่งเป็นช่างทำป้องลาง 1 คน ช่างทำกล่องยา 3 คน และช่างทำพิณ 2 คน คือ

1. ช่างทำป้องลาง

1.1 นายอาคม นามวาก

1.1.1 อายุ 58 ปี

1.1.2 เกิด วันที่ 12 เดือน ตุลาคม ปี 2488

1.1.3 การศึกษาสูงสุด ม.6

1.1.4 สถานภาพ มีครอบครัว

1.1.5 จำนวนบุตร 4 คน

1.1.6 ชื่อคู่สมรส นางอัมพา นามวาก อายุ 61 ปี อาชีพทำนา

1.1.7 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านลุมพุก บ้านเลขที่ 138 หมู่ 1 ต. ลุมพุก

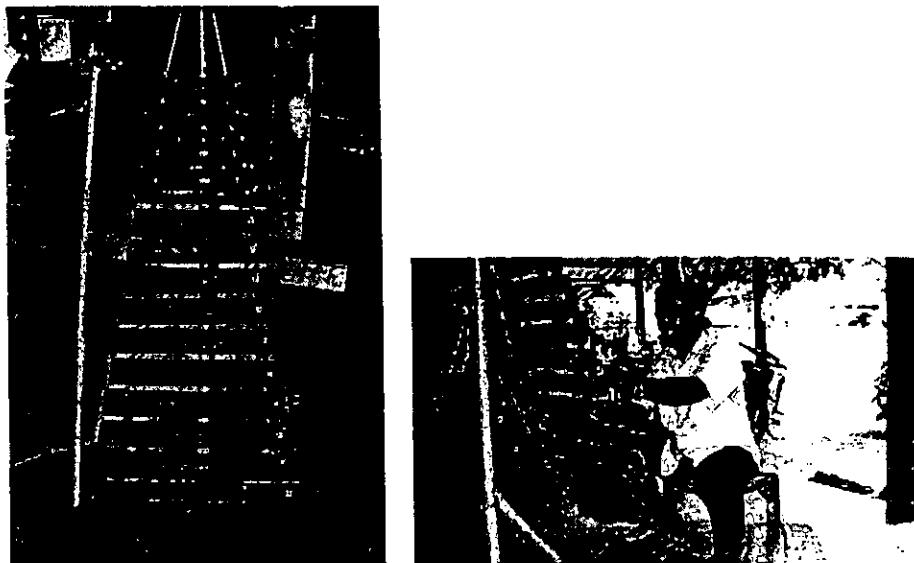
อ.คำเขื่อนแก้ว จ.ยโสธร

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

อาศัยในหมู่บ้านที่มีประชากรประมาณ 497 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่ มีอาชีพทำนา ค้าขาย ลักษณะหมู่บ้านเป็นชุมชนเมือง มีถนนลาดยาง แต่ไม่ตันไม้มีลุ่มพุกอยู่ในหมู่บ้าน จึงนำมาตั้งชื่อหมู่บ้าน ประชาชนส่วนใหญ่ทำไร่ ทำนา มีอาชีพเสริมคือการปลูกหม่อน เลี้ยงไก่ และรับจ้างทั่วไป ในหมู่บ้านจะมีประเพณี อีต 12 คลอง 14 ชีบังนับถือและทำต่อเนื่องทุกปี โดยมีความเชื่อในเรื่องผี ทำแม่น้ำงช่อง และมีความเชื่อเรื่องดอนบูดีประจำหมู่บ้านด้วย

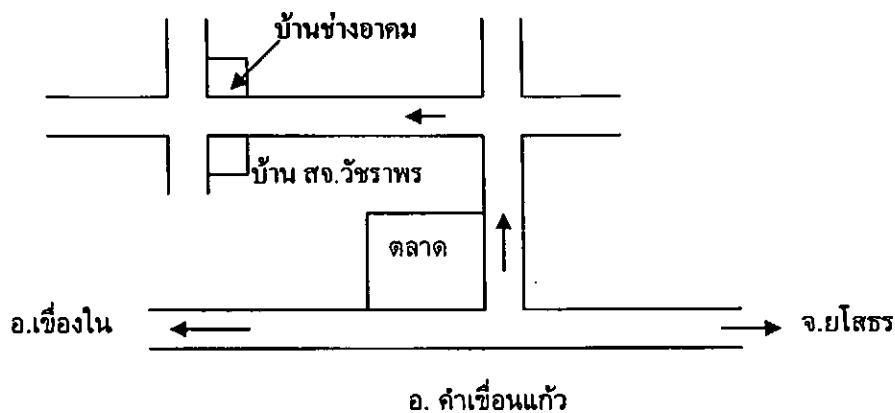
นายอาคม นามวาก เริ่มก่อตั้งวงกล่องยา และเรียนเป่าแคนด้วยตนเอง แต่ เป้าไม่ได้ จึงหันมาสนใจป้องลาง เพราะได้ยินเสียงจากเทพ โดยมีอาจารย์เฉลิม เป็นผู้แนะนำ และฝึกสอนให้ ทั้งด้านการเล่นและการทำป้องลางควบคู่กันไป และได้ตั้งวงนกใช้มินข้ามหุ่นเมื่อปี พ.ศ.2533 เทคนิคการทำเครื่องดูดดีรี ไม่ที่ใช้ทำป้องลาง จะต้องเป็นไม้มะหาดเท่านั้น จำนวนเครื่องดูดที่ผลิตได้ต่อเดือนประมาณ 2 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 400 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดูดดีรีต่อเดือนประมาณ 8,000 บาท การจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าที่บ้าน เครื่องดูดดีรีที่ทำคือ ป้องลาง, พิณ รูปแบบและเอกลักษณ์คือ ป้องลาง จะถากหาเสียงเพียงชั่วเดียว และเวลาตีจะตีด้านผิวเรียบ ไม่ตีด้านที่เว้า

ลักษณะและภาพเครื่องดูดควันของนายอุดม นามวาก

ภาพประกอบ 126 โปงลางนายอุดมถากหาเสียงเพียงข้างเดียว เวลาดีจะตีด้านผิวเรียบ

แผนที่บ้านนายอุดม นามวาก

ภาพประกอบ 127 แผนที่บ้านนายอุดม นามวาก

2. ช่างทำกล่องยา

2.1 นายดา กานสุวรรณ

2.1.1 อายุ 83 ปี

2.1.2 เกิด วันที่ 23 เดือน มีนาคม ปี 2480

2.1.3 การศึกษาสูงสุด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.1.4 สถานภาพ มีครอบครัว

2.1.5 จำนวนบุตร 4 คน

2.1.6 ชื่อคู่สมรส นางสิมลี กานสุวรรณ อายุ 63 ปี อาชีพ ทำนา

2.1.7 ที่อยู่ปัจจุบัน 9 หมู่ 5 บ้านโคกก่อง ตำบลลดงมะไฟ อำเภอทรายมูล

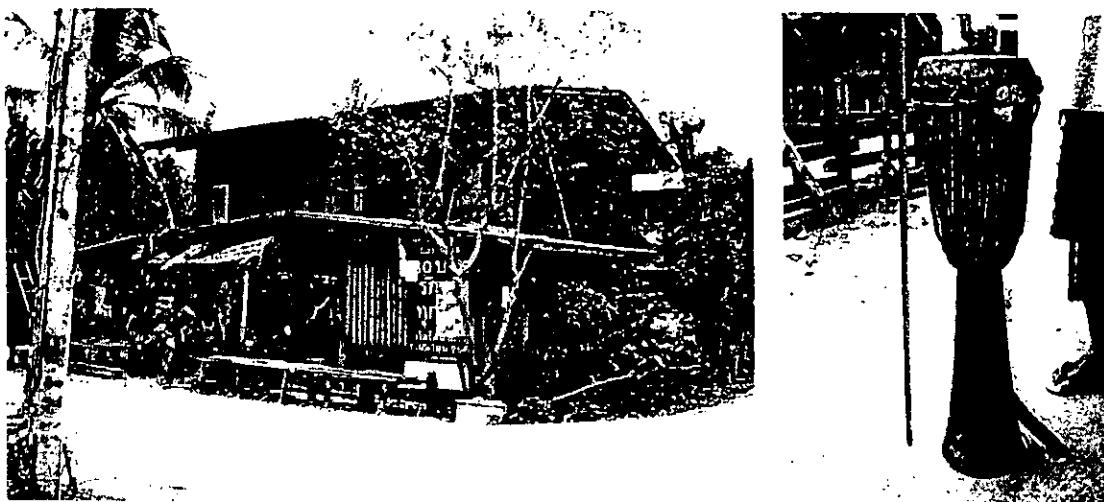
จังหวัดยโสธร

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากรประมาณ 100 หลังคาเรือน หมู่บ้านเป็นเนินสูง น้ำไหลออกได้ทุกทิศทาง จึงเรียกว่า บ้านโคกก่อง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา รับจ้าง มีอาชีพเสริมคือการปูกระเบื้องห่ม ในสมัยก่อนนับถือประเพณี ขึ้น 12 คลอง 14 แฉดในปัจจุบันไม่ค่อยนับถือกันแล้ว

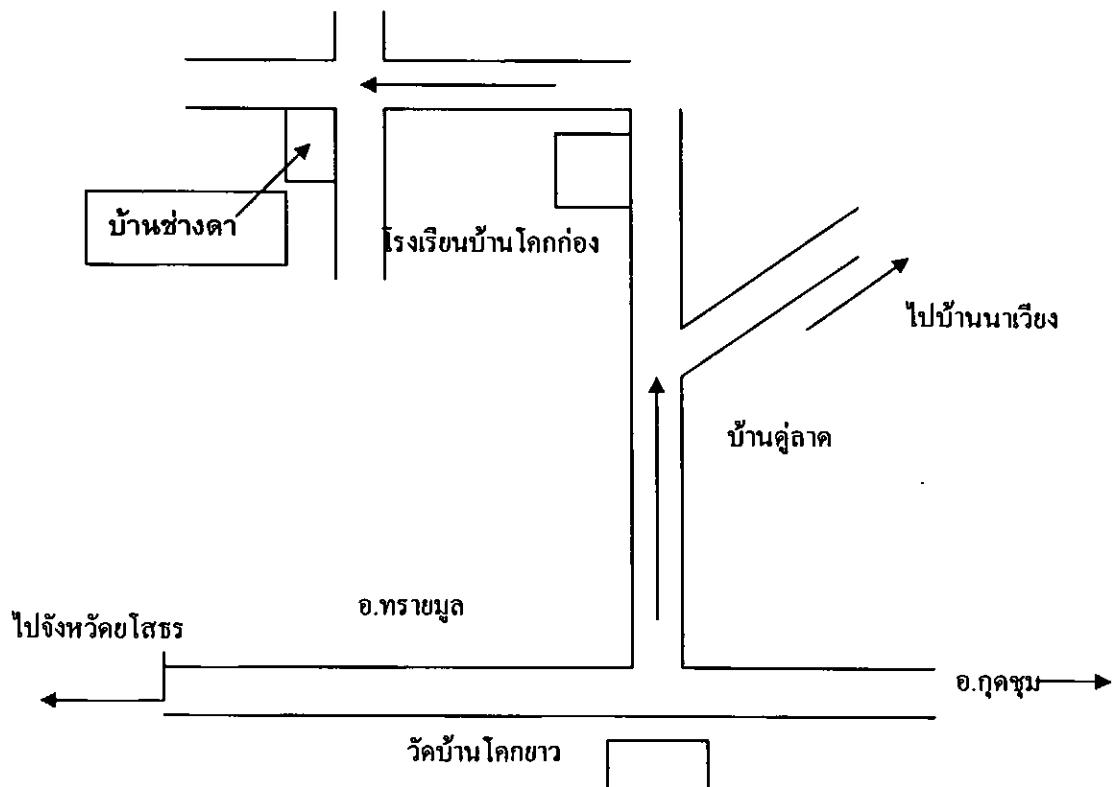
นายดา กานสุวรรณ ได้เริ่มต้นงานด้วยจากการรวมกลุ่มของชาวบ้าน โดยจัดตั้งวงกล่องยาไว้ จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้เริ่มพากวนบ้านทำกล่อง และจัดตั้งกลุ่มทำปิงกลาง พร้อม กับการออกแสดงในงานต่าง ๆ โดยใช้เวลาว่างมาทำปิงกลางขาย เทคนิคการทำเครื่องดันเครื่อง การทำกล่อง จะแบ่งกล่องเป็น 2 ส่วน โดยส่วนที่ 1 เป็นด้านบน (ดัดจากหน้ากล่องลงมาถึงส่วนกลางของกล่อง 50 ซม.) ส่วนที่ 2 เป็นด้านล่าง (ดัดจากส่วนกลางของกล่องลงมาถึงส่วนหางของกล่อง 50 ซม.) หน้ากล่องกว้าง 20 ซม. รูแพมีความกว้างเท่ากับลูกมะนาว และใช้หนังวัวที่มีอายุ 3-5 ปี จำนวนเครื่องดันเครื่องผลิตได้ต่อเดือนไม่แน่นอน ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิต 300 บาท / กล่อง 1 ใบ ขายในละ 1,500 บาท ถ้าขายเป็นชุด ๆ ละ 16,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายคือบ้านจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับสินค้าเอง เครื่องดันเครื่องที่ทำคือกล่องยา, กล่องรำมะนา รูปแบบและเอกลักษณ์ของนายดาคือ หางกล่องเรียวยาว ซึ่งจะแตกต่างจากช่างอื่น ๆ

ลักษณะและภาพเครื่องดูดซึ่งนายดา กาลสุวรรณ

ภาพประกอบ 128 หางกลองของนายดา มีลักษณะเรียวยาว

แผนที่บ้านนายดา กาลสุวรรณ

ภาพประกอบ 129 แผนที่บ้านนายดา กาลสุวรรณ

2.2 นายบุญมี ศรีดี

2.2.1 อายุ 73 ปี

2.2.2 เกิดวันที่ 23 เดือนพฤษภาคม ปี 2473

2.2.3 การศึกษาสูงสุด ประถมศึกษาปีที่ 4

2.2.4 สถานภาพ โสด

2.2.5 จำนวนบุตร – คน

2.2.6 ที่อยู่บ้านจุบัน บ้านเลขที่ 14 หมู่ 5 บ้านโคกก่อง ต.คงมะไฟ

อ. คำเขื่อนแก้ว จ.ยโสธร

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากรประมาณ 100 หลังคาเรือน หมู่บ้านเป็นเนินสูง น้ำไหลออกได้ทุกทิศทาง จึงเรียกว่า บ้านโคกก่อง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา รับจ้าง มีอาชีพเสริมคือการปลูกหม่อนเลี้ยงใหม่ ในสมัยก่อนจะนับถือประเพณี ฮีต 12 คลอง 14 แต่ในปัจจุบันไม่ค่อยนับถือกันแล้ว

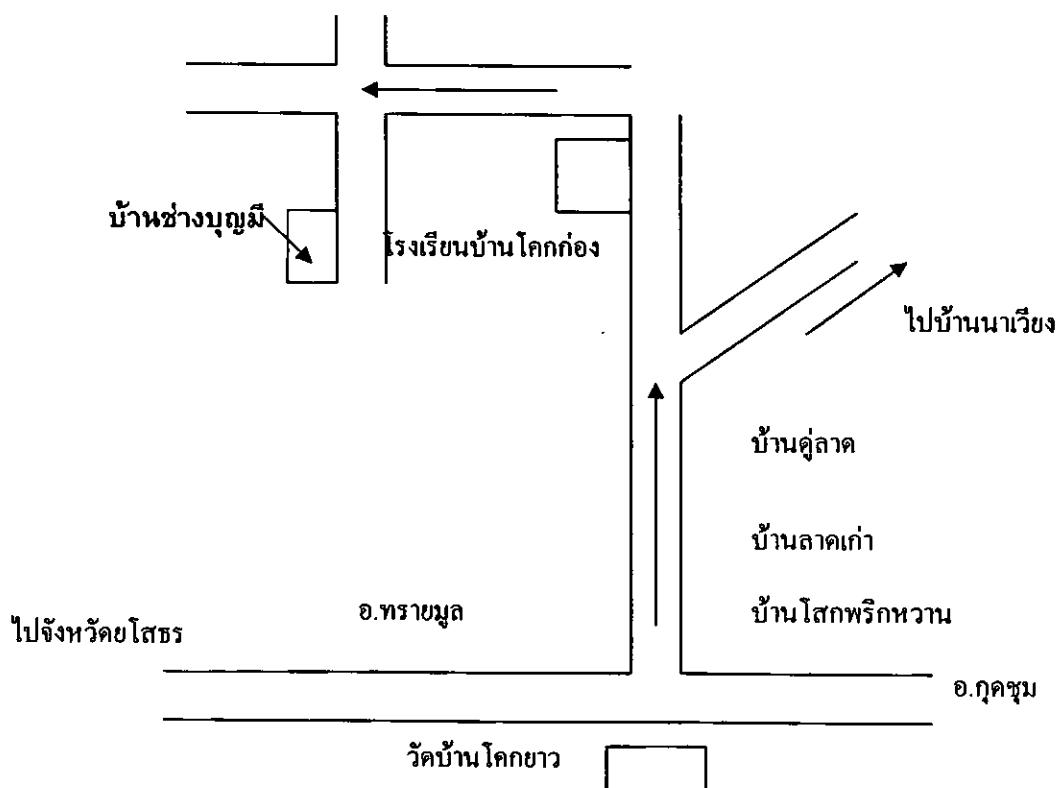
นายบุญมี ศรีดี เริ่มฝึกหัดทำกล่องเมื่ออายุ 60 ปี มาจนถึงปัจจุบัน แต่ไม่ได้ทำเป็นอาชีพหลัก เพียงแต่ทำเพื่อก่อตั้งวงกลองยาว และทำกล่องยาวสำหรับใช้ประจำ 100 ใน จำนวนกล่องที่ผลิตได้ต่อเดือน 10-15 ชิ้น เทคนิคการทำเครื่องดนตรีคือ ไม้ที่ใช้ทำกล่องนั้นจะใช้ไม้เนื้ออ่อน เช่น ไม้ขันนุน หนังกลองจะใช้หนังวัวอายุประมาณ 3-5 ปี ถ้าเป็นหนังควายจะต้องมีอายุ 2-4 ปี ซึ่งมีสูตรคือ หนังกลองกว้าง 50 ซม. กันกลองกว้าง 38 ซม. ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 3,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 6,000-12,000 บาท การจำหน่ายสินค้าให้สถานที่บ้าน ลูกค้าที่มาสั่งสินค้าจะต้องวางแผนล่วงหน้า เครื่องดนตรีที่ทำคือ กลองยาว, รำนา รูปแบบและเอกลักษณ์ของนายบุญมีคือ หางกลองจะเรียวยาว

ลักษณะและภาพเครื่องดูดรีของนายบุญมี ศรีดี

ภาพประกอบ 130 หางกลองของนายบุญมีจะมีลักษณะเรียวยาว

แผนที่บ้านนายบุญมี ศรีดี

ภาพประกอบ 131 แผนที่บ้านนายบุญมี ศรีดี

2.3 นายสมพงษ์ สมจิตร

2.3.1 อายุ 52 ปี

2.3.2 เกิด วันที่ 29 เดือน มีนาคม ปี 2494

2.3.3 การศึกษาสูงสุด ป. 4

2.3.4 สถานภาพ มีครอบครัว

2.3.5 จำนวนบุตร 3 คน

2.3.6 ชื่อคู่สมรส นางสมหวัง สมจิตร อายุ 49 ปี อาชีพ ทำนา

2.3.7 ที่อยู่ปัจจุบันบ้านเลขที่ 10 หมู่ 3 ต. ย่อ อ.คำเขื่อนแก้ว จ.ยโสธร

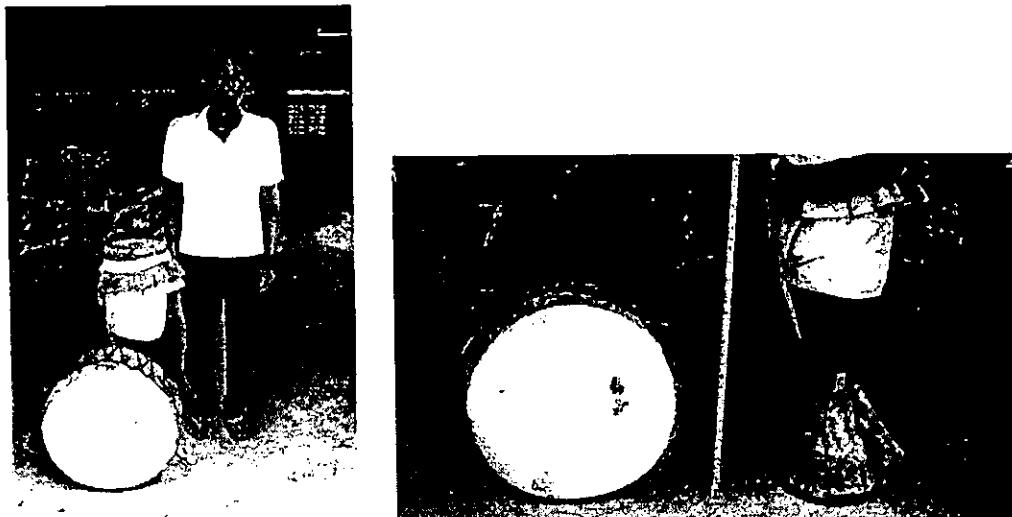

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากรประมาณ 120 หลังคาเรือน แต่ก่อนมีหนองน้ำอยู่ตอนด้าว จึงเรียกว่าบ้านหนองแสง ประชาชนส่วนใหญ่ทำไร่ ทำนา มีอาชีพเสริมคือการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และรับจ้างทั่วไป มีความเชื่อเรื่องดอนปูด้า ปัจจุบันไม่มีความเชื่อเรื่องผี sang ma gan nang แต่มีการจัดงานบุญตามประเพณี ฮิต 12 คลอง 14 จนถึงปัจจุบัน

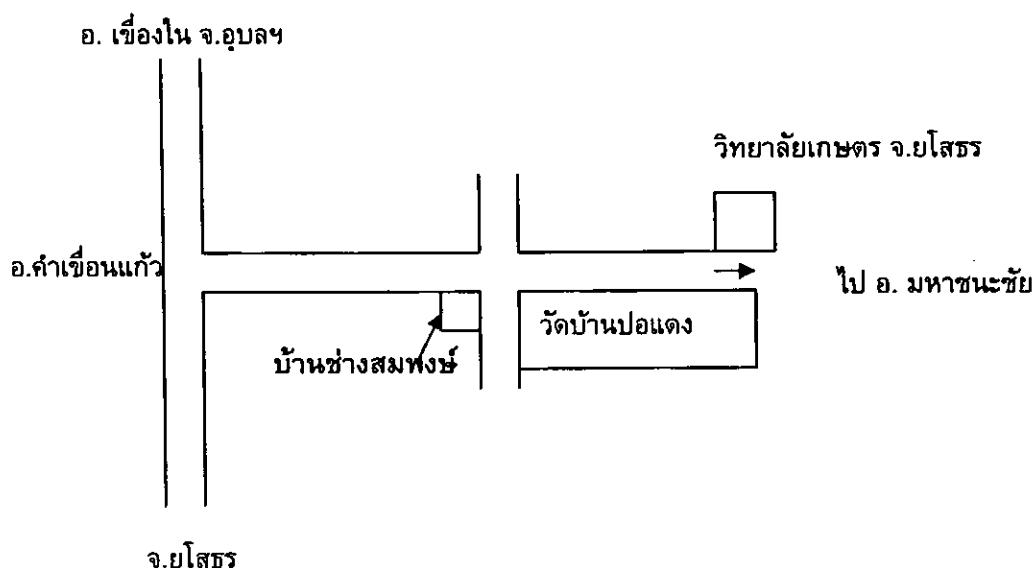
นายสมพงษ์ สมจิตร เมื่ออายุได้ประมาณ 26 ปี ได้เห็นหมู่บ้านอื่น ๆ มีกล่องยาวยังเปรียชาเพื่อนบ้านว่าจะซื้อกลองยาวยามฝิกหัด และได้ดูรูปแบบจากกล่องที่ซื้อมาและลองทำขึ้นเอง กระทั้งสามารถทำเพื่อยายานถึงปัจจุบัน เทคนิคการทำเครื่องดันดรีคือ ไม้ที่ใช้ทำกล่องนั้น จะใช้ไม้ขันนุน หนังกล่องใช้หนังวัว อายุ 3-5 ปี การเจาะกล่องจะเจาะในขณะที่ไม้ยังไม่แห้ง กันกล่องต้องนานกว้าง ถึงจะดังดี จำนวนกล่องที่ผลิตได้ต่อเดือน 10-15 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 1,000 บาท / ชิ้น รายได้จากการผลิตหรือการแสดง ดนตรีต่อเดือนประมาณ 1,500 บาท สถานที่ในการจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำและต้องมารับ สินค้าที่บ้าน เครื่องดันดรีที่ทำคือ กล่องยาวยา, รำมะนา รูปแบบและเอกลักษณ์ของนายสมพงษ์ คือ กล่องที่ทำจะเคลือบเงาอย่างเดียว ขนาดของกล่องยาวคือ ยาว 90 ซม. หนากว้าง 10 นิ้ว ส่วนกล่องรำมะนา จะมีหนากว้าง 50 ซม. สูง 30 ซม.

ลักษณะและภาพเครื่องดันตรีของนายสมพงษ์ สมจิตร

ภาพประกอบ 132 กล่องของนายสมพงษ์จะเคลือบเงาอย่างเดียว

แผนที่บ้านนายสมพงษ์ สมจิตร

ภาพประกอบ 133 แผนที่บ้านนายสมพงษ์ สมจิตร

3. ช่างพิณ

3.1 นายพิสิทธิ์ ประสาร

3.1.1 อายุ 38 ปี

3.1.2 เกิด วันที่ 16 เดือน กุมภาพันธ์ ปี 2508

3.1.3 การศึกษาสูงสุด ประถมศึกษาปีที่ 4

3.1.4 สถานภาพ มีครอบครัว

3.1.5 จำนวนบุตร - คน

3.1.6 ชื่อคู่สมรส นางอุทิศ ประสาร อายุ 30 ปี อาชีพ ทำนา

3.1.7 ที่อยู่ปัจจุบันบ้านนาหลุ่ บ้านเลขที่ 163 หมู่ 3 ต.นาแก

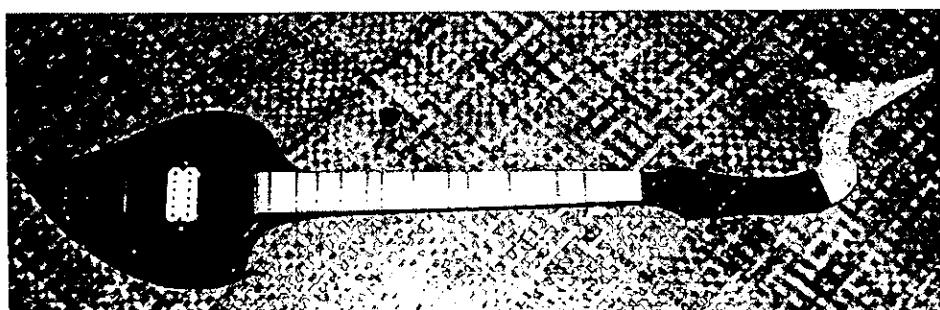
อ.คำเขื่อนแก้ว จ.ยโสธร หมายเลขโทรศัพท์ 0-6981-7322

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

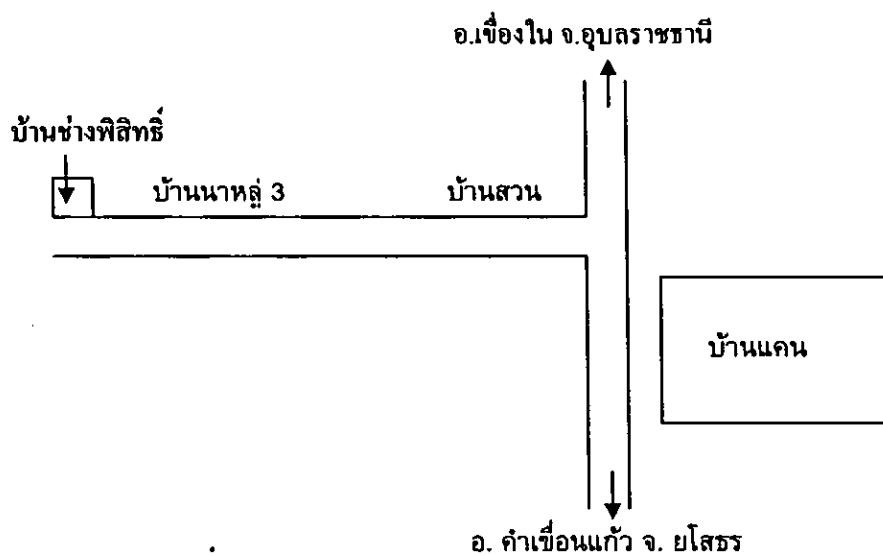
ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีชีวิตความเป็นอยู่แบบชนบท ทางเข้าหมู่บ้านเป็นถนนลูกรัง และหมู่บ้านยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ประชากรในหมู่บ้านมีการนับถือผีพ่อ การแห่นางแมว ทำบุญเจ้าปี และประเพณีต่าง ๆ คนหนุ่ม-สาวส่วนใหญ่เดินทางไปรับจ้างในกรุงเทพฯ

นายพิสิทธิ์ ประสาร เริ่มฝึกหัดการทำพิณเมื่ออายุ 24 ปี เทคนิคการทำพิณของนายพิสิทธิ์คือ ไม่ใช้ทำพิณโปรดังจะใช้มีขันนุน ส่วนพิณไฟฟ้าจะใช้มีประดู่ เครื่องมือในการทำใช้แบบตั้งเดิม จำนวนพิณที่ผลิตได้ต่อเดือน 4 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 800 บาท / ชิ้น รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 3,000 บาท วิธีในการจำหน่ายจะมีลูกค้ามาสั่งทำที่บ้าน และฝากขายตามร้านขายเครื่องดนตรีในจังหวัด ยโสธรและจังหวัดร้อยเอ็ด เครื่องดนตรีที่ทำคือ พิณโปรดัง และพิณไฟฟ้า รูปแบบและเอกลักษณ์เฉพาะคือ จะกำหนดขนาดของพิณไฟฟ้า กว้าง 23 ซม. ยาว 110 ซม. หนา 4 ซม. พิณจะมีลักษณะคล้ายรูปใบโพธิ์ หัวพิณเป็นหัวสุวรรณหงส์

ลักษณะและภาพเครื่องดนตรีของนายพิสิทธิ์ ประสาร

แผนที่บ้านนายพิสิทธิ์ ประสาณ

ภาพประกอบ 135 แผนที่บ้านนายพิสิทธิ์ ประสาณ

3.2 นางนุกาญจน์ โรมพันธ์

3.2.1 อายุ 48 ปี

3.2.2 เกิด วันที่ 13 เดือนกรกฎาคม ปี 2498

3.2.3 การศึกษาสูงสุด ปริญญาตรี (คหกรรม)

3.2.4 สถานภาพ มีครอบครัว

3.2.5 จำนวนบุตร 3 คน

3.2.6 ชื่อคู่สมรส นายบัวผัน ทองหลาง อายุ 48 ปี อาชีพ รัฐวิสาหกิจ

3.2.7 ที่อยู่ปัจจุบันบ้านเลขที่ 68 หมู่ 10 บ้านปอแดง ต. นากระอ

อ.มหาชนะชัย จ.ยโสธร หมายเลขโทรศัพท์ 0-9845-1765

ประวัติทั่วไปเกี่ยวกับช่าง

ในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่มีประชากรประมาณ 230 หลังคาเรือน สมัยก่อน ชาวบ้านปลูกปอท้มีสีแดง จึงเรียกว่าบ้านปอแดง ประชาชนมีอาชีพเสริมคือ เลี้ยงสัตว์ และในหมู่บ้านได้จัดตั้งกลุ่มทำพิณ โดยที่อเป็นหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีการจัดงานประจำปี ชีด 12 คลอง 14 ตามประเพณีทั่วไป ไม่มีการนับถือผีหรือความเชื่อใด ๆ

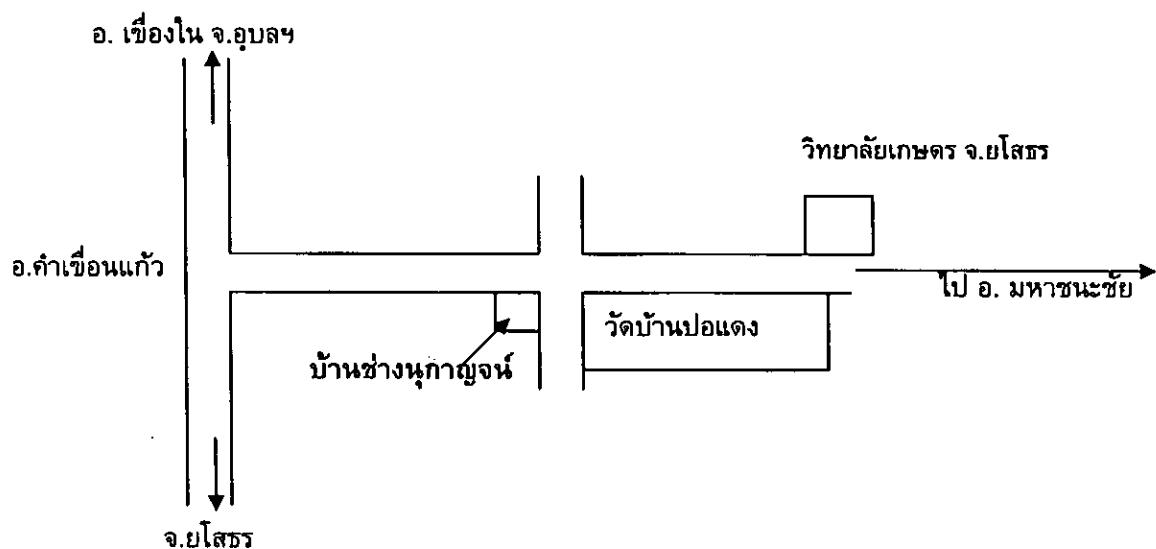
นางนุกาญจน์ โรมพันธ์ มีความสนใจในเรื่องพิณ ใช้วิธีสอบถามจากผู้สูงอายุในหมู่บ้าน และใช้เวลาฝึกทำอยู่ประมาณ 1 ปี โดยได้เริ่มทดลองทำพิณที่จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อปี พ.ศ. 2542 จนถึงปัจจุบัน เทคนิคการทำพิณของนางนุกาญจน์คือ ขนาดของพิณยาว 85 ซม. กว้าง 23 ซม. หนา 4 ซม. ฝาพิณปิดด้านหน้า และเจาะกล่องเสียงเป็นรูปกันกระหาย ซึ่งจะทำให้เสียงดังดีและไม่ให้คอสั้นเกินไป จำนวนพิณที่ผลิตได้ต่อเดือน ประมาณ 30 ชิ้น ค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการผลิตต่อเดือน 9,000 บาท รายได้จากการผลิตหรือการแสดงดนตรีต่อเดือนประมาณ 21,000 บาท สถานที่ในการจำหน่ายคือหน้าห้างแม็คโคร จังหวัดอุบลราชธานี ที่บ้านและตามการออกร้านในเทศบาลต่าง ๆ จำหน่ายทั้งสั่งและปลีก เครื่องดนตรีที่ทำคือ พิณโปรดัง, พิณไฟฟ้า, พิณเบส รูปแบบและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของนายนุกาญจน์คือ ตัวพิณเป็นรูปใบโพธิ์ กันโคงมน

ลักษณะและภาพเครื่องดูดควันของนางนุกาญจน์ romo พันธ์

ภาพประกอบ 136 ตัวพิณของนางนุกาญจน์เป็นรูปใบโพธิ์ กันโคลั่มน

แผนที่บ้านนางนุกาญจน์ romo พันธ์

ภาพประกอบ 137 แผนที่บ้านนางนุกาญจน์ romo พันธ์

ภาคผนวก จ.
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

**ການພວກ ກ
ຮ້າຍຊື່ຜູ້ໃຫ້ສັນການ**

1. ຈັງຫວັດຂ້ອຍກົມື

1.1 ນາຍກລມ ພາສັງໝົງ ບ້ານເລີກທີ 63/1 ໜູ້ 4 ບ້ານທະອງທູ້າຂ້າວນກ ຕໍ່ານລ
ລະຫານ ອໍາເກອຈຸດຮັສ ຈັງຫວັດຂ້ອຍກົມື

1.2 ນາຍຄອຍ ອິນອຸ່ນໂຈຕີ ບ້ານເລີກທີ 39 ໜູ້ 8 ບ້ານໂນດິນທອມ ຕໍ່ານລຫຸນ
ຄາ ອໍາເກອແກ້ກຽວ ຈັງຫວັດຂ້ອຍກົມື

1.3 ນາຍສຸດ ກັນທາຮັດນີ້ ບ້ານເລີກທີ 193 ໜູ້ 11 ບ້ານທະອງນາຖຸມ ຕໍ່ານລນາ
ທະອງຖຸມ ອໍາເກອແກ້ກຽວ ຈັງຫວັດຂ້ອຍກົມື

1.4 ນາຍສຸທຸນ ກັນທາຮັດນີ້ ບ້ານເລີກທີ 59 ໜູ້ 8 ບ້ານໂນດິນທອມ ຕໍ່ານລຫຸນ
ຄາ ອໍາເກອແກ້ກຽວ ຈັງຫວັດຂ້ອຍກົມື

2. ຈັງຫວັດຂອນແກ່ນ

2.1 ນາຍຄົນາ ໂຄດບຸຕາ ບ້ານເລີກທີ 44/78 ໜູ້ 3 ຕໍ່ານລໃນເມືອງ ອໍາເກອເມືອງ
ຈັງຫວັດຂອນແກ່ນ

3. ຈັງຫວັດມາຫາສາրຄາມ

3.1 ນາຍສມດີ ຖອງຈັນທີ່ ບ້ານເລີກທີ 10 ບ້ານນາເຈາະ ຕໍ່ານລກຳມູນ ອໍາເກອ
ພຍັດຂ້ອຍກົມືພິສັຍ ຈັງຫວັດມາຫາສາරຄາມ

3.2 ນາຍຄໍາສິງທ໶ນໂຈຕີ ບ້ານເລີກທີ 67 ໜູ້ 4 ບ້ານນາຕີ ຕໍ່ານລຄົງສຸຂົນ ອໍາເກອ
ກັນທຽບ ຈັງຫວັດມາຫາສາරຄາມ

3.3 ນາຍເຖິງ ພິນທະປະກັນ ບ້ານເລີກທີ 18 ໜູ້ 2 ບ້ານດລາດ ຕໍ່ານລບ້ານ
ຫວຍ ອໍາເກອວາປີປຸນ ຈັງຫວັດມາຫາສາරຄາມ

3.4 ນາຍສຸດໃຈ ສູວຣະເພີ່ງ ບ້ານເລີກທີ 2 ໜູ້ 4 ບ້ານນາຕີ ຕໍ່ານລຄົງສຸຂົນ ອໍາເກອ
ກັນທຽບ ຈັງຫວັດມາຫາສາරຄາມ

4. ຈັງຫວັດກາພສິໝູ້

4.1 ນາຍໄສຍ່ ວາຮາຕີ ບ້ານເລີກທີ 34 ໜູ້ 4 ບ້ານແສງ ຕໍ່ານລນາເຂົກ
ອໍາເກອຍາງດລາດ ຈັງຫວັດກາພສິໝູ້

4.2 ນາຍຮັງຂ້າຍ ຄໍາໂສກາ ບ້ານເລີກທີ 49 ໜູ້ 5 ບ້ານທະອງສອ ຕໍ່ານລສໍາປາວ
ອໍາເກອເມືອງ ຈັງຫວັດກາພສິໝູ້

4.3 ນາຍເຄີນ ອົບອາສາ ບ້ານເລີກທີ 39 ໜູ້ 6 ບ້ານໄໝມ່ດົງສວ່າງ ຕໍ່ານລຫ້ວຍໂພ໌
ອໍາເກອເມືອງ ຈັງຫວັດກາພສິໝູ້

4.4 ນາຍສຳເກົາ ຄື່ນຈຳລອງ ບ້ານເລີກທີ 79 ນັ້ນປ່າກລ້າຍ ຕໍ່ານລສໍາປາວ
ອໍາເກອເມືອງ ຈັງຫວັດກາພສິໝູ້

4.5 นายเปลือง ชาญรัศมี บ้านเลขที่ 229/4 ถนนเกษตรสมบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

4.6 นายประมุก ยลกิจวิล บ้านเลขที่ 20 บ้านป่ากล้วย ตำบลลำปาว อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

4.7 นายยอดกต คำโสغا บ้านเลขที่ 16 หมู่ 6 บ้านใหม่พัฒนา ตำบลลำปาว อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

4.8 นายทองอินทร์ จันทร์มาศ บ้านเลขที่ 239 หมู่ 16 ตำบลลำสำพา อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

4.9 นางทองดี ภูแลครี บ้านเลขที่ 109 ตำบลทำสินค้า อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

5. จังหวัดร้อยเอ็ด

5.1 นายบุญตา ชัยศิริ บ้านเลขที่ 56 หมู่ 4 บ้านเขียวเดลีอง ตำบลป้อ การ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

5.2 นายเคน สมจินดา บ้านเลขที่ 39 หมู่ 5 บ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

5.3 นายทองคำ ไทยกล้า บ้านเลขที่ 43 หมู่ 2 บ้านโคกก่อง ตำบลป้อการ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

5.4 นายขวัญตา พันสีมา บ้านเลขที่ 95 หมู่ 2 บ้านหนองพอก ตำบลหนองพอก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

5.5 นายทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์ บ้านเลขที่ 36 หมู่ 2 บ้านหนองพอก ตำบลหนองพอก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

5.6 นายบัญชา ขอบบุญ บ้านเลขที่ 97 หมู่ 10 บ้านหนองพอก ตำบลรอบเมือง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

5.7 นายทองคำ เศษนาเวช บ้านเลขที่ 98 หมู่ 4 บ้านโพธิ์สัย ตำบลโพธิ์สัย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

6. จังหวัดยโสธร

6.1 นายอาคม นามวาก บ้านเลขที่ 138 หมู่ 1 บ้านลุมพุก ตำบลลุมพุก อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

6.2 นายดา กาลสุวรรณ บ้านเลขที่ 9 หมู่ 5 บ้านโคกก่อง ตำบลลดงมะไฟ อำเภอรายมูล จังหวัดยโสธร

6.3 นายบุญมี ศรีดี บ้านเลขที่ 14 หมู่ 5 บ้านโคกก่อง ตำบลลดงมะไฟ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

6.4 นายสมพงษ์ สมจิตร บ้านเลขที่ 10 หมู่ 3 ตำบลลยอ อําเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

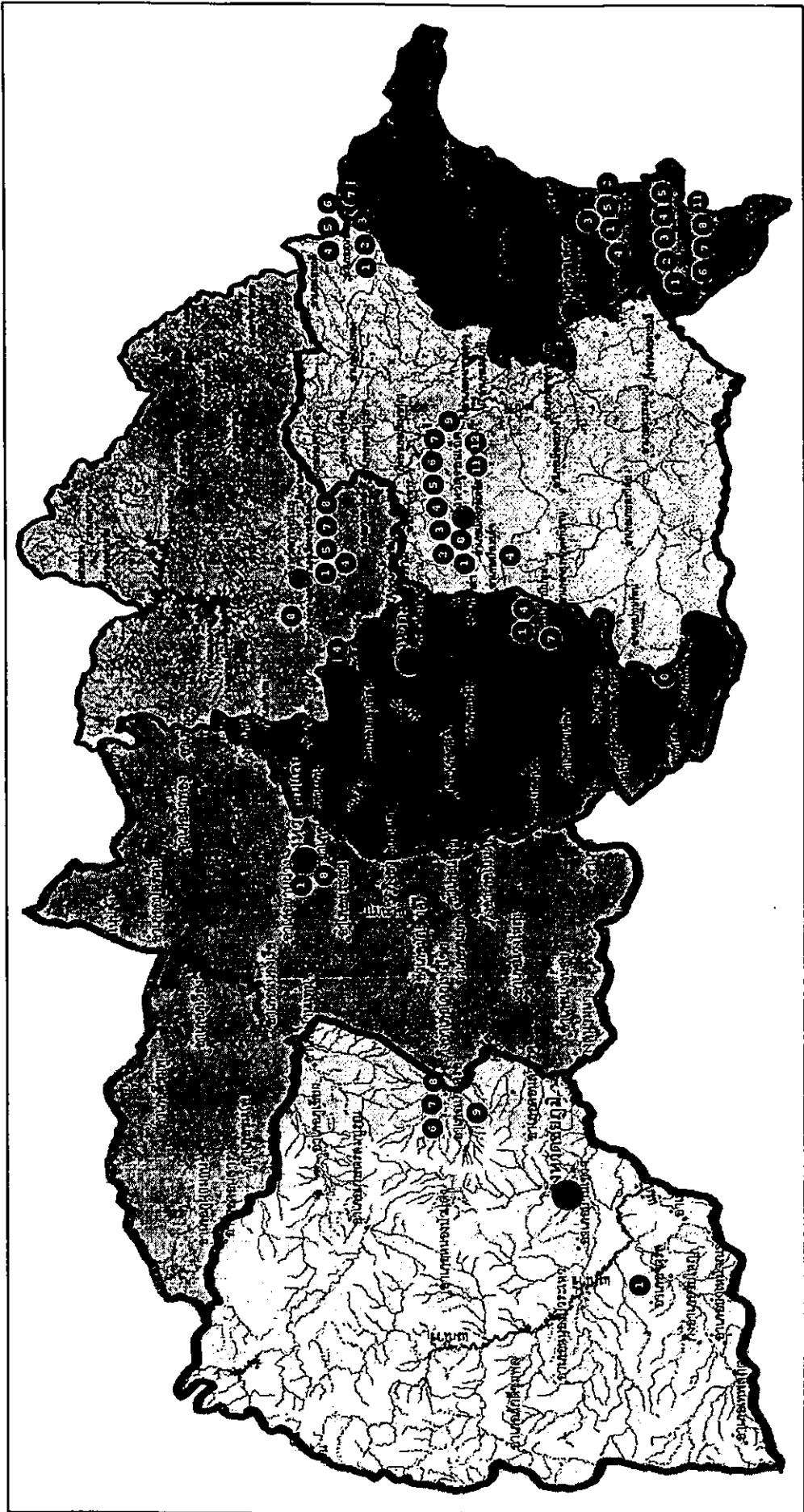
6.5 นายพิสิทธิ์ ประสาร บ้านเลขที่ 163 หมู่ 3 บ้านนาหลุ่ ตำบลนาแก อําเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

6.6 นางนุกานต์ โรมพันธ์ บ้านเลขที่ 68 หมู่ 10 บ้านปอแดง ตำบลบางเรือ อําเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร

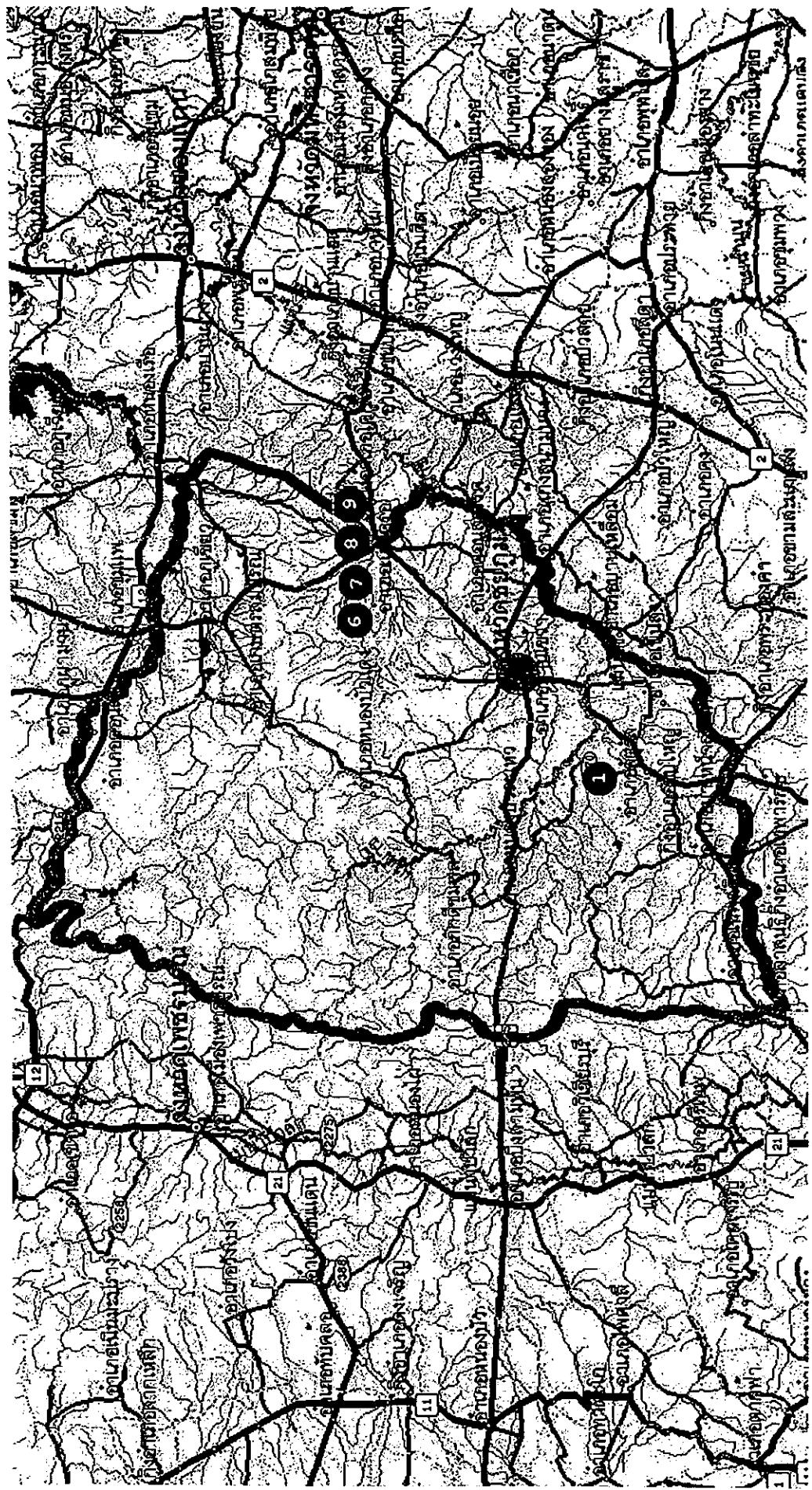
ภาคผนวก จ.

แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินดีรีพื้นบ้านอีสานในลุ่มน้ำซี

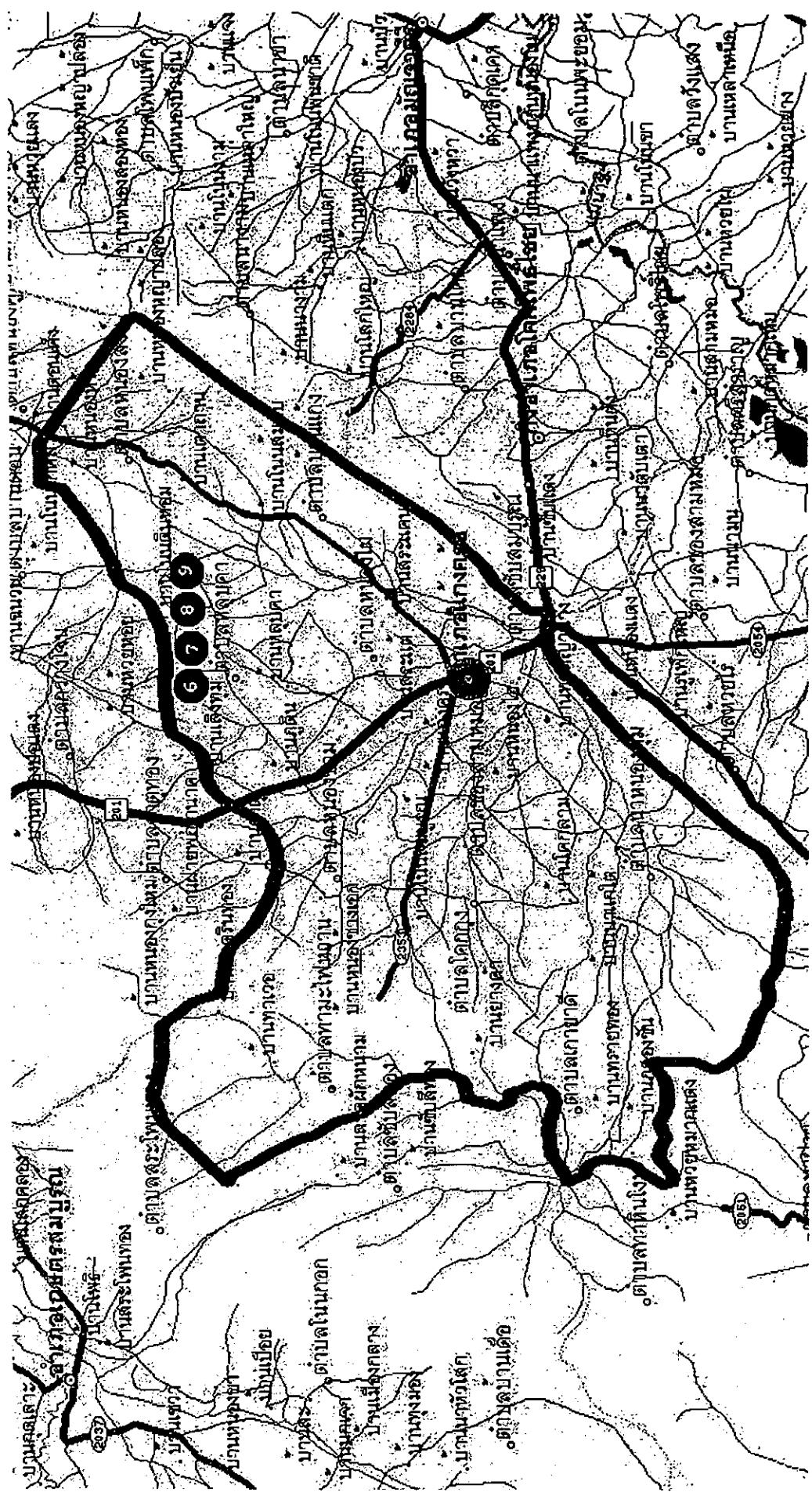
ภาคเหนือ จ. แม่สอดและวัฒนธรรมทางด้านศิลป์ในสุนัขราช

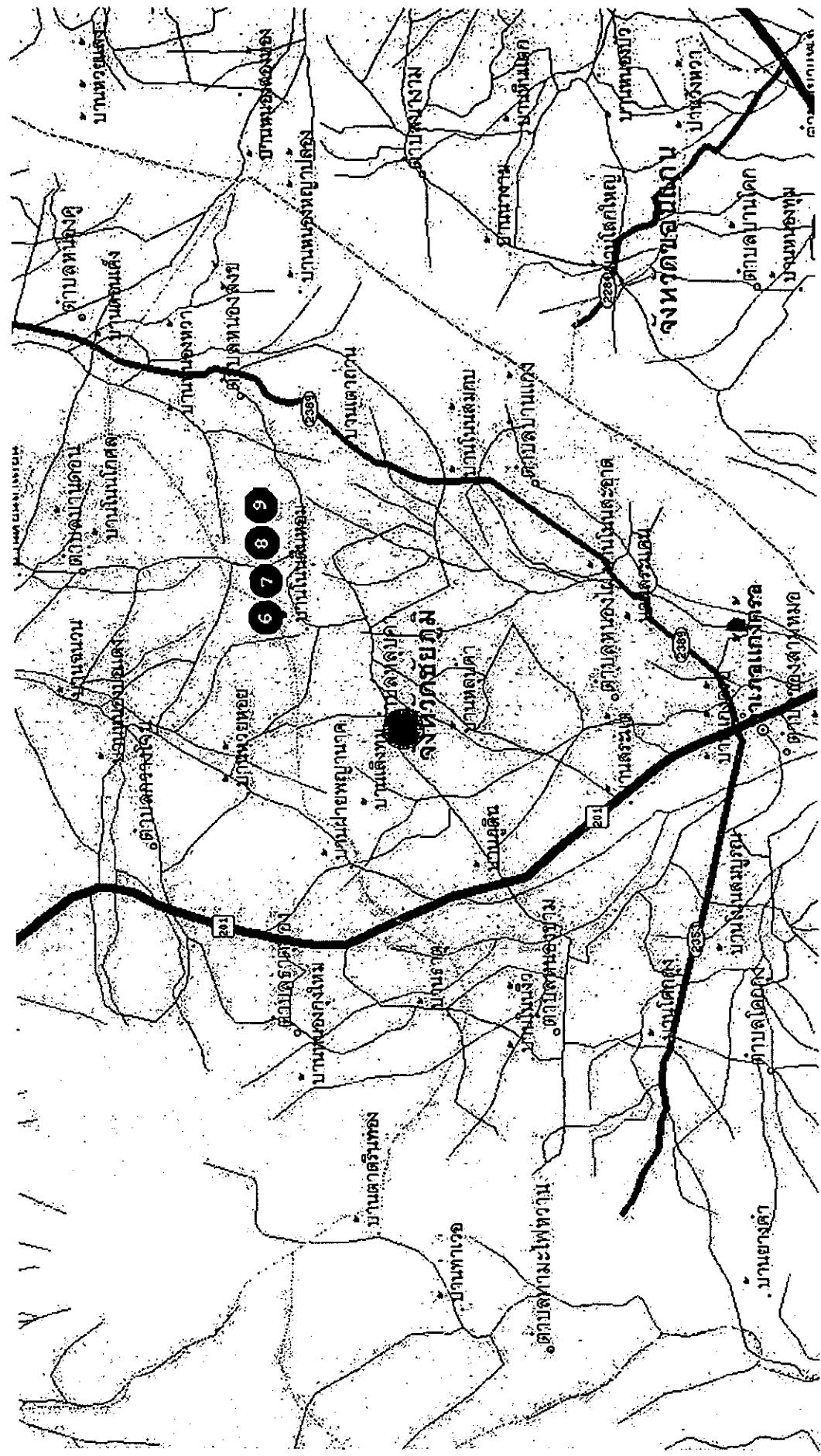
แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางศาสนาพื้นบ้านอีสานในจังหวัดชัยภูมิ

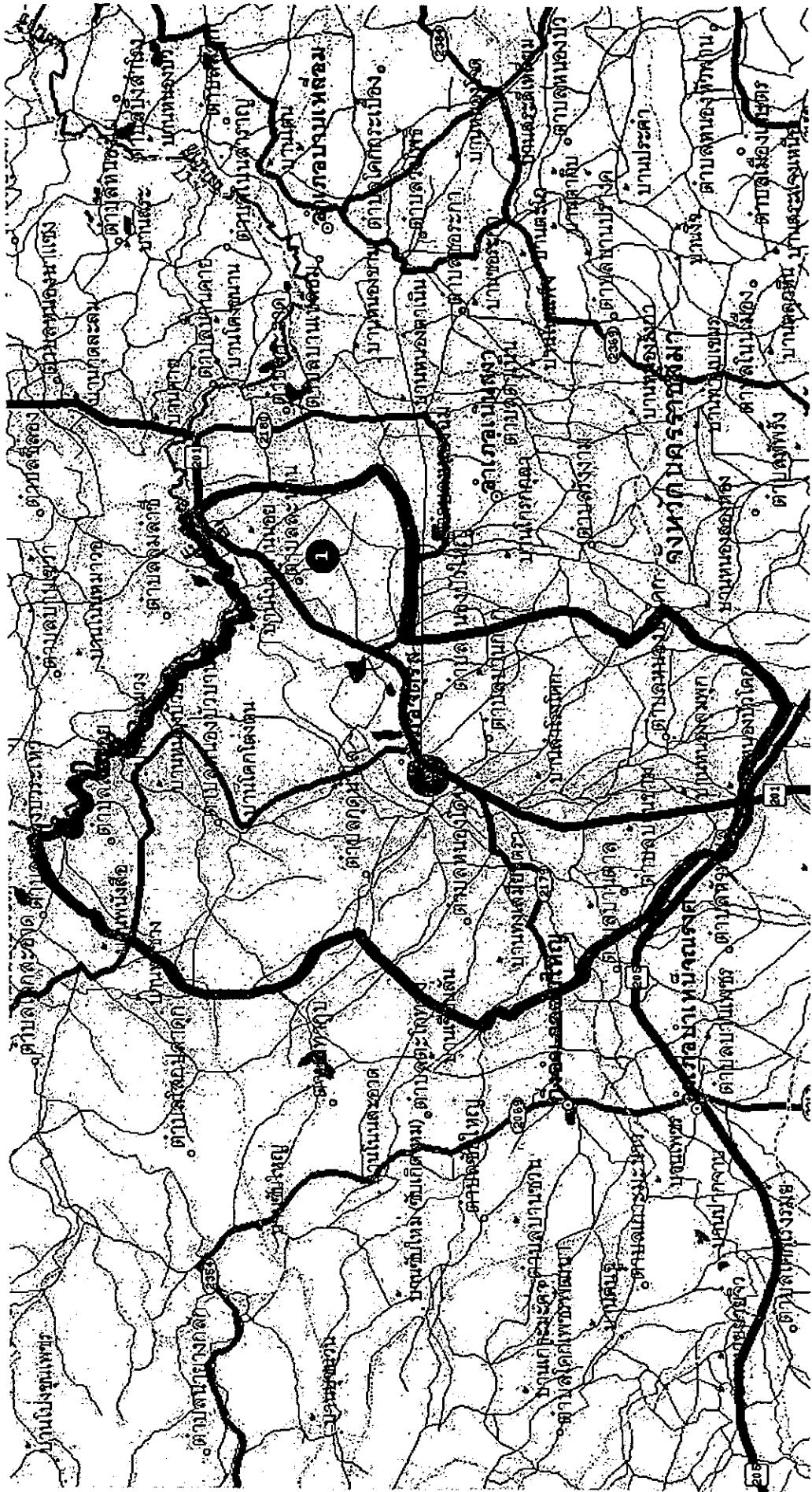
แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินเผื่อน้ำอิสานในอีสานตอนใต้ จังหวัดขอนแก่น

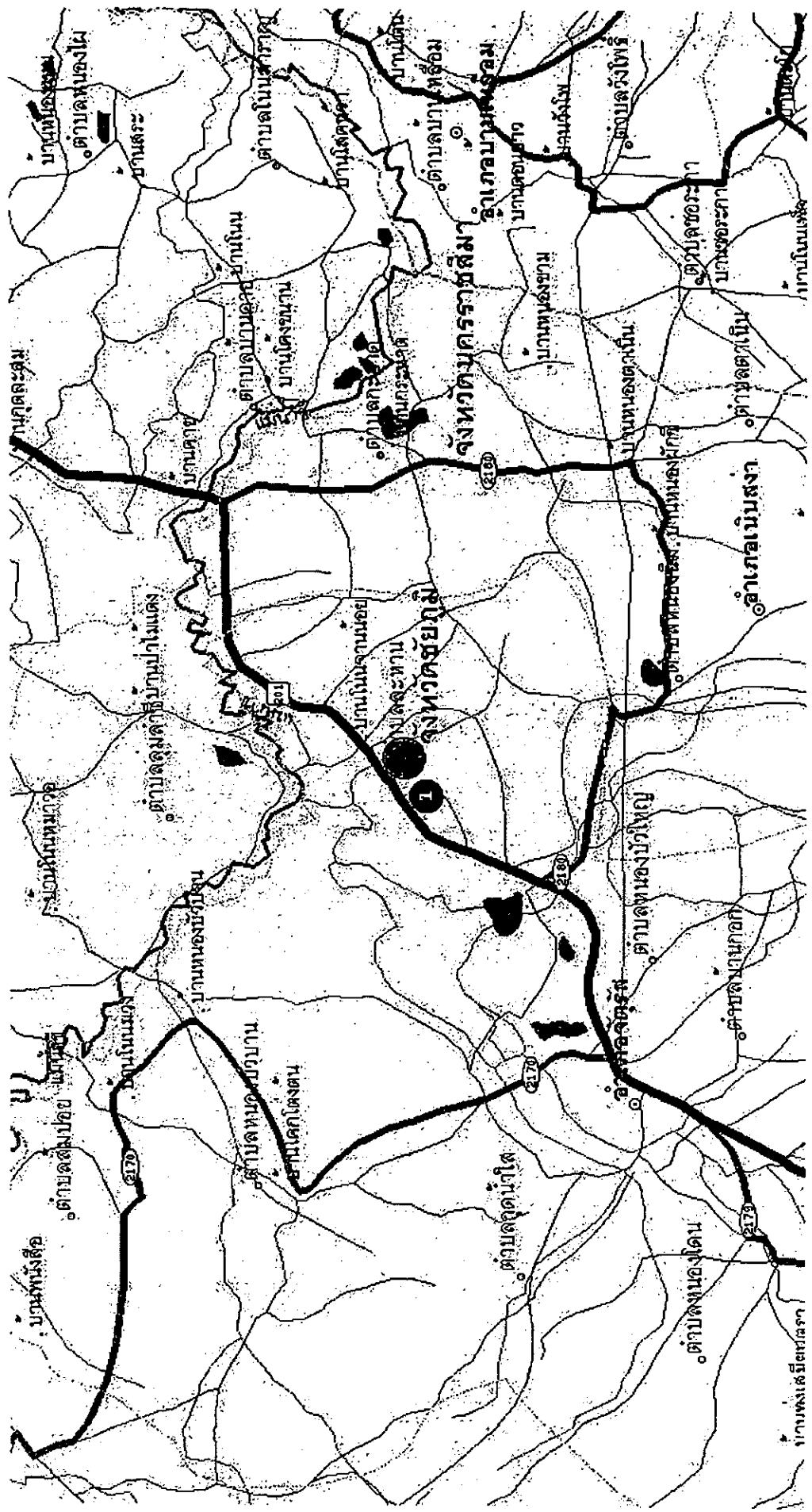
แผนที่เบสต์แวลลูว์นาร์มทางด่วนที่น่านอีสานในตัวเมืองฯ ถึงหัวดรีบบี้

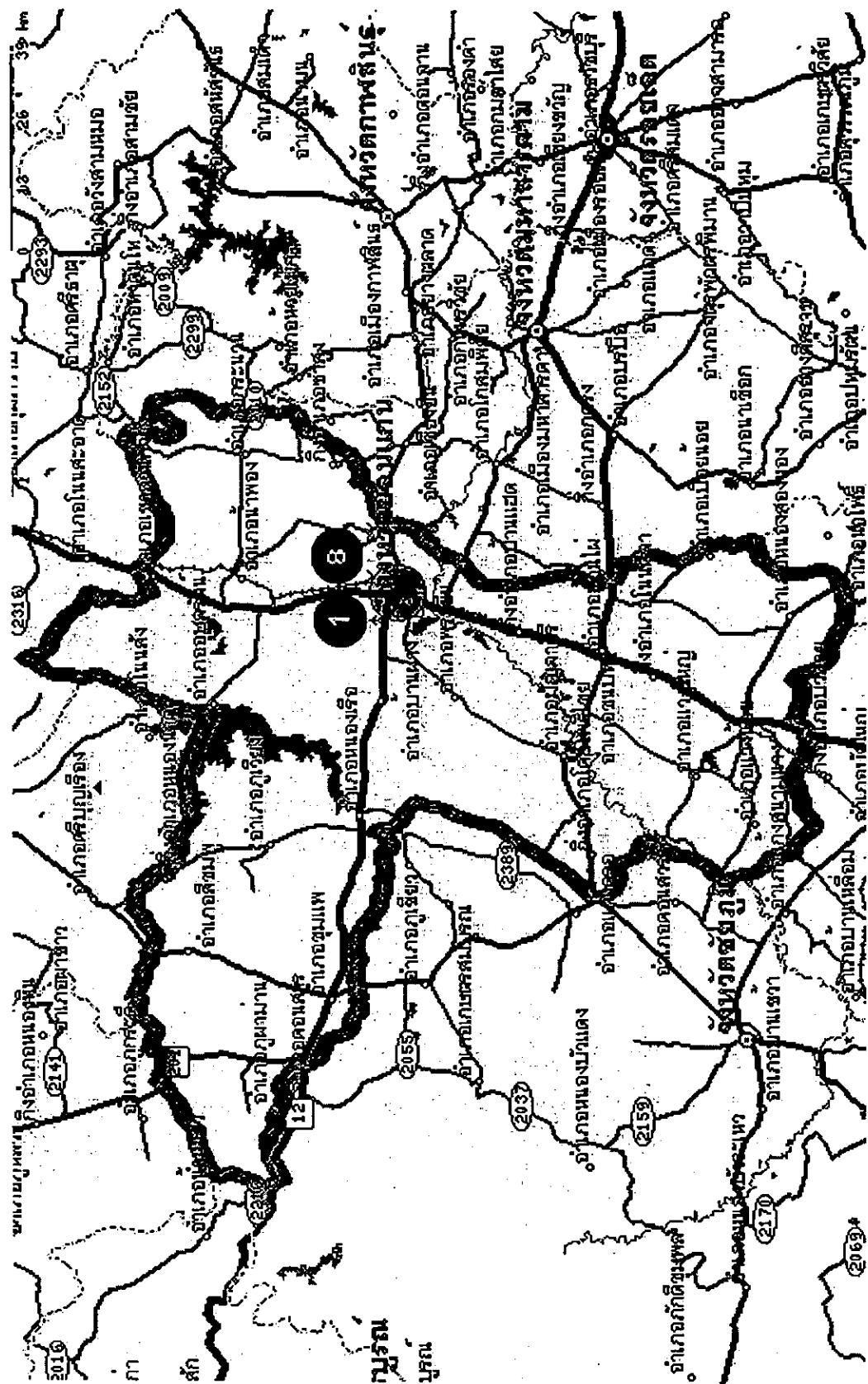
แผนที่แสดงแนวรั้วธรรมทางดันตีพื้นทึบในอ่างทองตัวส์ จังหวัดชัยภูมิ

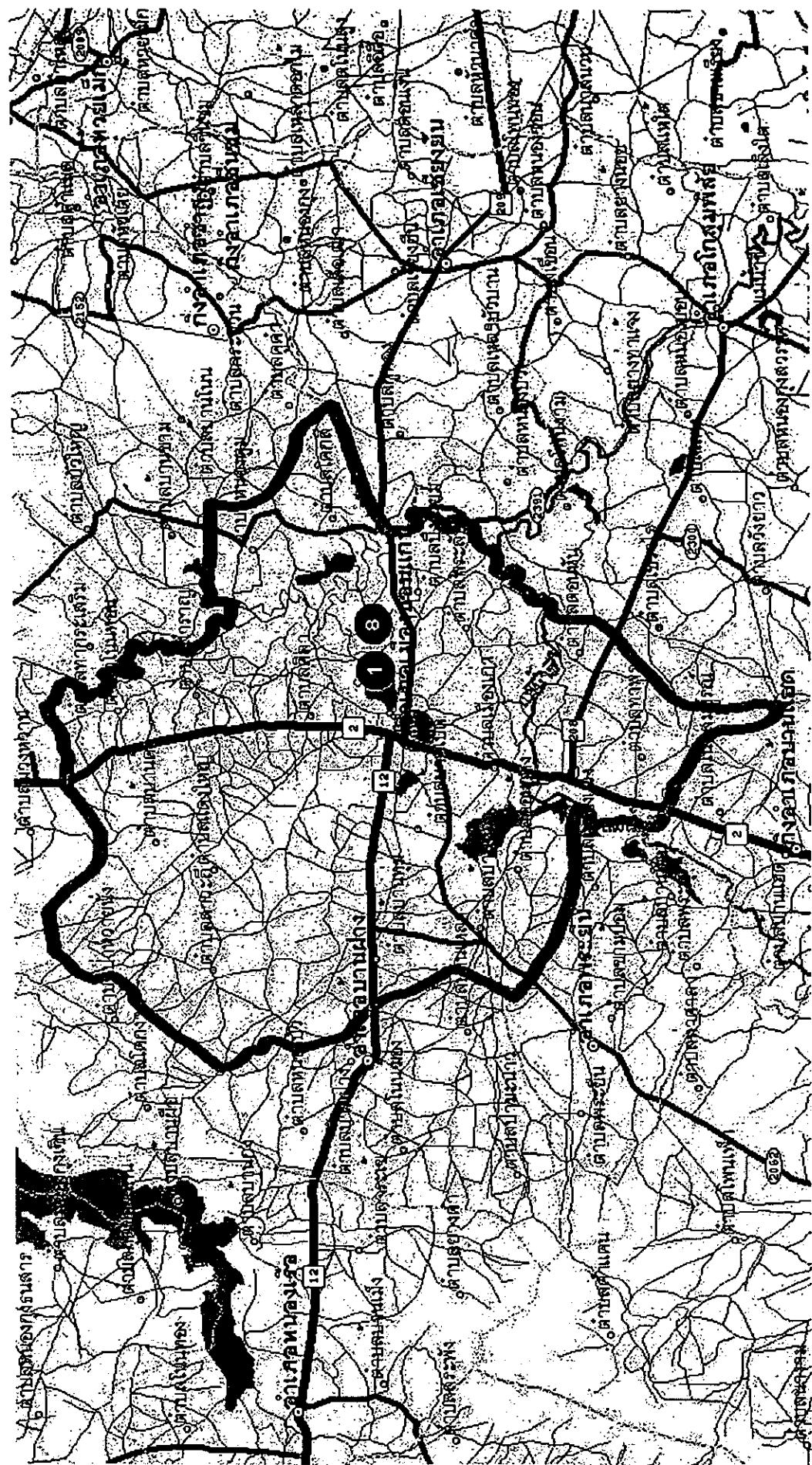
แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางด้านศิลปะอิสลามในประเทศไทย ย่างจากจังหวัดซึ่งมี

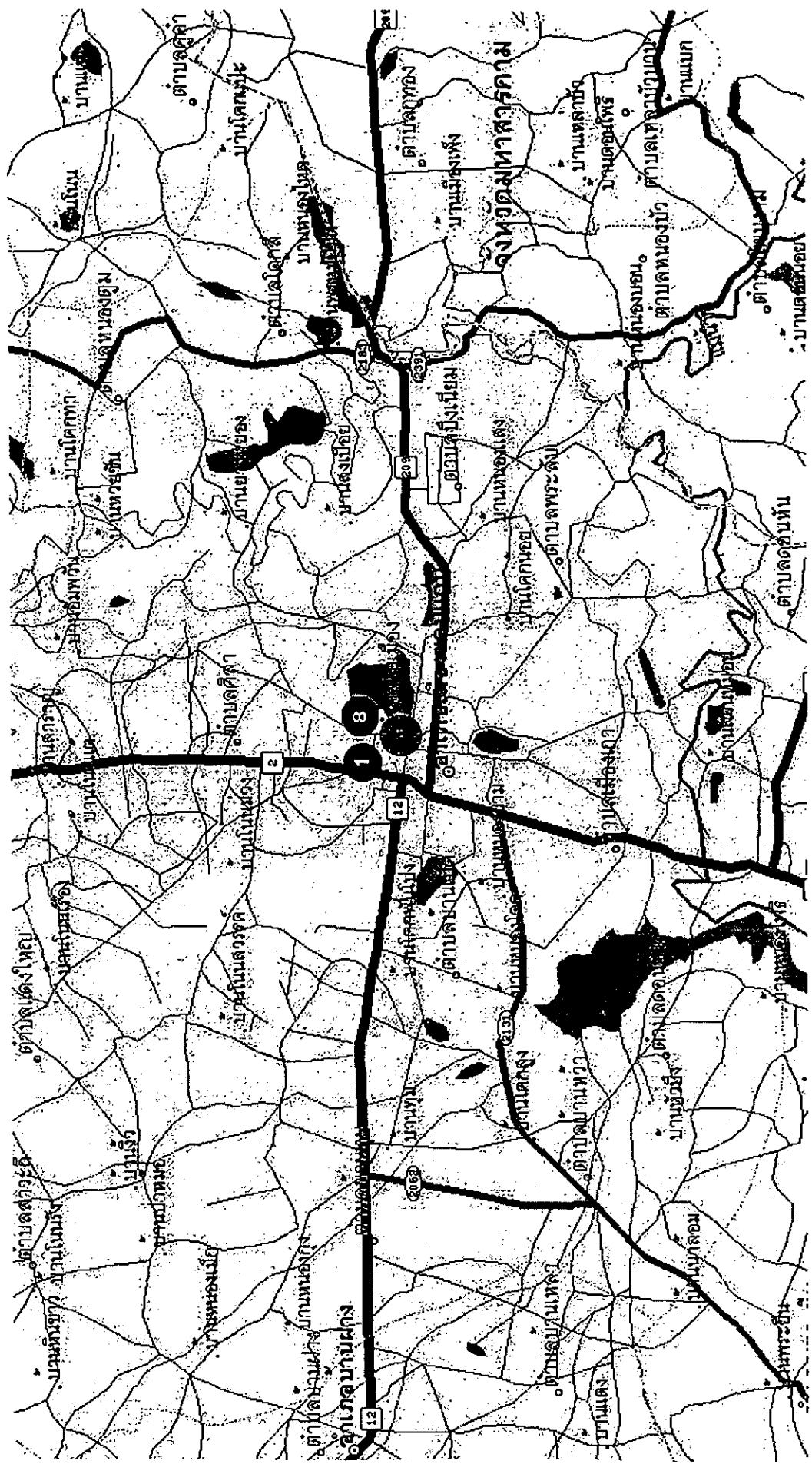
แผนที่แสดงแหล่งน้ำตามทางดันตระพื้นบ้านอิสานในแผนที่จังหวัดขอนแก่น

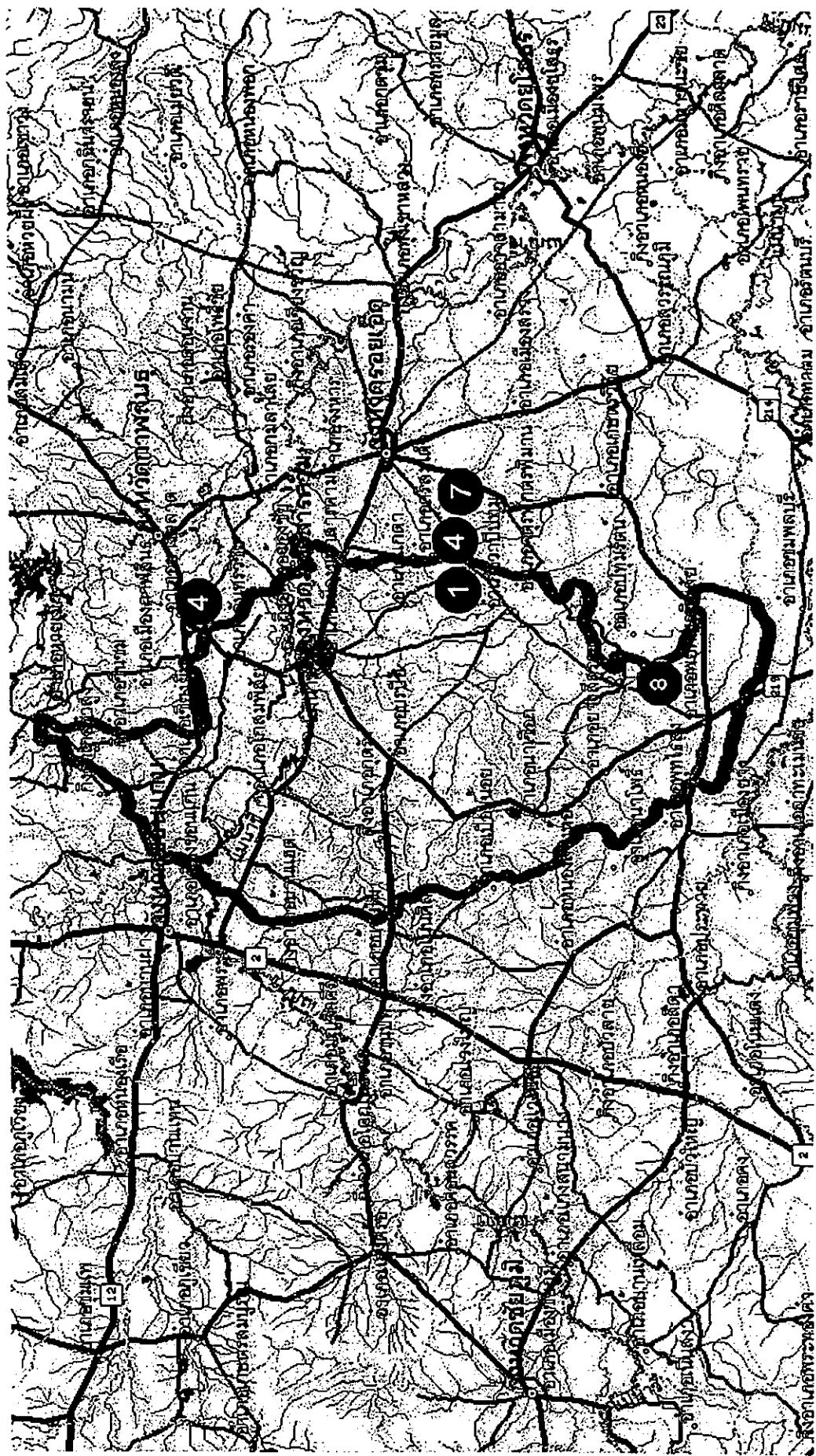
แผนที่แสดงแหล่งรวมทางดินร่องน้ำอิสานในอีสานเมืองขอนแก่น

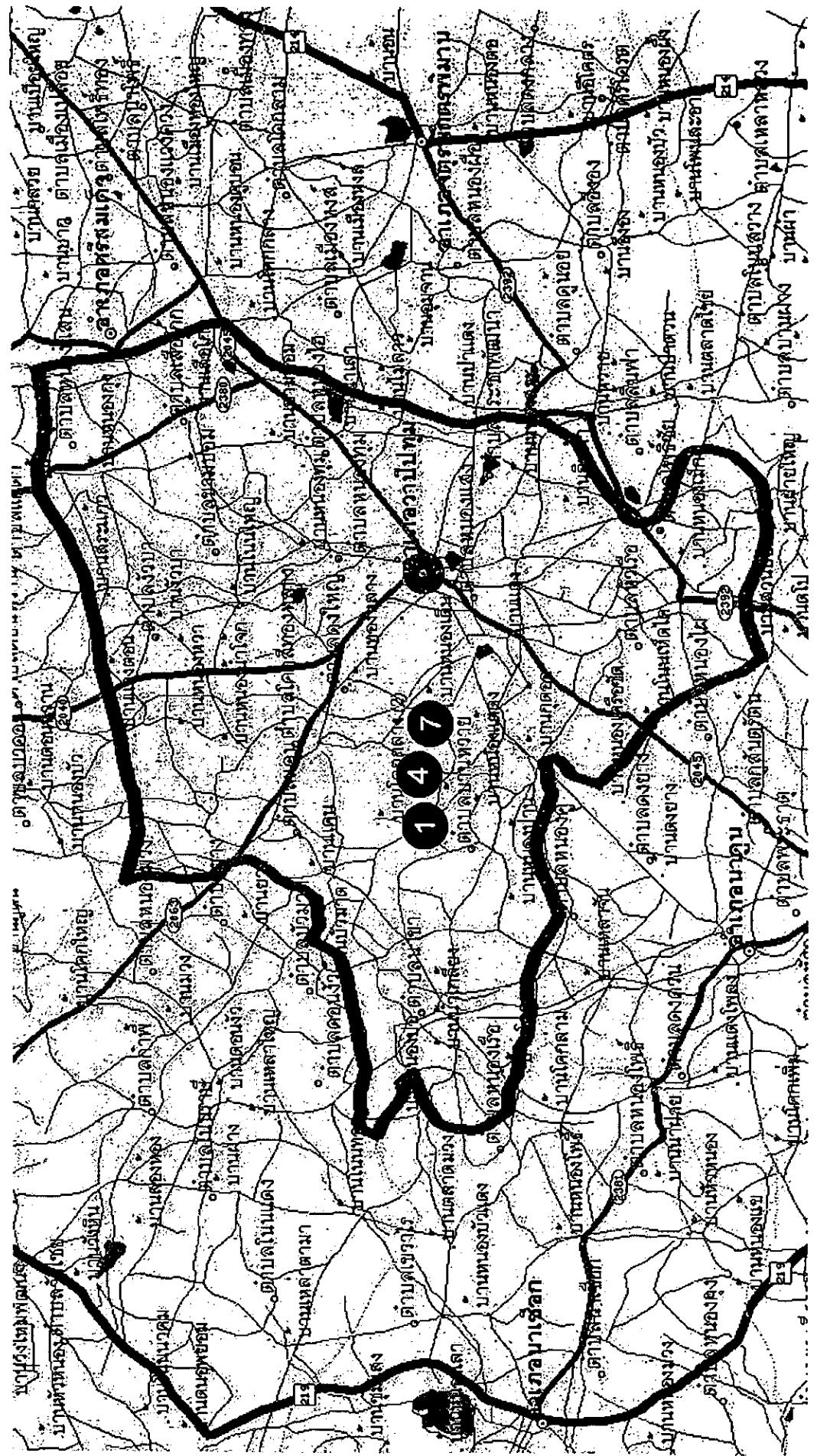
แผนที่และวัสดุที่จำเป็นในการติดตั้งห้องน้ำในบ้านคุณ

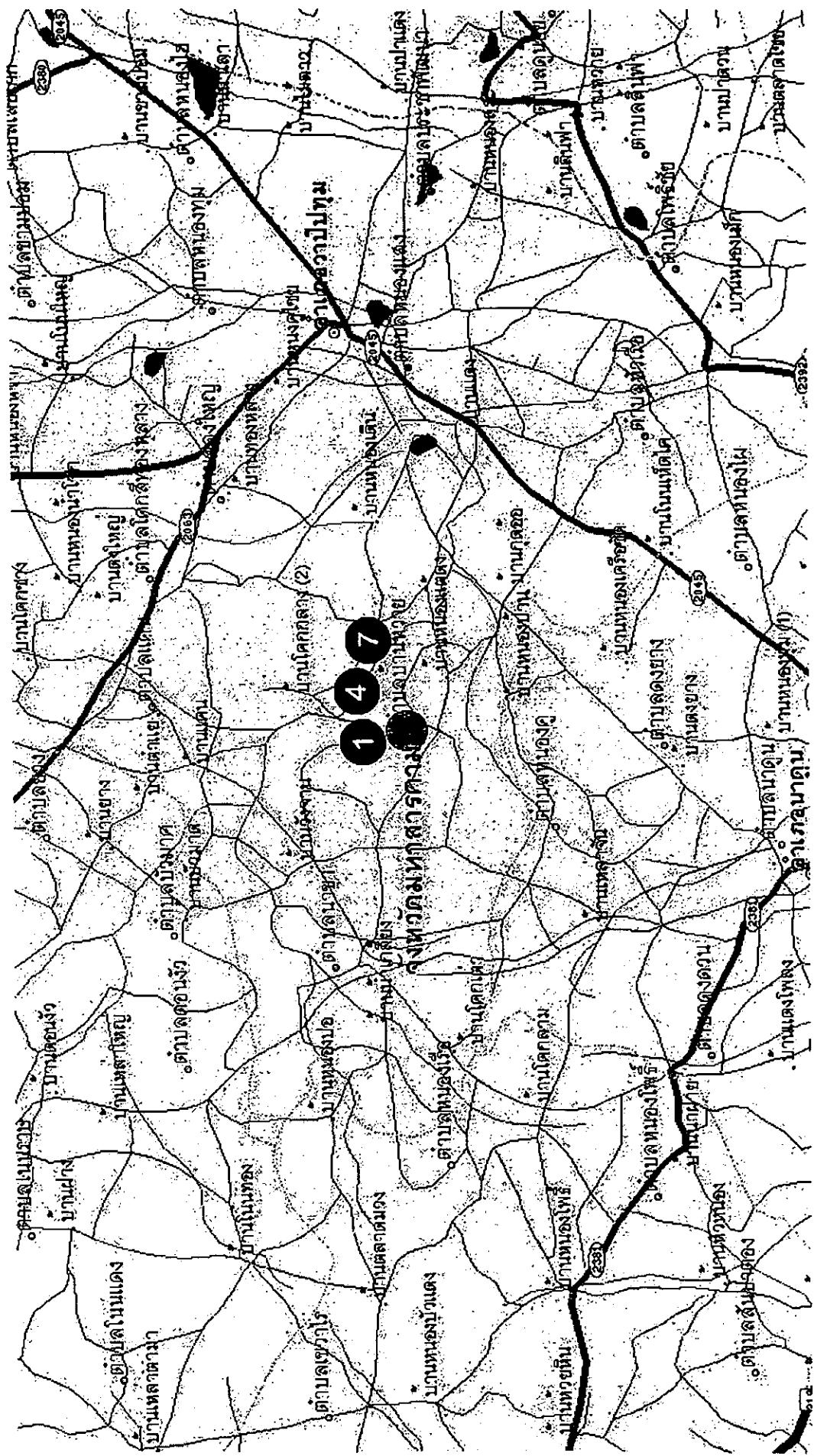
แผนที่แสดงแนวรั้วแนวการตั้งตระหง่านบ้านอีสานในจังหวัดมหาสารคาม

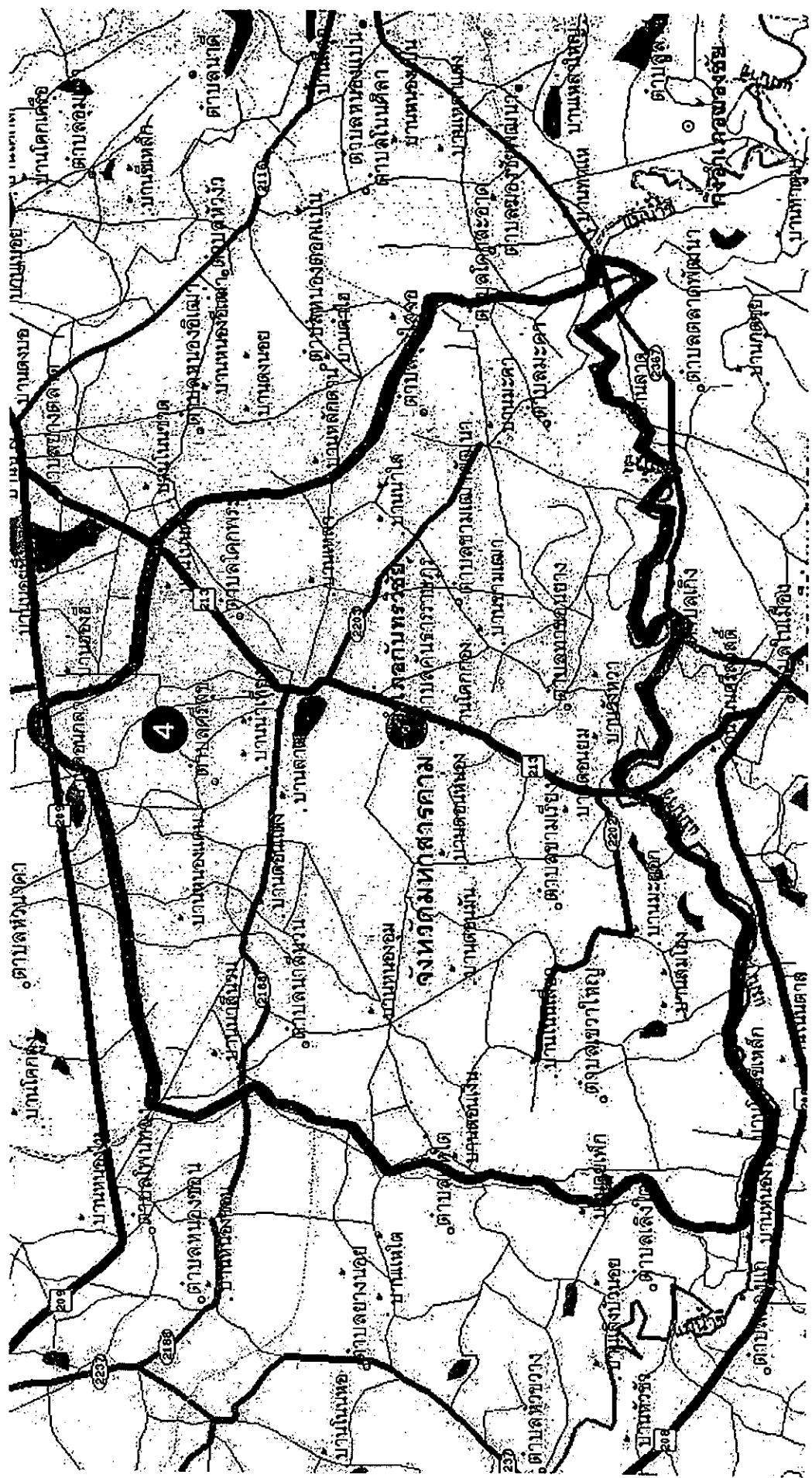
แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางด้านศิลปะในอีสานในอดีตของอาณาจักร จังหวัดมหาสารคาม

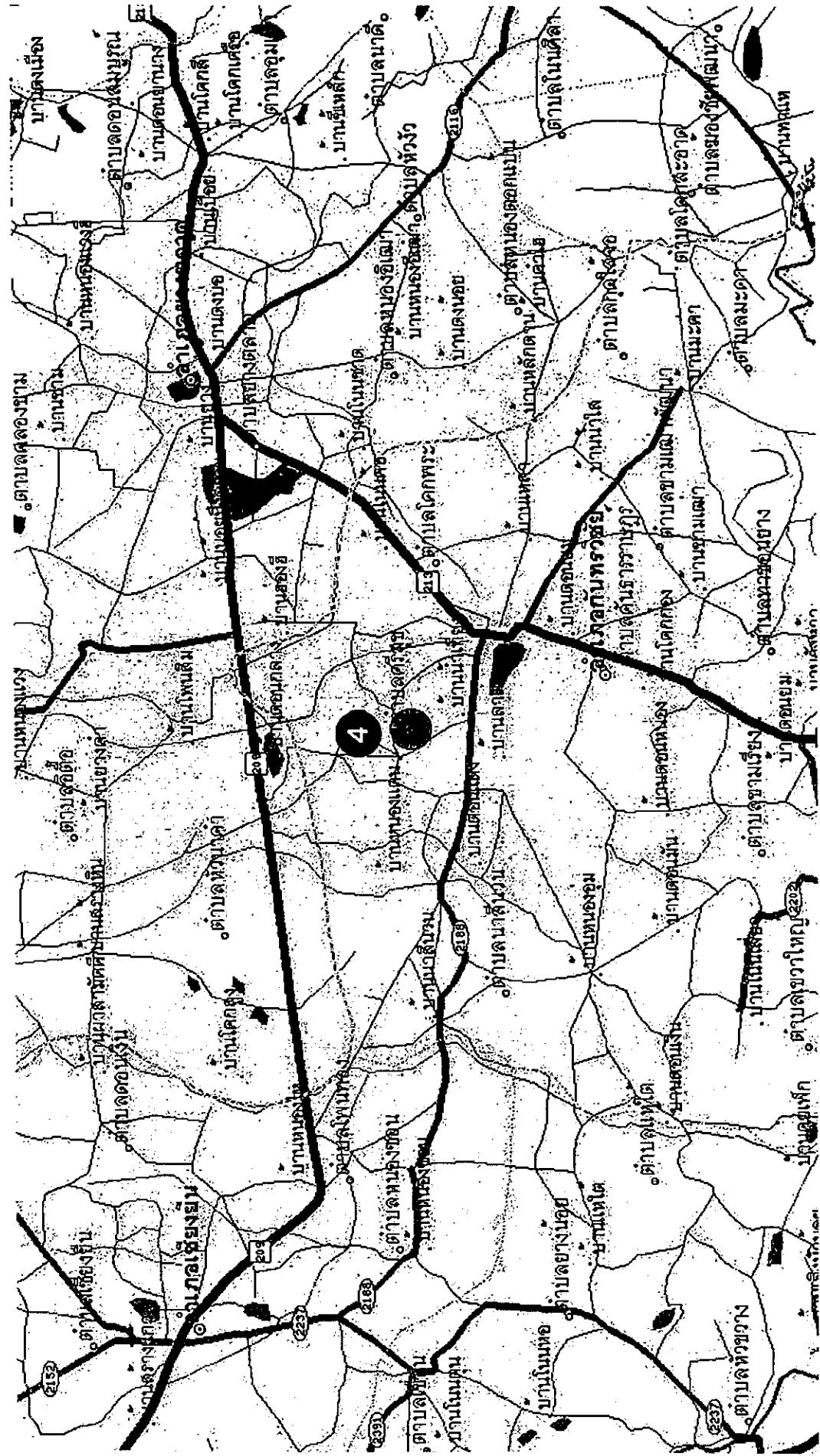
ก็จะเป็นสิ่งที่หล่อหลังรัฐธรรมนูญอีกส่วนหนึ่งในทำนองนี้ คือ ให้ความต้องการของบุคคลที่ต้องการเข้ามายังสังคม จึงต้องมีการดำเนินการตาม

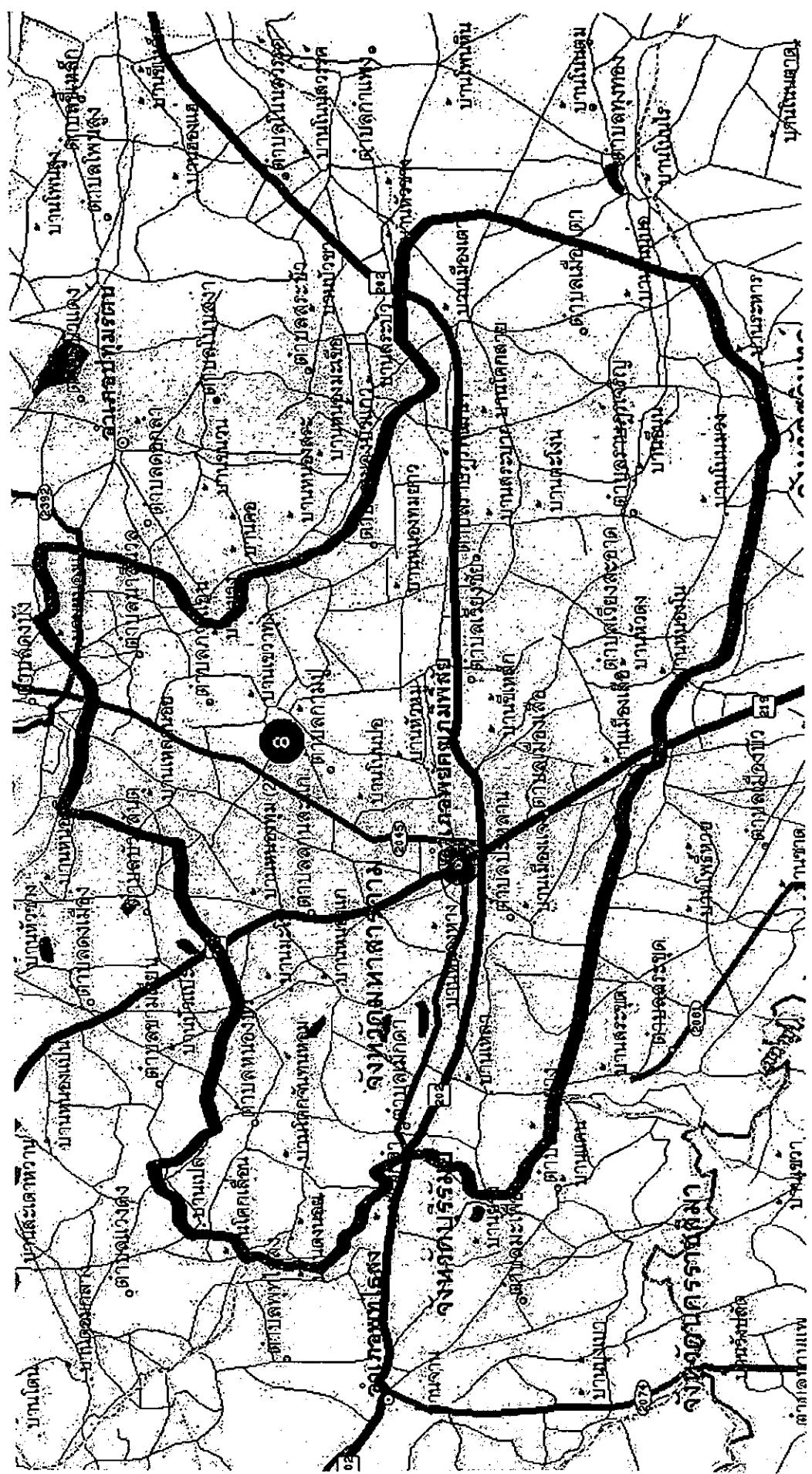
แผนที่เส้นทางหลักและน้ำหนึ่งทางดินเดินเรือที่มีน้ำในอุบลราชธานี จังหวัดมหาสารคาม

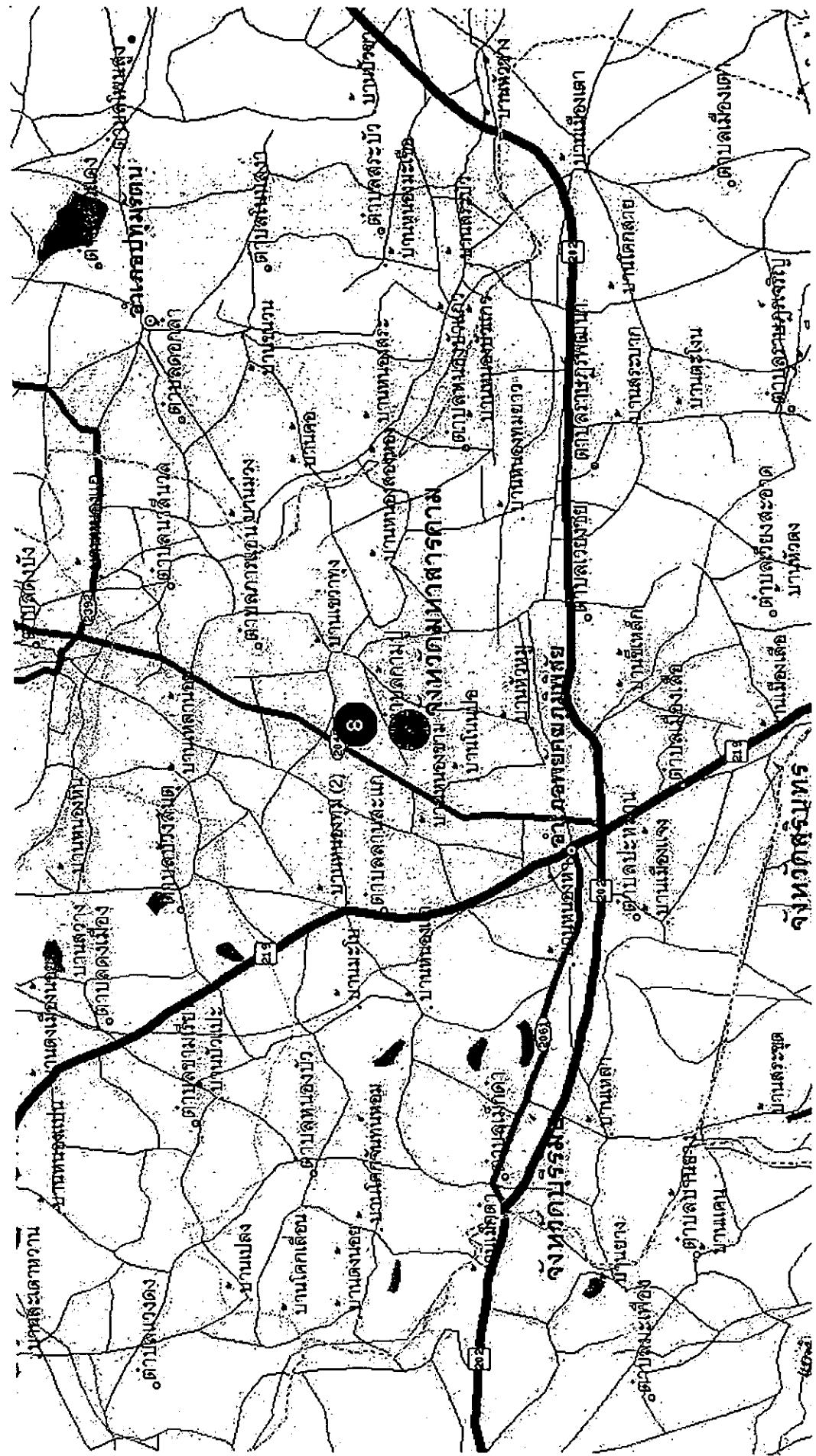
แผนที่แสดงแหล่งน้ำและน้ำธรรมชาติดารีพื้นที่นานาอิสานในต่างประเทศ ย่า嫩กันทรรชัย จังหวัดมหาสารคาม

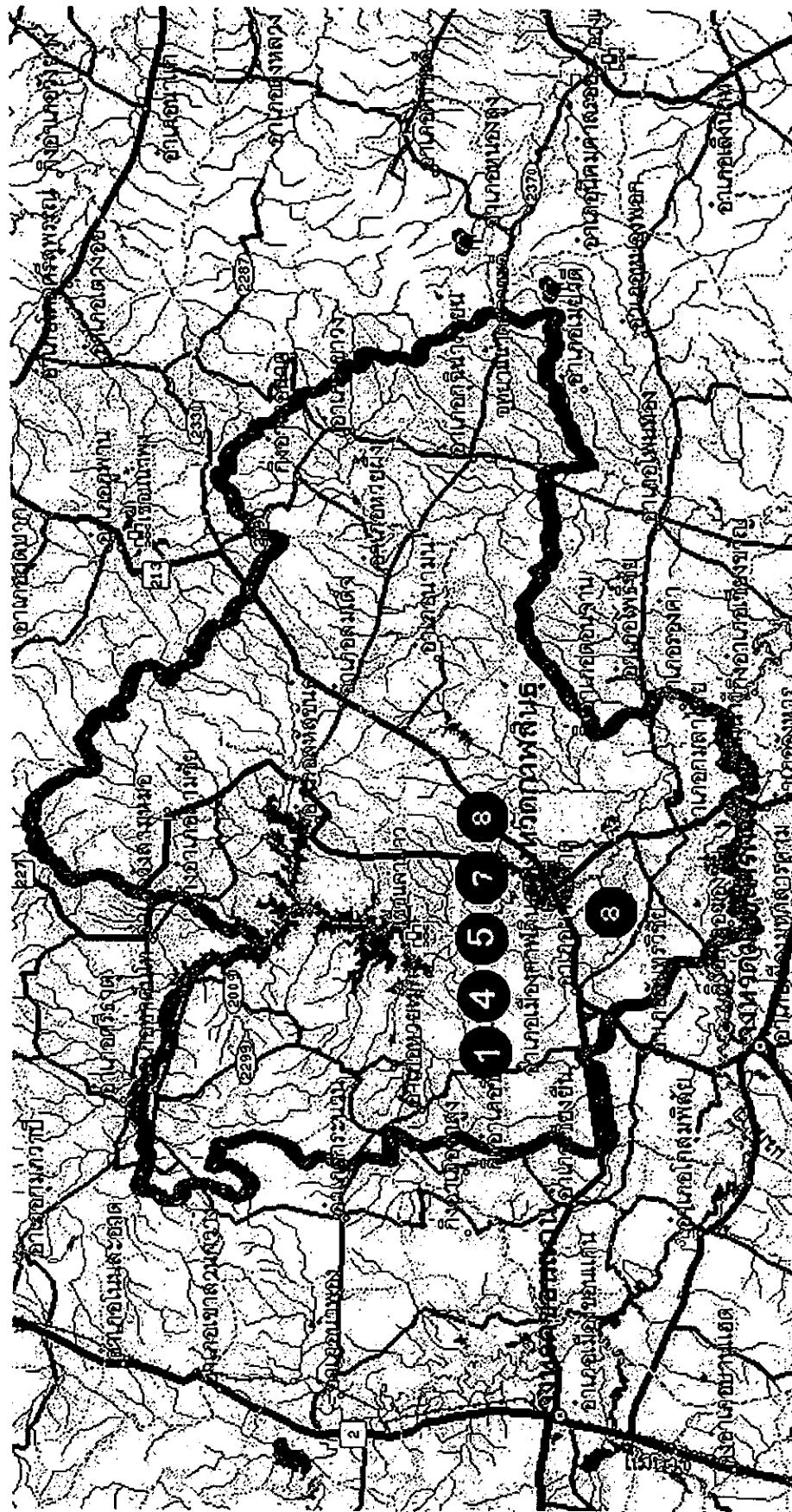
แผนที่แสดงแนวเส้นทางการเดินทางที่นักบินอิสานในอีรากอพยัคฆ์มีผู้เดินทางมาส่วนตัว

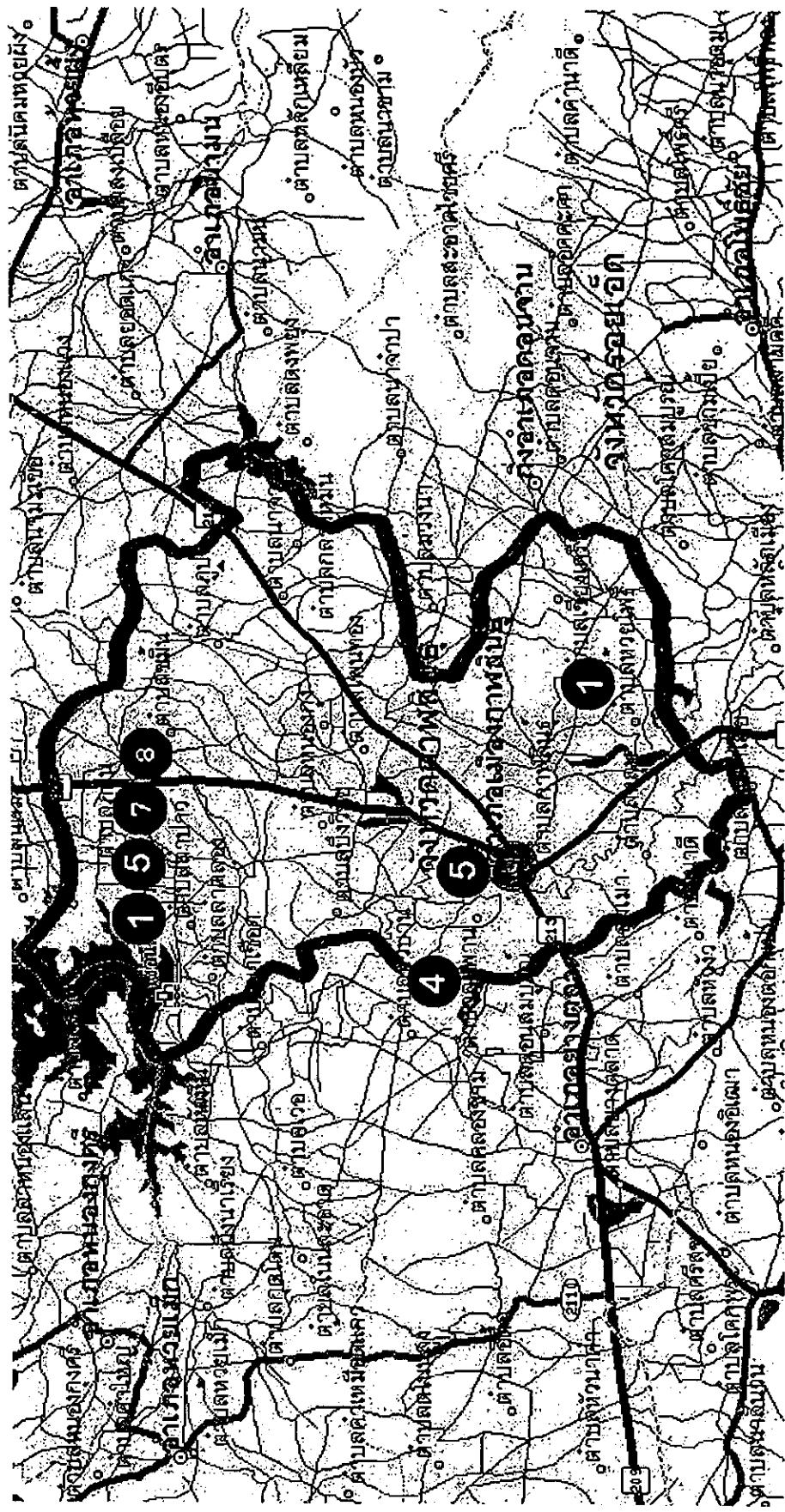
แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางศาสนาคริสต์ที่มีอิทธิพลก่อตั้งรากฐานอิสลามในต่างประเทศ ถือเป็นภูมิปัญญาพิเศษ

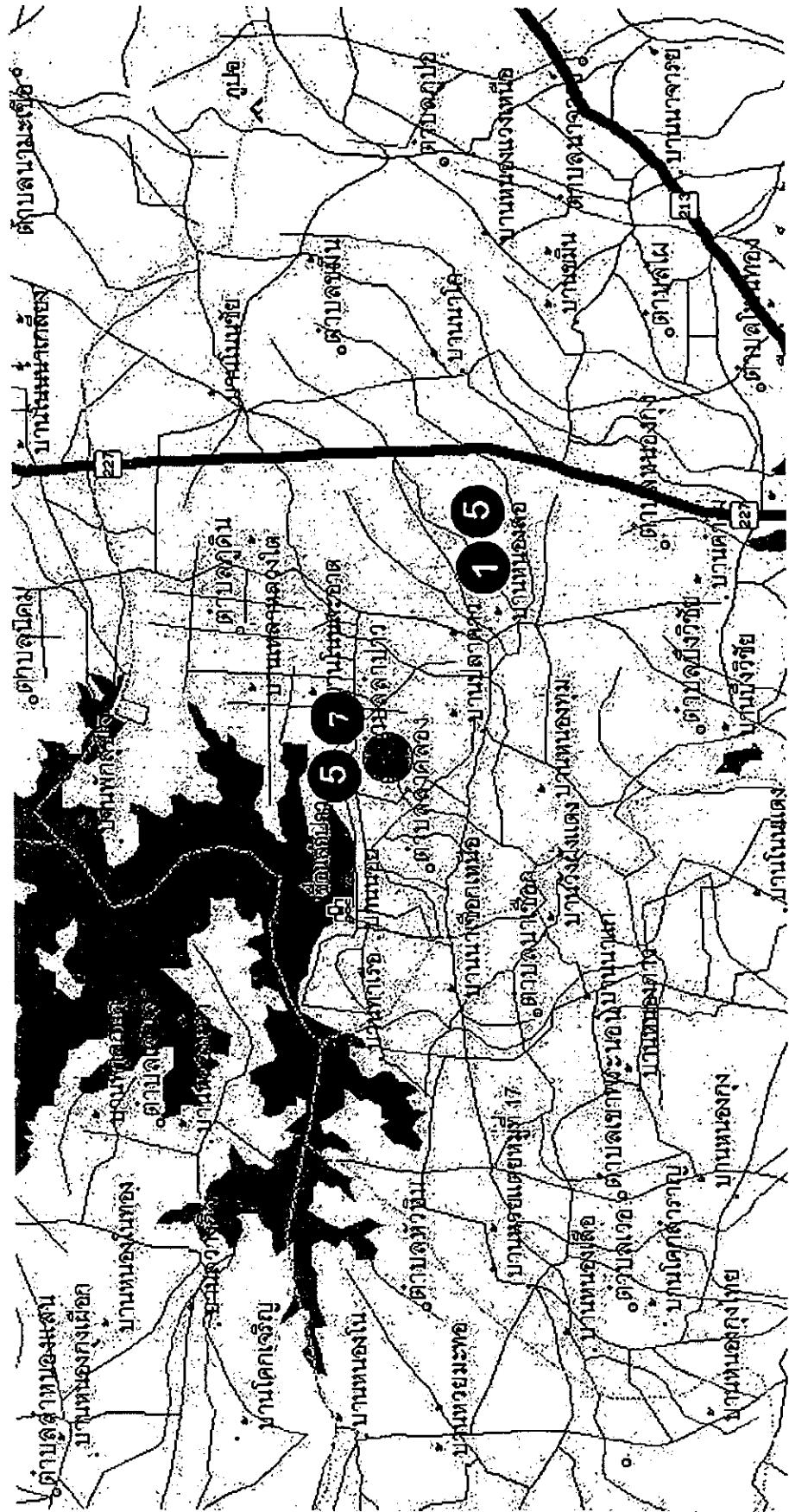
แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินเผาพื้นบ้านอีสานในจังหวัดกาฬสินธุ์

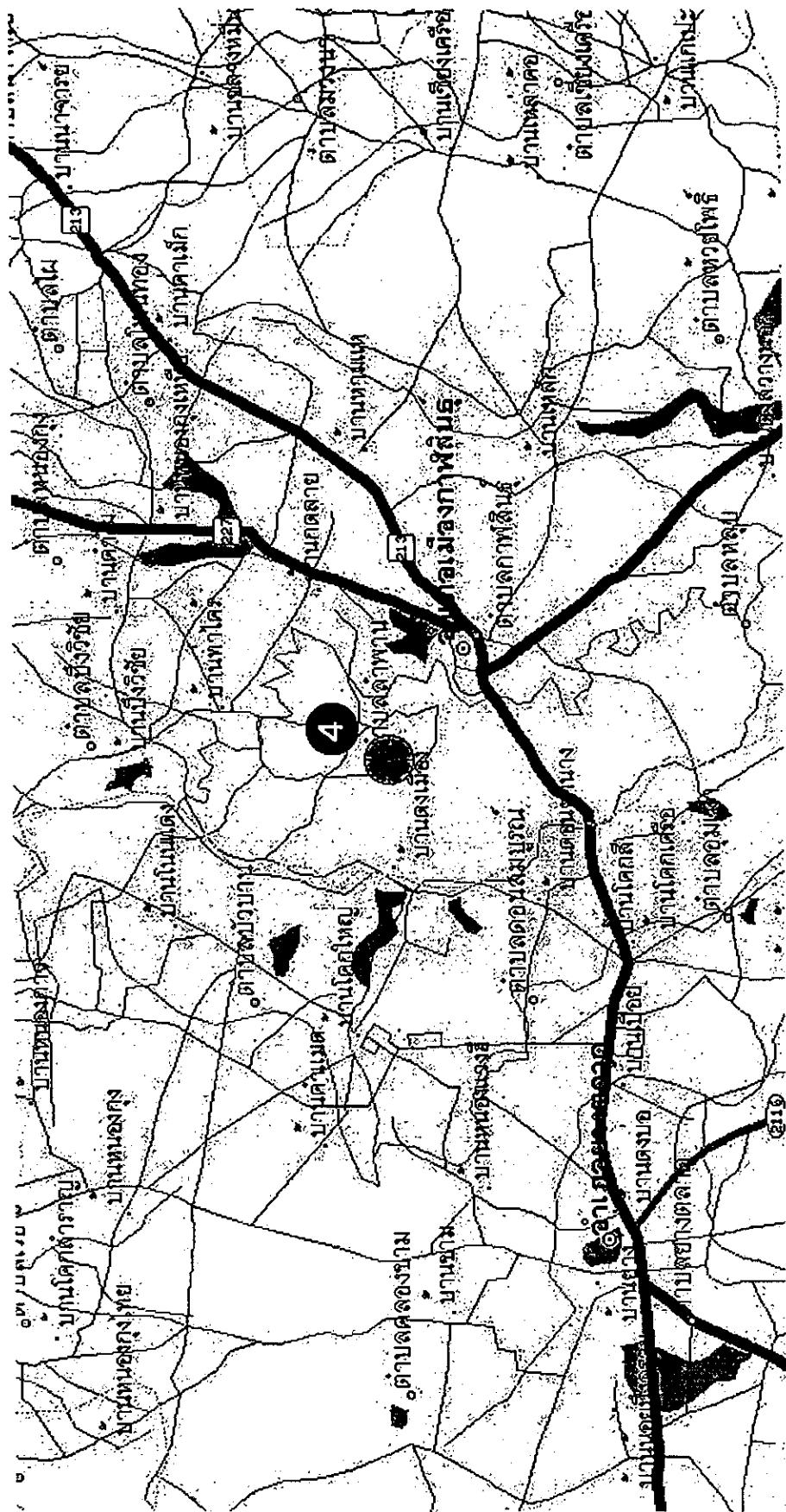
แผนที่แสดงเส้นทางธรรมทางดินที่หนีส้านในย่างกุ้งเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

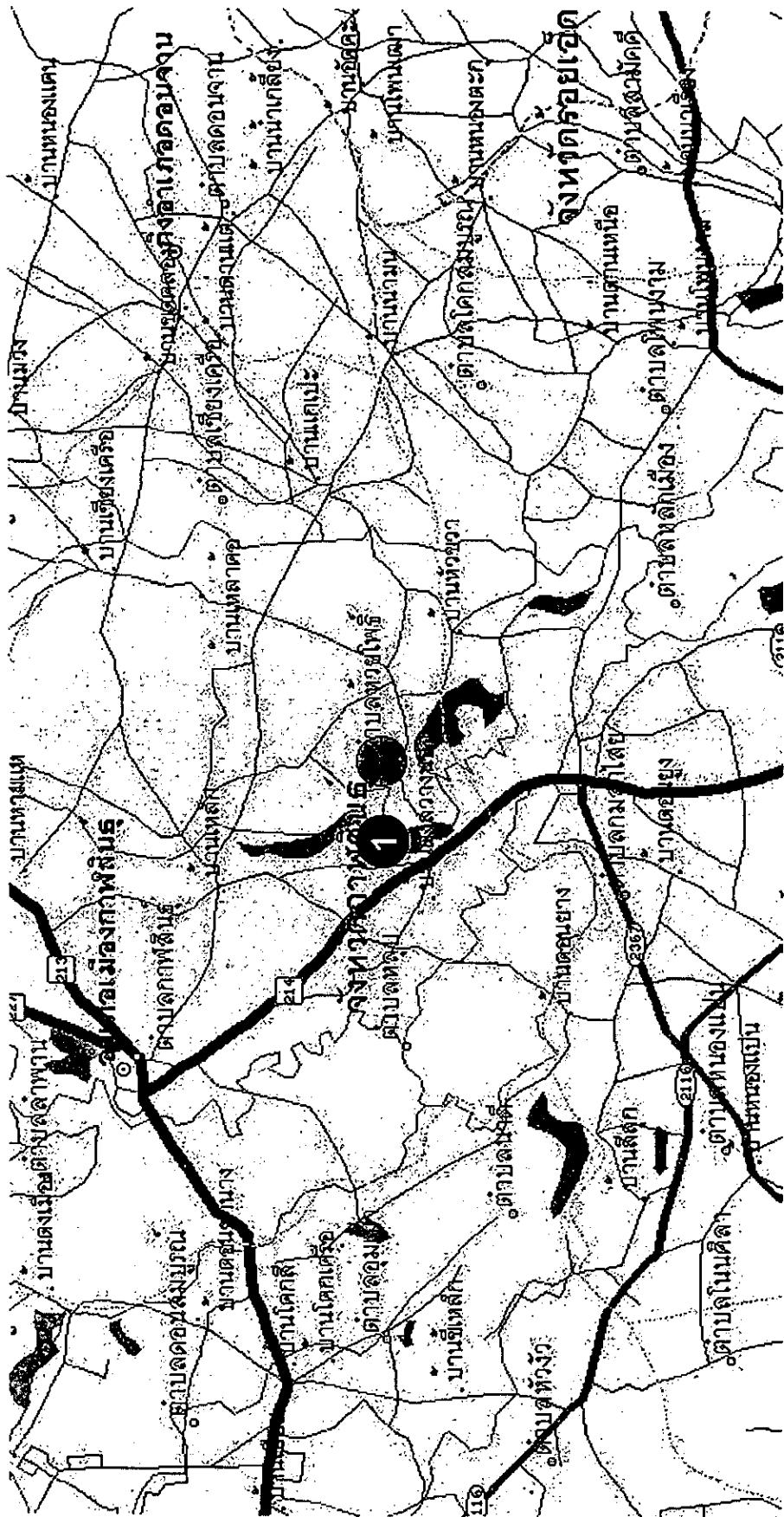
แผนที่แสดงแหล่งรวมน้ำฝนพื้นบ้านอิสานในตำบลสำปะฯ อ่างทองเมืองกาฬสินธุ์

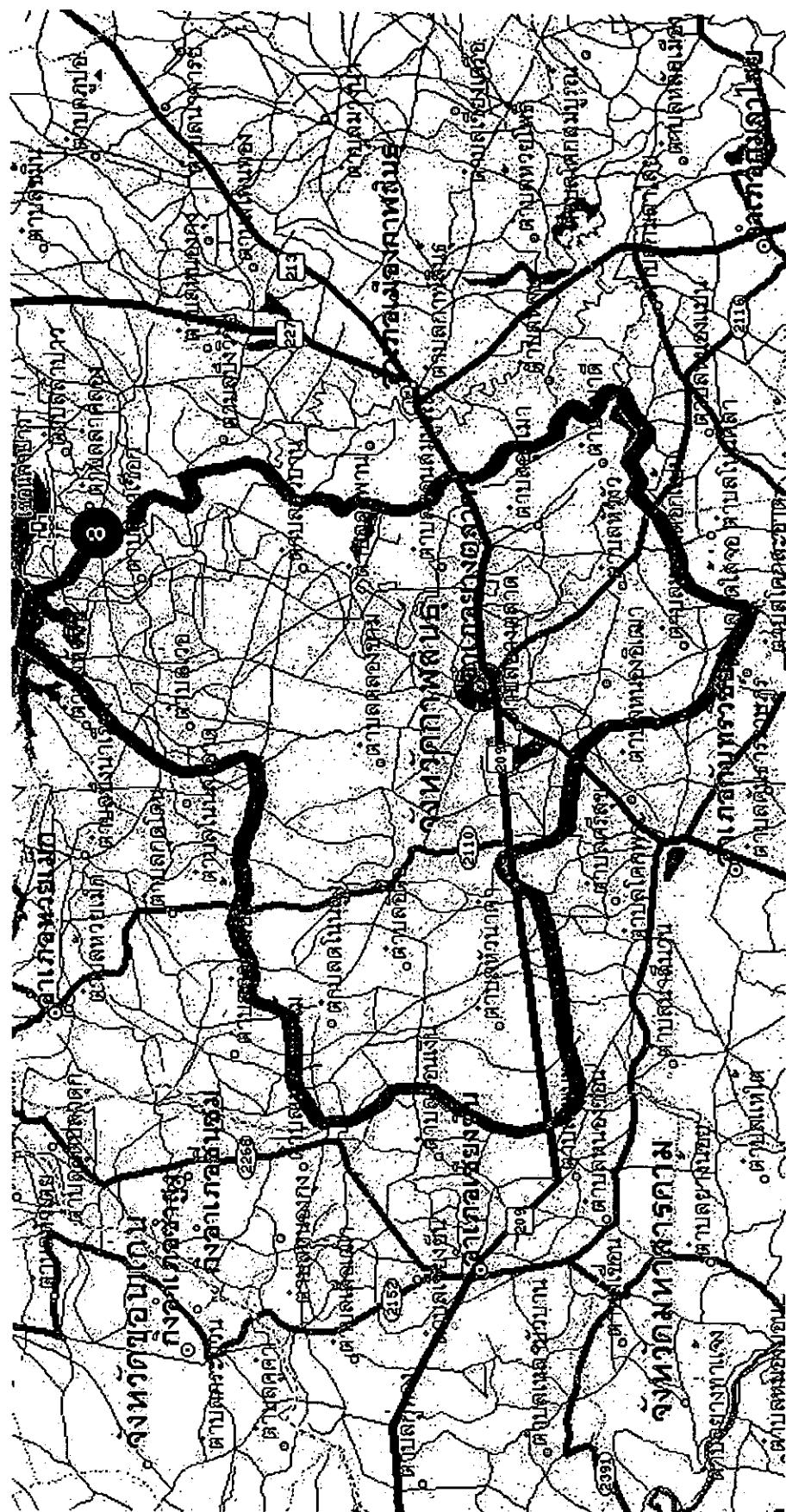
แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดินเผื่อน้ำในอีสานในตำบลลำพาน อุบลราชธานี ภาคตะวันออก

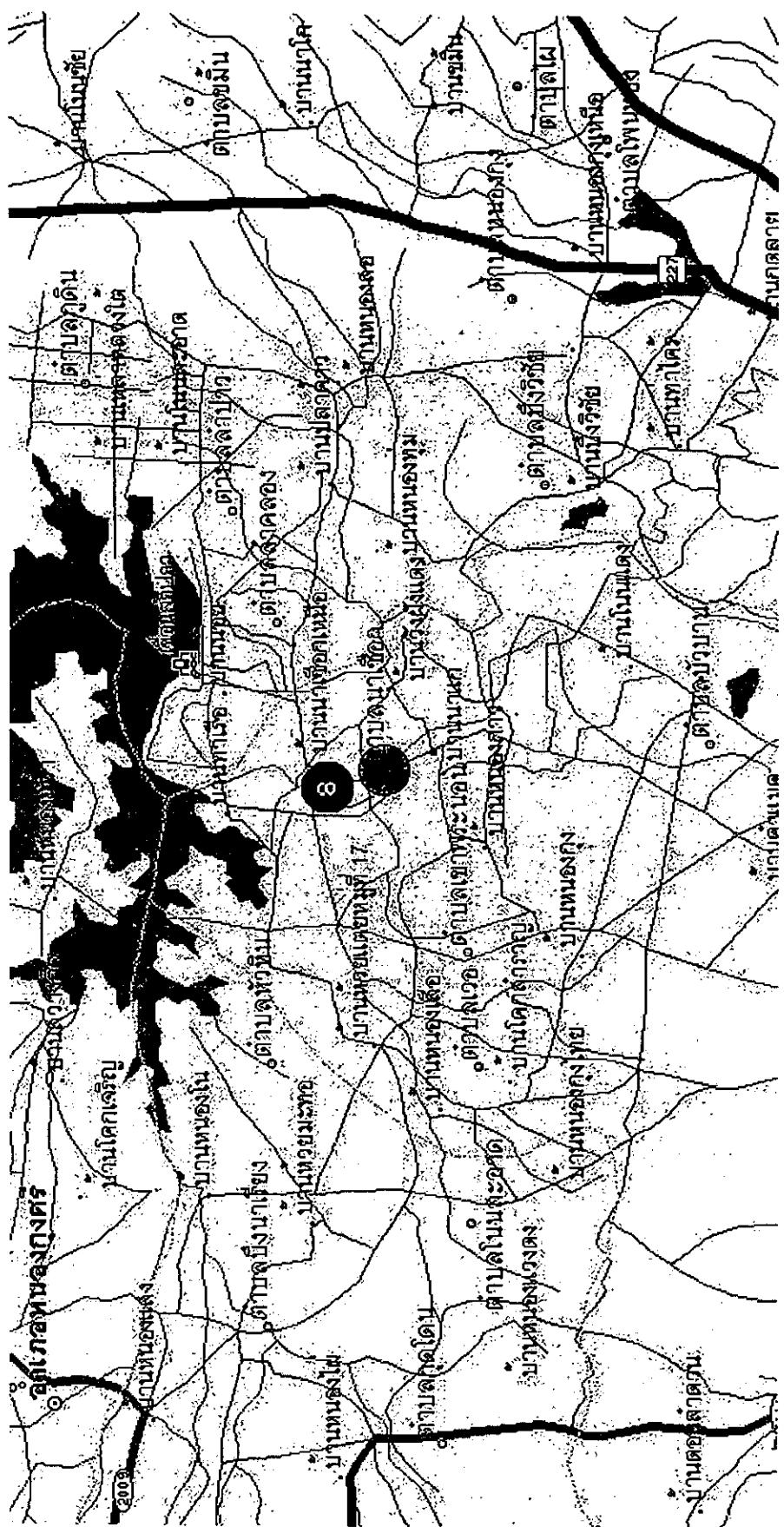
แผนที่แสดงแนวทางส่วนราชการตั้งตระพื้นบ้านอิสานในตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง ภาคสินธุ

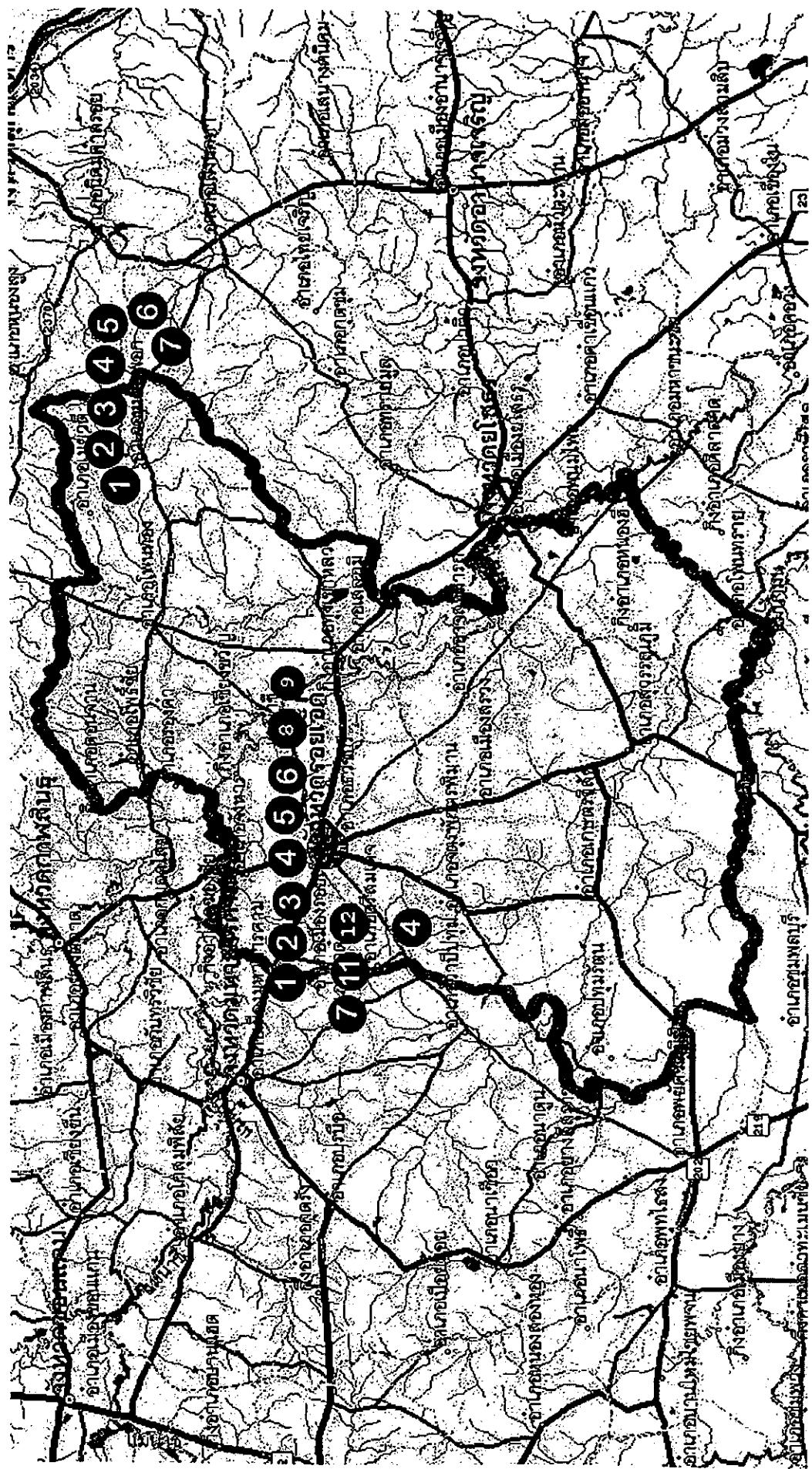
แผนที่แสดงแนวรั้วและทางตันตระเพื่อนบ้านอิสานในอำเภออย่างตสาด จังหวัดกาฬสินธุ์

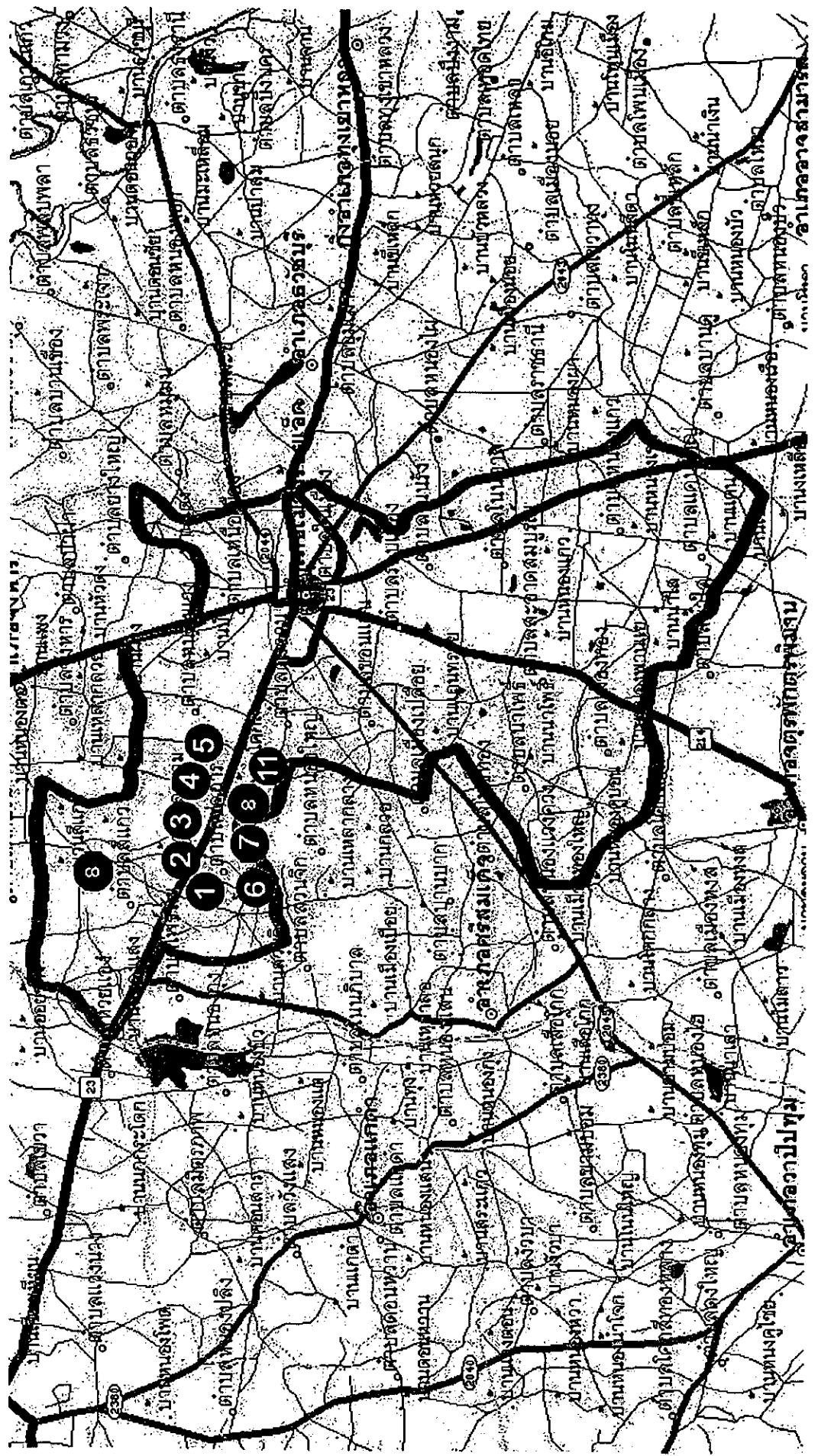
နှစ်မြို့ပေါင်းတွင် မြို့လုပ်ခန္ဓာကြောင်းများ အမြတ်ဆင့် ဖြစ်ပါသည်။

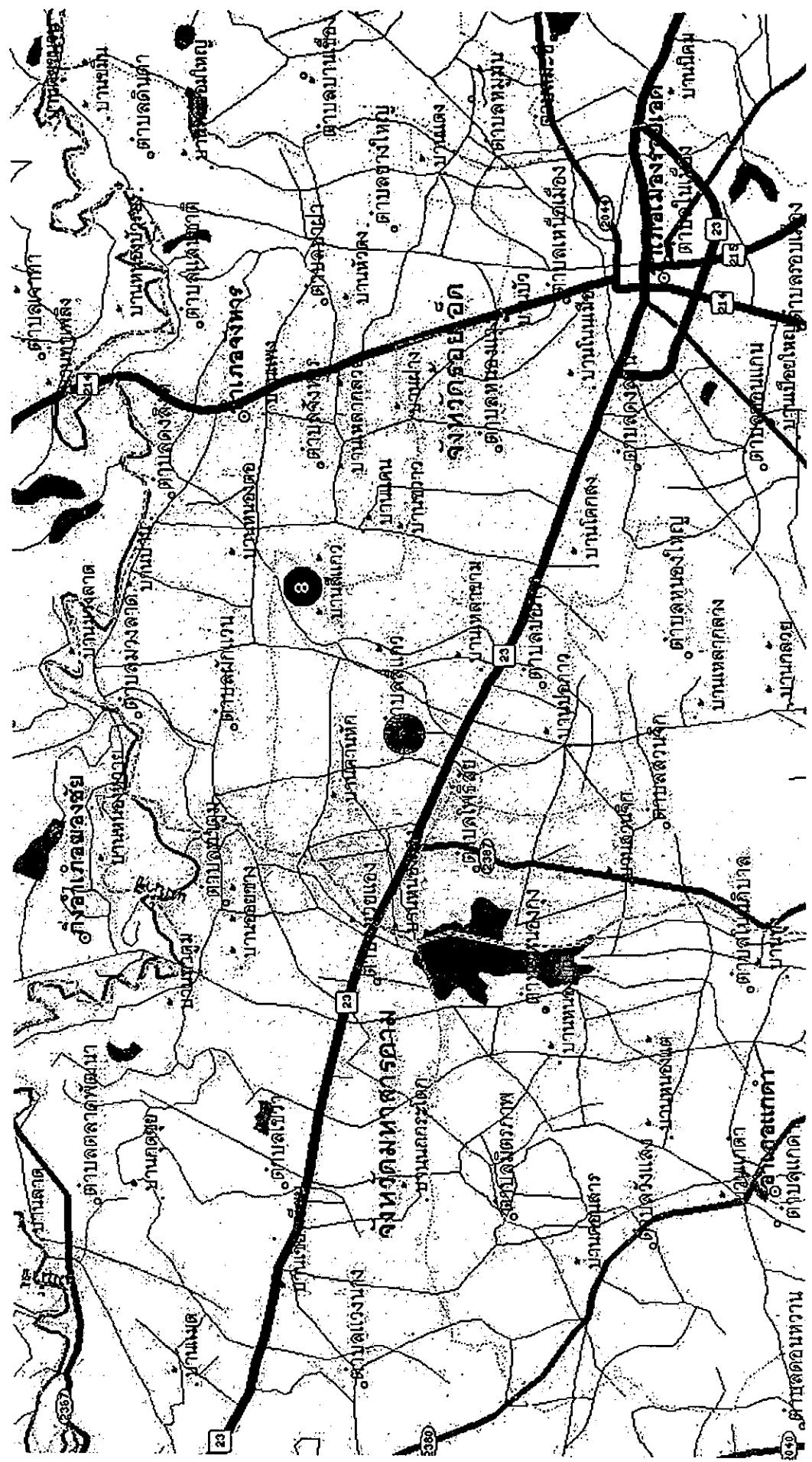
แผนที่แสดงแนวรัฐธรรมนูญทางดินที่เพ้นบ้านอีสานในจังหวัดร้อยเอ็ด

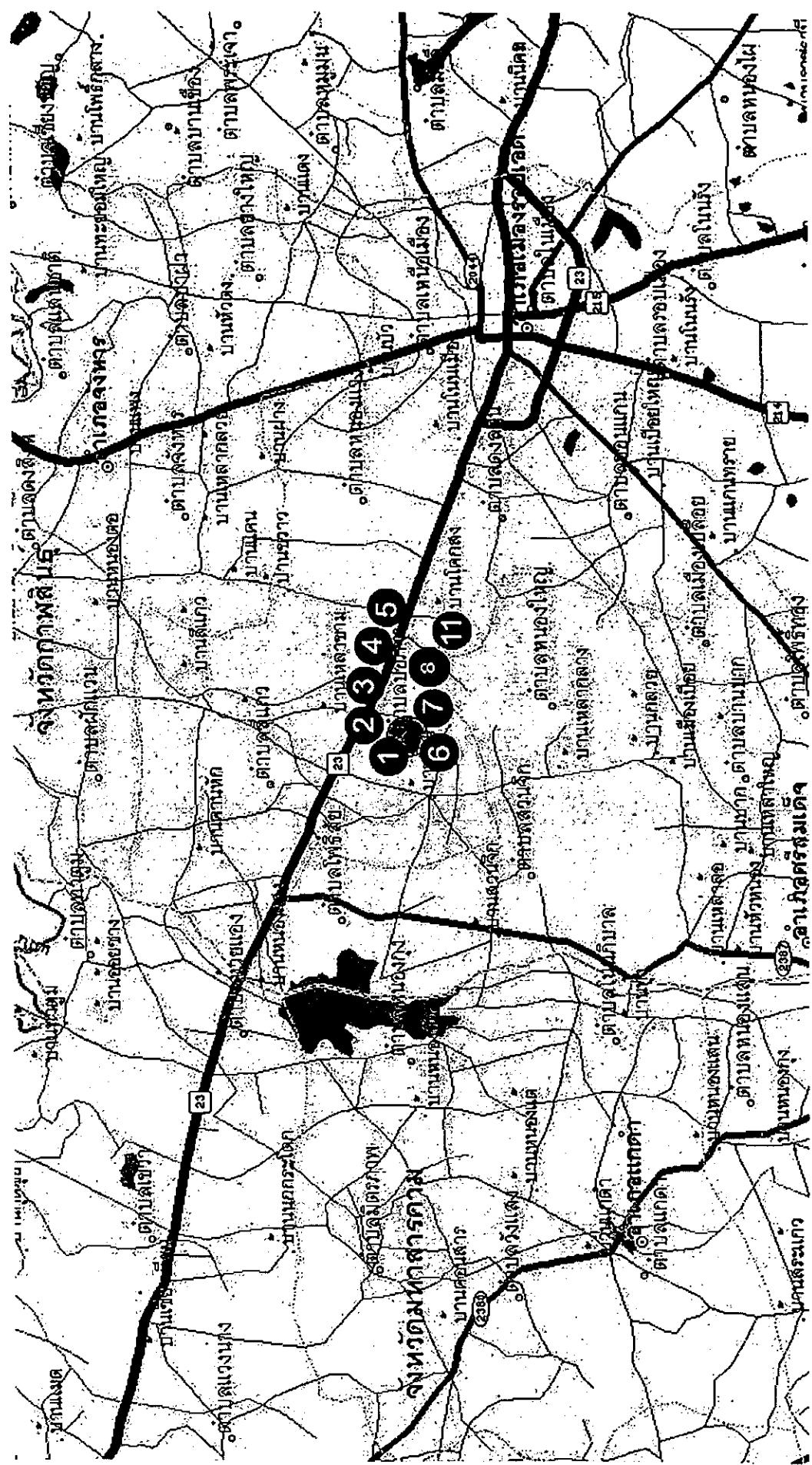
แผนที่แสดงแหล่งน้ำธรรมชาติและน้ำอุ่นอีสานในอุบลราชธานี จังหวัดร้อยเอ็ด

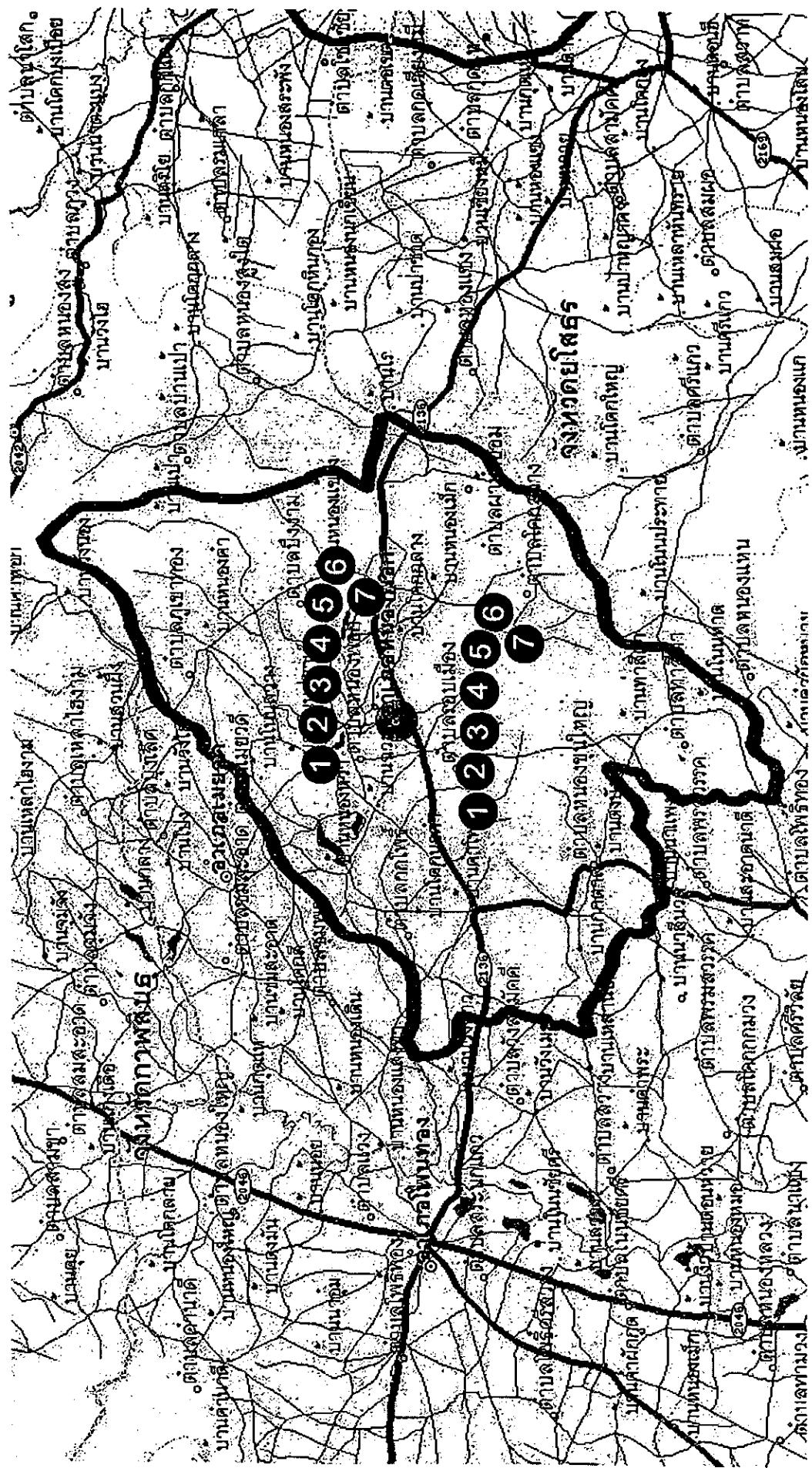
แผนที่แสดงแนวรั้วและแนวกำแพงตามตระหง่านอิสานในทำบกสแก้ว อำเภอเมือง ร้อยเอ็ด

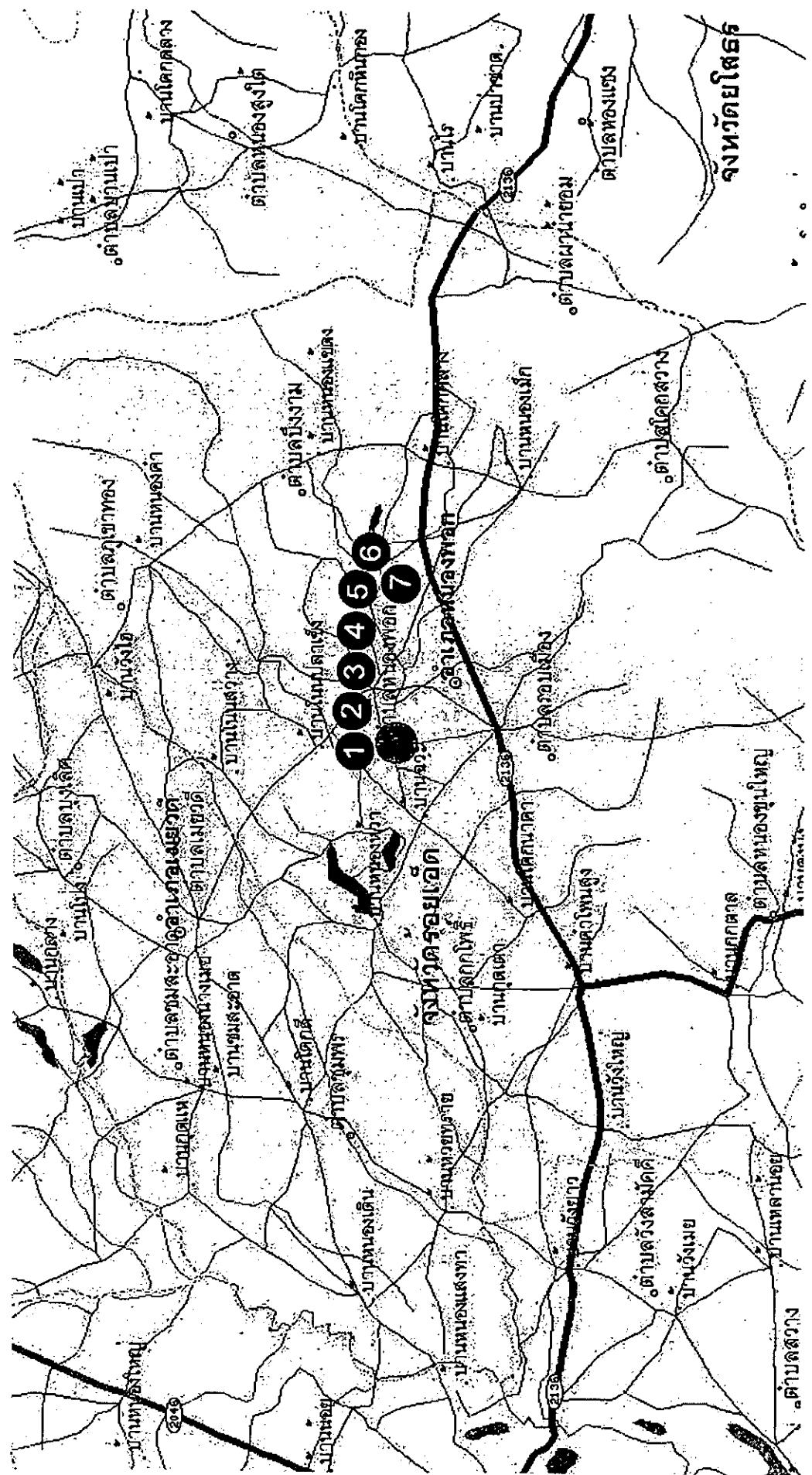
แผนที่แสดงแห่งวิژินธรรมทางดินศรีพื้นบ้านอิสานในดำเนินป้องการ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

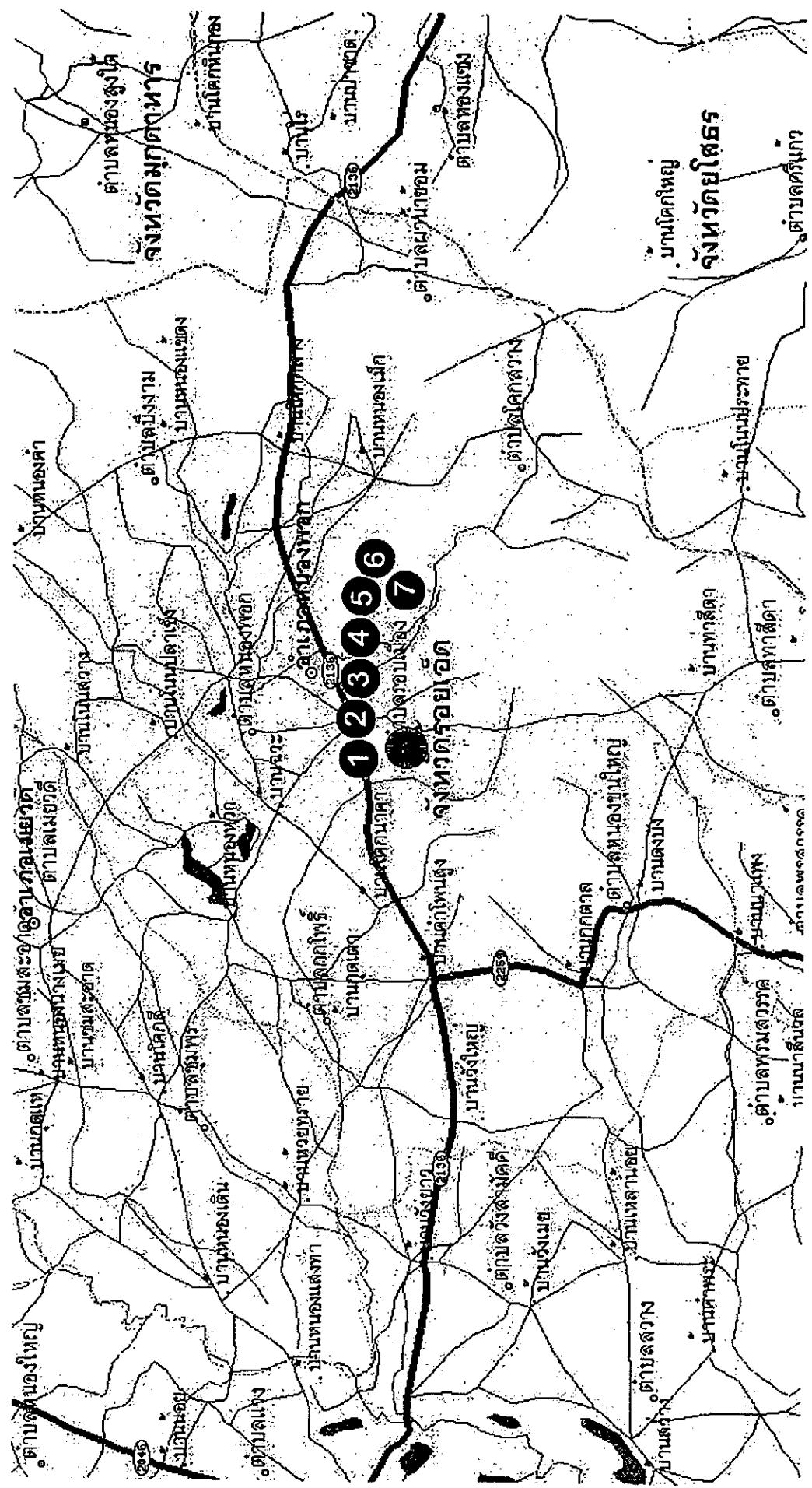
แผนที่แสดงแนวรั้วและเส้นทางเดินเรือสำราญอีสานในอ่างเก็บน้ำของพอกา จังหวัดร้อยเอ็ด

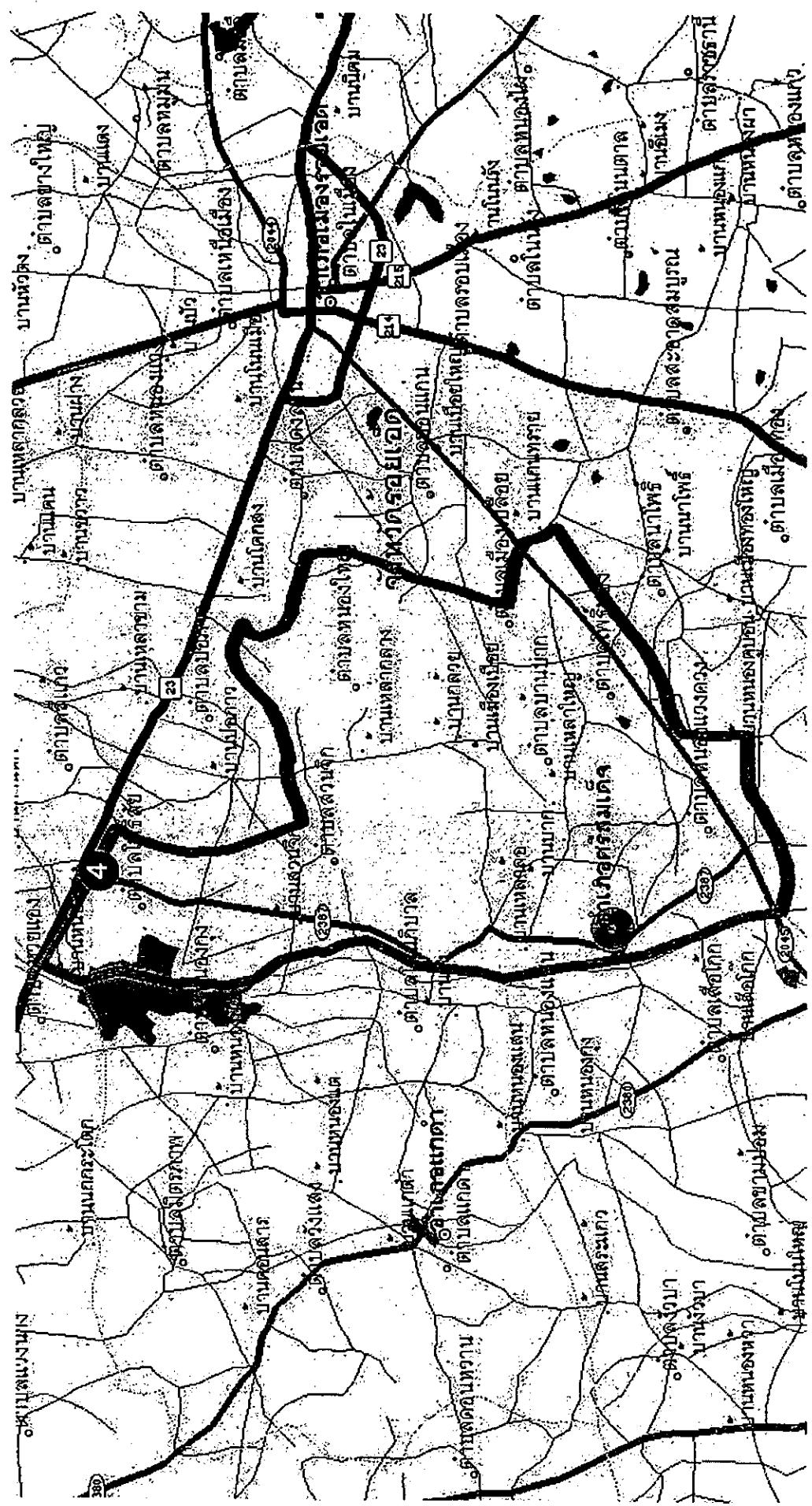
ที่แต่เดิมเป็นที่ตั้งของวัดนี้ จึงได้รับการบูรณะอย่างดี แต่ไม่สามารถฟื้นฟูสถาปัตยกรรมแบบโบราณได้มากนัก

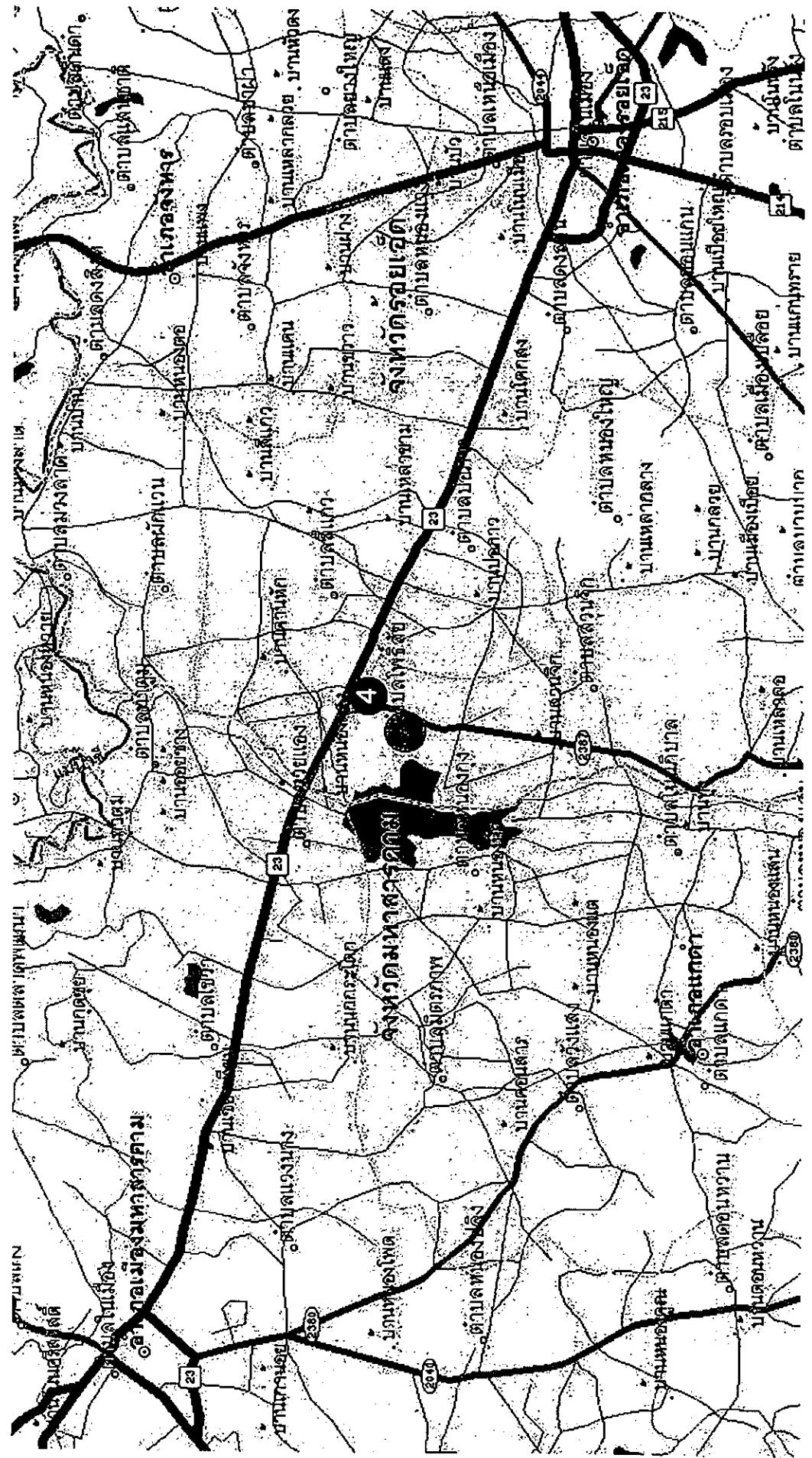
แผนที่เส้นทางหลักและรั้วบ้านน้ำริมแม่น้ำในตำบลสองพี่น้องเมือง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

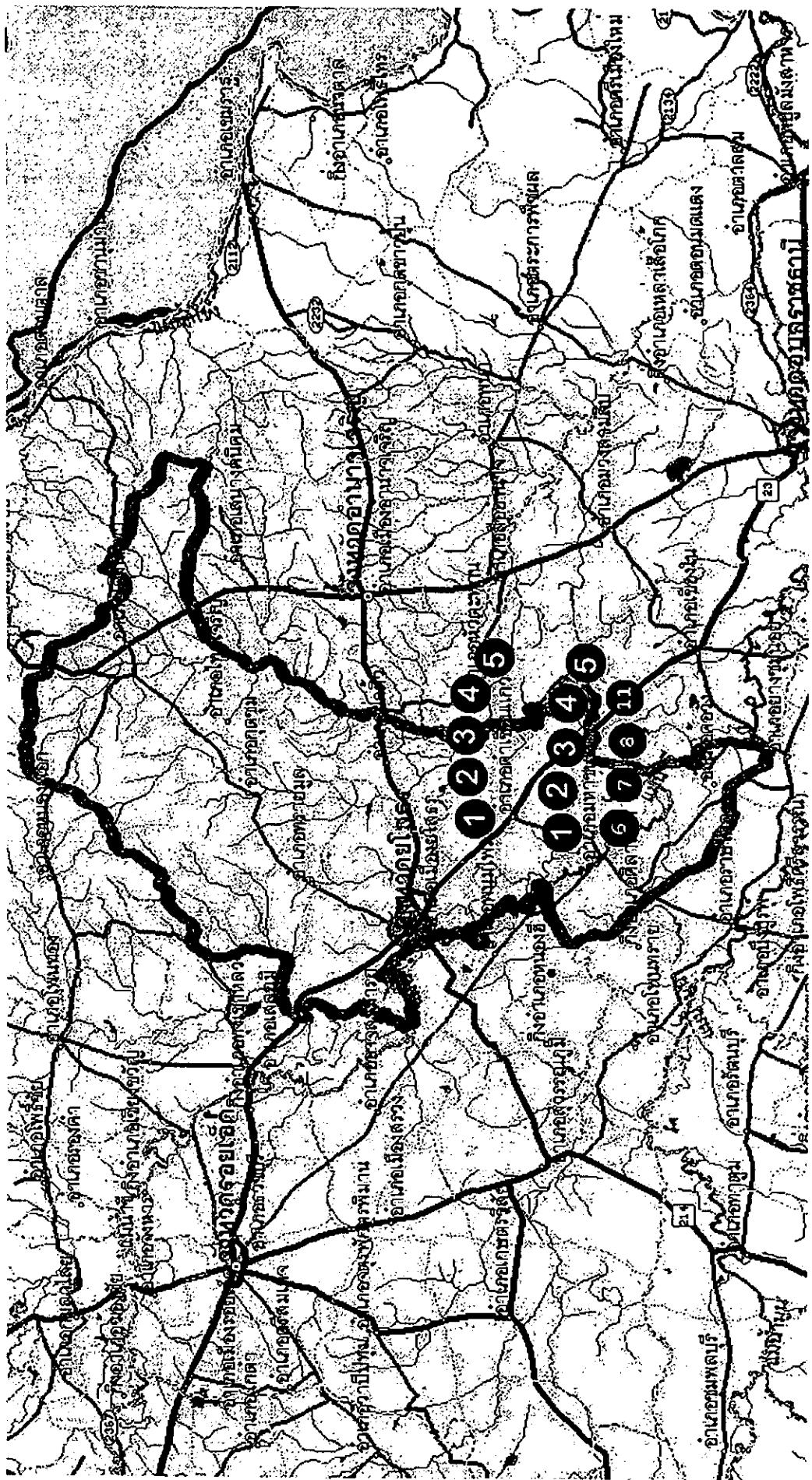
แผนที่เส้นทางหลักและเส้นทางรองที่สำคัญในอุบลราชธานี จังหวัดร้อยเอ็ด

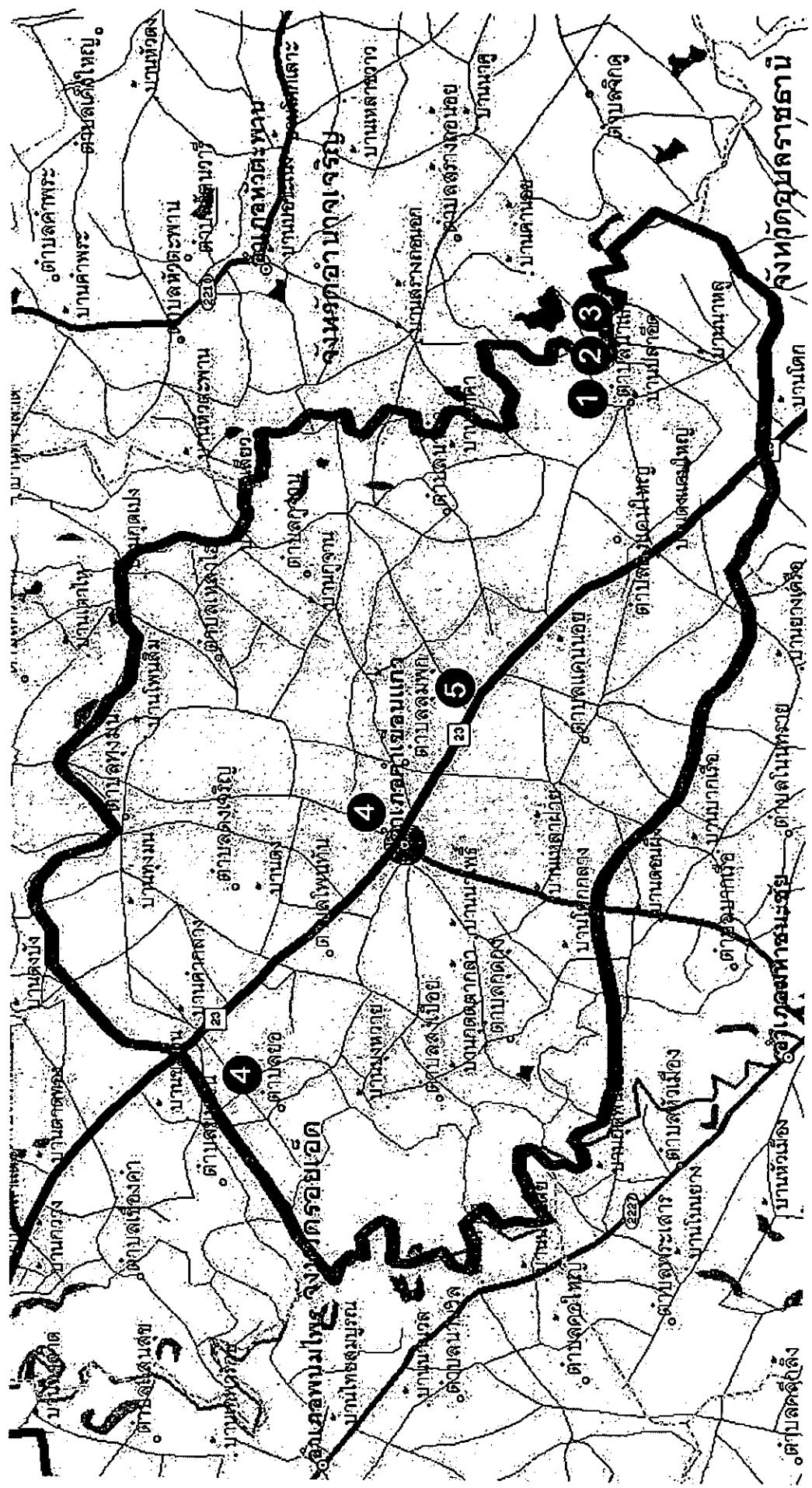
แผนที่แสดงหนังสือพิมพ์นารม്മทางด้านศรีพัฒนาอีสานในตำบลโพธิ์สัก อ่างทองร่องรอยอด

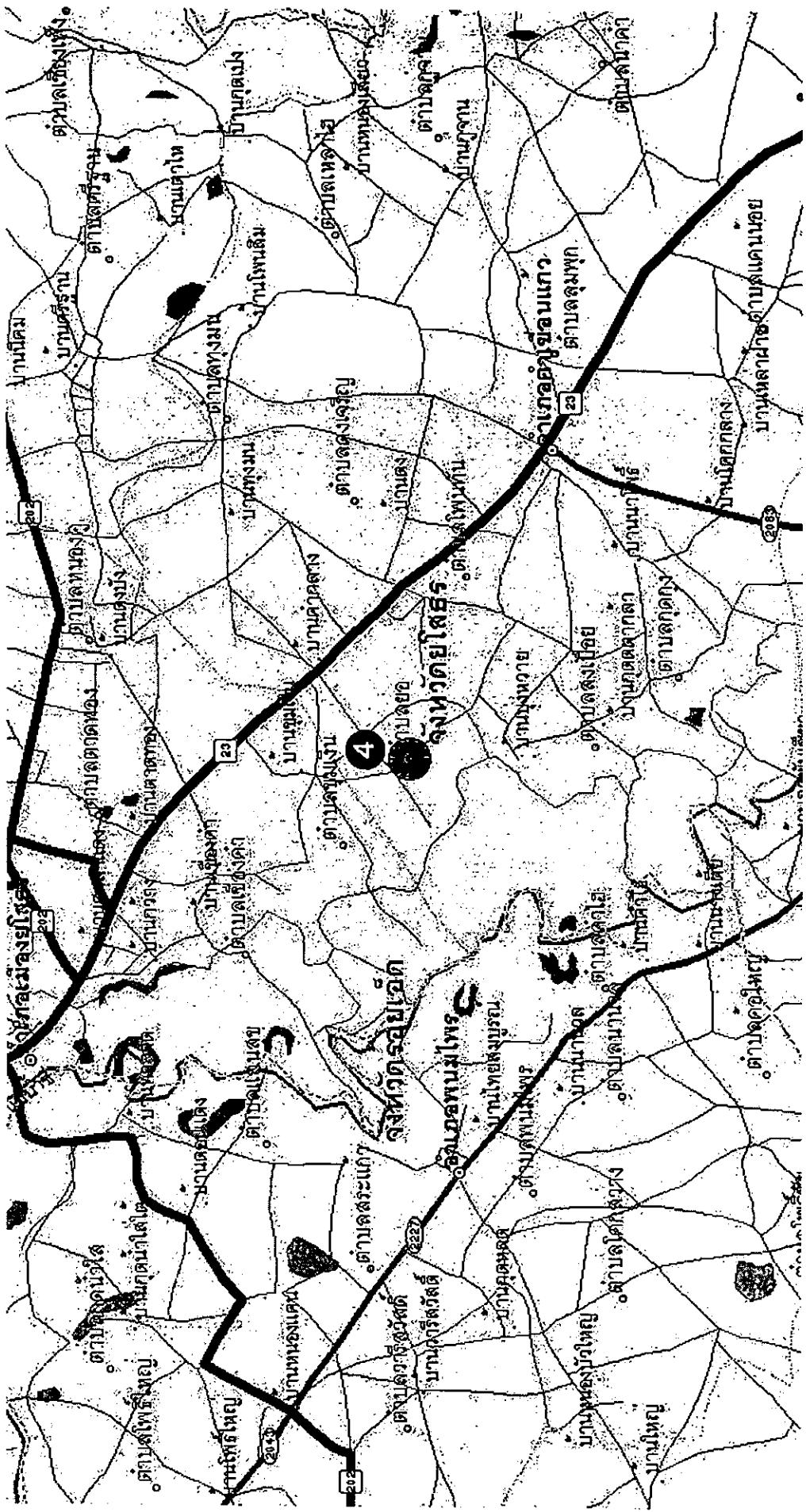
แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางดนตรีพื้นเมืองอีสานในจังหวัดยโสธร

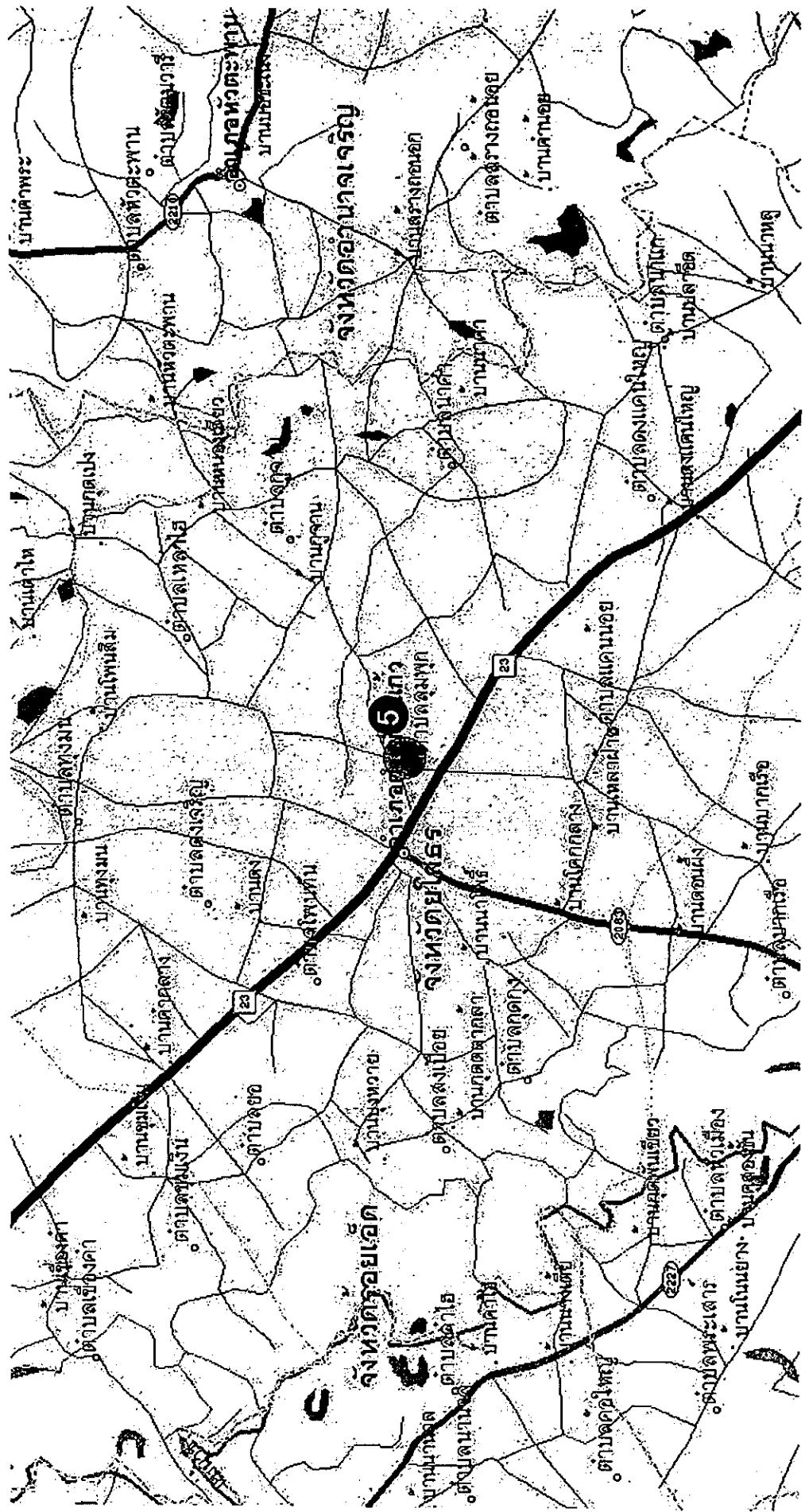
แผนที่แสดงเส้นทางส่วนหนึ่งของถนนพิเศษในอำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

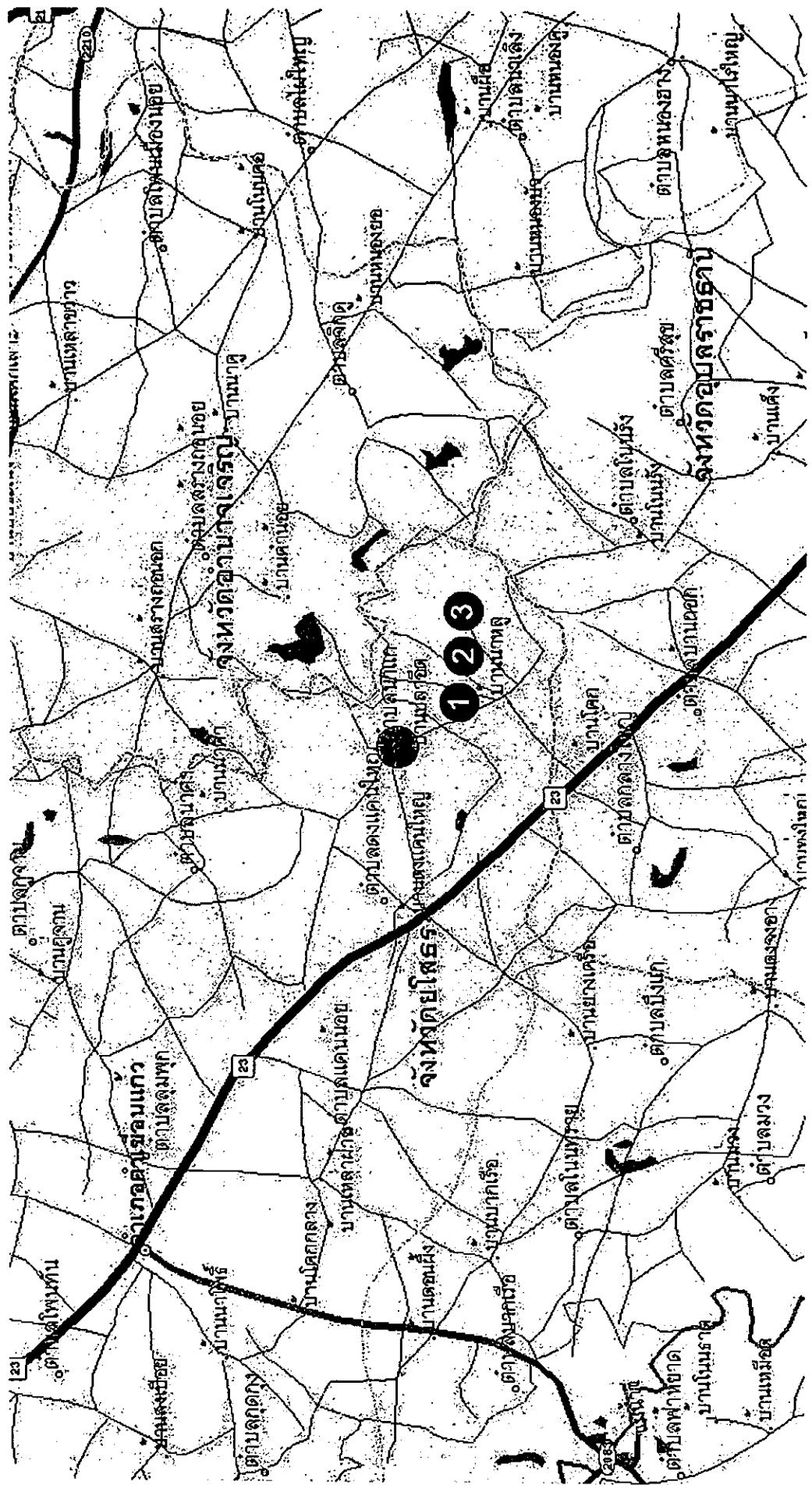
แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางการตระพัฒน์ภูมิภาคในตำบลย่อ ถ้ามาอุ่นเครื่องแก่ จังหวัดปัตตานี

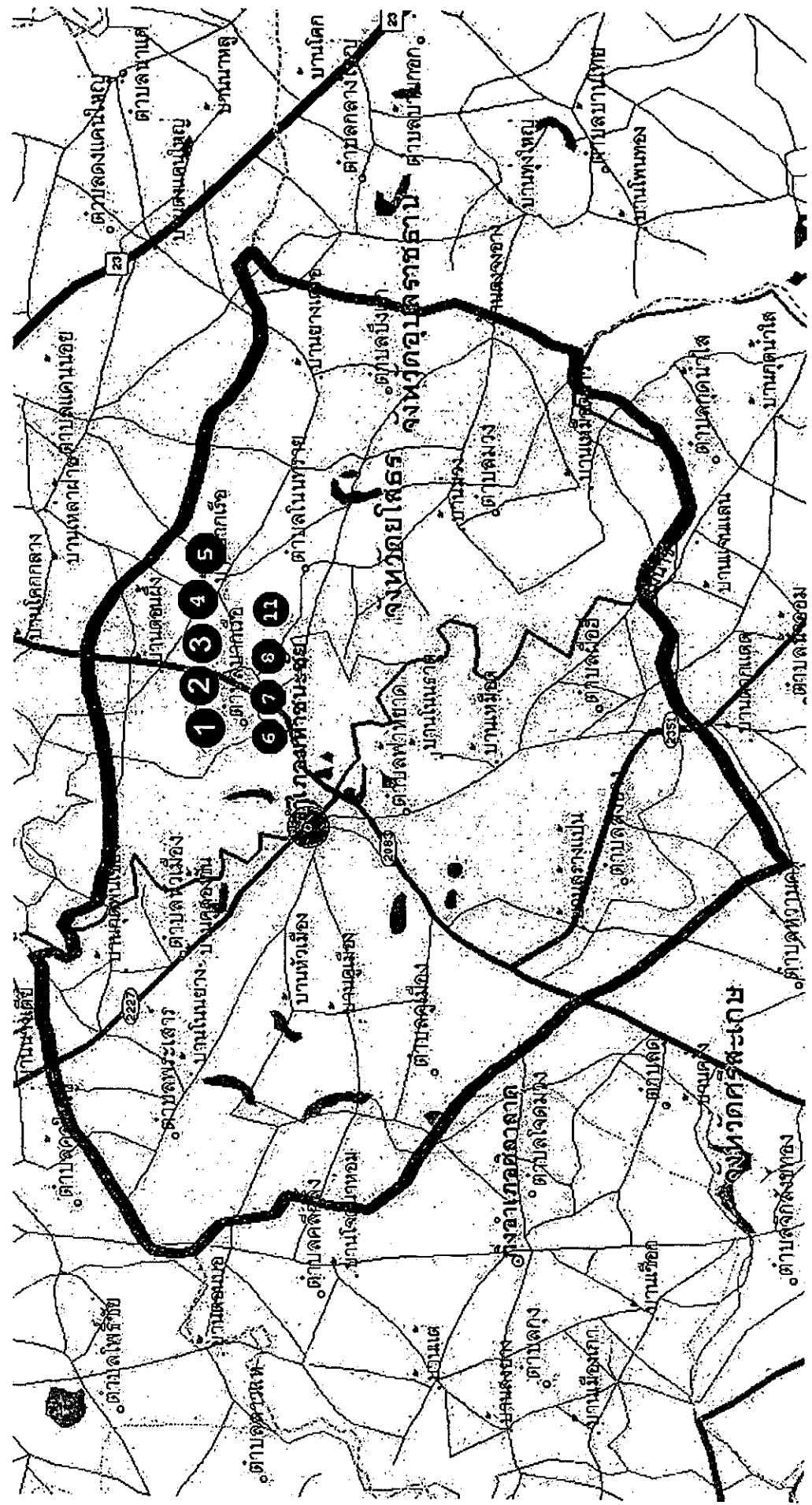
แผนที่แสดงแหล่งวัฒนธรรมทางด้านศิลปะอิสานในต้นสมัย จำกัดทำเรื่องนักเรียน จังหวัดบุรีรัมย์

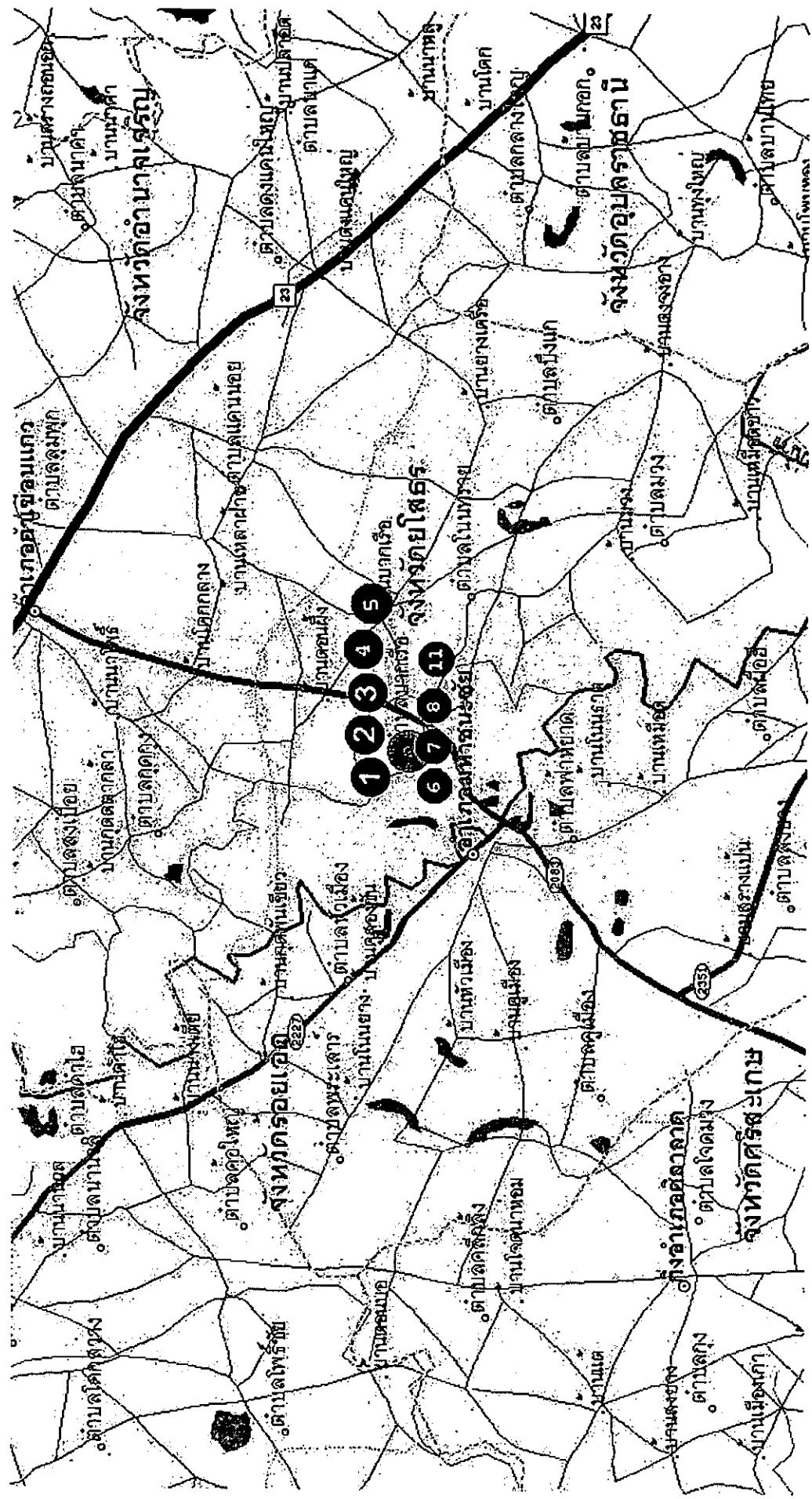
ແຜນທີ່ແຕດການຂໍ້ວ່າລຸ່ມຮຽນຮຽມກາງຈົນຕະຫຼືພັນປັນອີສານໃນດຳບັນນາແກ່ ຄ່າເກອກທີ່ອ່ານເກົ່າ ຈັງກັດໂຍງ

แผนที่แสดงแนววัฒนธรรมทางดินที่เป็นม้าน้ำในอาณาเขตจังหวัดยโสธร

และทักษะทางภาษาอังกฤษ เช่น การอ่าน การเขียน การฟัง และการพูด ซึ่งจะช่วยให้คุณสามารถสื่อสารกับผู้คนในต่างประเทศได้ดีขึ้น

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ สกุล	นายปิยพันธ์ แสนทวีสุข
วันเดือนปีเกิด	29 เมษายน 2512
สถานที่เกิด	78 หมู่ 1 ถนนบูรพา บ้านนาส่วง ตำบลนาส่วง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	73/75 หมู่บ้านเสริมไทยราษฎร์ ถนนนครสวรรค์ ตำบลลดลาด อspa; เกอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม อspa; เกอ กันทร์วิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2524	เข้า念ประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนบ้านนาส่วง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี
พ.ศ.2530	เข้า念มัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนเลือคำห้วย วารินชั่วราบ อspa; เกอวารินชั่วราบ จังหวัดอุบลราชธานี
พ.ศ.2534	ปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) สาขาวิชานครศิลป์ จากวิทยาลัยครุอุบลราชธานี
พ.ศ.2536	ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาระบบทรัพยากรและสารนิเทศศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทร์ มหาสารคาม
พ.ศ.2546	ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางค์วิทยา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทร์ มหาสารคาม